

ДЭЛХИЙН БАНК
ОУСБХБ • ОУХА | ДЭЛХИЙН БАНК ГРУПП

Боловсролын
Хөгжлийн Ажиллагааны
Нийгэмлэг

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Швейцарын хөгжлийн аргачлал

БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫГ БЭХЖҮҮЛЭХ НЬ

Нийгмийн эгэх хариуцлагын
санаачилгыг хэрэгжүүлэгчдэд
зориулав

ГАРЫН АВЛАГА 3

Улаанбаатар хот
2019 он

ДЭЛХИЙН БАНК
ОУСБХБ • ОУХА | ДЭЛХИЙН БАНК ГРУПП

Боловсролын
Хөгжлийн Ажлын
Нийгэмлэг

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Швейцарын хөгжлийн агентлаг

БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫГ БЭХЖҮҮЛЭХ НЬ

Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг
хэрэгжүүлэгчдэд зориулав

ГАРЫН АВЛАГА 3

Улаанбаатар хот
2019 он

ISBN: 978-99978-1-525-5

БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫГ БЭХЖҮҮЛЭХ НЬ

Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг
хэрэгжүүлэгчдэд зориулав

ГАРЫН АВЛАГА 3

Эмхэтгэсэн:

Чогдонгийн ЭРДЭНЭЧИМЭГ • Доктор, дэд профессор
Агваанчүлтэмийн БҮРЭНЖАРГАЛ • Докторант
Нанзадсүрэнгийн НАРАНТУЯА * Зөвлөх багш, клиник
профессор

Хянан тохиолдуулсан:

Ядмаагийн БЯМБАСҮРЭН • Доктор, дэд профессор
Доржийн Амарбаясгалан

Хэвлэлийн дизайнер:

Ж.Батбаатар • ProPhoto Design

Дэлхийн банкны Монгол дахь Суурин Төлөөлөгчийн
Газар, Сөүлийн гудамж 4, MCS Плаза 5 давхар
Утас: 976+7007 8200, Факс: 976-7007 8215

И-мэйл: adorj@worldbank.org,
ibaatararkhuu@worldbank.org,

Вэб: www.irgen-tur.mn, www.worldbank.org/mn

© 2019,
Монгол Улс, Улаанбаатар хот,
2019 он

МОНГОЛ УЛСАД
НИЙГМИЙН ЭГЭХ
ХАРИУЦЛАГЫГ
БЭХЖҮҮЛЭХ
ТӨСӨЛ

МУНЭХБТ

1

Хуудас:
10-35

НЭГДҮГЭЭР
БҮЛЭГ.

ХУВААЛЦАХ САНАЛ

АГУУЛГА

2

Хуудас:
36-93

ХОЁРДУГААР
БҮЛЭГ.

САЙН ТУРШЛАГА

- 2.1. ОНОС загвар
- 2.2. Нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэхэд “Олон нийтийн оролцоот сургууль” аргачлалыг туршин хэрэгжүүлсэн сургуулиудын товч мэдээлэл
- 2.3. Сайн туршлагын баримтын хуудас

3

Хуудас:
94-109

ГУРАВДУГААР
БҮЛЭГ.

БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРЫН НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫН ОЙЛГОЛТ

- 3.1. Боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх хэрэгцээ, шаардлага
- 3.2. Боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагыг хэрэгжүүлэхийн ач холбогдол
- 3.3. Нийгмийн эгэх хариуцлагыг хэрэгжүүлэх урьдач нөхцөл

4

Хуудас:
110-151

**ДӨРӨВДҮГЭЭР
БҮЛЭГ.**

НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫН АРГА ХЭРЭГСЭЛ

- 4.1. Төлөвлөлтийн үе шатанд хэрэглэгдэх нийгмийн эгэх хариуцлагын аргууд
- 4.2. Төсөвлөлтийн үе шатанд хэрэглэгдэх нийгмийн эгэх хариуцлагын аргууд
- 4.3. Зарцуулалтын үе шатанд хэрэглэгдэх нийгмийн эгэх хариуцлагын аргууд
- 4.4. Гүйцэтгэлийн үнэлгээний үе шатанд хэрэглэгдэх нийгмийн эгэх хариуцлагын аргууд

5

Хуудас:
152-168

**ТАВДУГААР
БҮЛЭГ.**

БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫГ ДЭМЖСЭН БОДЛОГЫН ОРЧИН

Төсвийн орчил ба төрийн бодлого боловсруулах үйл явцын хамаарлыг хэрхэн ойлгох вэ?

Боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдсэн үү?

Иргэн та санаачлагч байх боломжтой

Эрх зүйн орчин хэрхэн ойлгож ашиглах вэ?

Эрх зүйн орчин НЭХ санаачилгыг холбон ойлгох нь

6

Хуудас:
169-228

ХАВСРАЛТ

ҮЛГЭРЧИЛСЭН ЧИГЛЭЛ

Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс сургуулийн үйл ажиллагаа, хичээлд ажиглалт хийх үгэлгээний хуудас боловсруулан, ашиглах аргачлал

Олон нийтийн оролцоот сургууль

дэд хөтөлбөрийн жишээ

Эрх шилжүүлсэн сайн туршлага

Сумын сургуулийн дотоод журам

**ЭХ СУРВАЛЖИЙН
ЖАГСААЛТ**

ӨМНӨХ ҮГ

**Хуудас:
10-35**

**НЭГДҮГЭЭР
БҮЛЭГ**

ХУВААЛЦАХ СОНИН

БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫГ БЭХЖҮҮЛЭХЭД ХАМТРАН АЖИЛЛАСАН ХҮМҮҮСИЙН ХАРИЛЦАА, ХАНДЛАГАД ГАРСАН ӨӨРЧЛӨЛТ

Боловсролын салбарт эцэг эх, олон нийтийн бүтээлч оролцоог нэмэгдүүлэх “Олон нийтийн оролцоот сургууль” аргачлалыг хэрэгжүүлсэн Ховд, Өвөрхангай аймгийн 20 сургуульд 46 идэвхжсэн бүлэг байгуулагдан 750 гаруй эцэг эх, иргэдийн төлөөлөл хамтран ажиллаж байна. Тэдний 70-85 хувийг сургуулийн үйл ажиллагаанд тэр бүр оролцоод байдаггүй малчин эцэг эхчүүд, ажил хөдөлмөр эрхэлдэггүй сумын төвийн иргэд, хүүхдээ хараад түр хугацаагаар суманд амьдарч байгаа ээжүүд, тэтгэвэртээ гараад гэртээ сууж байгаа ахмад багш нарын төлөөлөл эзэлдэг.

Идэвхжсэн бүлэгт нийгмийн амьдралд тэр бүр идэвхтэй оролцож, үзэл бодлоо илэрхийлж чаддаггүй, гэртээ ихэнх цагийг өнгөрөөдөг ээжүүд, сургуулийн амьдралыг нарийн сайн мэдэхгүй аавууд ч багтжээ.

Тэд өөрсдөө хүүхдийнхээ сургуульд тулгамдаж буй асуудлыг илрүүлж, шийдэх арга замаа тодорхойлж, гардан хэрэгжүүлж, сургуулийн үйлчилгээг хөндлөнгийн үнэлгээний тусламжтай нарийвчлан мэдсэнээр боловсролын үйлчилгээг илүү сайн ойлгож, дан ганц сургуулийн үйл ажиллагаа гэхгүй бие хүнийхээ хувьд нийгмийн амьдралд идэвхтэй оролцох, бусадтай хамтран ажиллах, дэмжлэг үзүүлэх хүсэл сонирхолтой өөртөө итгэх итгэлтэй болж байна.

Сургуулиас “Идэвхжсэн бүлэг”-ийг байгуулахдаа тэдний санал хүсэлтэд үндэслэн, цаг заваа зарцуулан хоорондоо хамтран ажиллах боломжийг аль болох харгалзжээ.

Эцэг эх, иргэд, олон нийт сургуулийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулахад биечлэн оролцож, хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээ хийж ажилласнаар өөрсдийн хэлж ярьж байгаа зүйлээ баримт, нотолгоо, судалгаанд суурилахын ач холбогдлыг ойлгохын зэрэгцээ аливаа асуудлыг шүүмжлээд өнгөрөх бус шийдэх арга замыг эрэлхийлэх нь чухал гэдгийг ухамсарлан, сургууль эцэг эх хамтран ажиллах, шийдлийг хамтдаа эрэлхийлэх “шинэ” хандлагыг бий болгохын төлөө хичээн ажиллаж байна.

НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫГ АМЖИЛТТАЙ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ НЭГ АРГА НЬ “ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦООТ СУРГУУЛЬ”

М.ПҮРЭВХҮҮ
(Ховд аймгийн
БСУГ-ын дарга)

Монгол улсын Засгийн газар, Швейцарийн хөгжлийн агентлаг, Дэлхийн банктэй хамтран хэрэгжүүлж буй “Монгол улсад Нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэх нь” төслийн хүрээнд манай аймаг Боловсролын Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэг (БХАН)-ийн зөвлөмж, туслалцаатай 10 сургуульд “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд төслийг амжилттай хэрэгжүүллээ.

Бид төслийн үр дүн, амжилт ололтдоо түшиглэн “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд хөтөлбөрийг аймгийн ИТХ-аар батлуулан хэрэгжүүлж байна. Одоогийн байдлаар манай аймгийн 25 ерөнхий боловсролын сургууль, 32 цэцэрлэг эцэг эх, иргэд, олон нийттэй хамтран ажиллах, тэдний идэвх оролцоог бий болгохын төлөө хичээн ажиллаж байна. Нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэхийн төлөө аливаа байгууллага, хамт олон ажлаа иргэдийн оролцоотой төлөвлөн, зохион байгуулж, хэрэгжилтдээ иргэдийн хяналтыг бий болгосноор үйлчлүүлэгчдийнхээ эрэлтэд нийцсэн чанартай, хүртээмжтэй үйлчилгээг хүргэх боломжийг бүрдүүлдэг.

Боловсролын байгууллагын үйлчлүүлэгчид болох эцэг эх, олон нийт хүүхдийнхээ сайн сайхны төлөө сургууль, багш нарын үйл ажиллагаанд оролцох хүсэлтэй байдаг ч хэрхэн яаж оролцох талаар ойлголт бага, арга ухаанаа сайн олдоггүй юм билээ.

Энэ байдлыг засаж сургууль, цэцэрлэгийн ажилд өөрийн сэтгэл, итгэлээрээ оролцох арга зүйд иргэдийг суралцуулах нь нийгмийн эгэх хариуцлагыг хэрэгжүүлэхийн гол зорилго юм.

Сургууль, цэцэрлэгт нийгмийн эгэх хариуцлагыг амжилттай хэрэгжүүлэх нэг арга хэлбэр нь “Олон нийтийн оролцоот сургууль”-ийн аргачлал юм. Сургууль, цэцэрлэгийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоог өргөжүүлэх нь удирдлага багш нарт илүү цаг зарсан ажил биш, та бидний хийх ёстой, хийдэг ажил. Энэ үүрэгт ажлыг илүү үр дүнтэй хийх боломжийг “Олон нийтийн оролцоот сургууль”-ийн аргачлал олгодог.

Сургууль, цэцэрлэгийн үйл ажиллагаанд иргэд олон нийтийг илүү идэвхтэй, бүтээлчээр оролцох, үйл ажиллагааг тогтмол зохион байгуулж, хэвшүүлснээр иргэд аливаа асуудалд судалгаатай хандаж эргэцүүлэн боддог, хамтран ажиллаж, оновчтой шийдвэр гаргах чадварт суралцан, орон нутгийнхаа хөгжлийн төлөө үр дүнтэй хамтран ажиллах зөв хандлагатай болно.

ХҮНИЙ ТӨЛӨӨ ЗҮРХ СЭТГЭЛЭЭ ЗОРИУЛНА ГЭЖ ҮҮНИЙГ ХЭЛДЭГ БАЙХ

С.ДОЛГОРСҮРЭН
(Өвөрхангай аймгийн
ЗДТГ-ын нийгмийн
бодлогын хэлтсийн
ахлах мэргэжилтэн)

Нийгмийн эгэх хариуцлага гэдгийг цөөн үгээр хэлэхэд улс орныхоо сайн сайхны төлөө төр, иргэн хоёр харилцан үүрэг хүлээж, идэвхтэй хамтран ажиллах гэж ойлгодог.

Харин боловсролын салбарт мэдээж хүүхдийн сайн сайхны төлөө сургууль, эцэг эх хоёр хамтран ажиллах нь нийгмийн эгэх хариуцлагыг бий болгох үндэс юм.

Өөрөөр хэлбэл, сургууль бүр сурагчдаа амжилттай сургаж, хүмүүжил, төлөвшилд эерэгээр нөлөөлж, авьяас, чадварыг нь хөгжүүлэхийг зорьдогтой адил эцэг эх бүр үр хүүхдээ мэдлэг боловсролтой, биеэ зөв авч явах чадвартай, сайн хүн болоосой гэж хүсдэг. Энэхүү нэг зорилгын төлөө сургууль, гэр бүл, эцэг эхчүүд хамтран ажиллахдаа нийгмийн эгэх хариуцлагын ухагдахууныг ойлгож, хэрэгжүүлснээр эерэг өөрчлөлт гардагийг бидний хэрэгжүүлсэн төслийн үр дүнгээс харж болно.

Сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эх, иргэд, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх “Олон нийтийн оролцоот сургууль” төсөл яг хүндээ хүрсэн, тэдний хөгжлийг дэмжин богино хугацаанд үр дүнд хүргэж болдогийг харуулсан, хүмүүсийн сэтгэлд итгэл урам өгсөн төсөл байлаа.

Олон нийтийн оролцоот сургууль төсөл хэрэгжихэд оролцсон манай аймгийн удирдлага, ТББ, эцэг эх, иргэд нэгдэн хэрэгжилт, бодлого, хөндлөнгийн үнэлгээ, хэвлэл мэдээлэл, судалгаа зэрэг багийн зохион байгуулалтад орж, төсөл хэрэгжсэн сургуулийн үндсэн баг, түнш байгууллагад дэмжлэг үзүүлэн маш өргөн хүрээг хамран, тэднийг нэг зорилгын төлөө нэгтгэж чадсан, хүчирхэг баг болон ажиллах арга зүйд суралцуулсан, мэдрүүлсэн зохион байгуулалт байлаа.

Энэ төслөөс миний суралцсан нэг чухал зүйл бол үнэлгээ мониторинг хийх, зөвлөн туслах арга зүй байлаа. Бид өмнө нь зөндөө л хөдөөгөөр явдаг, бусад төслөөс ирсэн хүмүүс ч зөндөө л хөдөө явж хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа, хийсэн ажилтайгаа танилцдаг байсан.

Энэ төслийн зөвлөн туслах багтай хамт сургуулиудаар явах болоход сургуулиудын хийсэн ажилтай танилцаад л болох байх даа гэж бодож байснаа нуух юун.

Гэтэл сургууль бүрийн хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаатай нэг бүрчлэн танилцаж алхам бүрээр зөвлөгөө өгч, баримт бичиг, график, зураг, хүснэгт, таблиц гээд бүхий л боломжит хувилбаруудыг санал болгож байлаа. Зөвлөж байгаа зүйлээ хэрхэн амьдралд хэрэгжүүлэх талаар нүдэнд харагдаж, гарт баригдтал

зааж зөвлөж, олон хувилбар санал болгож, хамтран ярилцаад, шийдвэрээ гаргаж байсан. Ингэсээр байгаад нэг мэдэхэд л шөнө дунд болдог байсан. Тэгээд л сургуулийн багт өгсөн зөвлөгөөг сургуулийн бодит амьдралд хэрхэн хэрэгжүүлэх, төлөвлөгөөгөө сайжруулж хийх даалгавар өгч тэд маань ч үүр цайтал сууж ажилладаг байсан.

Сонирхолтой нь шөнө хагаслан зөвлөж байгаа зөвлөх баг, үүр цайтал ажилласан сургуулийн багууд маань ямар их сэтгэл хангалуун, урам зоригтой ажиллаж байгааг хараад гайхдаг, бахархдаг байсан. Үнэхээр ажиллах арга барил нь шинэлэг, хүний төлөө, ажлынхаа төлөө зүрх сэтгэлээ зориулна гэж үүнийг л хэлдэг байх даа гэж бодож байсан.

Төслийг ийм үр дүнд хүргэсэн бас нэг чухал ач холбогдолтой зүйлс нь ном, гарын авлагууд байсан. Сургагч багш, сургуулийн багш нар гарын авлагаа элэгдтэл, энд тэнд нь наалт оруулчихсан бариастай явж байгаа нь ажиглагдсан.

Бас зөвлөн туслах арга зүйн зөвлөмж нь манай үндсэн багийн гишүүдийн гол гарын авлага, үндсэн чиглүүлэг нь болж өгсөн.

Тиймээс боловсролыг тэргүүлэх салбар хэмээдгийн хувьд нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлж чадваас бусад салбарт нөлөөлж, цаашлаад иргэдийн хяналт сайжирч төр хариуцлагажин, улс орны хөгжилд ахиц гарна гэж бодож байна.

Энэ төсөл хэрэгжсэнээр манай аймгийн 10 сургуулийн эцэг эх, иргэд, олон нийт, нийгмийн эгэх хариуцлагын талаарх ойлголт, мэдлэгтэй болсон.

Сургууль бүрт гарсан эерэг өөрчлөлтийг нутагшуулах, түгээн дэлгэрүүлэх нь орон нутгийн бодлого байх ёстой гэж үзэн, “Олон нийтийн оролцоот сургууль” аймгийн дэд хөтөлбөрийг боловсруулан,

аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн тогтоолоор батлуулан, баримт бичгийг боловсруулах болсон үндэслэл, зорилго, зорилтыг нийт ерөнхий боловсролын сургуулийн захирлуудад танилцуулан, хөтөлбөрийг хүргүүлэн, хэрэгжүүлж байна.

Тус хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхдээ аймгийн Засаг даргын дэргэдэх Боловсрол, соёл, урлагийн газраас бүх ерөнхий боловсролын сургуулиудад чиглэл өгч, сургууль бүр хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлж, тайланг жил бүрийн 3 дугаар улиралд БСУГ-т ирүүлэн, биелэлтийг тооцон ажиллаж байна.

Цаашид ч бид энэ ойлголт, хандлагыг түгээн дэлгэрүүлэх, сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагуудад хэрэгжүүлэх зорилготой байгаа.

ЭЦЭГ ЭХЧҮҮД ХҮҮХДИЙНХЭЭ СУРЧ БУЙ СУРГУУЛЬД ХЯНАЛТ ҮНЭЛГЭЭ ХИЙГЭЭД ИРЭХЭЭРЭЭ Л ӨӨРИЙН ЭРХГҮЙ БҮТЭЭЛЧЭЭР ОРОЛЦООД ЭХЭЛДЭГ

Д.НАРАНДОРЖ
(Ховд аймгийн
БСУГ-ын дэд
дарга)

Би боловсролын салбараасаа хэсэг хугацаанд хөндийрч өөр ажил хийж байгаад дахин ирсэн. Олон нийтийн оролцоот сургууль төсөл дээр ажиллах хугацаандаа миний хувьд дахин нэг сургуульд суралцсантай адил санагдаж байна. Ямар олон шинэлэг санаа, арга зүйгээс суралцсан гэж санана.

Ялангуяа боловсролын салбарт тулгамдсан нэг асуудал бол эцэг эхчүүдийн боловсрол, тэдний хяналт, оролцоо дэмжлэг хүүхдийн сурлага, хүмүүжилд шууд нөлөөтэй гэдгийг ярьдаг боловч эцэг эхийн хурал гэсэн арга зүйтэй, мэдээлэл өгөхөөс хэтэрдэггүй байсан.

Харин “Олон нийтийн оролцоот сургууль” нь үүнийг шийдэх олон арга зүй, санааг танилцуулж цаашид төсөлд хараахан оролцож чадаагүй сургуулиудад түгээн дэлгэрүүлэх орон нутгийн сургагч багш нарыг энэ төслийн хүрээнд бэлтгэлээ.

Боловсролын үйлчилгээ авч байгаа хүмүүсийн сэтгэл ханамж тэдний хяналт оролцоог нэмэгдүүлэх арга зүй үнэхээр чухал. **Аливаад оролц гэж хэлэхээр чухам юунд, яагаад, ямар арга замаар, хэрхэн, яаж гэдэг нь тодорхойгүй болохоор л оролцдоггүй юм байна.** Харин эцэг эхчүүд өөрсдөө хүүхдийнхээ сурч хүмүүжиж буй орчин, үйл

ажиллагаанд хяналт үнэлгээ хийгээд ирэхээр өөрийн эрхгүй идэвхтэй оролцдог юм байна гэдгийг ойлголоо.

Боловсролын салбарын үйл ажиллагааны эцсийн үр дүн байгууллагын материаллаг орчны таатай байдлаас гадна хүмүүс хоорондын харилцаа, хандлага зэрэг нийгэм сэтгэл зүйн орчноос ихээхэн хамааралтай. Манай сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагууд орчны тохижилтод илүүтэй анхаарал тавьж, бүх түвшинд ярьж хөөцөлдөж, хөрөнгө оруулалт ч чамгүй хийгдэж байна. Харин хүүхдээ сайн хүн болгоход эцэг эх, сургууль, цэцэрлэгийн удирдлага, багш нар, иргэдийн үүрэг оролцоо илүү чухал болохыг бүх түвшинд мэддэг хирнээ энэ талаар алс хэтийн бодлого, зорилготой, байнгын үр дүнтэй ажил хийх нь ховор байна.

Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилга нь хүүхдээ сайн хүн болгох амьдралын зорилго тээсэн аав ээжүүд, сайн хүн болохыг хүсэж мөрөөдсөн хүүхэд багачууд, хүүхдийг сайн хүн болгох төрийн бодлого үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэгч багш нар нэг зорилго хүсэл мөрөөдөлдөө хүрэхийн тулд бие биеэ ойлгож, хүлээн зөвшөөрч, хүндэтгэлтэй, нээлттэй харилцан, үр дүнгээ дүгнэн хэлэлцэж, сайжруулах талаар санал бодлоо хуваалцан ухамсартайгаар хамтран ажиллах талбар юм.

Энэ хамтын ажиллагааг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжийг нийгмийн эгэх хариуцлага олгож байна. Эцэг эх, иргэд, сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцож, ололттой болон дутагдалтай зүйлсийн талаар бүрэн гүйцэд ойлгож мэдээгүйгээс сургууль багш нарын талаар буруу ташаа ойлголт нийгэмд тархах нь түгээмэл байдаг.

Сургуулийн удирдлага, багш нар ч эцэг эхчүүдийн талаар хүүхдийнхээ сургалт, хөгжлийн талаар санаа тавьдаггүй, сургууль, цэцэрлэгт даатган орхидог гэх нийтлэг бус мэдээлэл тээж, сурагчдын хөгжил, төлөвшилд эцэг эх, асран хамгаалагчдыг буруутгах, эцэстээ хүүхдийн хөгжил төлөвшилд тохиолдож буй саад бэрхшээлийг бүрэн гүйцэд олж харахгүйгээс шийдвэрлэх арга замаа тодорхойлж чадахгүй байснаас дунд нь хүүхэд хохирч байна.

Нийгмийн эгэх хариуцлага энэ буруу байдлыг арилгаж, эцэг эх, иргэдийг хүүхдийнхээ сайн сайхны төлөө зүтгэх, сурлагын амжилтыг ахиулах талаар хамтран хэлэлцэж, хамтын болон өөрийн үүрэг, хариуцлагаа ухамсарлан бүтээлчээр хамтран ажиллах боломжийг өргөжүүлж өгнө. Нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгслийг зөвхөн нэг удаа ашиглаад орхих бус үйл ажиллагаандаа байнга хэрэгжүүлснээр иргэдэд итгэл, үнэмшил бий болж асуудалд ухаалгаар хандах, хамтран ажиллах, оновчтой шийдвэр гаргах чадварыг хөгжүүлэх боломжтой.

Нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэх зорилгоор манай аймгийн сургууль, цэцэрлэг “Олон нийтийн оролцоот сургууль”-ийн аргачлалыг туршин хэрэгжүүлж байна. Энэ аргачлал сургуулийн үйл ажиллагааг хүүхэд, эцэг эх, багш, удирдлага, орон нутгийн төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, олон нийтийн оролцоо зэрэг өргөн хүрээ, хамааралд авч үздэг, тогтсон стандарт,

үзүүлэлтүүдээр үнэлгээ хийж тулгамдсан асуудлаа тодорхойлдог.

Аргачлалын хүрээнд үнэлгээ хийх манлайлал, түншлэл, нийгмийн оролцоо, насан туршдаа суралцахуй, үйлчилгээ, сайн дурын оролцоо, орон нутгийн хөгжил, эцэг эхийг оролцоо, сургуулийн соёл, утга учиртай суралцахуй гэх мэт стандарт үзүүлэлт нь хоорондоо бүгд холбоотой, нэг асуудлыг сайжруулах үйл ажиллагаа авч хэрэгжүүлснээр бусад асуудлууд ч шийдэгдэж байдаг онцлогтой юм.

Туршилтаас харахад зарим сургууль өмнөх жилийн асуудлаа дараа жил өөрчилж ажиллах нь үр дүн муутай байна.

Харин тогтсон асуудлаа шийдэх арга зүйгээ байнга сайжруулан, нарийвчлан хэрэгжүүлснээр сургуулийн бүх үйл ажиллагаанд эерэг өөрчлөлт буй болж, байгууллага, орон нутгийн иргэдийн дунд асуудалд хандах үр дүнтэй соёл төлөвших боломжтой нь ажиглагдаж байна.

Олон нийтийн оролцоот сургуулийн аргачлалыг хэрэгжүүлэхэд эхний үед байгууллага, хамт олон, иргэдийн түншлэлийн хүрээнд анги танхим, дотуур байр тохижуулах, гадна зам талбай, ногоон байгууламжийг сайжруулах зэрэг орчны тохижилтын чиглэлтэй хөрөнгө оруулалтын хамтын ажиллагаа илүү хурдан хөгжих нь түгээмэл байдаг.

Энэ байдалд сэтгэл ханаж, олон нийтийн оролцоо нэмэгдлээ гэж үнэлэх нь бас учир дутагдалтай юм.

Сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагууд аав, ээжүүдийн хүүхдийнхээ сайн сайхны төлөө гэсэн хүсэл тэмүүллийг сургалтын цөм хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлж хүүхдийг эрдэм мэдлэгтэй болгоход чиглүүлэн харахаас илүү хамт олны харилцаа хандлага, тогтсон харилцааны үр дүнд хүүхдэд дадал болон төлөвших ёстой өөрийгөө илэрхийлэх, хамтран ажиллах, зорилготой, хариуцлагатай байх, оновчтой сонголт хийх зэрэг чадвар эзэмшүүлэхэд чиглүүлэн, алс хэтийн зорилгоо хамт олноороо тодорхойлон ажиллах хэрэгтэй юм.

Тухайлбал; сургуулийн удирдлага, багш, эцэг эх, хүүхэдтэйгээ хамтран тухайн жилийнхээ зорилго, зорилтоо хэлэлцэх, жилийн турш судлах бүх хичээлийн агуулга, сэдэв, цаг, сургууль, ангиас зохиох сургалт хөгжлийн бүх ажлыг хэзээ, хэрхэн, яаж зохион байгуулахаа тодорхой тусгасан сургалт, хөгжлийн нэгдсэн хөтөлбөрийг боловсруулан танилцуулж бүхэнд ил тод байрлуулах нь аав ээжид хүүхдийнхээ хөгжлийн төлөө илүү их бүтээлчээр хандах боломжийг олгож, хүүхэд багаасаа зорилготой байж, зорилгынхоо төлөө хариуцлагатай суралцах, хөгжих чадварыг төлөвшүүлэх ач холбогдолтой болно.

“Олон нийтийн оролцоот сургууль” аргачлалын бас нэг онцлог нь боловсролын салбарын аливаа асуудлыг зөвхөн сургууль, багш, боловсролын байгууллагын ажилтан шийдэх бус төр, ТББ, орон

нутгийн байгууллага, хувь хүмүүсийн хамтын хяналт оролцоо, харилцан дэмжлэг, хамтын ажиллагаагаар шийдэх бүрэн боломжтой, энэ хандлага ямар чухал вэ гэдгийг олон хүмүүст ойлгуулсан, тэдний хандлагад өөрчлөлт гаргасан явдал юм.

2010 онд бичигдсэн дэлхийн Хүний хөгжлийн илтгэлд “Улс үндэстний жинхэнэ баялаг нь хүнээ хөгжүүлэх арга зам” хэмээн томъёолсон байдаг. Олон нийтийн оролцоот сургуулийг хөгжүүлэн эцэг эхчүүдийг хүүхдийнхээ сайн сайхны төлөө сургуулийн үйл ажиллагаанд чин сэтгэлээсээ бүтээлчээр оролцох хэвшилтэй болгон чадавхжуулснаар сум, орон нутгийнхаа төлөө үгээ хэлж, үзэл бодлоо хуваалцан хамтын шийдвэр гаргаж, хариуцлага хүлээн, хамтран ажиллаж хөгждөг иргэн болгон хөгжүүлэх, орон нутгийнхаа жинхэнэ баялгийг бүтээх боломжийг бүрдүүлж болох юм.

НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫГ ТӨЛӨВШҮҮЛСНЭЭР ТАЛУУДЫН ҮҮРЭГ, ХАРИУЦЛАГА ЖИГД БОЛЖ, ХАМТДАА ХӨГЖИХ БОЛОМЖТОЙ

Г.ТӨРМӨНХ
(“Ховдын Толь”
ТББ-ын тэргүүн)

Нийгмийн эгэх хариуцлагын тухай ойлголт нь бүх цаг үеийн турш дахь нийгмийн харилцааны нэн чухал зүйл байсан гэж бодож байна. Энгийнээр энэ маань хамтын хариуцлагын тухай ойлголт гэж би бодож байна.

Боловсролын салбарт хамтын хариуцлагыг бэхжүүлэхгүйгээр хүн амд боловсролыг тэгш хүртээмжтэй олгох, системээр нь жигд хөгжүүлэх боломж хомс юм. Энэ маань боловсролын бүхий л шатлал, хэвшилд адилхан зүйл. Нэн ялангуяа бага, дунд боловсролын үйлчилгээний чанар, үр дүн нь эцэг эх болон гэр бүл, сургууль багш нар, сурагчид хийгээд тэдгээртэй холбогдол бүхий бүх талын харилцан ойлголцол, мэдээллийн хүртээмж, уялдаа, аливаа асуудлыг зохион байгуулах, шийдвэрлэх арга хэлбэрээс ихээхэн хамаарна. Ахлах болон дээд боловсролын түвшинд ч ялгаагүй.

2016-2017 онд хэрэгжүүлсэн “Монгол Улсад нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэх нь” төслийн хүрээнд бид боловсролын үйлчилгээнд оролцогч талуудын нөлөөллийг эерэгээр уялдуулж, тэдгээрийн санаачилга, ойлголцлыг нөхцөлдүүлсэн үйл ажиллагааны жишгийг бий болгон, түүнийгээ хэвшил болгож, цаашид тогтвортойгоор амьдрах, хөгжих нөхцлийг бүрдүүлэхэд хичээсэн. Энэ маань ч тодорхой түвшинд биелэлээ олсон гэж боддог.

Бидний хэвшил болсон ужиг ойлголтуудын нэг дутагдалтай тал гэвэл боловсрол гэхээр сургууль, багш нар, боловсролын байгууллагын л хэрэг, соёл гэвэл төрийн соёлын салбар гэгдэх театр, музей, номын сан гэсхийгээд цөөн хэдэн байгууллага, дээрээс нь урлагийнхны л хэрэг гэж боддог явдал. Гэтэл амьдрал дээр боловсрол маань нийгмийн харилцааны бүхий л элементээр дамжиж бий болдог, амьдралын бүх үйл явцад хувь хүний болон хүн амын боловсрол,

төлөвшилд өөр, өөрийн нөлөөллийг үзүүлж байдаг гэдгийг анзаардаггүй. Энэ тухайд нэн тэргүүнд авч үзэх зүйл бол хүн амын оюун сэтгэлгээтэй байнгын харилцаанд оршдог мэдээллийн болон үзэл суртлын асуудал, ном соёл хийгээд урлагийн ертөнцөөс гадна хүүхдийн өсөж, төлөвшиж буй орчин нь тэр чигээрээ боловсролын үйлчилгээнд нөлөөлөх хүчин зүйл гэдгийг анзаарах ёстой байх. Үүнтэй холбоотойгоор цаашид боловсролын бодлогод энэхүү дурьдаж буй хүчин зүйлсийн уялдаа холбоог нөхцөлдүүлэхэд чиглэгдсэн төлөвлөлт, арга ажиллагаа зайлшгүй хэрэгтэй гэж боддог. Тэр үүднээсээ зөвхөн боловсролын үйлчилгээг явуулахад бус бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх, боловсролын үйлчилгээний чанар, үр нөлөөг сайжруулах гэх мэт бүх талын ажилд нийгмийн харилцаанд оролцогчдын харилцан уялдаат хамтын ажиллагаа, ялангуяа төрийн болон төрийн бус байгууллагын нэгдмэл зорилго их чухал юм.

Өнөөгийн амьдралд, тэр тусмаа орон нутагт төрийн байгууллагынхан төрийн бус байгууллагын аливаа санал санаачилга, хичээл зүтгэлд төдийлөн ач холбогдол өгдөггүй, тоомжиргүй ханддаг нь түгээмэл байдаг. Өдгөө ч дорвитой өөрчлөлт гараагүй л байна. Гэвч бидний хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааны хүрээнд энэ асуудалд тодорхой дэвшлийг олж чадсан. Харин одоо энэ ололтоо бэхжүүлж, цаашид хүрээг нь улам түгээн дэлгэрүүлэх шаардлага байсаар байна. Нийгмийн эгэх хариуцлагыг төлөвшүүлснээр эцсийн эцэст бүх тал жигдхэн үүрэг хариуцлага үүрч, жигд хөгжих боломж хангагдана гэж боддог.

ЭЦЭГ ЭХЧҮҮД ХӨНДЛӨНГИЙН ҮНЭЛГЭЭ ХИЙСНЭЭР ҮР ХҮҮХЭДДЭЭ ТАВИХ АНХААРАЛ ХАЛАМЖ НЬ НЭМЭГДДЭГ

Б.ЧУЛУУНЦЭЦЭГ
(Өвөрхангай аймгийн
Арвайхээр сумын
5 дугаар багийн
иргэн, их эмч)

Би Өвөрхангай аймагт 20 гаран жил хүүхдийн болон өрхийн эмчээр ажилласан. Хүний эрүүл мэндийг хамгаалах, өвчнөөс хэрхэн сэргийлэх, яаж эмчлэх, хэрхэн сэргээн засах, хэрхэн эрүүлжүүлэхэд чиглэж ажилладаг байлаа.

2017 оны эхээр “Монгол Улсад Нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэх нь” төслийн иргэд, “Эх нутаг” ТББ-ын төлөөлөлд танилцуулах сургалтад сууж, “Нийгмийн эгэх хариуцлага” гэж юу болох тухай анх удаа сонссон юм. Тухайн үед хүн бүр шимтэн сонсож, маш хэрэгтэй төсөл байна хэмээн үзэж төслийн танилцуулгыг хийсэн ЗДТГ-ын Нийгмийн хөгжлийн хэлтсийн мэргэжилтэн Р.Наранцэцэг, ТББ-ын тэргүүн Төмөртоого нарт талархал дэвшүүлж байсан. Тэд аль салбарт хэрэгжүүлэх вэ гэхэд бараг нэгэн дуугаар боловсролын салбартаа хэрэгжүүлэхээр тохирсон юм.

Ингээд хоёр сарын дараа Боловсролын Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэгийнхэн ирж боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэх ажлыг хэрхэн үр ашигтай явуулах вэ хэмээн төр, ТББ, иргэдийн оролцоотойгоор хэлэлцэн ярилцаж, цаашид “Олон нийтийн оролцоот сургууль”-ийг хөгжүүлэх арга зүй сэдэвт сургалтыг аймагт болон сумдад бүсчлэн явуулсан юм. Ингээд орон нутгийн төр, ТББ-ийн төлөөллүүд баг зохион байгуулалтад орж төсөл хэрэгжих сургуулиудаа өөрсдийн хүсэл, сонирхлоороо хариуцан авч, төсөл хэрэгжих бүхий л хугацаанд зөвлөн туслагчаар ажилласан юм.

Бид төслийн хүрээнд тухайн сумын сургуульд ээрсочиж бодит байдалтай танилцаж, сургуулийн удирдлага,

багш, сурагчдад, тулгамдаж байгаа асуудлаа тодорхойлох, шийдэх арга замаа сонгож хөгжлийн төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлж, үр дүнг нь үзэхийн төлөө бүгд хичээн ажилласан. Энгийн, оролцоонд тулгуурласан, хамтарч ажилласан, нэвтрүүлүүштэй сайхан үйл ажиллагаа болсон гэж үзэж байна. Сургууль бүр өөрийн зөвлөн туслагчтайгаа хамтарч төслөө бичих, тулгамдсан асуудлаа шийдвэрлэхэд туршлагаас нь суралцах, ярилцах, шинэ мэдээлэл авах зэргээр хамтран ажиллацгаасан нь их дэмжүүштэй санаа байсан. Мөн Олон нийтийн оролцоот сургууль-ийн нэг бүрэлдэхүүн хэсэг нь “Хөндлөнгийн үнэлгээ” хийж, туршиж, үр дүнг гаргасан явдал юм. Энэхүү хөндлөнгийн үнэлгээг нэгтгэж дүгнэлт хийх ажлыг надад оноосон нь эмчийн ажил хийж эмнэлэг дээр хяналт үнэлгээ хийдэг байсан надад их л хол санагдаж байлаа. Гэсэн ч би энэ ажлыг гүйцэтгэгчийн хувьд, мөн эцэг эхийн нэгэн төлөөллийн хувьд маш их сонирхон, дуртайяа хийж, мөн хариуцлагатайгаар хийнэ гэж өөртөө амласан.

Хөндлөнгийн үнэлгээг хэн ч хийж болдог. Өөрөөр хэлбэл багш, ажилтан, сурагч, эцэг эхийн төлөөлөл, хамтран ажилладаг албан байгууллагын төлөөлөл сургуулийн онцлогт уялдуулан хяналт үнэлгээний хуудсыг өөрсдөө боловсруулдаг, энгийн хялбар үнэлгээ байсан учир надад маш их таалагдсан юм. Хөндлөнгийн үнэлгээг хэрэгжүүлсэн нь эцэг эх, багш, сурагчид бие биеэ хүндлэх, ойлголцох, ажлын хариуцлагатай

байх, эцэг эхийн үр хүүхэддээ тавих анхаарал халамжийг нэмэгдүүлэх хөшүүрэг болсон. Тэр ч битгий хэл сургуульд тулгамдаж байгаа асуудлыг эцэг эх хяналт хийх явцдаа илрүүлснээр эцэг эх өөрийн чадах зүйлээр биет болон биет бусаар тусалж дэмжих сэдлийг бий болгож байсан нь их ач холбогдолтой ажил болохыг нотолж байсан юм.

Хөндлөнгийн хяналт үнэлгээг хийснээр сургуулийн хүрээнд хэрэгждэг тушаал, дүрэм, журам, зааврыг энгийн аргаар мэддэг болох, хэрэгжилт сургууль дээр ямар байгааг мэдэх арга хэрэгсэл ч болж байлаа. Зарим илэрсэн дутагдлыг засахад заавал цаг хугацаа, эдийн засаг гэхгүй газар дээрээ засагдаж явах боломжтойг бас баталж байгаа нь цаашид хэрэгжүүлбэл маш их үр дүнг авчрах ажил гэж дүгнэсэн. Хөндлөнгийн хяналт үнэлгээг ганцхан сургууль гэлтгүй бусад бусад байгууллага ч хэрэгжүүлж болохоор энгийн, ач холбогдолтой үнэлгээний арга байж болох юм даа гэж бодогдсоноо нуух юун.

Аймгийнхаа төсөл хэрэгжүүлсэн 10 сургуулийн хөндлөнгийн үнэлгээг нэгтгэхэд сургуулийн удирдлагууд маш идэвхтэй, цаг хугацаандаа мэдээ, тайлангаа өгч миний ажил ч хугацаандаа дууссан юм. Энэ ажлыг гардан хийж байсан хүний хувьд, “Олон нийтийн оролцоот сургууль”-ийн хөндлөнгийн хяналт үнэлгээг илүүтэй анхаарч ажилласан хүний хувьд сургуулиуд энэ чиглэлээр ажиллахдаа анхаарах хэд хэдэн асуудал байсанг та бүхэнтэй хуваалцаж байна.

- Хяналт, үнэлгээний хуудсыг эцэг эхтэй хамтран боловсруулахдаа аль болох үнэлгээ хийхэд хялбар, энгийн, ойлгомжтой байлгахыг хичээх;
- Хяналт, үнэлгээ хийж буй сургуулийн нэр, байршил, үнэлгээ өгч буй хүний нэр, холбогдох утас заавал тэмдэглэж байх;
- Үнэлгээ хийлгэхийн өмнө эцэг, эхэд хяналтын хуудсыг хэрхэн ашиглах, асуулт бүрийг ямар утга илэрхийлж байгааг тайлбарлан өгч, өөрийн ажиглаж үнэлгээ хийж байгаа зүйлийн талаар санал, сэтгэгдлээ бичих, хуваалцахыг сургуулийн зүгээс тайлбарлан танилцуулж, хэвших;

- Сургууль, цэцэрлэгийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээг хяналтын хуудас ашиглаж үнэлсний дараа түүнийг нэгтгэн дүгнэж, эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, цаашдын төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлж занших;

- Эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн хяналт үнэлгээ нь тухайн ажилтны хувьд хариуцлага тооцох, хугацаатай үүрэг өгөх үндэслэл болохгүй зөвхөн тухайн үйлчилгээний чанарыг сайжруулахад чиглэж байгааг хаа хаанаа сайтар ойлгох зэрэг болно.

Энэхүү хөндлөнгийн хяналт үнэлгээг сургууль, цэцэрлэг бүр хэрэгжүүлж хэвшвэл, одоогийн сургууль бүрт тулгамддаг эцэг эхчүүдэд мэдээллээ ойлгомжтой байдлаар тогтмол хүргэдэггүй, олон нийтийн боловсролын үйлчилгээний чанарт анхаарал хандуулах үйл ажиллагаа хэт хуучинсаг албадлагын, ёс төдий ханддаг байдлаас гарах шинэлэг арга хэрэгсэл болж чадна.

Энэ дашрамд хөндлөнгийн хяналт үнэлгээний аргачлалаар дамжуулж сургууль, цэцэрлэгийн үйл ажиллагаанд эцэг эх, олон нийтийн хамтын ажиллагааг улам бэхжүүлэх чин хүсэл төрсөнөө илэрхийлэхэд таатай байна.

МАНАЙХ 2018 ОНЫ ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦООТОЙ ТАМГЫН ГАЗРААР ШАЛГАРЛАА

Ч.УЛААНХҮҮ
(Ховд аймгийн
Мянгад сумын
Засаг даргын
Тамгын газрын
дарга)

Би анх аймгийн төвд “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд төслийн сургалтад сууж байхдаа, манай сумын сургуулийнхан л хийх ажил байна, дэмий шахуу сургалтад ирж, надад онц холбогдолгүй юм байна гэж бодсон. Энийгээ ч сургалтын үеэр сургуулийн захиралдаа хэлж, та нар хэрэгжүүлэх юм байна шүү. Сум орон нутгийн нэрээ бодоорой, асууж тодруулах зүйлээ сайн асуугаарай, хичээгээрэй зэрэг өөрөөсөө хийх ажлыг холдуулж сургуулийнхандаа ачааг үүрүүлсэн. Яг үнэнээ хэлэхэд төсөл хэрэгжиж л байдаг. Тэгээд ч үр шимийг нь хүртэх сургууль л хариуцлага үүрч ажиллана биз гэж бодоод анх ер анхаараагүй.

Гэтэл алс холоос биднийг яаж байгаа бол, хамтран ажиллаж байна уу, асуудлаа тодорхойлсон болов уу, ингэж ажиллавал зүйтэй шүү гээд зөвхөн манай сум, сургуулийн нөхцөл байдалд тохирсон арга зүйн дэмжлэг үзүүлж, бүхэл шөнөжингөө бидний төлөө, сумын иргэд, хүүхэд багачуудын маань төлөө сууж ажилласан Боловсролын Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэг болон аймгийн төвөөс ирсэн үндсэн багийн гишүүдтэй уулзахад ёстой л ичих шиг болж билээ. Бид бараг юу ч хийгээгүй сургуулийн захирал, сургуулийнхан хийнэ гээд орхисноо бодохоор үнэхээр ичсэн.

Ингээд л төслийн багийн гишүүдтэй уулзаж сургуулийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд тулгамдаж буй асуудлаа тодорхойлох, малчин эцэг эхчүүдийг дотуур байрын үйлчилгээний чанарыг нэмэгдүүлэхэд оролцоог

нь дээшлүүлэх санаачилгыг хэрхэн хэрэгжүүлэх арга зүйн зөвлөгөө, дэмжлэг авсаны үндсэн дээр шууд л ажилдаа орсон.

Эхлээд сумын Засаг даргын Тамгын газар сургуультайгаа хамтран энэ асуудлыг шийдэхэд тулгамдаж буй асуудлаа тодорхойлсон. Энэ нь дотуур байрын тохижилт, үйлчилгээ рүү илүүтэй чиглэгдсэн. Сургуулийн дотуур байр 75 хүүхдийн хүчин чадалтай ч 100 гаруй хүүхэд амьдарч байгаа. Эдгээр хүүхдүүдийн 10 гаруй нь нэн ядуу, 35 орчим нь ядуу амьдралтай, өнчин, хагас өнчин хүүхдүүд байсан. 2005 оноос хойш дотуур байранд ямар ч засвар хийгдээгүй байсан.

Бид дотуур байрын хүүхдүүдэд тулгамдаж буй асуудлыг нарийвчлан тодруулах, нөгөө талаар тэр бүр хүүхдийнхээ төлөө санаа тавих нь бага байдаг малчин эцэг эхчүүдийг идэвхжүүлэх, тэдний хяналт, оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор ойрхон хаваржиж байгаа малчдыг сургуулийн дотуур байранд урьж ирүүлэн тэднээр хөндлөнгийн үнэлгээ хийлгэсэн. Мөн дотуур байранд хүүхэд нь амьдардаг малчин эцэг эхчүүдтэй биечлэн очиж уулзан тэдний санал хүсэлт, нөөц боломжийн талаар ярилцсан.

Ингэхдээ бид нийт 800 орчим километр замыг туулсан. Ингээд дотуур байраа “Жишиг дотуур байр” болгох зорилго тавин хамтран ажиллахаар шийдсэн юм. Энэ санаачилгад орон нутгийн байгууллагууд, малчин эцэг эхчүүд бүгдээрээ нэгдэн нийт 2500 гаруй хүмүүс хамтран ажилласан бөгөөд

эдгээр хүмүүсээс 300 гаруй нь ядуу, нэн ядуу иргэд байсан. Гэвч тэд өөр өөрийн боломж, бололцоогоор оролцож дотуур байрын засвар, цэвэрлэгээ, өрөөнүүдийн хөшиг оёх зэргээр өөрсдийнхөө чин сэтгэлээсээ дэмжлэг үзүүлж ажилласан. Бид сургуулийнхаа дотуур байрын бүх өрөөг (20 өрөө), коридор, уншлагын танхим, ариун цэврийн өрөөг тохижуулж, хүүхдүүдээ өдөр бүр халуун ус хэрэглэх боломжийг нэмэгдүүлэн халуун усны бойлууртай болгосон.

Мөн өрөө бүрт ариун цэврийн (хатуу, шингэн гарын саван, угаалгын нунтаг, хувцас угаах саван, шампунь, хоёр төрлийн угаалгын түмпэн сав, ариун цэврийн цаас зэрэг бүх ариун цэврийн хэрэглэлтэй) булан тохижуулж өгсөн. Шингэн саван хэрэглэж үзээгүй хүүхдүүд ч байсныг нуугаад яах вэ. Мөн өрөө бүрийг номын тавиур, тохилог ширээ сандалтай болгосон.

Эхлээд манай сумын дэд төслийн багийнхан малчин эцэг эх, иргэдтэй уулзахдаа дотуур байрын нөхцөл байдлаа танилцуулан, цаашид хийх ажлын төлөвлөгөөгөө ярилцаад тэднээс огт мөнгө төгрөгийн дэмжлэг хүсээгүй. Харин түүний оронд танай гэрт ашиглаж хэрэглэхгүй байгаа, дотуур байрын хүүхдүүдийг тав тухтай амьдарч, хичээлээ номоо хийхэд дэмжлэг болох нэг алчуур, сандал ч байсан туслаарай. Энэ нь таны хүүхдийг тав тухтай дотуур байрандаа амьдрахад дэмжлэг болж очих юм хэмээсэн.

Тэгэхэд айл бүрээс л их, бага зүйлс цуглаад ирсэн. Үүний дараа малчин эцэг эхчүүдээрээ дотуур байрын орчинд хөндлөнгийн үнэлгээ хийлгэхэд тэд үнэлгээ хийгээд зогсохгүй, өөрсдөө шууд л хадаас, алх хайгаад засаад эхэлсэн. Ингэхээр сумынхаа байгууллага, малчин эцэг эхчүүдэд дотуур байрын өрөөг тус бүрт нь хариуцуулаад өгчихсөн чинь тэд хамтарч баг болон хариуцсан өрөөгөө тав тухтай болгохын төлөө чин сэтгэлээсээ ажилласан.

Хүүхдийн төлөө гэсэн энэ үйл ажиллагаанд манай сумын төр, ТББ, бизнесийн 20 гаруй байгууллага, Гахайт, Цагаанбулан, Баянбулаг, Чацарганат багийн малчид санаачилга гарган нийт 11 сая 200 мянга гаруй төгрөгийн мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрийн хөрөнгө оруулалтыг хийсэн. Энэ бол зөвхөн бодит хөрөнгө оруулалт бөгөөд бид хүний хөдөлмөрийн цагаа огт тооцоогүй.

Хүүхдүүддээ өрөөг нь хүлээлгэн өгөх үед тэд маань “Зүүд биш л байгаа даа”, “Мөрөөдөл биелдэг л юм байна”, “Бид сайн суралцаж, хөгжих л үлдлээ”, “Дутах зүйл юу ч алга” гэх мэтээр дуу алдаж байсан нь бидэнд урам зориг өгсөн. Энэ төслөөр сүүлийн 10 гаруй жилд манай суманд өрнөөгүй, далайцтай ажлыг олон хүний санаачилга, сайн дурын оролцоотой бүтээн байгуулсан.

Гэтэл бас нэг сайхан зүйл ажиглагдсан нь “Хүн өөрийн бий болгосон зүйлээрээ бахархахын зэрэгцээ, байнга анхаарлаа хандуулж, хяналт тавиад эхэлдэг” юм байна. Одоо манай сумын иргэд ярилцаж тохироогүй хэрнээ л дотуур байрын хажуугаар явахдаа тохижуулсан өрөөгөөрөө орж, хариуцсан өрөөнийхөө хүүхдүүдийг хэрхэн амьдарч байгаа, эд хогшил нь бүрэн бүтэн байгаад хяналт тавьж, уулзаж таарахаараа дотуур байрынхаа хариуцсан өрөөнд юу хамтран хийх талаар ярилцдаг сайхан эхлэл тавигдсанд үнэхээр сэтгэл хангалуун байна.

Цаашид манай сумынхан ирээдүйн иргэдээ, хүүхдүүддээ чанартай боловсрол эзэмшүүлэх тав тухтай орчин бүрдүүлж, сумын маань иргэд олон нийтийг нэг зорилгын төлөө хамтран ажиллах эхлэлийг тавьж өгсөн энэ сайхан хүмүүсийн эхлүүлсэн ажлыг улам үр дүнд хүргэж Монгол улсынхаа шилдэг дотуур байртай сум болохын төлөө хичээх болно.

ЭЦЭГ ЭХ, ИРГЭДИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА МАНАЙ СУРГУУЛИЙН СОЁЛ

Ц.АЛТАНТУНГАЛАГ
(Ховд аймгийн
Жаргалант сумын
7 дугаар сургуулийн
захирал)

Сүүлийн жилүүдэд ихэнх эцэг эх сургууль, багшид хүүхдээ даатган, зөвхөн амьдралын төлөө зүтгэдэг хандлага нэмэгдэж, хүүхдэдээ тавих анхаарал халамж эд материалын шинжтэй болж, хүүхдийнхээ сэтгэл зүрх рүү орж, юу бодож, мөрөөдөж байгааг таамаглах төдий байгаа нь сургууль, боловсролын байгууллагын ажилтнуудын сэтгэлийг ихээхэн чилээх болсон билээ. Нийгэм, эдийн засаг, техник технологийн хурдацтай өөрчлөлтийн энэ үед сургууль, багш бүгдийг бие даан шийдэх боломжгүй, тийм нөхцөл ч байхгүй. Сургууль, багш нарт ч энэ хандлагыг өөрчлөх эцэг эх, иргэд, олон нийттэй ажиллах арга барил хуучинсаг, зөвхөн тэднийг албадан дуудаж уулздаг хэв шинжтэй байна. Өөрөөр хэлбэл, багш нарт эцэг эхтэй ажиллах шинэлэг арга барил дутмаг, иргэд, олон нийттэй ажиллах ойлголт бүдүүн бараг, тун маруухан байдаг.

Харин “Олон нийтийн оролцоот сургууль” төсөл энэ нөхцөл байдлыг өөрчлөх, эрч хүч, итгэл урам, арга замыг бий болгож өглөө. Манай сургуулийн хувьд “Сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эх, олон нийтийн оролцоог хэрхэн, жигд оролцуулах вэ, яаж эцэг эх, олон нийтийг албадлага, шахалтгүйгээр сургууль руу ирүүлэх вэ, ажил хөдөлмөр эрхлээгүй эцэг эх, иргэдийг яаж өөртөө итгэлтэй, идэвхтэй иргэн болоход дэмжлэг үзүүлэн, сургууль хүний хөгжлийн төв болон ажиллах вэ гэсэн олон асуудлыг чанарын үнэлгээгээр илрүүлж, хамтран хэлэлцсэн юм.

Дээрх тулгамдсан асуудлыг шийдэхийн тулд өнгөрсөн хичээлийн жилээс эхлэн, эцэг эх, иргэдийн сайн дурын оролцоонд суурилсан ажил хөдөлмөр эрхэлдэггүй бага ангийн 10, дунд ангийн 8, ахлах ангийн 12 гишүүнтэй идэвхжсэн сайн дурын гурван

бүлэг байгууллаа. Мөн өөрсдийн сайн дурын санаачилга, сайхан сэтгэлээрээ нийгмийн сайн сайхны төлөө хувь нэмрээ оруулах хүсэлтэй орон нутгийн залуучууд, суралцагчдын төлөөллөөс бүрдсэн “Би эмч”, “Баярлалаа Challenge” гэсэн хоёр сайн дурын бүлгийг байгуулж хоёр жилийн хугацаанд тогтвортой ажиллуулж байна.

Эдгээр сайн дурын эцэг эх, иргэдийн санаачлан зохион байгуулж байгаа үйл ажиллагааны үр шимийг манай сургуулийн 1028 сурагч, 89 багш ажилчид, 1218 эцэг эх, Баатархайрхан, Бичигт, Тахилт багийн нийт иргэд, 1962 айл өрх хүртээд байна.

Манай сургуулийнхан сайн дурын бүлгүүдтэйгээ хамтран дараах ажлыг хийж чадлаа.

- Багш ажилчдын нөөцийн судалгаанд суурилан, эцэг эх, сурагч, багийн иргэдийг чадавхжуулах сургалтыг 13 удаа зохион байгуулж, давхардсан тоогоор 1542 иргэн хамрагдсан байна.
- Манай сургууль урьд өмнө байгаагүй олон байгууллагатай “Түншлэлийн гэрээ” байгуулан, тогтвортой хамтран ажиллаж байна. Ховд аймаг дахь Дэлхийн Байгаль хамгаалах сан, “Цагаан чулуут хайрхан” ХХК, “Баярлалаа” цайны газар, “Молор” 8 нэрийн хүнсний дэлгүүр, “Маргад Эрдэнэ Оюу” ХХК, “Шивээ” ХХК-тай түншлэл тогтоосны үр дүнд олон ажлыг хамтран хийлээ. Тухайлбал, бүтэн өнчин, амьдралын баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой 58 өрхийн 61 сурагчдад дүрэмт хувцсыг шийдвэрлэж өглөө.

- Сурагчдын сайн дурын бүлгүүд хамтран “Тамхины ишгүй Ховд хот” аян өрнүүлэн, гарсан үр дүнг Жаргалант сумын Засаг даргад танилцуулан, Засаг даргын захирамжаар сар бүрийн 31-нд төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагууд ойр орчмын 150 метр газрыг цэвэрлэдэг ажил тогтмолжлоо.
- Бага ангийн эцэг эхчүүдийн “Ирээдүйн эзэд” сайн дурын бүлгээс санаачлан, бага ангийн сурагчдыг хогоо хогийн саванд хийх, хогийг ангилан ялгаж хаях, дадал хэвшил эзэмшүүлж байна. Баатархайрхан, Бичигт, Тахилт багийн иргэдэд сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулж, сайн дурын бүлгийн эцэг эхчүүд маань чадавхжиж “Сургууль - Хүний хөгжлийн төв” болох эхлэл тавигдлаа.
- Дунд ангийн “Гэрэлт ирээдүй” сайн дурын бүлгийн эцэг эхчүүд, сурагчдыг ном бүтээлчээр унших арга зүйд сургах, үндэсний хэл, соёл, түүх уламжлалаа мэддэг, хүндэлдэг, хүн байгаль, нийгэмтэй зүй зохистой харьцдаг зан чанарыг төлөвшүүлэхийн төлөө хичээн ажиллаж байна.
- Харин ахлах ангийн “Нөхөрлөл” сайн дурын бүлгээс санаачлан, эцэг эх, сурагчдын хамтарсан “Мэргэжил сонголтын үнэ цэнэ”, ажил мэргэжлээ хэрхэн зөв сонгох лекц, сургалтыг дөрвөн удаа зохион байгууллаа. Сурагчид өөрсдийн сонирхож байгаа мэргэжлийнхээ дагуу байгууллагууд дээр очиж, нэг өдөр ажиллан, мэргэжил сонголт болон ирээдүйдээ итгэлтэй байх, хичээл зүтгэлтэй суралцах, сурагчдын тоо өдөр бүр нэмэгдсээр байна.
- Эцэг эх, иргэдийн байгуулсан сайн дурын бүлгийн гишүүд болон нийт эцэг эх, сурагчдын өөрийн үнэлгээгээр тулгамдсан асуудлаа тодорхойлон хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг санаачлан, хичээл зүтгэл гаргаж, орон нутгийн төр захиргааны байгууллага, УИХ-ын гишүүд, төрийн болон

төрийн бус байгууллагуудад хандаж танилцуулан ярилцаж, хэрэгцээ шаардлагаа ойлгуулсны үр дүнд 2018-2019 оны хичээлийн жилд **2,5 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө** оруулалтаар дотуур байр, урлагийн заал, спортын гадна талбай барих асуудлыг улсын төсөвт тусгуулж чадлаа. Энэ нь эцэг эх, иргэд, олон нийтийн санал санаачилга, тэдний бүтээлч оролцоо ямар үр дүнд хүрч болдгийг бодит утгаар нь бидэнд мэдрүүлээ.

- 2017 оноос эхлэн ажил хөдөлмөр эрхэлдэггүй 30 эцэг эх сайн дурын бүлгийн үйл ажиллагаагаар дамжуулан тус сургууль олон нийтийн үйл ажиллагаанд манлайлан оролцож байгаа бөгөөд эдгээр эцэг эхчүүдээс 7 эцэг эх ажлын байраар хангагдсан. Энэхүү үйл ажиллагаанд сургуулийн түнш байгууллагууд ч дэмжлэг үзүүлж хамтран ажиллаж байна.

Одоогийн байдлаар сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцдог эцэг эхчүүдийн идэвх оролцоо, хяналт үнэлгээ өмнөх оноос 12% буюу 146 эцэг эхээр нэмэгдэж хүрээгээ тэлээд байна.

Дүгнэн хэлэхэд сайн дурын бүлгүүдээр дамжуулан, сургуулийн үйлчилгээнд хяналт тавьж, тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлдог, хэлэлцэн ярилцдаг, шинэ санал санаачилга гаргаж, өөрийн хувь нэмрээ оруулдаг, эцэг эх, иргэдийн хамтын ажиллагаа манай сургуулийн соёл болж байна.

Бид эцэг эх, иргэдтэйгээ байнга хамтран ажиллаж, чин сэтгэлээсээ ойлголцож чадвал ирээдүйдээ итгэлтэй, ур чадвартай, аливаа зүйлд дасан зохицох чадвартай иргэдийг бэлтгэх бүрэн боломжтойг эдгээр үр дүнтэй хамтын ажиллагаанаасаа байнга мэдэрч байна.

ААВУУД БАГШ НАРААС АЙДАГ ГЭЖ ҮҮ?

Ч. ХОРОЛМАА
(Өвөрхангай аймгийн
Хайрхандулаан сумын
сургуулийн захирал)

Өвөрхангай аймгийн Хайрхандулаан сумын Монгол Улсын гавьяат багш Ц.Раш-Онолтын нэрэмжит Ерөнхий Боловсролын Сургууль нь 433 суралцагчтай бөгөөд 328 нь малчин өрхийн хүүхдүүд суралцдаг. Хүүхдийн сурлага, хүмүүжил, хөгжил төлөвшлийг сургуульд, тэр дундаа анги удирдсан багшид даатган орхиж, хааяа нэг хүүхдэдээ чөлөө авах болохоор л утсаар холбогдож хүүхдээ сураглахаас биечлэн ирж уулздаг, хөдөөгийн бүү хэл сумын төвийн аав ч ховорхон. Сургуультай холбогдох, хүүхдийнхээ сурлага, хүмүүжилд анхаарал тавих нь зөвхөн ээжүүдийн л үүрэг байлаа.

“Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд төслийн сургалтад хамрагдсан үеэс эхлэн идэвхжиж, бүтээлчээр оролцож ирсэн аав бол тус сумын байгаль орчны улсын байцаагч П.Мөнхбаяр, хувиараа ажил хөдөлмөр эрхэлдэг Д.Мөнхбат нар юм. Бид хоёуланг нь Мөнхөө л гэж дууддаг. Хоёр Мөнхөө шиг “Аавуудын оролцоотойгоор” сумын сургуулийг шинэчлэн, өөрчилж чадах юм байна гэсэн итгэлийг залуу захирал надад өгсөнд баяртай байдаг.

Манай хоёр Мөнхөө өөрсдөө санаачлан, дуу хоолойгоо бусдад хүргэж, сургууль багш нарыг уриалан, хамтран олон үйл ажиллагааг зохион байгуулсан. Тухайлбал: сургуулийн хажууд өмнө нь уурын зуух байсан 1990 оноос хойш хаягдаж балгас болсон 3 муу барилгад сургуулийн хүүхдүүд бие биеэ дуудан тамхи татах, тэр бүү хэл сургуулийн атаман гэгддэг нэгэн хүү доод ангийн хөвгүүдийг дуудан жагсаагаад дарамтлах, шанаа өгч байх нь, мөн сумын төвийн ажилгүй залуучууд, хөгшчүүд

ганц нэг “Гомбоо” нэртэй архи дотор нь ороод ууж байх нь бидэнд тийм их асуудалтай санагддаггүй байлаа.

Бүлэг бүрээс 2 аавыг сайн дурын үндсэн дээр ОНОС-ийн дэд төслийн сургалтаар чадваржуулж, сургуулийн орчинд зураглал хийн, хяналт үнэлгээ хийлгэхэд бидэнд дасал болсон дээрх дүр зураг харин сумын ард иргэдэд тийм биш байсан төдийгүй сумын мэдээллийн цаг дээр сургуулийн хажуу дахь энэ балгасыг хурдан буулгах хэрэгтэй гэсэн санал шүүмжийг аавууд маань танилцуулан хэлсэн. Ингээд Байгаль орчны улсын байцаагч аав П.Мөнхбаяр хог ачих унаа, түлшний зардлыг сумаас гаргуулж, нөгөө Мөнхөө аав маань хэдэн идэвхтэй аавыг цуглуулан манай сургуулийн хамт олонтой хамтран хоёр өдрийн дотор балгасыг нурааж, 20 гаруй машин хогийг ачиж цэвэрлэх ажлыг санаачлан хийсэн. Аавуудтай хамтран ажил хийх нь бидэнд ч ажиллах урам өгч ханцуй шамлан ажиллаж цэвэрхэн болсон орчиндоо “Хүүхдийн тоглоомын талбай” барих нь зүйтэй юм байна гэсэн санал гаргацгаалаа.

Сумын ард иргэд өөрсдөө санаачлаад, ямар ч ажлыг хийсэн болох юм байна гэсэн сэдлийг өгсөн бөгөөд миний хувьд хамгийн сайхан зүйл нь аавууд нүүр хагарч бидэнтэй улам дотносож, хамтарч ажилласан явдал байлаа. 2-р багийн иргэн малчин аав Адъяасүрэн “...би багш нараас их айдаг байлаа. Их ярвагар бидэнтэй харьцахгүй байх л гэж бодож байсан чинь багш нар их гоё хүмүүс байна лээ” гэж ярьсан нь надад биднээс шалтгаалах, ялангуяа багшийн зүгээс эцэг эхтэй харилцах харилцаа хандлагад ч өөрчлөлт хийх ёстойг сануулах мэт болсон. Нөгөө талаар сургууль, багш, эцэг эх, орон нутгийн иргэд, байгууллагуудын харилцаа холбоо, хамтран ажиллах

байдал, харилцан ойлголцол, мэдээ мэдээллээ солилцох үйл ажиллагаа ямар их сул, итгэлцэлгүй, дутмаг байсныг малчин аав Адъяасүрэн тод томруун харуулаад дүгнэчихсэн мэт надад санагдсан.

Ажлынхаа дараа аавуудтайгаа хамтран дотуур байрын гал тогоондоо хуйхалсан толгой ялз чанаж идээд, инээж хөхрөлдөн байх нь манай сумынханд таатай байгаа нь харагдаж байлаа.

Үүнээс хойш манай хоёр Мөнхөө манлайлан маш олон бүтээлч ажлыг санаачлан “Морьтон аавууд” клубын гишүүдтэйгээ хамтарч хийсэн. Мод услах хоолой, сургуулийн гадна талын хогийн сав, хөшөөний хайс, цэцгийн хайс будахаас эхлээд л “нэг хүн нэг ном” аян өрнүүлж, гэр бүлийн “Нархан” театр хүртэл хийж өгсөнд манай хамт олон бахархаж байна.

Урьд нь хоорондоо мэнд мэдэх хэмжээнд харилцаж байсан аавууд одоо хүүхдийн хөгжил хүмүүжил, багшийн хөгжил, хичээлийн чанар, сургалтын хэрэглэгдэхүүний хангалттай байдал, бие даах ур чадвар, хүний нөөц, санхүүгийн ил тод зарцуулалт ба мэдээлэл, дотуур байр, үдийн цай гэх мэт сургуулийн өдөр тутмын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж санал бодлоо чөлөөтэй илэрхийлж, бусад эцэг эхчүүдээ уриалан идэвхжүүлж, тэдний оролцоог нэмэгдүүлж байгаа нь хаврын эцэг эхийн хурал дээр ээжүүд биш аавууд хамгийн их ирж оролцсон.

Тэр дундаа ойрын хэдэн жил сургуулиар огт ирдэггүй, эцэг эхийн хуралд оролцдоггүй байсан 6 залуу хос гэр бүлээрээ ирж оролцсон нь төслийн ач гэж бодож суулаа.

Залуу захирлын хувьд “Олон нийтийн оролцоот сургууль”-ийн стандартаар тулгамдаж буй асуудлаа яаж гаргаж ирэх, сургууль, багш, сурагч, эцэг эх, орон нутгийн байгууллагуудыг хэрхэн идэвхжүүлж, яаж үр дүнтэйгээр хамтран ажиллах, өөрийн болон хөндлөнгийн хяналт үнэлгээг хийх шинэ арга зүй зэрэг тоочоод барамгүй олон зүйлд суралцсан. Төсөл эхлэхийн өмнө шинэ ажилд томилогдоод яаж ажлаа эхлэх вэ, юуг шинээр санаачилсан нь дээр бол оо гээд л тулгамдаж байх үед минь тулгуур, хөшүүрэг болсон төсөл байсан.

Төслийн дараа манай хамт олон тайлангийн хурал хийж, дотоод журам, хөдөлмөрийн гэрээ, сургуулийн

стратеги төлөвлөлт, хяналтын хуудасны загваруудыг сайжруулан нийгмийн эгэх хариуцлага, олон нийтийн оролцоог ханган ажиллах зорилтуудыг нэмсэн нь түрүүчээсээ сайн үр дүнд хүрч байна.

Тухайлбал: Эцэг эхийн, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын хяналтыг тогтмолжуулж, сургуулийн орчинд үнэлгээг үе шаттай хийж, эцэг эхийн хурлыг өргөжүүлэн 6 багт малчин эцэг эхэд зориулсан явуулын байдлаар зохион байгуулснаар 10 ангийн орчныг 10.5 сая төгрөгөөр, дотуур байрын эцэг эхийн эргэлтийн өрөөг 2.0 сая, үдийн цайны орчинг 3.0 сая, суралцагчдыг хөгжүүлэх дугуйлан, секцийн хэрэглэгдэхүүнийг 3.0 сая нийт 18.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтыг эцэг эхчүүд маань санаачлан хийж, сургуулийн үйл ажиллагааг дэмжин ажилласан нь өмнө байгаагүй том амжилт юм.

Хамгийн гол нь төрийн байгууллага ард иргэддээ мэдээ мэдээлэл, үйл ажиллагаагаа хамгийн хялбар ойлгомжтой байдлаар хүргэн сурталчилж, тэдний санал, хүсэлт, гомдол, шүүмжийг хүлээн авч дараагийн үйл ажиллагаандаа тусган, хийсэн ажлаа хамтран хэлэлцэж, үнэлгээ дүгнэлт гарган “Бүгдээрээ хэлэлцвэл буруугүй бүлээн усаар угаавал хиргүй”, “Олны хүч оломгүй далай” гэсэн уриан дор, бүгдийг хүүхдийн сайн сайхны төлөө гэсэн зорилгод нэгдэж ажиллаж чадвал бид сургуулиа сумынхаа хөгжлийн төв болгож чадах л юм байна даа гэсэн өөдрөг дүгнэлттэй ажиллаж байна.

ХАРИУЦЛАГА, ОРОЛЦООГООР ҮЛГЭРЛЭНЭ

Ч.ГАНХУЯГ
(Өвөрхангай аймгийн
Хайрхандулаан сумын
засаг дарга)

Би сургуулийнхаа 2002 оны төгсөгч. 80 жилийн түүхтэй сургуулиараа их бахархдаг. Хувь хүний зүгээс ч, эцэг хүний хувьд ч, сумын засаг даргын үүднээс ч ямар ч байсан сургуулийнхаа үйл ажиллагаанд оролцож, хүүхдийн сурч хөгжих ая тухтай нөхцлөөр хангаж, боловсон хүчнийг чадваржуулж, үйл ажиллагааг нь зүй зохистой хариуцлагатай явуулж, сумын төсөвт байгууллагуудаа манлайлан ажиллаж байгаасай гэсэн хүсэл тээдэг байсан ч, хэрхэн хамтрах аргаа олдоггүй байлаа. Гэтэл сургуулийн захирал байгууллагын хуралдаа урьж, “Нийгмийн эгэх хариуцлага” хэмээх ойлголтыг танилцуулсан бөгөөд үзэл санаа нь их таалагдсан.

Сургуулийн үйл ажиллагааг ерөнхийд нь мэдэж байсан ч дотоод ажил, бодлогын асуудал, үйлчилгээ, алсын хараа, олон нийтийн оролцооны асуудал дутагдалтай байсан. Иймээс хамтын ажлаа хяналтын хуудас боловсруулж үдийн цай, дотуур байр, сургалтын орчинд хяналт үнэлгээ хийхээс эхлүүлсэн бөгөөд хяналт тавих хүмүүсээ олон нийтийн төлөөлөлтэй байгуулсан. Хяналтын үр дүнг сумын засаг даргын зөвлөлөөр хэлэлцүүлэн гаргасан шийдвэр, үр дүнг сумын иргэдийн нийтийн хурал, иргэдийн төлөөлөгчдийн тэргүүлэгчдийн хуралд танилцуулан, ажил сайжруулах үүрэг даалгаврыг багш, ажилтан нэг бүртэй уулзаж өгсөн. Энэ нь манай сургуулийнхны хувьд их шинэлэг, сонин байсан байх. Өмнө нь тус тусдаа бие биедээ огт хяналт тавьдаггүй байсан болохоор зарим хүмүүс хүний мууд дурлаж, байгууллагын ажилд хэт оролцлоо гэж шүүмжилж ч байсан.

Гэхдээ байгууллага бүр **түншилж хамтаараа нэг зүгт хараад ирэхээр** олон ажил хийгдэж, санал бодлоо хүн бүр ярьж, зохион байгуулж, үйл ажиллагаанд анхаарах болсон нь таатай байлаа.

Сумын засаг дарга, аймгийн иргэдийн хурлын төлөөлөгчийн хувьд 2018 оныг “Хүүхдийн хөгжил, хамгааллыг дэмжих жил” болгон сумынхаа ажлын хэсгийг ахалж, сургуулийн сурлагын амжилтыг ахиулах “Амжилтын өөд” шалгалтаас эхлээд 28 бүтээлч ажлын жагсаалт гарган хэрэгжүүллээ. Сумын засаг даргын **нөөцийн гуравны нэгийг хүүхдийн хөгжил, хамгаалалд** зарцуулж зорилтот өрхийн 120 хүүхдийн 200 шүдийг эрүүлжүүлж, орон нутгийн хөгжлийн сангаас ногоон байгууламжийн хайсыг **10 саяар шинэчилж, 2019 оны Аймгийн төсөвт дотуур байрын их засвар, спорт заалын барилга бариулах, Сумын засаг даргын мөрийн хөтөлбөртөө байгалийн ухааны 2 кабинетийг иж бүрэн тохижуулахаар тусгаж чадлаа.**

Аав хүний хувьд хүүхдийнхээ ангийн хуралд сууж, бусад аавуудтай хамтран амралтын өдрөөрөө номын тавиур, цэцгийн тавиур хийж, шалыг нь хулдаасалж өгсөн бөгөөд сургуулийн үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцож, эцэг эхчүүдийн гар бөмбөгийн тэмцээний 2 удаагийн аварга баг болж, зав зайндаа математикийн сонгон, IQ-ийн номыг хүүхэдтэйгээ цуг боддог болсон маань гэр бүлийн уур амьсгалд ч эерэгээр нөлөөлж байна.

ЯВУУЛЫН ЭЦЭГ ЭХИЙН ХУРАЛ

Б.ГАНЧИМӨГ
(Өвөрхангай
аймгийн Бүрд сумын
сургуулийн захирал)

Сүүлийн 8 жилд манай сургууль сумын тамгын газраасаа ямар нэг дэмжлэг авч байгаагүй бидний хамтын ажиллагаа бүрэн зогссон, тус тусдаа л өөр өөрийн ажлыг хийдэг байлаа. Гэтэл “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд төслийн анхны сургалтаа хийсний дараа манай сумын тамгын газрынхан албан ёсоор сургууль дээр ирж уулзаж, цаашид хамтран ажиллах саналаа солилцож, биднийг сумынхаа иргэд олон нийт, байгууллагуудтай түншлэн ажиллахад дэмжлэг болгон 150.000 төгрөг хандивласан. Бид энэ уулзалтын үед сум орон нутгийнхаа иргэдийн хөгжлийн төлөө бүгд анхаарч санаа зовдог ч, үйл ажиллагаагаа уялдуулж хамтран ажилладаггүй юм байна гэдгээ ойлгож, одоо байнга хамтран ажиллахыг хичээж байна.

Ер нь сургуулийн ажлын гол үзүүлэлт бол сургалтын чанар байдаг гэж хүн бүр мэддэг ч түүнд юу нөлөөлөөд байгаадг тэр бүр анхаарч үздэггүй. Нэг талаасаа сургууль, багш нар хүүхдийг сургаад байгаа нь бүхэнд ил байдаг ч нөгөө талаасаа эцэг эхийн зүгээс ямар байдал дутагдаад байгааг хэнч тооцож үздэггүй. Ийм учраас өнөө цагт эцэг эх байх үүрэг, тэдний анхаарал хүүхдэд зайлшгүй хэрэгцээтэй зүйл гэдгийг аль аль талдаа ухамсарлан хамтран ажиллах нь чухал гэж манай хамт олон үзсэн. Гэхдээ яаж гэдэг асуулт бүрхэг байсан. Үүний тулд эцэг эхээ сонсох, тулгараад байгаа бэрхшээлээ арилгах алхам юуны түрүүнд хийх хэрэгтэй байсан. Эцэг эхтэй ойр дотно ажиллах хамгийн гол ажил эцэг эхийн хурал хийх арга барилыг шинэчлэх гэдгийг олж харсан.

Эцэг эхийн хурал зарлах нь хүртэл ямар чухал ач холбогдолтойг мэдэрч байна. Нэг бодоход бидний мэддэг юм шиг хэрнээ хэзээ ч чин сэтгэл гарган хийж байгаагүй зүйлсээ л шинэлэг аргаар хийсэн. Бид зүгээр л эцэг эхээ

хуралд ирүүл гэж багш нарт хэлдэг, багш нар ч бас л сурагчиддаа “заавал эцэг эхээ хуралд ирүүл” гэдэг байсан. Бас юу ярих нь хэн бүхэнд тодорхой ч юм шиг. **Төслийн сургалтаас сурсан олон зүйлээ шууд ашиглаж, хэрэглэж эхэлсэн. Түүний нэг нь “Урилга” гэдэг арга зүй байсан. Эцэг эхийн хурлын урилгыг хүүхэд бүрээр эцэг эхэд нь хүргүүлсэн.**

Гэтэл 11 дүгээр ангийн сурагч М.Оюунсүрэнгийн ээж Ш.Даваасүрэн миний өрөөнд ирээд “...манай хажуу айлын хүүхдүүд ээждээ гоё урилга өгсөн байна. Харин надад байдаггүй. Эцэг эхийн хуралд би оролцож болох уу...” гэсээр ирсэн нь бидэнд үнэхээр шинэлэг арга зүй дутаж байсныг ойлгосон бас надад том сургамж болсон. Захирлын ажлаа аваад удаагүй байсан болохоор цаашдын ажлын маань нэг чиглэл эцэг эхийн оролцоог хангах нь зөв байна гэж бодож байлаа. Хүүхэд урилгаа мартаж болох учраас багш, идэвхжсэн эцэг эх, хамтран ажилладаг төрийн болон бизнесийн байгууллагуудаар ч урилгаа хүргүүлж болох юм байна гэдгийг ойлгосон. Мөн урилгыг аваад ирж чадахгүй эцэг эх бас эхний удаад байсан. Үүнийг шийдэхийн тулд багийн төв дээр очиж “Явуулын эцэг эхийн хурал” хийх санал гарч ирсэн. **Хийж байгаа ажлаа хүнд хүргэх, оролцоог яаж нэмэгдүүлэх вэ гэдгийг ерөөсөө бидний сэтгэлээрээ хандаж хийсэн болгон үр дүн авчирдагийг мэдэрсэн.** Хуралд тухайн багийн хүүхдийн урлагийн тоглолт, бүтээлийн үзэсгэлэн, хүүхдийнх нь аав, ээждээ хандаж бичсэн захидал, илгээмжийг дамжуулах гээд л олон жижиг зүйлүүд оролцуулаад зохион байгуулсан. Эцэг эхийн оролцоог бий болгоод идэвхижүүлэхэд дараагийн ажлууд уялдаад л гарч ирнэ.

Хамгийн гол үр дүн нь хүүхдэд гарч байгаа төлөвшил болон сурлагын өөрчлөлт байсан даа.

СУРГУУЛЬ - СУМ - СУРАГЧ БУЮУ “ЗС”

Б.ТҮВШИНЗОРИГ
(Ховд аймгийн
Монххайрхан сумын
ерөнхий боловсролын
сургуулийн захирал)

Сургууль – Сурагч - Сум буюу ЗС гэсэн шинэлэг үйл ажиллагааг туршин хэрэгжүүлж байна. **Өмнө нь хүүхдийн төлөө бүх нийтээрээ анхаарна гэж л ярьдаг болохоос чухам юу хийх, яаж хийх, хэрхэн хамтран ажиллах, үүний тулд асуудлаа хэрхэн тодорхойлж үнэлгээ өгөх аргыг мэддэггүй байжээ.**

Сар бүрийн 5-ны өдрийг манай сум даяар ЗС (Сургууль-Сурагч-Сум)-ийн өдөр гэж хийдэг болсон. Энэ өдрөөр иргэн, эцэг эх, төр болон бизнесийн байгууллага бүр сум, сургуультай хамтран хүүхдийн хөгжил төлөвшлийг дэмжсэн ямар нэгэн тодорхой ажлыг шийдвэрлэхийн төлөө хамтран ажилладаг болсон.

Ингэхдээ өөр өөрийн хүч боломж, цаг хугацаа, нөөц, мэдлэг, чадвар дээр үндэслэдэг. Сургуулийн зүгээс ч энэ өдөр эцэг эх, иргэдэд боловсролын үйлчилгээг үзүүлдэг.

Миний хувьд боловсролын салбарт ажлаад удаагүй, шинээр томилогдсон захирлын хувьд энэ төсөл яг л миний хөтөч, шинийг санаачлах, бусдад өөрийгөө таниулах, ажилдаа итгэлтэй байх боломжийг олгосон.

Төсөл хэрэгжсэнээр байгууллагуудын хамтын ажиллагаа өргөжиж, сургууль маань олон байгууллагатай түншлэлийн гэрээ байгуулж, сургууль, сурагч, багш нартайгаа хамтран ажилласан.

Аливаа зүйлийг хийхэд санхүүгээс эхлээд олон саад гардаг ч хүний сэтгэлээс гарч байгаа тэр их хүч, идэвх санаачилга, хичээл зүтгэл юугаар ч хэмжигдэхгүй зөвхөн цаг хугацааны асуудал гэдгийг ойлгосон. Эцэг эхийн сургууль руу хандах хандлага, санаачилга аажим аажмаар өөрчлөгдөж байгаа нь ажилдаа чин сэтгэлээ зориулах урам өгдөг.

Бид ойрын хугацаанд эцэг эхийг идэвхжүүлэх үүднээс тэднийг хүүхдийнхээ өмнөөс хичээлд сууж, тухайн хичээлээ хүүхэддээ зааж өгөх ажлыг туршин хийж байна.

Энэ нь эцэг эхчүүдийг сургуультайгаа ойртох, багшийн ажлыг ойлгох, хүүхэдтэйгээ илүү ойртож дотносон, хичээлийн хэрэглэгдэхүүн материал ямар чухлыг өөрсдөө биеэрээ мэдрэхэд ач холбогдолтой гэж төлөвлөсөн болно.

Эцэг эхчүүд хүүхдийнхээ төлөө цаг заваа зориулж, сургуультай хамтран ажиллах сонирхолтой болж байгаад баяртай байна.

ӨӨРИЙН ЧАДАХ ЗҮЙЛЭЭРЭЭ ...

С.ӨЛЗИЙЖАРГАЛ
(Ховд Их Сургуулийн
боловсрол судлал,
арга зүйн тэнхмийн
нийгмийн ажлын
багш)

Монгол улсын бүхий л салбарт засаглалыг хөгжүүлэх, сайжруулах асуудал юу юунаас чухал байна. Нийгмийн бүхий л салбар тэр дундаа боловсролын шинэчлэл нь нийгмийн хамгийн чухал асуудал болоод байна. Нийгмийн эгэх хариуцлага буюу боловсролын салбарын шийдвэр гаргах, бодлого боловсруулах үйл явцад бүх талын оролцоог хангах асуудал нь эргээд хэрэглэгчид буюу суралцагчдад шууд үр дүнгээ өгөх ач холбогдолтой юм. Боловсролын салбар тэр дундаа Дээд боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэх асуудал юу юунаас илүү чухал.

Учир нь сүүлийн жилүүдэд дээд боловсролын салбарт ашиг сонирхлын хэлбэр давамгайлж хэрэглэгчийг үл хайхарсан харалган бодлого, хөтөлбөр, шийдвэрийг хэрэгжүүлээд байгаа харагддаг. Энэ нь олон талын оролцоо байхгүйтэй холбоотой гэж боддог. Гэхдээ энэ бол миний бодол.

Тиймээс “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд төсөл хамтран хэрэгжүүлсэн төслийн баг болон орон нутгийн холбогдох хүмүүстэйгээ хамтран энэ төслийнхөө сайн туршлагыг орон нутгийн их дээд сургуулиудад түгээн дэлгэрүүлэх, хүргэх юмсан гэж хүсдэг.

Үүнийгээ ч өөрийн чадах зүйлээсээ эхэлж гэж бодоод мэргэжлийн ангийн оюутнуудынхаа хөтөлбөрөөр дамжуулан нийгмийн эгэх хариуцлагын талаарх ойлголт, мэдлэгийг түгээх оролдлого хийж “Нийтийн удирдлага”, “Нийгмийн ажил” мэргэжлийн ангийнхаа “Нийгмийн аудит, нийгмийн бодлого, нийгмийн судалгаа” гэсэн гурван хөтөлбөртөө тус агуулгыг тусгасан.

Мөн энэ санаачилгыг маань дэмжиж “Нийгмийн эгэх хариуцлагын үндсэн ойлголт”, “Нийгмийн эгэх хариуцлагыг арга хэлбэрүүд” гарын авлагыг манай сургуулийн номын санд өгсөнд маш их баярласан. Эдгээр гарын авлагаа манай мэргэжлийн багш нар болон оюутнууд уншлагын танхимаараа дамжуулан ашиглаж байна. Тиймээс бусад мэргэжлийн багш нарын хичээлийн агуулгад орж байгааг үгүйсгэх аргагүй.

Оюутнууд энэ агуулгыг хэрхэн хүлээн авч байгаа, хичээлийн холбогдох үзүүлэлтүүдийг судалж үзэхээр төлөвлөж байгаа.

Та бүхэндээ энэ хичээлийн талаарх оюутнуудын сэтгэл ханамж болон холбогдох судалгаа, мэдээллийг хүргэж байх болно.

НУРААСАН БАЙШИН - НУТГАА ГЭСЭН СЭТГЭЛ

Д.МӨНХБАЯР
(Өвөрхангай аймгийн
Хайрхандулаан сумын
сургуулийн “Морьтон
аавууд” клубын
гишүүн)

Хүүхдийн багштай уулзах, сургууль руу очих бүхий л ажил зөвхөн манай хүний ажил байсан. Эцэг эхийн хуралд очих гэсэн бодол ч надад байдаггүй байсан. Сургуулийн хажуугаар зөндөө л явж байсан. Яг үнэндээ сургууль руу орох нь бүү хэл гадаах хашаа, хаалга нь ч ямар байдгийг мэддэггүй байсан. Харин “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд төсөл хэрэгжиж, “Морьтон аавууд” клуб байгуулагдснаар би өөрийгөө өөрчилж, бусдад нөлөөлж чадсан.

Хүүхдүүдтэйгээ харилцах, ойлголцох чадвар маань ч нэмэгдсэн. Сургууль дээр хүүхдүүдтэйгээ уулзахад тэд маань над руу итгэл дүүрэн, бахархалтайгаар хардаг болсон. Нэг удаа манай клубынхэн сургуулийн гаднах орчны зураглал хийх үнэлгээний явцдаа сургуулийн ойролцоо 1990 оноос хойш хаягдсан, нурсан нэг байшин байсан. Тэнд хүүхдүүд орж тоглодог нурах аюултай, бас согтуу хүмүүс орж архи уудаг байсан. Ингээд л энэ байшинг нэг мөр нурааж орчныг цэвэрлэх санаачилга гаргасан.

Манай клубынхэн, эцэг эхчүүд, сумын Засаг даргын тамгын газрынхан бидний энэ санаачилгыг дэмжсэн. Ингээд л бид энэ ажилдаа ханцуй шамлан орсон. Хийгээд дууссаны дараа эргээд харахад бид энэ ажлыг аль эрт хийхгүй яасан юм бол доо, иргэд бид санаачлаад хийхэд ямар их хүч байдаг юм бэ гэсэн өөртөө итгэх, бусдад талархах сэтгэл төрж байлаа. Одоо ч шал өөр болсон шүү.

Сургуулийн хажуугаар явахдаа хүртэл нэг туйпуу илүү гарсан бол засаж, хашааны төмөр сөрдийсөн бол засдаг болсон. Хэн ч биднийг шахаж шаардаагүй байхад л ингэж ажиллаж байгаадаа заримдаа гайхдаг.

Сумын захиргаа, сургуулийн зүгээс бидний идэвх санаачилгыг урамшуулан Улаанбаатар хотын сургуулиуд ямар байдаг, тэднээс суралцах, санаа авах зүйлс юу байгааг харуулахаар бидний бүх зардлыг даан хот руу авч явсан. Ийм үйл явдал өмнө нь манай суманд болж байгаагүй.

Сургуулийн захирал, багш нар л хот руу ажлаар явжээ гэж дуулж байснаас биднийг ингэж явуулна гэж огт бодож байгаагүй. Хотод очоод 4 сургуулиар зочилж, өөрийнхөө сургуульд хэрэгжүүлж болох олон санааг олж ирсэн дээ. Энэ бидний дараа дараагийн хийх ажлын их эрч хүчийг өгсөн.

Сургууль маань сайн сайхан байвал бидний үр хүүхдийн ирээдүй л улам гэрэлтэй байх учиртай.

МАЛЧИН ЭЭЖЭЭС МАНЛАЙЛАГЧ ЭЭЖ

Б.ЦЭЦЭГМАА
(Өвөрхангай
аймгийн Богд
сумын сургуулийн
“Манлайлагч ээжүүд”
клубын гишүүн)

Хүүхдүүд зургаан настайгаасаа сургуульд элсдэг болсон үеэс л малчин гэр бүл тусдаа амьдрах болсон. Аавууд малаа харж хөдөө, ээжүүд сумын төв дээр хүүхдээ харж хоёр тусдаа амьдардаг болсон. Бидний гол ажил хүүхдийнхээ хоолыг хийж, хувцсыг угаах, хичээлийг давтуулах юм.

Манай сумын сургууль дээр “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд төсөл хэрэгжснээр хүүхдээ хараад суман дээр сууж байгаа ээжүүд бид ёстой завгүй, ажилтай болсон. Гэхдээ энэ ажилдаа бид маш их дуртай, зөвхөн гэртээ суугаад байхын оронд хамт олонтой болсон. Бүр манлайлагч ээж болсон. Учир нь манай сургууль дээр бидэнд зориулсан клуб нээгдсэн. Манай клубт нийт 30 гаруй ээжүүд байгаа. Сургуулиас ээжүүдийн хөгжлийг дэмжих, богино хугацааны “Хөгжлийн төлөө хамтдаа”, “Эхийн сэтгэл ирээдүйн амжилт”, “Хүүхэдтэйгээ ажиллах арга зүй”, “Манлайлагчид”, “Манай сумын асуудал ба хүүхдүүд”, “Манлайлагч ээжүүд клубын ажиллах журам боловсруулах” зэрэг сургалтад оролцуулсан. Ингэснээр гэртээ суудаг бидний идэвхийг өрнүүлж, санаачилгыг сонсож, дэмждэг болсон. Биднийг дэмжээд эхлэхээр ээжүүд маань өөртөө итгэлтэй болж, нийгмийн амьдралд оролцох, дуу хоолойгоо илэрхийлэх сонирхолтой болдог юм байна.

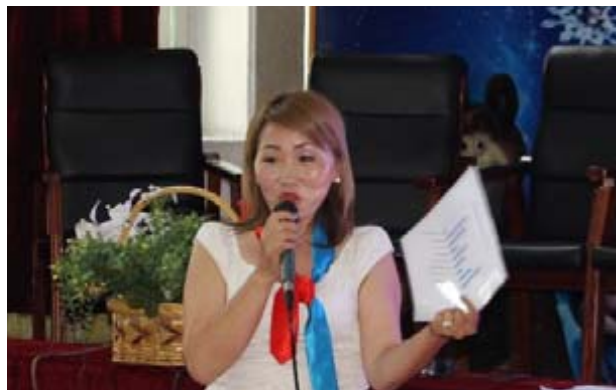
Манлайлагч ээжүүд бид санаачлан “Манай сургуулийн үйлчилгээ бидний бодлоор...” нээлттэй самбар ажиллуулах, “Өнөөдрийн хичээл...” сурагчдаас сэтгэл ханамжийн судалгааг авах, “Чаддаг зүйлээрээ танд тусалъя”, “Би найзаа дарамталдаггүй”, “Ахлах ангийн сурагчид хичээлээс хоцордоггүй”, сумын иргэд, төрийн албан хаагчид, бизнесийн байгууллагын ажилчид, багш, сурагчдыг оролцуулсан “Эртэч Богдчууд” өглөөний гүйлт, “Сургуульд заадаггүй зүйлс” мэдээллийн самбар

ажиллуулах, “Манлайлагч ээжүүдийн эргүүл”, “Урилгатай хичээл”, “Туслах багш” зэрэг үйл ажиллагааг зохион байгуулсан.

Бид хүүхдээ л чанартай боловсрол эзэмшүүлж, сайн хүн болгохын төлөө гэрээ тасалж сумын төв амьдарч байгаа болохоор өөрийн хүүхэд гэлтгүй бусад малчдын хүүхдүүдэд ч анхаардаг болсон. Учир нь ахлах ангийн хүүхдүүд эцэг эх, асран хамгаалагчгүйгээр айлын хашаанд гэр бариад бие даан амьдардаг. Зарим үед гэр толгойлон амьдарч байгаа хүүхдүүдэд асуудал тулгарах нь их байдаг. Хичээлээсээ хожимдох, олуулаа цугларч хөзөрдөх, зарим үед архи уусан асуудалтай ч тулгарч байлаа. Энэ талаар сургуулийн захирал, сумын цагдаад мэдээлэл өгч, анхаарч байхыг сануулж тэдэнтэй хамтран бид нар ээлжээрээ сумандаа эргүүл хийж байгаа. Энэ үедээ хүүхдүүдэд бидний тусламж дэмжлэг их хэрэгтэйг ойлгосон бас элдэв муу зүйлд оролцохоос ч сэргийлэх сайн талтайг мэдэрсэн.

Манай сургуулийн захирал “Манлайлагч ээжүүдийн” клуб байгуулах тушаал болон сургуулийн дотоод журамдаа манлайлагч ээжүүдийн клубыг ажиллуулах нэмэлт заалтыг оруулсан. Бас Манлайлагч ээжүүдийн клубын үйл ажиллагаа, ажиллах журмын талаар сургуулийн багш нарын төлөөллөөр хэлэлцүүлэн батлуулсан. Сумын ИТХ болон Засаг даргаар “Манлайлагч ээжүүд”-ийг урамшуулах, хамтран ажиллах баримт бичиг батлуулсан зэрэг нь бидэнд урам зориг өгсөн. Суман дээр хүүхдээ хараад амьдарч байгаа ээжүүд бид нэг хамт олон болсон.

СУРГУУЛЬ РУУГАА ЯАРДАГ БОЛСОН ДОО

М.САНЧИРМАА (Ховд аймгийн Булган сумын 1 дүгээр сургуулийн эцэг эхийн төлөөлөл, үсчин)

“Олон нийтийн оролцоот сургууль” төслийн сургалтад оролцсоны дараа бид нар сургууль дээрээ очоод сургуулийнхаа тулгамдсан асуудал нь юу вэ, хамтдаа юу хийх үү гээд нэлээд ярилцсан. Мөн бусад эцэг эхчүүддээ сургалт зохиож, олон нийтийн оролцоот сургуулийн үзүүлэлтээр үнэлгээ хийлгэсэн.

Тэгээд хийх ажлаа төлөвлөж хичээлийн чанарт л анхааръя гэж ярилцсан. Тэгээд багш нарын хичээлд сууж ажиглалтын хуудсын дагуу ажиглалт, хөндлөнгийн үнэлгээ хийж эхэлсэн.

Багш нарын нэлээд хэсэг нь дургүйцлээ илэрхийлж мэргэжлийн хичээлийг эцэг эх яаж ойлгох вэ дээ гэсэн хандлагатай байсан. Гэвч бид шантраагүй бас бидний хичээлд сууж ажиглалт хийх арга маань өөр байсан. Бид багш нарын алдааг олж илрүүлдэг, муу байгааг нь дурддаг аргаас огт өөр байсан. Хичээлд ажиглалт хийгээд гарахад багш нар маань талархалаа илэрхийлдэг болсон. Хэсэг хугацааны дараа багш нар өөрсдөө хүсэлт гарган миний хичээлд нэг ажиглалт хийгээд өгөөч гэж хэлдэг болсон.

Ингэж л багш, эцэг эхийн хоорондын итгэлцэл хамтын ажиллагааны үр дүн хүүхдүүдэд маань нөлөөлж хичээлийн чанар сайжирч байгаа гэж сургалтын менежер маань хэлсэн. Бас нэг сонирхолтой зүйл бол манай сумын олон танил, найз нар маань намайг сургуульд ажилд орсон гэж бодсон.

Тэгээд бүр зарим нь чи ямар ажил хийдэг болсон юм бэ, намайг бас оруулаад өгөх боломж байна уу гэдэг болсон. Би үсчний газар дээрээ ажлаа хийж дуусгаад л шууд сургууль руугаа яардаг болсон. Үнэхээр багш, эцэг эхчүүд ингэж л хамтран ажиллах ёстой юм байна даа гэдгийг ойлгож авсандаа баяртай байгаа.

ААВ СУРГУУЛИАС ИЛГЭЭСЭН МЕССЭЖЭЭР ИДЭВХЖИЖ “УНШДАГ” БОЛСОН

**Б.ОТГОНБИЛЭГ (Өвөрхангай аймгийн
Гучин-Ус сумын сургуулийн 11 дүгээр
ангийн сурагч)**

Би Аргалант багийн малчны хүүхэд, дотуур байранд амьдардаг. Эцэг эхийн хуралд аав ээж маань бараг л ирж чаддаггүй. Ялангуяа өвөл цас их орсон үед зам хаагддаг. Харин “Олон нийтийн оролцоот сургууль” төсөл хэрэгжсэнээр манай сургуулиас эцэг эхчүүдэд шаардлагатай мэдээллийг сумын ус цаг уурын станцын модем ашиглан утсанд нь мессежээр хүргэдэг болсон.

Аав маань сургуулиас ирүүлсэн мессэжийг ээжээр ч юм уу, өөр хэн нэгнээр уншуулдаг байсан. Харин одоо өөрөө уншиж сурч байгаа. Манай эцэг эхчүүд мессэжийн хариуг сайн өгч байгаа. Багш нартай холбогдож сургуулийн явуулж байгаа ажлуудыг сонирхон, биднээс байнга асуудаг болсон.

Сургуулийн захирал, багш нар маань манай хот айл дээр очиж эцэг эхийн хурал хийхдээ яг өөрсдийнх нь хүүхдүүдийн талаарх мэдээллийг бэлдээд очсон чинь манай аав ээж нарт их сайхан байх шиг санагдсан.

**Хуудас:
36-93**

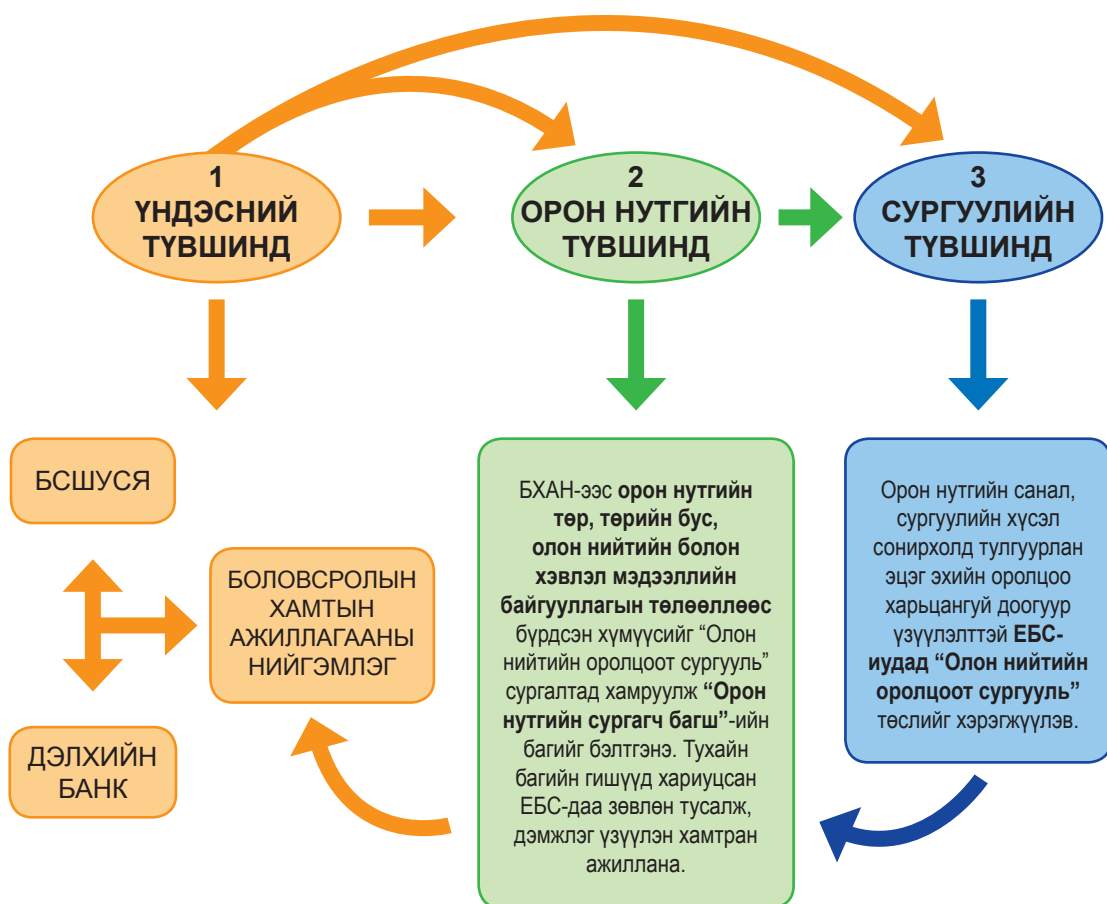
**ХОЁРДУГААР
БҮЛЭГ**

САЙН ТУРШЛАГА

2.1

“ОНОС” загвар

“ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦООТ СУРГУУЛЬ” АРГАЧЛАЛЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ЗАГВАР

Сургууль сум, орон нутгийн хөгжил,
гэгээрлийн төв болох нь

1 ҮНДЭСНИЙ ТҮВШИНД

Боловсролын Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэг (БХАН) нь үндэсний ТББ-ын хувьд төслийн удирдлага, санхүүжилтэд дэмжлэг үзүүлж буй БСШУСЯ, Швейцарийн хөгжлийн агентлаг, Дэлхийн банкинд орон нутгийн боловсролын салбарт гарч буй өөрчлөлт, ЕБС-д нийгмийн эгэх хариуцлага, олон нийтийн оролцоот сургуулийг хэрхэн төлөвшүүлж байгаа сайн туршлагыг тогтмол хуваалцахын зэрэгцээ орон нутгийн хэрэгцээ шаардлагаас урган гарсан үндэсний хэмжээний бодлого, эрх зүйн баримт бичигт нөлөөлөхүйц судалгаа, баримт, мэдээллийг тогтмол хуваалцах үүргийг гүйцэтгэв.

“Олон нийтийн оролцоот сургууль” нь дэлхийн 60 орчим улсын ЕБС-иуд нийгмийн эгэх хариуцлага, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэхдээ:

- Сургуулийн засаглал
- Бүтээлч оролцоо
- Чанартай үйлчилгээ дэд бүрэлдэхүүн бүхий 10 стандарт 60 үзүүлэлтийн тусламжтай сургуулийн олон талын төлөөлөл сургуулийн өнөөгийн нөхцөл байдал, тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлон, өөрсдийн дотоод болон гадаад нөөцдөө тулгуурлан, шийдвэрлэх арга замаа боловсруулан хэрэгжүүлдэг аргачлал юм.

БХАН орон нутгийн төлөөллийг өөрсдийнхөөн туршлага, цаашид ажиллах сонирхолтой чиглэлээр нь зохион байгуулалтад оруулж:

- **Бодлого**
- **Хэрэгжилт**
- **Хяналт үнэлгээ**
- **Мэдээлэл, нөлөөллийн** багуудыг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар ханган тэдний хэрэгцээ шаардлага, хариуцан ажиллаж буй үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх:
- **Тулгамдаж буй асуудалд тулгуурлан төсөл боловсруулах**
- **Зөвлөн туслах арга зүй**
- **Бодлогын баримт бичигт үнэлгээ хийх ба боловсруулах**
- **Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс сургуульд хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээ хийх санал зөвлөмж боловсруулах арга зүй**
- **Харилцан туршлага судлах ба мэдлэгээ хуваалцах**
- **Мэдээлэл боловсруулах ба нөлөөллийн ажлын зохион байгуулах** зэрэг урт ба богино хугацааны сургалт, дэмжлэгийг тогтмол үзүүлэн ажилласан юм.

2
ОРОН НУТГИЙН
ТҮВШИНД

**Төрийн
байгууллагын
төлөөлөл**

**ТББ-ын
төлөөлөл**

**ХМБ-ын
төлөөлөл**

**ОРОН НУТГИЙН
СУРГАГЧ БАГШ**

**Бодлогын
баг**

**Хэрэгжилтийн
баг**

**Хяналтын
баг**

**Нөлөөллийн
баг**

**Ерөнхий Боловсролын
Сургууль**

ОРОН НУТГИЙН ТҮВШИНД

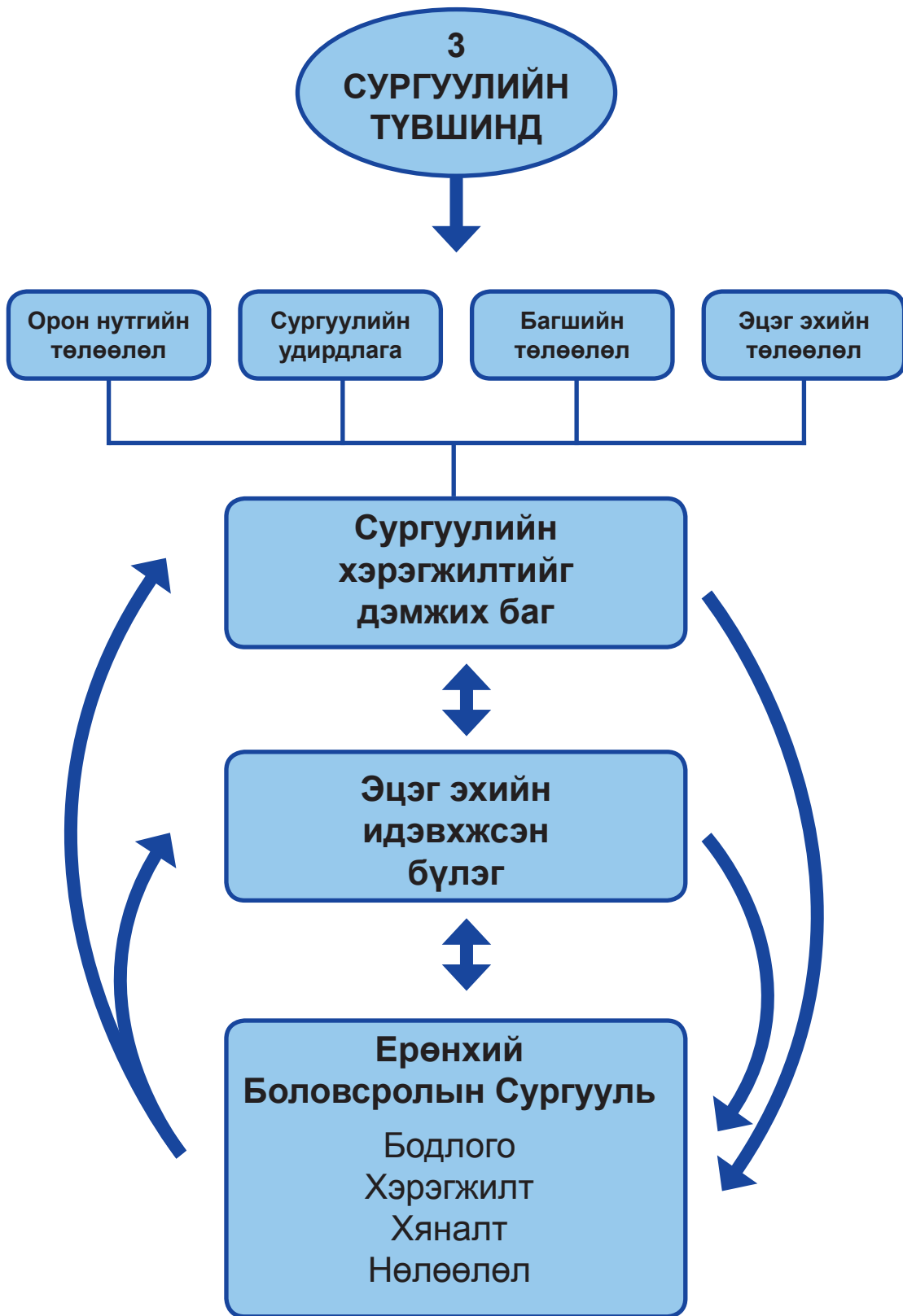
Орон нутгийн байгууллагуудын нэг хүндрэлтэй асуудал ижил салбарын хөгжил өөрчлөлтийн төлөө ажиллаж байгаа ч төрийн байгууллагуудын уялдаа холбоо бага, төр, төрийн бус байгууллагын хамтын ажиллагаа сул, бие биедээ итгэх байдал дутагдалтайгаас хамтын ажиллагаа харилцан адилгүй байв. Иймд бид энэ асуудлыг шийдэхэд бага ч гэсэн дэмжлэг үзүүлэх, хандлагын өөрчлөлтийг бий болгохоор;

Орон нутгийн төр, төрийн бус, олон нийт болон хэвлэл мэдээллийн байгууллагын төлөөллийг өөрсдийн хариуцдаг ажилтай тодорхой хэмжээгээр уялдаатай, цаашид мэргэших соинрхолтой чиглэлийн дагуу:

- Бодлого
- Хэрэгжилт
- Хяналт, үнэлгээ
- Мэдээлэл, нөлөөллийн багийн зохион байгуулалтад оруулж төсөл хэрэгжиж буй нэг сургуулийн тухайн чиглэлийг хариуцан ажиллаж, тэдэнд байнга зөвлөгөө дэмжлэгийг үзүүлэн хамтран ажиллах үүрэг хариуцлагыг оноосон юм.

Ингэхдээ орон нутагт зохион байгуулалтад орсон өөрийн харьяалагдаж буй баг болон үндэсний төрийн бус байгууллагатаа хариуцаж буй сургуулийнхаа тулгамдаж буй асуудал, хэрэгжүүлж буй санаачилга, гарч буй өөрчлөлт үр дүнгийн мэдээллийг тогтмол хуваалцан, мэдээ мэдээллээр тогтмол ханган ажиллахаар зохицуулсан юм. Аливаа багт орон ажиллаж байгаа хүн бүрт зохион байгуулалтад орсон бусад багийнхаа ижил сургууль хариуцаж байгаа хүмүүстэй ч уулзаж, хамтран ажиллах, үйл ажиллагаагаа уялдуулах хэрэгцээ шаардлага урган гарсан юм.

Ингэснээр өөр өөр байгууллагад өөр өөр ажил, албан тушаал эрхлэн ажилладаг орон нутгийн олон байгууллагын төлөөлөл нэг зорилго, зорилтод нэгдэн хамтран ажилласнаар бие биеэсээ харилцан суралцан, байгууллага бүрт байгаа давуу тал, боломжуудаа харилцан хуваалцаж, хамтран ажиллах хүрээ өргөссөн, хандлагын өөрчлөлт гарч байсан нь энэ загварын давуу тал болж ажиглагдсан.

СУРГУУЛИЙН ТҮВШИНД

Сургууль бүрийн тулгамдаж буй асуудал түүнийг шийдэх дотоод болон гадаад нөөц харилцан адилгүй. Үүнтэй адил сургууль бүрийн эцэг эх, олон нийтийн оролцоонд тулгамдаж буй хүндрэл бэрхшээл ч өөр байдаг. Энэ онцлог, ялгаатай байдлыг харгалзан сургууль бүрт сургуулийн засаглал, бүтээлч оролцоо, чанартай үйлчилгээний өнөөгийн нөхцөл байдлаа шийдэх арга зам, хэрэгжүүлэх аргагчлалын санааг санал болгодог ороо “**Олон нийтийн оролцоот сургууль**”-ийн аргачлал ямар ч хэв шинж, бүтэцтэй боловсролын байгууллагат тохиромжтой байдгаараа онцлогтой.

Иймд сургууль бүр багш, суралцагч, эцэг эх, олон нийтийн төлөөллөөр “Олон нийтийн оролцоот сургууль”-ийн чанарын стандартаар үнэлгээ хийлгэж, үр дүнг нэгтгээд олонхийн санал авсан асуудлаа хэлэлцэж, нэг тулгамдаж буй асуудлаа сонгон, өөрсдийн дотоод болон гадаад нөөцдөө тулгуурлан шийдэх, төлөвлөгөө боловсруулан, хэрэгжүүлдэг. Ингэхдээ сургууль дээр уг санаачилгыг өрнүүлэх орон нутгийн болон сургуулийн удирдлага, багш, эцэг эх, олон нийтийн төлөөллийн бүрэлдэхүүнтэй баг байгуулагддаг.

Тус сургуулийн баг орон нутгаас тухайн сургуулийг хариуцан ажиллаж байгаа багийн гишүүдийн зөвлөгөө чиглүүлгээр сургуулийнхаа тулгамдаж буй асуудлыг шийдэхэд зайлшгүй шаардлагатай:

- Бодлого, эрх зүйн зохицуулалтыг анхаарч, баримт бичигт оруулах зүйл, заалтын өөрчлөлтүүдийг хийх, шаардлагатай **бодлогын баримт бичгийг боловсруулан батлуулах;**
- Сургуулийн онцлогийг тусгасан, тулгамдаж буй асуудлыг шийдэх хэрэгжилтийн **цогц төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлэх;**
- Асуудлын нарийвчилсан учир шалтгааныг эцэг эх, олон нийтийн тусламжтай илрүүлэх **хөндлөнгийн хяналт үнэлгээ хийх**
- Өөрсдийн санаачлан хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааны мэдээллээ орон нутгийн иргэд олон нийтэд хүргэх, бусад эцэг эхийг татан оролцуулах боломжийг бүрдүүлэх, **мэдээ мэдээлэл, нөлөөллийг ажлыг** тогтмол зохион байгуулах чиглэлийн ажлуудыг анхаарч тодорхой хугацаанд сургууль дээрээ гардан хэрэгжүүлдэг болно.

Хэдийгээр сургууль, хамт олон, зохион байгуулалтад орсон багийнхан ярилцаад тодорхой нэг асуудлыг сонгон, шийдвэрлэхээр ажиллаж байгаа ч сургуулийн бусад тулгамдаж буй асуудал “цагийн зүүний араа шиг” уялдаа холбоотой учир аажимдаа хамтаараа шийдэгддэг учир тогтвортой, тухайн сургуулийн өөрийн агуулга, аргачлал болон “нутагшиж” чадсан юм.

2.2

НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫГ БЭХЖҮҮЛЭХЭД “ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦООТ СУРГУУЛЬ” АРГАЧЛАЛЫГ ТУРШИН ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН СУРГУУЛИУДЫН ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

ӨВӨРХАНГАЙ АЙМАГ

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Бүрд сумын ерөнхий боловсролын сургууль ЭГЭХ ХОЛБОО - ИДЭВХЖСЭН ЭЦЭГ ЭХ Сургуулийн захирал: Б.Ганчимэг - 99972964 ganaa_1226@yahoo.com Сургалтын менежер: Д.Батчимэг - 99421286 Багш: Даариймаа - 95887988 daima7988@gmail.com Нийгмийн ажилтан: А.Мөнхжаргал - 99298686	Эцэг эхийн хурлаас өөр арга барилаар эцэг эхтэй ажиллах арга зүй байхгүй. Хэт хуучирсан арга, зохион байгуулалт нь эцэг эхийг сургууль дээр ирүүлэх, идэвхжүүлэх нөхцөл болохгүй байна. Иймээс эцэг эхийн ирц ердөө л 25-30 хувьтай байгаа. Иймээс: - Эцэг эхийн идэвхжсэн бүлэг бий болгох - Анги удирдсан багш эцэг эхийн уулзалт, эцэг эхийн хурлыг чанаржуулах, хэлбэр, агуулгыг сайжруулах загварыг бий болгох - Эцэг эхийн хөндлөнгийн хяналт бий болгон үр дүнг хамтран хэлэлцэж цаашдын үйл ажиллагаандаа тусган хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчинг бий болгох.	- Эцэг, эхийн хурлын ирц- 25%- 71%-д хүрч нэмэгдсэн. - Ашиглалтгүй байсан өрөөг “Эцэг эхийн хөгжлийн танхим” болгосон. - Эцэг эхийн идэвхжсэн 14 бүлэг байгуулагдан 5-6 хөндлөнгийн үнэлгээний хуудас ашиглан ажиллаж байна. - Анги удирдсан багш нар эцэг эхтэйгээ ажиллах арга зүй, зохион байгуулалтаа 10 гаруй шинэлэг арга барилаар хөгжүүлсэн. - Отор нүүдлээр явсан эцэг эхчүүдтэй гар утас ашиглан эцэг эхийн хурлын мэдээлэл өгч санал бодлоо солилцож хэвшүүлж байна.
Өлзийт сумын ерөнхий боловсролын сургууль ХАМТДАА ХӨГЖЬЕ Сургуулийн захирал: Ц.Энхтуяа - 88669697 ts.enjaa777@gmail.com Сургалтын менежер: С.Баярмаа - 86544266 Нийгмийн ажилтан: Т.Ундармаа - 88204505 t.undara22@gmail.com	Идэвхжсэн эцэг эхийн бүлгээр дамжуулан оролцоо багатай, ямар нэг шалтгаанаар сургууль дээр ирж чадахгүй байгаа эцэг эхчүүдийг идэвхжүүлэн дэмжих замаар хүүхэд бүрийн сурах хүсэл эрмэлзэл, зөв зан үйлийн төлөвшүүлэх	- Эцэг эхчүүдийн сургуультай хамтран ажиллах сайн дурын хүсэл сонирхол дээр үндэслэн 6-9 дүгээр ангийн идэвхжсэн эцэг эхийн бүлгүүд шинээр байгуулагдан хичээлд сууж хөндлөнгийн хяналт хийж хэвшсэн - Идэвхжсэн эцэг эхийн бүлгүүд ажиллах эрх зүйн орчинг бүрдүүлсэн. - Төрийн байгууллагуудын сургуультай хамтран ажиллах харилцаа холбоог бэхжүүлсэн. - Эцэг эхчүүдийн сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцох оролцоо 60-70 хувиар нэмэгдсэн.

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Есөнзүйл сумын ерөнхий боловсролын сургууль ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦООТ АНГИ Сургуулийн захирал: Н.Болормаа - 95777131 n.bolor@gmail.com Сургалтын менежер: Ц.Цэрэнханд 88040519, 99396778 Нийгмийн ажилтан: Ж.Нэмэхтогтох 95875411, 86233866 Багш: Б.Мягмарсүрэн 99850807 b.myagmarsuren0807@gmail.com	Олон нийтийн оролцоот сургуулийн чанарын үнэлгээ, үйл ажиллагааг ангийн түвшинд буулган хэрэгжүүлэх. Тус сургуулийн 9-р ангийн 2 бүлгийн 43 суралцагчийн эцэг эхийн оролцоо хангалтгүй, 3-5 хүн л ирж оролцдог. Суралцагчдын хөгжил, төлөвшил стандарт түвшинд хүрэхгүй байсан.	- Эцэг, эхчүүдийн бүтээлч идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх шинэлэг 10 орчим ажил зохион байгуулалтыг туршин хэрэгжүүлсэн. - Эцэг эхчүүдийн идэвхжсэн бүлэг сурагчдын идэвх оролцоо, хичээлийн бэлтгэл, хичээл таслалт, хожимдолт зэрэгт хяналт хийн хамтран ажилласнаар сурлагын амжилт, чанар 20 хувиар нэмэгдэж, хичээл шалтгаангүй тасалдаг сурагч байхгүй болсон. 2016 онд Өвөрхангай аймгийн БСУГ-аас зохион байгуулдаг массын олимпиадад математикийн хичээлээр 9 дүгээр анги бүсээс шалгарч аймагт 4-р байрт шалгарсан. 2018 онд “Дэвжээ” тэмцээнд аймагтаа 2 дугаар байранд шалгарсан. 2017 онд Орос хэлний хичээлээр бүсдээ амжилттай оролцож 2 дугаар байрт шалгарсан. 2017 оны сургуулийн шилдэг “Урлаг, спорт, сурлагаар тэргүүлэгч анги” 2018 онд шилдэг “Эко” анги хамт олон болсон. - Эцэг эх, сурагчдын санаачилгаар Өндөр гэгээн Занабазарын номын өргөөний гадаа талбайд 400 гаруй мод суулгаж ногоон төгөл байгуулсан.
Баянгол сумын ерөнхий боловсролын сургууль НЭЭЛТТЭЙ МЭДЭЭЛЭЛ, ЧАНАРТАЙ ҮЙЛЧИЛГЭЭ Сургуулийн захирал: Б.Чанцалдулам 95749096 chantsa8888@gmail.com Сургалтын менежер: Т.Нямдулам - 89828217 Сургалтын менежер: Л.Лхавгачулуун 89948894 Нийгмийн ажилтан: Г.Мөнхзул - 94750415 zulaasw@gmail.com	Сургуулийн эцэг эхийн зөвлөл нэр төдий ажиллаж ирсэн. Ялангуяа суралцагчдын сурлага төлөвшилд тавих анхаарал хангалтгүй, зөвхөн материаллаг зүйлд л илүү ач холбогдол өгдөг. Суралцагчдын стандартын гүйцэтгэл 40 гаруйхан хувьтай. Иймээс энэхүү загвар төслийг хэрэгжүүлснээр сургуулийн үйл ажиллагаанд байнгын идэвх санаачилга, оролцоотой, Монгол улсын хэмжээнд загвар болохуйц эцэг эхийн зөвлөлийг бий болгож суралцагчдын сурлагын амжилтад ахиц гаргана.	- Сургуулийн эцэг эхийн зөвлөлийг багш, эцэг эх, сурагчдын санал, оролцоотойгоор сонгож сурагчдын сурлагын амжилтад онцгойлон анхаарч ажилласны үр дүнд мэргэжлийн хяналтын албанаас хийсэн үнэлгээгээр нийт сурагчдын стандарт хангалт 45 хувьтай байсан бол одоо 62 хувьд хүрсэн байна. - ЭЭШ-аар аймагтаа 21 дүгээр байранд эрэмбэлэгдэж байсан бол 2018 оны ЭЭШ-ийн дүнгээр 7 байраар урагшилж 14 дүгээр байранд эрэмбэлэгдсэн. - Сургуулийн нөхцөл байдлын талаар эцэг эх, олон нийтийн хийсэн үнэлгээ, тулгамдаж буй асуудлыг сумын ЗДТГ-т танилцуулан асуудлаа шийдвэрлэдэг соёл тогтож эхэлж байна. Орон нутгийг хөгжүүлэх сангаас сүүлийн гурван жил дараалан нийт 54 сая төгрөгийг идэвхжсэн эцэг эхийн бүлэг сургуульдаа авч чадсан байна. Энэхүү үйл ажиллагаанд эцэг эхчүүд идэвхтэй оролцож санал хүргүүлж, шийдэх асуудлыг эрэмбэлэхэд идэвх чармайлт гарган ажилласан. 2018-2019 оны хичээлийн жилийг “Эцэг эх, олон нийтийн бүтээлч оролцоог нэмэгдүүлэх жил” болгон зарлаж, хамтран ажиллаж байна. - Эцэг эхийн идэвх оролцоо нэмэгдсэн нь багш ажилчдын нийгмийн оролцоо, хариуцлагыг сайжруулах нөхцөл болсон. - Сургуулийн нийт эцэг эхийн хурлыг жилд 2 удаа эцэг эхийн зөвлөл бие даан зохион байгуулж сумын ЗДТГ-т хүргүүлэх санал, хүсэлт, санаачилга зэргийг хэлэлцдэг болсон.

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Төгрөг сумын ерөнхий боловсролын сургууль НЭЭЛТТЭЙ МЭДЭЭЛЭЛ, ЧАНАРТАЙ ҮЙЛЧИЛГЭЭ Захирал: Г.Баярмаа - 95119977 g.bayarmaa@gmail.com Сургалтын менежер: С.Дашцэрмаа - 94959559 sdashtsermaa@gmail.com Нийгмийн ажилтан: Б.Мөнхжаргал - 88788959 monhoo82@g.mail.com	Сургуулийн мэдээллийн урсгал нээлттэй биш, эцэг эх, олон нийтэд сургууль, багш, сургалтын орчин, тулгамдаж буй асуудлуудын талаарх мэдээлэл хангалтгүй учраас тэдний идэвх, бүтээлч оролцоо 20-30 хувьтай байв. Тиймээс эцэг эхийн сайн дурын бүлэгт түшиглэн, сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эх, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх “Нээлттэй мэдээлэл, чанартай үйлчилгээ” загварыг Монгол улсын хэмжээнд бий болгох	• Эцэг эхчүүдийн сургуульд хандсан хандалтын тоо 58%-д хүрсэн байна. • Сургуулийн төсөв, санхүүгийн явцын мэдээллийг хялбаршуулан, эцэг эх олон нийтэд хүргэж байгаа ба энэхүү мэдээлэлдээ үндэслэн 8-р ангийн эцэг эхчүүд ангийн урсгал засвар хийх санаачилга гарган засварлалаа. • Эцэг эхийн хяналтын баг давхардсан тоогоор 24 удаагийн хяналтыг хийсэн ба тэд өөрсдийн санаачилгаар 15 багшид багц бичгийн хэрэглэгдэхүүн ба халуун цай, амтат чихрээр урамшуулсан. • "Номын эмч" үйл ажиллагаанд давхардсан тоогоор 221 эцэг эх оролцож 865 номыг эмчлэн засварлаж, чин сэтгэлийн уулзалт ярилцлага 2 удаа хийлээ. • Мэдээлэл хуваалцдаг менежмент, хариу мэдээлэл өгдөг соёл төлөвшиж байна. 1-12 дугаар ангийн бүх сурагчдын эцэг эхэд “Явуулын мэдээлэл”-ийг хүргэж ойролцоогоор 35% нь хариу мэдээлэл илгээдэг соёл бий болсон. • Хамгийн том амжилт нь төслийн эхэн үед хийсэн “Аалзны тор” үнэлгээг дахин аваад 2 аалзны тороо харьцуулан харахад үзүүлэлтийн маань үнэлгээ ахиц сайтай байгаад чадавхжсан эцэг эх болон бид баяртай байна.
Гучин-Ус сумын ерөнхий боловс-ролын сургууль МАСС МЕССЕЖ МАНАЙ СУРГУУЛИАС Сургуулийн захирал: З.Бямбасүрэн - 99069815 guchinusebs@gmail.com Сургалтын менежер: Д.Үүрцайх - 88747061 uuree.d.93@gmail.com Нийгмийн ажилтан: М.Долгорсүрэн - 80034003 mi.d.erchm@gmail.com	Нүүдэлчдийн ахуй амьдрал, малчдын отор, нүүдэлтэй холбоотойгоор малчин эцэг эхчүүд тэр бүр хүүхдүүдийнхээ багштай уулзаж, сургуулийн үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцож чаддаггүй. Иймээс сумын төвд байгаа ус цаг уурын станцтай хамтран мэдээллийн сүлжээг бий болгон, түүгээр дамжуулан малчин эцэг эхчүүдийг мэдээллээр хангаж, оролцоог нэмэгдүүлнэ. Ингэснээр малчин эцэг эхчүүд заавал ангид ирж эцэг эхийн хуралд оролцдог биш, цаг хугацаа, орон зайнаас үл хамааран хүүхдийнхээ болон, сургуулийн үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг цаг алдалгүй авдаг “Загвар”-г туршин хэрэгжүүлнэ.	• Аргалант багийн 81 өрхийг мэдээллийн сүлжээнд холбож цаг алдалгүй мэдээллээр хангадаг болсон. • Малчин эцэг эхийн оролцоо 60 гаруй хувиар нэмэгдэж хариу мэдээлэл өгдөг эцэг эхийн 40 гаруй хувьд хүрсэн. • Зарим нэг малчин эцэг эхчүүдийн унших чадварт тодорхой ахиц гарсан кейсүүд бий болсон. • Сум орон нутгийн төр, ТББ, аж ахуйн нэгж 10 гаруй байгууллагатай түншлэлийн гэрээ байгуулсан. • Эцэг эхийн оролцоо, хяналт нэмэгдсэнээр олон ололт амжилтад хүрсэн. Түүний нэг нь 2018 оны ЭЕШ-ын дундаж оноогоор аймаг, улсын дунджаас дээгүүр буюу 534,8 оноогоор аймагтаа 5 дугаар байранд эрэмбэлэгдэж 19 байраар урагшилсан. • Нийт эцэг эхийн идэвх оролцоо 20%-иас -65% болж өссөнөөр оролцоо 44 хувиар нэмэгдсэн.

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Богд сумын ерөнхий боловсролын сургууль МАЛЧИН ЭЭЖҮҮДЭЭС МАНЛАЙЛАГЧ ЭЭЖҮҮД Сургуулийн захирал: Т.Цэрэнлхам - 99583282 bogdebs@gmail.com Сургалтын менежер: Г.Сарантуяа - 91355559 G.saraa666@gmail.com Нийгмийн ажилтан: Н.Долгорсүрэн - 96038910 m.dolgorsuren1985@gmail.com	Малчин гэр бүлийн дийлэнх нь 6 настай хүүхдээ сургуульд элсэн орсон үеэс эхлэн гэр бүл хоёр хуваагдан амьдардаг. Ихэнх тохиолдолд ээжүүд хүүхдээ сургуульд явуулах гэж сумын төвд нүүн ирж амьдардаг. Малчин ээжүүд хүүхдийнхээ хувцас, хоолыг бэлтгэх ажилд голчлон анхаардаг. Гэвч малчин ээжүүдийг нийгмийн амьдралд оролцуулах, багш, сургуулийн бодит амьдралтай танилцуулах замаар хүүхдийнхээ хөгжил, төлөвшилд анхаарал хандуулдаг арга, туршлага хараахан байхгүй байна. Иймээс “Манлайлагч ээжүүдийн клуб”-ээр дамжуулан сургуулийн үйл ажиллагаанд малчин ээжүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэхийг зорьсон болно.	• “Манлайлагч ээжүүдийн клуб”-ээр дамжуулан сургуулийн үйлчилгээ, сургалтын явцад хөндлөнгийн хяналт хийх удирдамж, аргачлал загвар боловсруулан, туршин хэрэгжүүлсэн. • “Манлайлагч ээжүүдийн клуб” нь сурагчдын сурлагын амжилт хөгжил төлөвшлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг сумын олон нийтийн байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулах, үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, хамтран ажиллах бодлого эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн. • “Эртэч Богдчууд” хөдөлгөөнийг өрнүүлэн сумын бүх албан байгууллага, ард, иргэдийг оролцуулан зохион байгуулж манлайлагч малчин ээжүүдийн нэрэмжит ажил болгон хэвшүүлсэн.
Нарийнтээл сумын ерөнхий боловсролын сургууль ЭЦЭГ ЭХЧҮҮДТЭЙГЭЭ ИЛҮҮ БҮТЭЭЛЧЭЭР ХӨГЖИЦГӨӨ Сургуулийн захирал: Б.Түмэндэмбэрэл - 88605156 nariinteelebs@gmail.com Сургалтын менежер: Б.Сарантуяа - 89801335 Сургалтын менежер: Д.Баяртогтох - 88609289 Нийгмийн ажилтан: Б.Түмэнбаяр - 86225556	Сургуулийн дотуур байрын нөхцөл байдал сургуулийн тулгамдсан асуудлуудын нэгээр эрэмбэлэгдсэн. Тиймээс малчин эцэг эхчүүдийн оролцоо, хяналтад түшиглэн дотуур байрын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэн, суралцагчдыг ая тухтай амьдрах, амжилттай суралцах нөхцөлийг бүрдүүлсэн “Эцэг эхийн оролцоотой загвар дотуур байр” болно	• Сумын баг болон сургуулийн төлөөллөөс бүрдсэн “Итгэлцлийн гүүр” бүлгийг 18 хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулж, малчин эцэг эхийн оролцоог дэмжих бүлгийг байгуулан малчдыг сургуулийн мэдээллээр ханган идэвхжүүлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулдаг болсон. • Малчин эцэг эхчүүдийг дотуур байрын үйл ажиллагаатай биечлэн танилцаж орчин, үйлчилгээний чанарт хөндлөнгийн хяналт тавих, сургууль орон нутгийн удирдлагуудад үр дүнг тайлагнан шийдлийг хамтдаа эрэлхийлдэг болсон. • Малчин эцэг эхчүүдийг сургуулийн мэдээллээр тогтмол хангах, сувгуудыг бий болгож дотуур байрын эцэг эхийн зөвлөлийг шинээр байгуулан сургууль, сум орон нутагтайгаа хамтран ажиллах бодлого эрх зүйн орчинг бүрдүүлсэн.

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Хайрхандулаан сумын ерөнхий боловсролын сургууль МОРЬТОН ААВУУДЫН ОРОЛЦОО Сургуулийн захирал: Ч.Хоролмаа - 99734240 ch.khorolmaa9@gmail.com Сургалтын менежер: Д.Ариунбаяр - 89910197 Сургалтын менежер: С.Пүрэвтогтох - 88867654 Нийгмийн ажилтан: Б.Доржпагам - 99675822 doogiicool@gmail.com	Сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцох, хүүхдийнхээ хөгжил, төлөвшилд анхаарал хандуулах хүн нь зөвхөн эзжүүдийн ажил мэтээр явж ирсэн. Аавуудын оролцоо бараг л тэг хувьтай гэж хэлэхэд болно. Иймээс аавуудыг сургуулийн үйл ажиллагаанд бүтээлч оролцоотойгоор хандах хандлагыг төлөвшүүлэх, тэдний хамтын ажиллагааг хүүхдийн хөгжил, төлөвшилд чиглүүлэх, сургууль, сургалтын үйл ажиллагаанд тогтмол оролцох соёлыг төлөвшүүлсэн Монгол улсын загвар аавуудын оролцоотой сургууль болно.	- Сайн дурын аавуудын төлөөллөөс бүрдсэн багуудыг байгуулж, тэднийг чадваржуулан, сургууль орон нутагтай хамтран ажиллах бодлого эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн. - Идэвхжсэн аавуудыг сургуулийн үйлчилгээ, сургалтын үйл явцад хөндлөнгийн хяналт хийх аргачлал боловсруулан туршиж, сургууль багш нартай хамтран ажиллаж, харилцан тайлагнадаг соёлыг бий болгосон. - Идэвхжсэн аавуудын бүлэг сумын ЗДТГ-т сургууль, багшийн хөгжлийн талаар шаардлага хүргүүлэхийн зэрэгцээ өөрсдийн бүтээлч хувь нэмрийг орон нутагтаа оруулсан. - Сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцох аавуудын оролцоо 65 хувиар нэмэгдсэн. Тоогоор илэрхийлбэл: - Утсаар холбогдсон аавуудын тоо давхардсан байдлаар 120 - Ганцаарчилж уулзсан аавууд 48 - Эцэг эхийн хуралд тогтмол оролцдог аавууд 50-65 - Олон нийтийн үйл ажиллагаанд оролцдог идэвхжсэн аав 150 - Сургуулийн үйл ажиллагаанд хяналт тавьдаг аав 36 - Санал бодлоо илэрхийлсэн аавууд 160 гаруй байна. 340 эцэг эхийг оролцуулан 5 төрлийн хяналтын хуудсаар хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээ хийсэн. - Аавууд сургуулийн өдөр тутмын үйл ажиллагаанд оролцож, хяналт хийж ажилласнаас хойш сурагчдын гэрийн даалгавар хийх байдалд 10%-аар ахиц гарч 50%-д хүрсэн “Морьтон аавууд” хөгжлийн төвийг аавууд санаачилгаараа байгуулсан. - Аавууд сургуулийн орчны аюулгүй байдлын зураглал гаргаж, сумын төвд 1990 оноос хойш хаягдсан 2 байшингийн балгасыг сумын ажилгүй залуучууд цуглаж архи уудаг, хүүхдүүд хичээлээ тасалсан үедээ ордог, тамхи татдаг байсныг тогтоосон. Үнэлгээний дараа сумын бүх иргэд, ЗДТГ-ынхан, багш нараа уриалан балгас болсон байшинг нураан ачиж, талбайг цэвэрлэсэн.
Тарагт сумын ерөнхий боловсролын сургууль БИД САЙН ДУРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ БҮТЭЭГЧИД Сургуулийн захирал: Ц.Хоролмаа - 99734240 taragtebs@gmail.com Сургалтын менежер: М.Нарангэрэлт - 99744493 m.naraa4493@gmail.com Нийгмийн ажилтан: Д.Эрдэнэчулуун - 95162233	Малчин эцэг эхийн сайн дурын оролцоонд түшиглэн дотуур байрын үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлж, суралцагчдын хөгжил төлөвшил, сурлагын амжилтыг дэмжсэн, Монгол улсын “Сайн дурын оролцоот загвар дотуур байр” болсон байна.	- Хөдөөгийн малчин эцэг эхчүүдийг сургуулийн үйл ажиллагаанд сайн дураараа хамтран ажиллах, хөндлөнгийн хяналт тавих нөхцөлийг бүрдүүлэх, бодлого эрх зүйн орчинг бий болгосон - Дотуур байрын суралцагчдын амжилттай сурч, амьдрах орчныг сайжруулахад олон нийтийн байгууллага, малчидтай түншлэлийн гэрээ байгуулан хамтран ажилласан. - Дотуур байранд эцэг эхийн уулзалтын өрөө тохижуулсан - Дотуур байрын 10 тасагт иж бүрэн засвар, тохижуулалтыг хийсэн. - Төсөл хэрэгжихээс өмнө эцэг эхийн оролцоо сул хүүхдүүдээ багш нарт даатган орхидог байсан бол төсөл хэрэгжсэнээс хойш эцэг эхийн хүүхдүүдээ тавих анхаарал нэмэгдэж одоо 70-80 хувь нь сургуулийн үйл ажиллагаанд бүрэн хамрагдан оролцож байна.

ХОВД АЙМАГ

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Жаргалант сумын ерөнхий боловсролын 2 дугаар сургууль ЭЕШ-Д ЭЦЭГ ЭХИЙН ОРОЛЦОО (АХМАДААСАА СУРАЛЦЬЯ) Сургуулийн захирал: Ц.Цэрэнлхам - 99435115 Сургалтын менежер: Г.Мөнгөнсаран 95025900, 88925900 g_moon_0214@yahoo.com Сургалтын менежер: Н.Сэрээнэндорж 99435297 Нийгмийн ажилтан: Ц.Сүрэнхорлоо - 99900270 suren@yahoo.com	Сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эхчүүдийн оролцоо 21 хувьтай, мэдээлэл хүртээмжгүй. Багш нар эцэг эхчүүдтэйгээ, эцэг эхчүүд хүүхэдтэйгээ ажиллах, ярилцах, ойлголцох арга барил хуучинсаг. Энэ нь ЭЕШ-ын амжилтад шууд нөлөөлдөг учраас аймгийн хэмжээнд хангалтгүй үнэлгээтэй. Сургууль, бусад байгууллага хоорондын түншлэл хамтын ажиллагаа тогтвортой биш. Иймээс аймгийн Ахмад багш нарын холбоотой хамтран эцэг эх олон нийтийн хөндлөнгийн хяналт, бүтээлч оролцоог бий болгох замаар суралцагчдын сурлагын амжилт, төлөвшилг сайжруулна.	Сургууль, багш, ахмад багш нарын бүлэг, эцэг эх хамтран нэг зорилгын дор нэгдэн ажилласнаар 2018 онд ЭЕШ-ын дундаж 523.4 оноогоор аймагтаа 8 дугаар байранд эрэмбэлэгдэж 14 байраар урагшилсан. 2018 онд улсын дундаж 500, Ховд аймгийн дундаж 508.2 байсан бол манай сургуулийн дундаж 523.4 оноо болсон. - Сургууль дээр зохион байгуулагдсан ЭЕШ-ын сорилго шалгалтад эцэг эхчүүд 18-26 удаагийн хөндлөнгийн хяналт үнэлгээ хийсэн. - Хөндлөнгийн хяналтын хуудсын үр дүн, эцэг эхийн зүгээс гаргасан санал бодлыг сургалтын менежер, 12 дугаар анги удирдсан багш нарт эцэг эхийн зүгээс 6 удаа танилцуулан, санал солилцож, шийдвэрлэснээр ЭЕШ өгсөн 83 суралцагчийн 62 нь хүссэн их, дээд сургуульд элсэн суралцаж байна. - Сургуулийн багш бүр 12 дугаар ангийн нэг нэг сурагчийг даан авч, хичээлийн жилийн турш зөвлөн тусалж, "Нэг багш-Нэг хүүхэд" аян өрнүүлсэн. 2017-2018 оны хичээлийн жилд 12 дугаар ангид хичээл ордоггүй мэргэжлийн багш, ахмад багш нар өөрсдийн заадаг хичээлийн дагуу төгсөх ангийн сурагчдын хичээлийн хоцрогдлыг арилгах нэмэлт давтлага өгдөг болсон. Нийт сургуулийн эцэг эхийн идэвх оролцоо 21-65 хувь болж, 44 хувиар нэмэгдсэн
Жаргалант сумын ерөнхий боловсролын 6 дугаар сургууль БАГШИЙН ХИЧЭЭЛД АШИГЛАХ ХЭРЭГЛЭГДЭХҮҮНИЙГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ БОЛОМЖ (ААВ ЭЭЖИЙН ӨРГӨӨ АМЖИЛТАД ХҮРГЭНЭ) Сургуулийн захирал: Барсболд - 99479119 Сургалтын менежер: Н.Сайнбилэг - 99438933 rsain0129@yahoo.com Нийгмийн ажилтан: Б.Гэрэлмаа - 95223334 bsgerelmaa10@gmail.com	Сурагчдын сурлагын амжилт, хөгжил төлөвшилг дэмжихэд эцэг эх, багш, сурагчдын хамтын ажиллагаа сул. Нөгөө талаар багшийн нэгж хичээлд ашиглаж буй хичээлийн хэрэглэгдэхүүний хүртээмж хангалтгүй. Иймээс эцэг эх, олон нийтийн оролцоотойгоор тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэх зорилт тавин ажилласан.	- Аав ээжүүдийн өргөөг сургууль дээр байгуулж, 7 хоногийн Мягмар, Баасан гарагт багш, эцэг эх, сурагчдад зориулсан төрөл бүрийн үйл ажиллагааг тогтмол явуулж байна. - Эцэг эхчүүд багшийн хичээлийн хэрэглэгдэхүүний хүртээмж, чанарт хөндлөнгийн үнэлгээ хийж нэг сард нэг сурагчид ердөө л 360 төгрөг зарцуулах боломж байгааг тогтоож, харьцуулсан судалгаа хийсэн. Судалгаа, үнэлгээний дүндээ үндэслэн сумын засаг дарга, аймгийн засаг дарга нарт хүсэлт илгээсэн. Бүх эцэг эхээ уриалж "Хичээлийн чанар-сургалтын хэрэглэгдэхүүнээс" гэсэн сайн дурын хөдөлгөөн өрнүүлэхийн зэрэгцээ, түнш байгууллагуудад хандан хамтран ажилласан. - Идэвхжсэн эцэг эхийн хөндлөнгийн үнэлгээний багтай болсон. - Эцэг эхийн оролцоо 23-иас 72 хувьд хүрч, 49% нэмэгдсэн.

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Жаргалант сумын ерөнхий боловсролын 7 дугаар сургууль САЙН ДУРЫН ОРОЛЦОО СУРГУУЛИЙН ХӨГЖИЛД (ЦЭВЭРХЭН ЖАРГАЛАНТ СУМ) Сургуулийн захирал. Ц.Алтантунгалаг - 99019609 tungalag1226@gmail.com Нийгмийн ажилтан: Н.Тунгалаг - 99438881 Багш: Ч.Сумъяа - 99439025 sumya.bagsh@gmail.com Багш: Н.Оюунбилэг - 88324492 oyunbilegud@gmail.com	Эцэг эхийн идэвх оролцоо хангалтгүй байдаг учир тогтсон ажил хөдөлмөр эрхэлдэггүй 30 аав ээжийг сайн дурын үндсэн дээр 3 баг болгон чадваржуулж, тэднээр дамжуулан олон нийтийг сургуулийн үйл ажиллагаанд татан оролцуулах, эгэх хариуцлагыг нэмэгдүүлсэн.	Ахлах ангийн - “НӨХӨРЛӨЛ”, дунд ангийн - “ГЭРЭЛТ-ИРЭЭДҮЙ”, бага ангийн - “ИРЭЭДҮЙН-ЭЗЭД” эцэг эхийн сайн дурын бүлгүүд тогтвортойгоор ажиллаж байна: - Сайн дурын ажилтнаар удирдуулсан баг сургуулийн гадаад орчины аюулгүй байдалд хөндлөнгийн үнэлгээ хийж зураглал гаргасан. Үүнийхээ дагуу сургуулийн хажууд ажилладаг компьютер тоглоомын газрыг хаалгасан. - Жаргалант сум, сургуулийн орчин дахь тамхины ишийг түүж үр дүнгээ сумын засаг даргад танилцуулсан. Үүний үр дүнд Жаргалант сумын засаг даргын захирамж гарч аймгийн төвийн бүх албан газар, ард иргэд 31-тэй сар бүрийн 31-нд аймаг даяараа тамхины ишгүй, цэвэрч байдлыг эрхэмлэх өдөр болгон хэрэгжүүлж байна - Багш-Сурагч-Эцэг эхчүүд гялгар уутны хэрэглээг халах сайн дурын хөдөлгөөн өрнүүлэн сургууль дээрээ “ЭКО-УУТ” үйлдвэрлэх ажилд эцэг эхчүүд хуваарийн дагуу хувь нэмрээ оруулан ажилладаг болсон - Эцэг эхийн оролцоо 34 хувиас 73 хувь болж, 39 хувиар өссөн.
Мянгад сумын ерөнхий боловсролын сургууль МАЛЧИН ЭЦЭГ ЭХЧҮҮД ДОТУУР БАЙРЫН ҮЙЛЧИЛГЭЭНД Мянгад сумын Сургуулийн захирал: Ж.Батсайхан - 94009911 Batsaihan.myangad@gmail.com Сургалтын менежер: Д.Хишгээ - 95051970 hishgeedamdindorj@gmail.com Нийгмийн ажилтан: Ж.Янжинлхам - 88629878 ynjaa_11@yahoo.com	Дотуур байрын орчин муу, хүүхдүүд хичээл, гэрийн даалгавар хийх нөхцөл хангалтгүй. Хөдөө алслагдсан багийн эцэг, эхчүүд сургуультай хамтран ажиллах, хүүхэддээ тавих анхаарал халамж дутмаг бөгөөд сургуулийн зүгээс малчин эцэг, эхчүүдийг үйл ажиллагаандаа татан оруулах, мэдээ мэдээлэл хүргэх ажил зохион байгуулдаггүй. Жилд нэг удаа багийн хурлаар сургуулийн тайлан тавих төдий байдлаас болж дотуур байранд байх хүүхдийн тоо цөөрсөн.	- Дотуур байрын үйлчилгээнд малчин эцэг эхчүүд үнэлгээ хийсэн. Үнэлгээний үр дүнгээ сумын ЗДТГ-т танилцуулж хамтран ажилласан. - Сургууль, багш, ажилчин, малчин эцэг эх, төрийн болон төрийн бус байгууллага, ААН, ард иргэд хамтран 14 хоногийн амралтаар хүүхдүүд амраад ирэхэд бүх тасаг, дотуур байрын дотоод орчинг бүрэн өөрчилж чадсан. - Малчин эцэг, эхчүүд амрах өрөөтэй болсноор хүүхдүүдээ эргэж тойрох, дотуур байр, сургуулиас зохион байгуулж байгаа үйл ажиллагаанд оролцох оролцоо нь сайжирсан. - Малчны хотонд эцэг эхчүүдэд зориулсан сургалтыг улиралд нэг удаа хотонд нь очиж явуулж хэвшсэн бөгөөд малчин эцэг, эхчүүдийнхээ санал сонсдог болсон. - Малчин эцэг эхчүүдийн хүсэлтийг хариуцлага, оролцоо эрс нэмэгдэж 30-65 хувь болж, 35 хувиар өссөн.

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Ховд сумын ерөнхий боловсролын сургууль НЭЭЛТТЭЙ МЭДЭЭЛЭЛ АХМАДЫН БҮЛЭГ Сургуулийн захирал: Д.Манат - 99478206 Сургалтын менежер: Б. Күншуах - 99476843 b_konshuakh@yahoo.com Нийгмийн ажилтан: Т.Гүлсагира - 99437473 gulsagiratileukhan@gmail.com Багш: Б.Жайналхан - 95437302	Эцэг эхчүүдийн сургуультай хамтран ажиллах, хүүхэддээ тавих анхаарал, халамж муугаас хүүхдийн аюулгүй байдал алдагдах, сурлагаар хоцрогдох, улмаар хүүхдийн хүмүүжил төлөвшилд доголдол гарч, хүүхдийн ирээдүйд сөргөөр нөлөөлөх байдал тулгамдсан асуудал болсон. Сумын ахмадын бүлгээр дамжуулан сургалтыг дэмжих үйл ажиллагааг сайжруулж, хамтран ажиллах эцэг эх, иргэд, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэхийг зорилго.	- Сургууль 2016-2017 оны хичээлийн жилээс эхлэн багш, эцэг эх, сумын ахмадууд хамтран тодорхой зорилгын дор нэгдэн ажилласнаар 2017-2018 оны хичээлийн жилд ЭЕШ-анд 536 оноогоор аймагтаа 4 дүгээр байр, сумдаас 1 дүгээр байр эзэлж аймгийн "ТОП" үнэлгээтэй сургуулиудын нэгээр шалгарсан. - Сургуулийн зорилго, зорилтыг нээлттэй байрлуулж тэрхүү зорилгоо биелүүлж байгаа эсэхээ багш, суралцагч, эцэг эх өөрсдөө үнэлж, дүгнэдэг болсон. - Ахмадын бүлэг, багш нар, эцэг эх, хүүхдийн төлөө хүчээ нэгтгэж хамтарч ажилласнаар багш нарын цаашид ажиллах хүсэл эрмэлзлэл нэмэгдэж, харилцан суралцах аргад суралцаж байна.
Манхан сумын ерөнхий боловсролын сургууль АНГИЙН ЭЦЭГ ЭХИЙН ЗӨВЛӨЛ Сургуулийн захирал: Ч.Энхтөр - 99474147 enkhtur.turuu@gmail.com Сургалтын менежер: Өлзийбаатар - 99909847 ulziibaatar46@gmail.com	Ангийн эцэг эхийн зөвлөл байдаг хэдий ч жинхэнэ утгаараа ажилладаггүй, эцэг эхийн бодит идэвхтэй оролцоо байдаггүй. Иймээс эцэг эхийн сайн дурын оролцоо, хяналт, үнэлгээг хөгжүүлэх замаар сургуулийн бодлого, төлөвлөлт, хэрэгжилтэд тэгш оролцоонд тулгуурласан үр өгөөжтэй үйл ажиллагааг бий болгоход анхаарч ажилласан.	- Аавуудын өдрийг зохион байгуулж аавууд үйл ажиллагаанд оролцож, хөндлөнгийн үнэлгээ хийснээр анги танхимын ширээ сандалын эвдрэлийг засаж, ардын өв уламжлалын тоглоом наадгайг хүүхдүүдэд зааж сургаж байна. - Ахлах ангийн сурагчид талархлын өдөр зохион байгуулдаг болсон. Захидал харилцааны соёл сэргэж байна. - Сургуулийн дотоод журамдаа хамгийн сайн ажилласан эцэг эхийн зөвлөлөө шагнаж урамшуулах нэмэлт заалт оруулсан төдийгүй, ангийн эцэг эхийн зөвлөл сургуулийн захиралтай хамтран ажиллах гэрээ байгуулж ажиллаж байна. 2018 оны 9 дүгээр сараас сургуулийн эцэг эхийн зөвлөл хөндлөнгийн хяналт үнэлгээ хийн ажлын үр дүнг хэлэлцэн шийдвэрлэдэг болсон. 2017-2020 оны сумын засаг даргын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрт эцэг эхийн зөвлөлийг дэмжин ажиллах заалтыг нэмэлтээр оруулсан.

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Мөнххайрхан сумын ерөнхий боловсролын сургууль “ГУРВАН С” (ИНЭЭЖ БУЙ СУРГУУЛЬ) Сургуулийн захирал: Б.Батзаяа - 95119975 munkhkhairkhan@gmail.com Сургалтын менежер: Б.Оюунчимэг - 99048072 bataaoyunchimeg@gmail.com Нийгмийн ажилтан: Д.Зоригт - 99025887 d.origt.88@gmail.com	Сум орон нутгийн удирдлагууд, эцэг эх, сургуулийн хамтын ажиллагаа сул ялангуяа дотуур байрын эцэг эхчүүдийн идэвх оролцоо, хүүхдэд тавих анхаарал халамж дутмаг байдаг. Малчин өрхийн хүүхдүүд дотуур байранд таатай амьдрах, суралцах орчин нөхцөл хангагдаагүй. Иймээс энэхүү нөхцөл байдлыг сайжруулахын тулд сумын хэмжээнд “Гурван С” буюу Сум, Сургууль, Сурагч үйл ажиллагааг өрнүүлэн эцэг эх, олон нийтийн оролцоотойгоор орчин нөхцлөө сайжруулах, сурлагын амжилтад нөлөөлж, бүтээлч оролцоог хөгжүүлхээр ажиллав.	- Эцэг эхийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг сайжруулах, шинэчлэн зохион байгуулах, тэдний санал санаачилгыг сургуулийн үйл ажиллагаа, төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэх зорилго дэвшүүлж 2017 оны 03 дугаар сарын 09-ны өдөр нийт эцэг эхийн хурлыг сумын ЗДТГ-тай хамтран зохион байгуулж бага, дунд, ахлах болон дотуур байрын эцэг эхийн зөвлөлийг байгууллаа. - Дотуур байрын хүүхдүүдийн халуун усанд орох асуудал тулгамдсан асуудлын нэг байсныг эцэг эхийн үнэлгээгээр тогтоож сумын засаг даргад танилцуулав. Засаг даргын нөөцөөс халуун усны төлбөрийн 50 хувийг шийдүүлсэн. Үлдсэн 50 хувийг мөнгөн дүнд шилжүүлэх өртөг өндөр байсан тул халуун усны түлшний асуудлыг шийдэх санал хүргүүлж малчин өрх бүрийн хүүхэд нэг бүр 50 килограммын гурилын уутанд ууталсан аргал нийлүүлж шийдвэрлэсэн. - Эцэг эхчүүд дотуур байрын нөхцөл байдлыг сумын удирдлага, аймгийн хурлын төлөөлөгчид хүргэж дотуур байранд 80.0 сая төгрөгөөр засвар хийж хүүхдийн сурах таатай орчин нөхцлийг бүрдүүллээ. - Сар бүрийн эхний 7 хоногийн Даваа гарагийг сумын хэмжээнд “Гурван С” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж хэвшсэн.
Цэцэг сумын ерөнхий боловсролын сургууль ЭЦЭГ ЭХТЭЙ ХАРИЛЦАХ ДЭВТЭР ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГАТАЙ ЭЦЭГ ЭХЧҮҮД Сургуулийн захирал: Д.Мөнхтөр - 9496612 Сургалтын менежер: Ё.Түвшиннаран - 99047985 Нийгмийн ажилтан: Л.Баярмаа - 85112574 Бага ангийн багш: Ж.Батцэцэг - 95435051 b95455051@gmail.com	Эцэг эхийн оролцоо 30-40 хувьд л хүрдэг. Иймээс эцэг эх, сургуулийн уялдаа холбоог сайжруулах асуудал тулгамдсан асуудал байсан. Анги удирдсан багш, эцэг эхийн хамтын үр дүнтэй үйл ажиллагааг тогтмолжуулах бодлого, эрх зүйн орчныг бүрдүүлж бусад олон нийтийн байгууллагуудыг татан оролцуулах боломжийг эрэлхийлж ажилласан.	- ЭЭШ-ын оноо аймгийн дунджаас дээгүүр гарсан. Эцэг эхтэй харилцах дэвтэр нэвтрүүлж санаа бодлыг нь хуваалцаж эхэлсэн. - Ангийн эцэг эхийн хурлыг малчдын сумын төвд орж ирэх хугацаатай давхцуулан хийж хэвшсэн. - Амралтын хугацаа болон хүүхдийн талаарх мэдээллийг харилцах дэвтэр дээр тэмдэглэдэг болсон учраас хүүхэддээ тавих эцэг эхчүүдийн анхаарал сайжирсан. - Гэрийн даалгаврыг хамтран хийж хяналт үнэлгээ өгч ойлгохгүй байгаа зүйлийг лавлан мэдээлж багш, эцэг эх, сурагчийн гурвалсан холбоо шинэ түвшинд хүрсэн. - Түншлэгч байгууллага, олон нийт сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцож сумаараа идэвхжиж боловсролыг олон нийтийн үйл хэрэг болгох хандлагыг төлөвшүүлж байна.

Сургууль Туршлагын нэр Холбоо барих хаяг	Шийдэхийг зорьсон асуудал, зорилт	Хүрсэн үр дүн
Чандмань сумын ерөнхий боловсролын сургууль СУРГУУЛИЙН ЗӨВЛӨЛ-ХАМТДАА Сургуулийн захирал: Ш.Пүрэвдамба - 88208843 Нийгмийн ажилтан: Х.Тэлэнгэд - 89994344 Н.Маравжаа - 88938906 maravjaa.n@gmail.com	Сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эхчүүдийн оролцоо хангалтгүй. Сургуулийн зөвлөлийн үйл ажиллагаа нэр төдий учраас сургуулийн зорилго, алсын харааг ойлгон дэмждэг, бодитой үйл ажиллагаа явуулдаг эцэг эх, багш, сурагч, олон нийтийн төлөөллийг оролцуулсан сургуулийн зөвлөлийг шинээр байгуулж үр дүнтэй ажиллах, зохион байгуулалтын хэлбэрийг бий болгож байна.	11 хүний бүрэлдэхүүнтэй сургуулийн зөвлөлийн баг байгуулж "Сургуулийн зөвлөл бидэнтэй хамт" уулзалтын нээлттэй орчныг бүрдүүлсэн. - Хөндлөнгийн хяналт үнэлгээ хийснээр сургуулийн үйл ажиллагааны төлөвлөлтөд өөрчлөлт орж, багш нарын жилийн ажлын төлөвлөгөөнд тодорхой ажлуудыг тусгаж арга барилаа өөрчлөх боломж бүрдлээ. - Эцэг эхийн оролцоог нэмэгдүүлэх ажлыг жилд нэг удаа, сургуулийн зөвлөл нээлттэй өдөрлөг зохион байгуулдаг болсон зэрэг сургууль орон нутгийнхаа хөгжил гэгээрлийн төв болох алхам тавигдсан.
Булган сумын ерөнхий боловсролын сургууль "БИД ОРОЛЦЬЁ" ЭЦЭГ ЭХИЙН ХӨНДЛӨНГИЙН ХЯНАЛТ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХУУДАС БОЛОВСРУУЛЖ АШИГЛАХ БОЛОМЖ Сургуулийн захирал: Г.Цэцэгмаа - 99053196 Сургалтын менежер: Т.Нямсүрэн - 99166941 t.nyamsuren2401@gmail.com Багш: Ш.Дуламсүрэн - 99430001 duya1207@gmail.com	Сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эхийн оролцоо 20-30 хувь байгаа нь тулгамдсан асуудал болж үүнээс шалтгаалан сурагчид хичээлийн хэрэглэгдэхүүнээ бүрэн авчирдаггүй, дүрэмт хувцсаа өмсдөггүй гэх мэтчилэн эцэг эх, олон нийтийн оролцоо шаардсан ажил их байсан учир эцэг эхчүүд санаачлан хичээл үйл ажиллагаанд хөндлөнгийн хяналт үнэлгээ хийж дагалдах үйл ажиллагааг зохион байгуулж сурлагын чанар, эцэг эхийн оролцоог нэмэгдүүлсэн.	•Идэвхжсэн эцэг эхийн бүлгийнхэн хичээл сургалтын үйл явц болон суралцагчдын амжилттай суралцах ая тух ямар байгаад багц хөндлөнгийн үнэлгээ хийдэг болсон. Сургалт, хичээлийн үйл явцад дараах хөндлөнгийн багц үнэгээг ашигласан. Үүнд: - Суралцагчдын хичээлийн хэрэглэгдэхүүн бүрэн бүтэн эсэх - Үзэг, дэвтэр, сурах бичиг хангалттай эсэх - Цүнхтэй эсэх, цүнхний жин - Гэрийн даалгавар гүйцэтгэсэн эсэх - Хожимдолт, таслалт ямар байгаа - Өглөөний цайгаа ууж ирсэн эсэх - Бусадтай харилцаж байгаа харилцаа гэх мэт Сургууль суралцагчдын сурах, хөгжих ая тухтай байдлыг хангаж буй эсэх талаар хөндлөнгийн хяналт хийх багцад: - Анги, танхимын гэрэлтүүлэг, асахгүй байгаа чийдэн байгаа эсэх - Гэрлийн унтраалга, залгуурууд ажилладаг, аюулгүй байдлыг хангасан эсэх - Ангийн ширээ сандал түүний эвдрэл, гэмтэл - Ангийн температур, сургуулийн халаалт - Ангийн хаалга хаах, онгойход дуугардаг эсэх - Самбарт бичсэн бичлэгүүд бүх түвшинд харагдаж буй байдал - Анги танхимын агааржуулалт - Сургалтын хэрэглэгдэхүүн, багаж, тоног төхөөрөмжийн хүрэлцээ - Суралцагчдын авъяас чадварыг хөгжүүлэх орчин бүрдсэн эсэх гэх мэт Ш.Ганболд ЗДТГ-ын дарга: Төрийн байгууллагуудад хандсан захирамж гаргаж сургуульд хүүхэд нь суралцдаг эцэг эхчүүдэд цалинтай чөлөө олгодог болсон. Эцэг эхийн оролцоо 30 иас-70 хувь болж, 40 % нэмэгдсэн.

2.3
САЙН ТУРШЛАГЫН БАРИМТЫН
ХУУДАС

ХОВД АЙМГИЙН ЖАРГАЛАНТ СУМЫН ЕРӨНХИЙ
БОЛОВСРОЛЫН ХОЁРДУГААР СУРГУУЛЬ

Үйлчилгээ	ЕБС-ийн ахлах ангийн суралцагчдын сурлагын амжилтыг дээшлүүлэхэд сургууль, эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн хяналт, хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх
	ХАМТЫН ЗҮТГЭЛ-БОДИТ ҮР ДҮН
Нөхцөл байдал тулгамдсан асуудал	Сүүлийн 3 жилийн хугацаанд Ховд аймгийн 2 дугаар сургуулийн 12 дугаар анги төгсөгчид Элсэлтийн ерөнхий шалгалт(ЭЕШ)-д аймгийн 25 сургуулиас 424.59 оноогоор 23 дугаар байранд буюу сүүлээсээ 3 дугаар байранд эрэмбэлэгдэж, улсын дунджаас доогуур үзүүлэлттэй үнэлэгдсэн.
	“Олон нийтийн оролцоот сургуулийн чанарын үзүүлэлт”-ийн дагуу эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн үнэлгээ болон сургуулийн өөрийн үнэлгээгээр сургуулийн хувьд тулгамдаж буй яаралтай шийдвэрлэх асуудлыг дараах байдлаар тодорхойлсон байна.
	Үүнд:
	• Багш нарын хичээлд бэлтгэх байдал хангалтгүй;
	• Сургалтын чанар муу;
	• Сургуулийн зүгээс эцэг эхийг сургалтын үйл ажиллагаандаа татан оролцуулах ажлыг зохион байгуулдаггүй;
	• Эцэг эхийн зүгээс сургуультай хамтран ажиллах, хүүхэддээ тавих анхаарал, халамж муу. Нийт сурагчдын 62% малчин өрхийн хүүхдүүд бөгөөд айлд амьдардаг учир эцэг эхийн анхаарал халамж муу.
Зорилтот бүлэг	• Сургуулийн зүгээс ЭЕШ-д сурагчдыг бэлтгэх, зохион байгуулах менежмент хуучинсаг, ажиллах арга барил муутай зэргээс шалтгаалан тус сургуулийн 12 дугаар анги төгсөгчдийн их, дээд сургуульд элсэн орох тоо эрс цөөрсөн.
	Ахлах ангийн 83 сурагч, тэдний эцэг эх, багш, сургуулийн удирдлага
Шалгуур үзүүлэлт (төлөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээ)	• Төгсөх ангийн сурагчдыг ЭЕШ-ын дундаж оноо
	• Сурагчдын хүссэн сургуульдаа элсэж чадсан хувь
	• ЭЕШ-д бэлтгэх ажилд эцэг эхчүүдийн хяналтын арга механизмын тоо
	• Сургуулийн үйл ажиллагаа хяналт үнэлгээнд эцэг эхчүүдийн оролцооны хувь
	• Эцэг эхчүүдийн хяналт үнэлгээний үр дүнд тулгуурласан ажлын тоо

Ашигласан эгэх хариуцлагын хэрэгсэл:	Оролцоот бодлого боловсруулалт: Эцэг эх, олон нийтийн оролцоотой сургуулийн ахлах ангийн суралцагчдын ЭЕШ-д бэлтгэх үйл ажиллагааг зохицуулах бодлого, хэрэгжилтэд үнэлгээ хийж, ямар асуудал байна, ямар хэрэгцээ шаардлага байгаа, түүнийг хэрхэн шийдвэрлэх талаар оролцоот бодлого боловсруулсан. Үүний тулд дараах арга, аргачлалыг ашигласан. • Асуудлыг илрүүлэх “Оюуны довтолгоо” • Асуудлын мод • Фокус бүлгийн ярилцлага • Хэлэлцүүлэг • Бодлогын баримт бичигт дүн шинжилгээ хийх гэх мэт. Оролцоот төлөвлөлт: ЭЕШ-ын талаарх бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ эцэг эх, олон нийтийн идэвх, санаачилгад тулгуурлан зохион байгуулсан. Ялангуяа хүүхдийнхээ төлөө тавих хараа хяналт сул, сургууль, багш нартай хамтран ажиллах тал дээр идэвх оролцоо тааруу эцэг эхэд чиглэсэн төлөвлөлтийг хийж, тэдний санал бодлыг сонсож, шийдвэр гаргах үйл явцад оролцуулсан. Үүний тулд дараах арга, аргачлалыг ашиглав. • Асуудлыг тодруулах “Аалзны тор” • Асуудлыг нэн чухлаас нь рэмбэлэх • Сургуулийн дотоод болон гадаад нөөцөө тогтоох “Надаас чамд, чамаас надад” арга • Идэвхжсэн эцэг эхийн бүлэг байгуулах • Асуудлыг шийдэх хувилбар буюу хэрэгжүүлэх “загвар”-аа гаргах гэх мэт. Эцэг эхийн оролцоот аудит: Эцэг эхчүүд ЭЕШ-ын бэлтгэлийг хангах зорилгоор сургуулиас зохион байгуулж буй давтлага, сорилгод хяналт тавьж, сурагчдын шалгалтын бэлтгэлийн явц, даалгавар гүйцэтгэл хяналт, шинжилгээ хийж, санал бодлоо солилцдог болсон. Үүний тулд эцэг эхчүүд дараах хөндлөнгийн үнэлгээний хуудсыг боловсруулан ашигласан юм. • Хүүхдийн сэтгэл зүйн болон даалгавар гүйцэтгэх явцын нөхцөл байдал • Сорил, даалгавруудыг гүйцэтгэж буй хугацаа, тойм чадвар
	• Сургууль, багш, эцэг эх хамтран тодорхой зорилгын дор нэгдэн ажилласнаар 2018 онд ЭЕШ-ын дундаж 523.4 оноогоор аймагтаа 8 дугаар байранд эрэмбэлэгдэж 14 байраар урагшилсан. 2018 онд улсын дундаж 500, Ховд аймгийн дундаж 508.2 байсан бол 2 дугаар сургуулийн дундаж 523.4 оноо байсан юм. • Хагас, бүтэн сайн өдрийн сорилго, давтлага болон улирлын амралтаар зохиогдож буй ЭЕШ-ын сорилго шалгалтыг сард 2 удаа зохион байгуулж эцэг эхчүүд хуваарийн дагуу 18-26 удаагийн хяналт үнэлгээ хийсэн. • Хөндлөнгийн хяналтын хуудсын үр дүн, эцэг эхийн зүгээс гаргасан санал бодлыг сургалтын менежер, 12 дугаар анги удирдсан багш нарт 6 удаа танилцуулан, санал солилцож, шийдвэрлэх асуудлуудаа тодруулан, хамтран ажилласаны үр дүнд ЭЕШ өгсөн 83 суралцагчийн 62 нь хүссэн их, дээд сургуульд элсэн суралцаж байна.

Хүрсэн үр дүн (гарц, богино хугацаанд гарсан өөрчлөлтүүд)	• Сургуулийн багш, ажилтан бүр 12 дугаар ангийн нэг нэг сурагчийг даан авч, хичээлийн жилийн турш зөвлөн тусалж, хамтран ажиллах “Нэг багш-нэг хүүхэд” аян өрнүүлсэн бөгөөд энэ нь сургууль дотоод нөөцдөө түшиглэн “Зөвлөх үйлчилгээ” үзүүлдэг шинэ хандлагыг бий болгосон.
	• 2017-2018 оны хичээлийн жилд 12 дугаар ангид хичээл ордоггүй мэргэжлийн багш нар өөрсдийн заадаг хичээлийн дагуу төгсөх ангийн сурагчдын хичээлийн хоцрогдлыг арилгах, нэмэлт давтлага өгдөг болсон төдийгүй 12 дугаар ангийн суралцагчдаас “Бямба-Ням гарагийн сорилго” аван тусгай хуваарийн дагуу хамтран ажилласан.
	• Нийгмийн өмнө хүлээсэн үүрэг хариуцлагаа ухамсарлан ЭЕШ-д өөрийн болон бусдын хүүхдийн төлөө цаг, нөөц боломжоо гарган ажилласан 4 эцэг эхийг “Эко клуб”-ын сурагчдын тарьсан цэцгээр урамшуулсан.
	• “Нэг багш-Нэг хүүхэд” төслийг амжилттай хэрэгжүүлсэн, хийж бүтээсэн ажлаа хараахан үнэлүүлж амжаагүй байсан 2 ахмад багшийг “Алтан гадас”, 2 ахмад багшийг “Боловсролын тэргүүний ажилтан” цол тэмдэгээр сургуулиасаа тодорхойлон, холбогдох зохицуулалтыг хийж шагнаж урамшуулсан.
	• ЭЕШ-д сурагчдаа амжилттай бэлтгэж, тодорхой цаг гарган ажилласан багш нарт 8-20 хувийн цалингийн урамшуулал олгосон.
	• 2018-2019 оны хичээлийн жилд шинээр элссэн буюу шилжин ирсэн суралцагчдын тоо 8 хувиар нэмэгдсэн. Энэ нь сургуулийн орчин, сургалтын чанар, багшийн мэргэжлийн ур чадвар нэмэгдсэнтэй холбоотой юм. Тус сургуулийн багш нар аймгийн мэргэжлийн ур чадварын олимпиадад 2016 онд 18 дугаар байр эзэлж байсан бол 2018 онд 5 дугаар байр эзэлсэн.
	• 2017-2018 оны хичээлийн жилд 12 дугаар ангийн суралцагчдын эцэг, эхчүүд сургууль, багш нартай хамтран ажиллаж тодорхой үр дүнд хүрсэн нь 2018-2019 оны хичээлийн жилд 12 дугаар ангийн суралцагчдын эцэг эхчүүдийг сэдэлжүүлж улмаар тэдний хариуцлага, идэвх оролцоо эрс нэмэгдэж байна.
Үр дүнг тогтвор- жуулахаар хийсэн алхмууд	• Сургуулийн эцэг эхийн идэвх оролцоо 21-65 хувь болж, 44 хувиар нэмэгдлээ.
	• Багш-Сурагч-Эцэг эхийн хандлагыг өөрчлөх, чадваржуулах, туршлага солилцох цогц сургалтуудыг хичээлийн жилээр төлөвлөн, аймгийнхаа ахмад багш нартай хамтран тогтмол зохион байгуулж хэвшсэн.
	• Ахмад багш нар санаачлан “Нэг багш-Нэг хүүхэд” төсөл хэрэгжүүлдэг болсон.
	• Эцэг эхийн хяналтын баг 12 дугаар ангийн суралцагчдад зориулсан сорилго бусад үйл ажиллагаанд хяналт тавих, тулгамдаж буй асуудлыг шийдэх зохицуулалт сургууль дээр хийгдэж, сургууль-эцэг эх-багш хамтран ажиллах нэгдсэн ойлголт, туршлагатай болсон.
	• 12 дугаар ангийн хичээлийг нэг ээлжинд багтаан, сургалтын тоног төхөөрөмжөөр ханган, багш, сурагчийн хамтран ажиллах цагийн зохицуулалтыг сургуулиас хийсэн.

Тулгарсан бэрхшээл, эрсдэл	• Сургуулийн анги танхимын хүрэлцээ хангамж муу, хоёр ээлжээр хичээллэдэг тул мэргэжил бүрээр давтлага өгөхөд хүндрэлтэй байсан.
	• Ихэнх багш нар эцэг эх, түнш байгууллагуудтай хамтран ажилладаг уламжлалт арга барилдаа дассан учир шинэлэг арга барил, ойлголт, хандлагыг хүлээн авч хэрэгжүүлэх байдал харилцан адилгүй байв.
	• Эцэг эхчүүд зөвхөн багшийн удирдлага дор ажилладаг, сургуулийн үйлчилгээнд тэр тусмаа ЭЕШ-ийн бэлтгэл ажилд оролцох оролцоо, хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээ хийх нь цоо шинэ үйл ажиллагаа байсан.
	• Эцэг эхийн зүгээс ЭЕШ-ын талаар сургууль, багш нарт санал, зөвлөмж хүргүүлж байсан туршлага байхгүй.
	• Сургуулийн бодлого, эрх зүйн баримт бичигт эцэг эхийн оролцооны талаарх заалт хэт ерөнхий бүрхэг байсан.
	• Зорилтот бүлгийн 83 суралцагчийн эцэг эхийн дийлэнх буюу 75 орчим хувь нь идэвх оролцоо багатай, 45 “тавиул” суралцагчийн эцэг эх, хүүхэдтэйгээ ажиллах боломж муутай, хөдөө амьдардаг учир хүүхэддээ байнга анхаарал халамж тавихад хүндрэлтэй байсан.
Амжилтад нөлөөлсөн хүчин зүйлс (үйлчилгээ үзүүлэгч, хэрэглэгч, орон нутгийн удирдлага, бусад оролцогчид)	Сургуулийн зүгээс:
	• ЭЕШ-ийн талаар хэрэгжүүлэх бодлого, эрх зүйн баримт бичигтээ эцэг эх, олон нийтийг хэрхэн оролцуулж, үйл ажиллагааг зохион байгуулах талаар нарийвчлан тусгаж өгсөн.
	• Сургуулийн зүгээс идэвхжсэн эцэг эх, олон нийтийн бүлэг ажиллах журмыг боловсруулж хэрэгжүүлсэн.
	Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс:
	• Сургуулийн үйлчилгээ, ЭЕШ-ын талаар сургуулиас хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаанд хөндлөнгийн үнэлгээ хийсэн.
	• Тулгамдаж буй асуудлыг эцэг эх тодорхойлж, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд оролцох, шийдвэр гаргахад оролцож, бүтээлч санаачилга өрнүүлэн ажилласан.
	Орон нутгийн иргэдийн зүгээс:
	• Ахмад багш нарын “Эрдмийн оргил” холбооны багш нарын идэвх, оролцоо ихээхэн дэмжлэг үзүүлсэн.
	• Ахмад багш нарын санаачилсан “Нэг багш-Нэг сурагч” төсөл амжилтад нөлөөлсөн хүчин зүйлс болсон.
	Аймгийн БСУГ-ын зүгээс:
	• Аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлэх “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд хөтөлбөр батлагдан хэрэгжиж байсан нь бодлогын хувьд дэмжлэг болж, амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйл болов.

Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл	С.Оюунцэцэг (химийн багш): Өнгөрсөн хичээлийн жилд миний хичээллүүлдэг Химийн сонгонд 31 сурагч суралцаж ЭЕШ-даа дунджаар 518 оноо авсан. Энэ амжилтыг гаргахад эцэг эхийн хяналт, оролцоо их дэм болсон. Бас сургуулийн багш ажилтан бүр нэг, нэг хүүхдийн төлөө санаа тавьж нэг ёсондоо өөрийн хүүхэд шиг араас нь хөөцөлдсөнтэй холбоотой гэж бодож байна.
	Х.Ахмарал (төгсөгч): Нийгмийн тухай мэдлэг хичээлээр бэлтгэн ЭЕШ-д 760 оноо авч МУИС-ийн Хууль сахиулахын сургуульд сурах болсондоо баяртай байна. Хичээл заадаг багш, намайг хариуцаж ажилласан багш, ахмад багш нар, эцэг эхчүүд гээд бүх хүн санаа тавьж байсан нь маш их нөлөөлсөн гэж боддог.
	К.Ерболот (эцэг эхийн төлөөлөл): Эцэг эхчүүд санаа нийлэн хүүхдийнхээ төлөө сургууль, багш нартай хамтран ажиллах нь олон сайн талтай юм билээ. Ингэж хамтран ажилласнаар хүмүүсийн хариуцлага, санаачилга, оролцоо, өөртөө итгэх итгэл нэмэгддэг сайн тал харагдсан. Хамгийн том амжилт миний хүү болон найзууд нь бүгд хүссэн сургуульдаа орсон. Цаашид энэ туршлагаа улам тогтворжуулан сургуультайгаа хамтран ажиллана.
Түгээн дэлгэрүүлэхэд анхаарах зүйлс:	• Эцэг эхчүүдийг сургуулийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд анхаарч, хөндлөнгийн ажиглалт, үнэлгээ хийх аргад суралцахад туслах; • Сургуулийн нийт багш нарыг чадавхжуулах, хандлагаа өөрчлөх, хариуцлагажуулах сургалт болон бусад ажлыг тогтмол хугацаанд төлөвлөн зохион байгуулах; • Ажил, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох чиглэлээр зохиож байгаа үйл ажиллагааг илүү чанартай, үр дүнтэй болгож, суралцагчдыг сонголтоо зөв хийхэд дэмжлэг үзүүлэхэд анхаарах; • Сургалт, үйл ажиллагааг чанаржуулах талаар эцэг эхийн үнэлгээ, санал хүсэлтийг хүлээн авч, шийдвэр гаргахад оролцуулж, хэрхэн шийдвэрлэснээ эргэж мэдэгдэж, тэдэнд сургуульд миний оролцоо, дэмжлэг хэрэгтэй гэсэн хандлагыг бий болгоход анхаарах; • Сургуулийн дотоод дүрэм, журамд “Идэвхжсэн эцэг эх”-ийн бүлэг, сайн дурын байгууллагууд хэрхэн ажиллах талаар бодлогын баримт бичигт тусгаснаар тогтвортой байдлыг хангах болно.
Сургуулийн холбоо барих хаяг, лого:	ХОВД АЙМГИЙН ЖАРГАЛАНТ СУМЫН II СУРГУУЛЬ Сургуулийн захирал: Ц.Цэрэнлхам - 99435115 Сургалтын менежер: Г.Мөнгөнсаран - 95025900, 88925900 Сургалтын менежер: Н.Сэрээнэндорж - 99435297 Нийгмийн ажилтан Ц.Сүрэнхорлоо - 99900270

ХОВД АЙМГИЙН БУЛГАН СУМЫН ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН НЭГДҮГЭЭР СУРГУУЛЬ

Үйлчилгээ	“СУРГУУЛИЙН ЗӨВЛӨЛ ЭЦЭГ ЭХЧҮҮДИЙН ХАМТ” Сургуулийн зөвлөл эцэг эхчүүдтэй хамтран сургуулийн орчин, сургалтын үйл ажиллагаанд оролцоо, хяналт үнэлгээг нэмэгдүүлэх загвар үйлчилгээг бий болгосон.
Нөхцөл байдал тулгамдсан асуудал	Сургуулийн сургалтын үйл ажиллагаанд эцэг эхчүүдийн оролцоо хангалтгүй. Сургуулийн үйл ажиллагаа болон эцэг эхийн хуралд ирж оролцдог эцэг эхийн ирц дөнгөж 35 хувьтай байсан.
	Эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн болон сургуулийн өөрийн үнэлгээгээр тулгамдаж буй асуудлаа дараах байдлаар тодорхойлсон. Үүнд:
	• Сургуулийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, шалган үнэлэх дэмжлэг үзүүлэх сургуулийн зөвлөл огт ажилладаггүй нэр төдий байдаг.
	• Ангиудын болон сургуулийн эцэг эхийн хурлын ирц 25-35 хувьтай ирдэг нь хангалтгүй үзүүлэлт юм.
	• Эцэг эхчүүд хүүхдийнхээ ямар хичээлдээ хоцрогдолтой яваа, гэрийн даалгавраа тогтмол хийдэг эсэх, аль хичээлийг хэн гэдэг багш заадаг, ном сурах бичгийн хүрэлцээ хангамж хэр байдаг, хүүхэд нь ямар үнэлгээтэй суралцаж байгаа, хүүхдийнх нь хүмүүжил төлөвшил, үүрэг оролцоо ямар түвшинд байгааг мэддэггүй, хайхардаггүй.
	• Сургуулийн зүгээс эцэг эхчүүдийг үйл ажиллагаандаа татан оролцуулах, арга барил хэт хуучинсаг, зохион байгуулалт хангалтгүй.
Зорилтот бүлэг	• Суманд үйл ажиллагаа явуулдаг төр, төрийн бус байгуулгуудын зүгээс сургуультай хамтран ажиллах тодорхой чиглэл, хамтын ажиллагаа байхгүй.
	Дунд, ахлах ангийн 515 сурагч эцэг эх, төрийн болон төрийн бус байгууллага, сургуулийн удирдлага
Шалгуур үзүүлэлт (төлөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээ)	• Сургууль, эцэг, эхийн хамтран ажиллах, соёл, төлөвшил
	• Хяналт үнэлгээний мөрөөр зохион байгуулах ажлын тоо
	• Сургуулийн бодлого боловсруулах, төлөвлөх, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаан дахь эцэг эхийн оролцооны хувь
	• Суралцагчдын хичээлийн бэлтгэл, гэрийн даалгаврын биелэлт, суралцах орчин зэрэгт эцэг эхийн зүгээс ажиглах, хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээ хийх арга хэрэгслийн тоо
	• Багш, эцэг эх, олон нийтийн хамтын ажиллагааны зохицуулалтыг сургуулийн дотоод дүрэм, журам болон эрх зүйн баримт бичгүүдийн өөрчлөлт.

Ашигласан эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл.	Оролцоот төлөвлөлт:
	Эцэг эх олон нийтийн оролцоотойгоор сургуулийн сургалтын үйл ажиллагааг сайжруулах бодлого хэрэгжилтэд үнэлгээ хийж ямар асуудал, ямар хэрэгцээ шаардлага байгаа, түүнийг хэрхэн шийдвэрлэх талаар сургуулийн захиргаа, эцэг эхтэй хамтран тодорхой бодлого боловсруулна. Үүний тулд дараах үйл ажиллагааг зохион байгуулсан.Үүнд:
	• Эцэг эхийн хурлыг бага, дунд, ахлах ангиар төрөлжүүлэн зохион байгуулах болсон
	• Сургуулийн багш, ажилтан, албан хаагчдад хөндлөнгийн үнэлгээний дүнг танилцуулах уулзалт сургалтыг зохион байгуулсан.
	• Сургуулийн захирал, эцэг эхийн төлөөлөл, төр, ТББ болон иргэдэд нийгмийн эгэх хариуцлага, олон нийтийн оролцоот сургуулийн зорилго, хамтын ажиллагааны талаар танилцуулсан.
	Сургалтын үйл ажиллагаанд эцэг эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ эцэг эх олон нийтийн идэвх, санаачилгад тулгуурлан зохион байгуулсан. Ялангуяа хүүхдийнхээ төлөө тавих анхаарал сул сургууль, багш нартай хамтран ажиллах идэвх санаачилга муутай эцэг эхчүүдтэй хамтран ажиллах төлөвлөгөө боловсруулсан. Энэхүү төлөвлөгөөг боловсруулахдаа эцэг эх, олон нийтийн санал бодлыг сонсож, тэднийг шийдвэр гаргах үйл явцад оролцуулсан. Эцэг эх, олон нийтийн оролцоотойгоор үйл ажиллагаагаа төлөвлөхдөө дараах аргыг ашигласан:
	• Асуудлыг тодруулах “Аалзны тор” аргачлал
	• Асуудлыг нэн чухлаар нь эрэмбэлэх
	• Идэвхжсэн эцэг эхийн хяналтын багийг байгуулах (бага, дунд, ахлах ангид)
	• Сургуулийн дотоод, гадаад боломжит нөөцийг илрүүлэх
	• Асуудлаа шийдэх хувилбар буюу хэрэгжүүлэх загвараа боловсруулах
	• Сумын олон нийт, ТББ-ын хөндлөнгийн үнэлгээ, ажиглалтын хуудас: Хичээл сургалтын орчин, багшийн хичээлийн хэрэглэгдэхүүний хүрэлцээ хангамж, суралцагчдын эрүүл, аюулгүй ээлтэй орчны үнэлгээ г.м.
	• Эцэг эхийн хяналтын хуудас: Сурагчдын хичээлд оролцож буй идэвх оролцоо, гэрийн даалгаврын гүйцэтгэл, хичээлийн бэлтгэлийн хангалтад үнэлгээ өгөх г.м.
	• Сургуулийн удирдлагын хяналтын хуудас: Багш нарын хичээлийн бэлтгэл, хичээлийн зохион байгуулалт, завсарлагааны дэг журам, хичээлийн хэрэглэгдэхүүний хүрэлцээ, сурагчдын хичээлд оролцох оролцоо зэрэг үнэлгээний хуудсууд боловсруулах

Хүрсэн үр дүн (гарц, богино хугацаанд гарсан өөрчлөлтүүд)	• Сургууль, эцэг эх, багш, төр, төрийн бус байгууллагууд хамтран ажилласнаар эцэг эхийн зүгээс хүүхэддээ тавих анхаарал халамж, сургууль дээр зохион байгуулдаг аливаа ажилд оролцох оролцоо 70 хувьд хүрч нэмэгдсэн. • Сургалтын ая тухтай орчин бүрдүүлэх, цахим хичээл зохион байгуулахад дэмжлэг болгож эцэг эх, түнш байгууллагуудаас санаачлан бүх бага, дунд, ахлах ангиудад 33 ширхэг телевизор авч өгсөн. • Сурагчдын гэрийн даалгавар, хичээлийн хэрэглэгдэхүүн, хичээлийн явц дахь идэвх оролцоо, сургуулийн эрүүл, аюулгүй орчинг үнэлэх үнэлгээний 11 хуудсыг эцэг эхчүүд боловсруулан түүнийгээ ашиглан 20 гаруй удаагийн үнэлгээ хийсэн. • Эцэг эхийн идэвхжсэн бүлгийн гишүүд сургуулийн үйлчилгээнд эцэг эхийн зүгээс хийсэн хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээний үр дүнг сургуулийн удирдлагуудад нийт 6 удаа санал хүргүүлэн, харилцан ярилцаж, хамтарсан шийдвэр гаргасан. Үүний үр дүнд дунд ангийн 515 хүүхдээс, 420 хүүхэд гэрийн даалгавраа тогтмол хийдэг болж, гүйцэтгэл нь 81,5 хувьд хүрсэн, сурагчдын 90 гаруй хувь нь хичээлийн бэлтгэлээ бүрэн хангаж ирдэг болсон. • Сургуулийн бодлого боловсруулах, төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, хяналт үнэлгээ хийх үйл ажиллагаанд эцэг эхийг оролцуулах журам, тодорхой хуваарь гаргаж өгснөөр тэдний идэвх, хариуцлага, оролцоо нь 70 хувьд хүрсэн. • Эцэг эхчүүдийн хөндлөнгийн хяналт үнэлгээний үр дүн, санал бодолд үндэслэн, сургуультай хамтран ажилласан үйл ажиллагааны тоо 50 гаруй болж нэмэгдсэнээс гадна сургуулийн зөвлөлийн ажил тогтмолжсон. • 2017-2018 оны хичээлийн жилд сургуулийн зөвлөлийн үйл ажиллагаагаар аймгийн “Шилдэг сургуулийн зөвлөл”-өөр шалгарч “Батламж” гардан авсан. • Сумын ЗДТГ албан бичиг хүргүүлэн тухайн байгууллагын ажилтан сургуулийн үйл ажиллагаанд очиж оролцох тохиолдолд 2 цагийн цалинтай чөлөө олгодог болсон. • Нийгмийн эгэх хариуцлага, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх талаар сургуулийн дотоод журамд 2 заалт шинээр нэмж оруулсан ба сургууль дээр идэвхжсэн эцэг эхийн бүлэг ажиллах журмыг шинээр боловсруулан баталж, мөрдөж байна.
Үр дүнг тогтворжуулахаар хийсэн ажлууд	• Багш, сурагч, эцэг эхийн харилцаа хандлагыг сайжруулах, чадваржуулах, туршлага солилцох зорилгоор 6 удаагийн сургалтыг хичээлийн жилээр төлөвлөн 5 түнш байгууллага болон ахмад багш нартайгаа хамтран тогтмол зохион байгуулж хэвшсэн. • Давхардсан тоогоор 1875 эцэг эхэд, сурагчдын гэрийн даалгаврыг хэрхэн хийх талаар, монгол хэлний зөв бичих дүрэм, хүүхдээ зөв хүмүүжүүлэх монгол арга ухааны талаар ахмад багш нар сургалт хийж, 4 зөвлөмж хүргүүлсэн. • Түнш байгууллагууд болон эцэг эх хамтран сургуулийн гадна болон дотоод орчныг тохижуулж, тоног төхөөрөмжөөр хангасан. • Идэвхжсэн эцэг эхийн бүлэг болон сургуулийн зөвлөлийн гишүүд хамтран сургалтын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, тулгамдаж буй асуудлыг шийдэх эрх зүйн зохицуулалтыг хийж баталгаажуулсан.

Тулгарсан бэрхшээл, эрсдэл	• Анги танхимын хүрэлцээ хангамж муу, хоёр ээлжээр хичээллэдэг мэргэжил бүрээр давтлага өгөхөд хүндрэлтэй байсан.
	• Эцэг эхчүүд зөвхөн багшийн удирдлага дор сургуулийн ажилд оролцдог учраас чиглүүлэг хүсдэг, өөрсөддөө итгэлгүй байсан.
	• Эцэг эхчүүд болон сургуулийн зөвлөл хамтран ажилладаг, хяналт үнэлгээ хийдэг үйл ажиллагаа өмнө нь огт байгаагүй.
	• Эцэг эхийн зүгээс сургууль багш нарт санал зөвлөмж өгдөг туршлага байхгүй
	• Сургуулийн бодлого эрх зүйн баримт бичигт эцэг эхийн оролцооны талаарх заалт хэт ерөнхий бүрхэг байсан.
	• Сургуулийн нийт эцэг эхийн 75 хувь нь хөдөө амьдардаг учир хүүхэддээ анхаарал халамж муу тавьдаг, идэвх оролцоо багатай байсан.
Амжилтад нөлөөлсөн хүчин зүйлс (үйлчилгээ үзүүлэгч, хэрэглэгч, орон нутгийн удирдлага, бусад оролцогчид)	Сургуулийн зүгээс:
	• Эцэг эх, олон нийтийн идэвх санаачилгыг өрнүүлэх шинэлэг арга зүйгээр ажиллаж эхэлсэн.
	• Сургууль дээр эцэг эхийн идэвхжсэн бүлгийг ажиллуулах журам боловсруулсан.
	• Сургуулийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг шинэчлэн төлөвлөсөн.
	Эцэг эх олон нийтийн зүгээс:
	• Эцэг эхчүүд өөрсдийн насан туршдаа суралцах хэрэгцээнд нийцсэн сургалтуудад идэвхтэй оролцсон
	• Сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эхчүүд өөрсдөө үнэлгээ хийж асуудлаа ярилцаж, хамтран шийдвэр гаргадаг болсон.
	• Эцэг эхчүүд өөрсдөө сургалтын явц, сургуулийн орчинд хяналт, үнэлгээ хийх хуудсууд боловсруулан ашиглаж байгаа нь тэдэнд урам зориг өгсөн.
	Төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын зүгээс:
	• Сумын ЗДТГ, ИТХ-аас төр, ТББ-д ажиллаж байгаа ажилтныг сургуулийн үйл ажиллагаанд очиж оролцоход цалинтай чөлөө олгодог болох уриалга гаргасан.
	БСУГ-ын зүгээс
	• Аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлэх “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд хөтөлбөр батлагдан хэрэгжиж байгаа нь бодлогын хувьд дэмжлэг болж амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйл болсон.

Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл	М.Сансармаа (Эцэг эхийн төлөөлөл, бага ангийн хяналтын зөвлөлийн ахлагч) Эцэг эхчүүд сургуулийн үйл ажиллагааг төдийлөн ойлгодоггүй эцэг эхийн хуралд оролцогч төдий байдаг байсан бол ОНОС төсөл хэрэгжсэнээр сургуулийн ажилтан мэт сургуулийн бүхий үйл ажиллагаанд оролцдог болсон. Энэ нь хүүхдүүдийнхээ хүмүүжил төлөвшил, сурлагад анхаарахад нэлээд дөхөм болсон. Миний хүү Өгөөдэй бий биелгээгээр аймагт хүрэл медаль хүртэж, математикийн олимпиадад тусгай байранд орсон. М.Оюунчимэг (Эцэг эхийн төлөөлөл) Сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эхчүүд багш нартайгаа хамтран ажиллах нь үр дүнтэй. Ингэж хамтран ажилласнаар эцэг эхийн идэвх, санаачилга, оролцоо дээшилдэг сайн талтай юм билээ. Миний охин сурлага, урлагаараа сургуулийн шилдэг сурагч болж амжилтаа ахиулсан нь миний хувьд том амжилт болсон. Цаашид эцэг эхийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд сургуультайгаа хамтран ажиллаж хувь нэмрээ оруулна.
Түгээн дэлгэрүүлэхэд анхаарах зүйлс	• Эцэг эхчүүдийг боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд анхаарч хөндлөнгийн ажиглалт, үнэлгээ хийх аргад суралцахад тусалж хамтран ажиллах • Сургуулийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулахад идэвхжсэн эцэг эхийн бүлэг дэмжлэг үзүүлсэн туршлага нь өмнө байгаагүй учраас сургуулиуд эхлээд “идэвхжсэн эцэг эхийн бүлэг” бий болгоход анхаарах • Хяналт, үнэлгээ хийхийн ач тусыг багш, эцэг эх бүрт ойлгуулах • Сургуулийн зөвлөлийн туршлага солилцох, улам сайжруулах • Эцэг эх сургалтад анхаарах асуудлыг тодорхойлох, тэдний санал хүсэлтийг хүлээн авч, шийдвэр гаргахад оролцуулж, тэдний дэвшүүлсэн асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэсэнээ эргэж мэдэгдэж, тэдэнд сургуульд миний оролцоо дэмжлэг хэрэгтэй гэсэн хандлагыг бий болгоход анхаарах хэрэгтэй. • Сургуулийн дотоод журам болон бусад бичиг баримтад эцэг эх, төрийн болон төрийн бус байгууллагууд хэрхэн ажиллах талаар тусгаж бодлогоор хангаж ажиллах. • Олон нийтийн оролцоот сургуулийн агуулга, арга зүй, үнэлгээний хэрэглэгдэхүүн, тулгамдаж буй асуудлаа тодруулах нарийвчилсан аргачлалд суралцах
Сургуулийн холбоо барих Хаяг, лого:	ХОВД АЙМГИЙН БУЛГАН СУМЫН I СУРГУУЛЬ Сургуулийн захирал: Г.Цэцэгмаа- 99053196 Сургалтын менежер: Т.Нямсүрэн- 99166941 Сургалтын менежер: У.Ганчимэг-99087724 Нийгмийн ажилтан: Т.Нямдаваа-99084036 Физикийн багш: Ш.Дуламцэрэн-99430001

ХОВД АЙМГИЙН МЯНГАД СУМЫН ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛЬ

Үйлчилгээ	ЕБС-ийн дотуур байрын орчныг сайжруулахад сургууль, эцэг эх, олон нийтийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх				
	”МАЛЧИН ЭЦЭГ ЭХЧҮҮД- ДОТУУР БАЙРНЫ ҮЙЛЧИЛГЭЭНД”				
Нөхцөл байдал, тулгамдсан асуудал	Сүүлийн жилүүдэд дотуур байранд амьдрах хүүхдийн тоо цөөрч, хүүхдүүдийн шилжих хөдөлгөөн нэмэгдэж, аймгийн төв болон зэргэлдээ сумын төвд гэр барьж амьдрах хүүхдүүд олширч, сургуулийн хүүхдийн тоо ч цөөрсөн.				
	Дотуур байрын хүүхдийн тоо 75 70 65 72 68 <table><tr><td>2015-2016</td><td>2016-2017</td></tr><tr><td>72</td><td>68</td></tr></table> ■ Хүүхдийн тоо	2015-2016	2016-2017	72	68
	2015-2016	2016-2017			
	72	68			
	Нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэх төслийн хүрээнд Олон нийтийн оролцоот сургууль дэд төслийн сургалтыг эцэг, эх, сурагч, төр болон төрийн бус байгууллагын төлөөлөл, сургуулийн багш, ажилчдын дунд зохион байгуулж сургуулийн үйл ажиллагааны үнэлгээ, тулгамдаж буй асуудлыг “Чанартай үйлчилгээний стандарт”-ын дагуу үнэлж тодорхойлсон. Үүнд:				
	1. Дотуур байрын орчин муу.				
	2. Дотуур байрын хүүхдүүд гэрийн даалгавар хийх нөхцөл хангалтгүй.				
	3. Тасагт байгаа эд зүйлс эвдэрхий, ашиглах боломжгүй, хүрэлцээ муу.				
4. Хөдөө алслагдсан багийн эцэг, эхчүүд сургуультай хамтран ажиллах, хүүхэддээ тавих анхаарал халамж муу. Хичээл эхлэхэд авч ирнэ. Амралтаар ирж хүүхдээ авах нь ховор ихэвчлэн айл саахалтын унаанд хүүхдээ дайж авдаг.					
5. Малчин эцэг эх хүүхэдтэйгээ уулзахаар ирсэн үед уулзах өрөө байхгүй. Гол төлөв дотуур байрын коридор, эсвэл гадаа сумын дэлгүүрийн хажууд уулздаг.					
6. Сургуулийн зүгээс малчин эцэг, эх сургуулийн үйл ажиллагаанд татан оруулах, мэдээ мэдээлэл хүргэх ажлыг зохион байгуулдаггүй. Жилд нэг удаа багийн хурлаар сургуулийн үйл ажиллагааны тайлан тавих төдийгөөр үйл ажиллагаагаа хязгаарладаг байдлаас болж байранд амьдрах хүүхдийн тоо цөөрсөн.					
Зорилтот бүлэг	• Хөдөө багийн 20 өрх (Хүүхдүүд нь байранд байдаг боловч дотуур байрын үйл ажиллагаанд оролддоггүй эцэг эх, асран хамгаалагчид)				
Шалгуур үзүүлэлт (Төлөвлөлт, төсөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээ)	• Малчдад хүүхдийн сурлага хүмүүжлийн талаар мэдээлэл хүргэх тоо давтамж				
	• Дотуур байрын өрөө, тасгийг хамтран тохижуулсан байгууллагын тоо				
	• Дотуур байранд амьдрах хүүхдийн тоо				
	• Дотуур байрын үйл ажиллагаанд хяналт тавих аргын хэрэгжилт				
	• Идэвхжсэн бүлгийн ажлын төлөвлөлт, үйл ажиллагаа				

Шалгуур үзүүлэлт (Төлөвлөлт, төсөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээ)	• Малчид дотуур байранд амрах, уулзалтын өрөөтэй болсон эсэх
	• Сургууль, багш, малчдын хамтын ажиллагааг зохицуулах баримт бичгийн тоо, чанар
Ашигласан эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл	• Багийн Засаг даргын үр дүнгийн гэрээнд сургууль, дотуур байр, эцэг эхтэй хамтран ажиллах заалт орсон эсэх
	Оролцоот бодлого боловсруулалт: Малчин эцэг, эх, багш, ажилчин, төрийн болон төрийн бус байгууллага, ААН, иргэдийн оролцоотой дотуур байрын орчинг сайжруулах үйл ажиллагааг яаж, ямар арга замаар шийдвэрлэх талаар бодлого боловсруулсан.
	- Малчин эцэг эхчүүдэд очиж мэдээлэл өгсөн.
	- Төслийн багийн гишүүд дотуур байранд үнэлгээ хийсэн малчин эцэг эхчүүдтэй хамтран сумын захиргаа, байгууллагууд, болон олон нийтэд уриалга гаргах, нөлөөллийн үйл ажиллагаа зохион байгуулсан
	- Хэлэлцүүлэг зохион байгуулах
	- Бодлогын баримт бичигт дүн шинжилгээ хийж, нэмэлт заалтыг оруулсан.
	Оролцоот төлөвлөлт:
	Сургуулийн багш, ажилчин, төрийн болон төрийн бус байгууллага, ААН, ард иргэдийг дотуур байрын орчинг тохижуулах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхдээ эцэг эх, олон нийтийн идэвх, санаачилгад тулгуурлан зохион байгуулсан. Ялангуяа хүүхдийнхээ төлөө тавих хараа хяналт сул, сургууль, багш нартай хамтран ажиллах тал дээр идэвх оролцоо тааруу, эцэг эхэд тусгайлан чиглэсэн төлөвлөлтийг хийж, тэдний санал бодлыг малчны хотонд очиж сонсож, шийдвэр гаргах үйл явцад оролцуулсан.
	- Эцэг эх иргэдийн санал хүсэлтийг авсан
	- Сургуулийн дотоод болон гадаад нөөцийг тодорхойлсон
	- Сэтгэлийн дэм сайн дурын аян өрнүүлсэн
	- Идэвхтэй малчин эцэг, эхийн бүлэг байгуулах
	- Асуудлыг шийдвэрлэх
	- Үйл ажиллагааны төлөвлөлт хийсэн
	Эцэг эхийн оролцоот аудит:
	- Дотуур байрын орчин, үйлчилгээг үнэлэх “үнэлгээний хуудсууд” –ыг эцэг эх, олон нийтийн оролцоотой боловсрууланх санал авах
	- Хүүхдүүдийн амьдарч буй дотуур байрын орчинд малчин эцэг эхээр үнэлгээ хийлгүүлэх
	- Үнэлгээний хуудсын дагуу эцэг эхчүүдийн санал бодлыг сонсох, ярилцах, асуудлыг шийдэх арга замыг ярилцах
	- Эцэг эхчүүд дотуур байранд хийсэн үнэлгээний үр дүн, холбогдох шийдлийг сумын ЗДТГ-т танилцуулах дэмжлэг авах

Хүрсэн үр дүн, (Гарц, богино хугацаанд гарсан өөрчлөлт)	Малчны хотонд эцэг эхэд зориулсан сургалтыг улиралд нэг удаа зохион байгуулж хэвшсэн бөгөөд малчин эцэг, эхчүүдийнхээ саналыг сонсох зохицуулалтыг бий болгож чадсан.						
	Малчин эцэг, эхчүүд амрах өрөөтэй болсноор хүүхдүүдээ эргэж тойрох, дотуур байр, сургуулиас зохион байгуулж байгаа үйл ажиллагаанд оролцох оролцоо хариуцлага сайжирсан.						
	Сургуулийн багш, ажилтан, малчин эцэг эх, төрийн болон төрийн бус байгууллага, ААН, ард иргэд өөрсдийн санаачилгаар нэг нэг тасгийг даан авч тохижуулан, тухайн тасгийнхаа хүүхдүүдийг анхаарч байх, тус дэм үзүүлж байхаар болсон. Өөрөөр хэлбэл дотуур байрын хүүхдүүд өөр өөрийн халамжлан хүмүүжүүлэх эзэнтэй болсон.						
	Сум даяараа нэг зорилгын төлөө бүх иргэд хамтран ажилласан.						
	Сэтгэлийн дэм аяны хүрээнд сумын иргэд өөрийн гэр оронд илүү байгаа хэрэглэхгүй эд зүйлсээрээ дэм үзүүлсэн.						
	Сургууль, багш, ажилчин, малчин эцэг эх, төрийн болон төрийн бус байгууллага, ААН, ард иргэд хамтран сурагчдын 14 хоногийн амралтаар бүх тасаг, дотуур байрын дотоод орчинг бүрэн өөрчилж чадсан.						
	Дотуур байрын тасаг тохижуулсан эд зүйлсийг үнэлэхэд 11, 600,000 төгрөг болсон.						
	Малчин эцэг эхийн сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцох, хүүхдийнхээ амьдарч буй дотуур байрын орчин нөхцөлийг сайжруулах санаачилга, идэвх оролцоо 30-65 хувь нэмэгдлээ.						
	Сургууль, багш, ажилчин, малчин эцэг эх, төрийн болон төрийн бус байгууллага, ААН, ард иргэд хамтран тодорхой зорилгын дор нэгдэн ажилласнаар 2017-2018 оны хичээлийн жилд дотуур байранд амьдрах хүүхдийн тоо 98 болж нэмэгдсэн.						
	2018-2019 оны хичээлийн жилд 103 хүүхэд амьдарч байгаа бөгөөд 1 дүгээр ангид сурдаг сур						
ХҮҮХДИЙН ТОО <table border="1"> <thead> <tr> <th>Хугацаа</th> <th>Хүүхдийн тоо</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2017-2018</td> <td>98</td> </tr> <tr> <td>2018-2019</td> <td>103</td> </tr> </tbody> </table>		Хугацаа	Хүүхдийн тоо	2017-2018	98	2018-2019	103
Хугацаа	Хүүхдийн тоо						
2017-2018	98						
2018-2019	103						
“Малчин эцэг эхийн оролцоотой дотуур байр”, “Нээлттэй засаглалын түншлэл-Ховд аймагт” нэртэй хоёр богино хэмжээний кинотой болсон.							

Үр дүнг тогтворжуулахаар хийсэн алхам	• Сумын ЗДТГ-тай хамтран багуудад ажиллах үеэр малчны хотонд сургалт зохион байгуулж хэвшсэн. Ингэснээр малчин эцэг эхийг заавал сумын төв дээр сургууль дээр ирүүлж эцэг эхийн хуралд оролцуулдаг, мэдээлэл өгдөг байсан хуучин арга барилаа өөрчилж чадсан.
	• Эцэг эхчүүдийн зүгээс сургуулийн нөхцөл байдал суралцагчдын өглөөний ирц, хичээлийн идэвх, хичээлийн бэлтгэл зэргийн талаар мэдлэг нэмэгдэх тусам бусад эцэг эхчүүддээ нөлөөлөх байдал аажмаар нэмэгдэж байна.
	• Эцэг эхийн хяналтын баг дотуур байрын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, тулгамдаж буй асуудлыг шийдэх сургууль-эцэг эх-багш хамтран ажиллах нэгдсэн ойлголт, бусадтай хуваалцах туршлагатай болсон
	• Дотуур байрын үйл ажиллагаанаас өргөжин сургуулийн үйл ажиллагаа, сургуулийн эцэг эхийн зөвлөл хяналт тавьдаг, бүтээлч оролцоог дэмжсэн аргачлалтай болсон.
	• Аймгийн ИТХ-аар батлагдсан “ОНОС” дэд хөтөлбөр бодлогын хувьд маш сайн дэмжлэг болсон.
Тулгарсан бэрхшээл, эрсдэл	• Малчин эцэг эх сургалтын үйл ажиллагаанд хяналт үнэлгээ хийх мэдлэг дутмаг.
	• Сум орон нутгаас сургууль, сургалтын чанарт анхаарлаа хандуулдаггүй, тэдний сургуульд хандах хандлага хангалтгүй.
	• Багийн иргэд хамтран ажиллах нөхцөл, бололцоо муу
	• Айл өрхүүд нэг нэгнээсээ хол зайтай байдаг.
	• Малчны хотонд сургалт явуулахад санхүүжилтийн эх үүсвэр байдаггүй.
Амжилтанд нөлөөлсөн хүчин зүйл (үйлчилгээ үзүүлэгч, хэрэглэгч, орон нутгийн удирдлага, бусад оролцогчид)	Төслийн үйл ажиллагааг сумын ЗДТГ-ын дарга, хамт олон эхнээс нь дэмжиж оролцон, төрийн байгууллагын манлайллыг бий болгосон нь бусад албан байгууллага, хувь хүмүүс, эцэг эхчүүдэд сайнаар нөлөөлсөн. Сургуулийг олон нийтийн оролцоотой хүний хөгжлийн төв болгон хөгжүүлэхээр сум орон нутгаараа хийж гүйцэтгэсэн загвар үйл ажиллагаа маань 21 аймгийн БСУГ-ынхан болон холбогдох хүмүүст танилцуулагдан олон улсын сэтгүүлчид ирж баримтат кино хийсэн нь бидэнд урам зориг өгч амжилтаа бататгахад нөлөөлсөн хүчин зүйл болсон.
Үр шимийг хүртэгсдийн сэтгэгдэл	Сумын Тамгын газрын дарга Ч.Улаанхүү: Сумын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн болон төрийн бус байгууллага, олон нийтийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, ард иргэд өөрсдийн гараар сургуулийн дотуур байрын тохижилтод хувь нэмэр оруулан, хүүхдийн төлөө “За” гэж хэлж, хийж чадсандаа сэтгэл хангалуун байна.
	2018 оны аймгийн шилдэг Олон Нийтийн Оролцоотой ЗДТГ, сургууль болж чадсан.

Түгээн дэл- гэрүүлэхэд анхаарах зүйл	Дараах зүйлсийг анхаарч ажиллах хэрэгтэй.	
	Үүнд:	
	• ОНОС-ийн агуулга, арга зүйд суралцах, эцэг эх, олон нийтийг сургуультай хэрхэн хамтран ажиллах аргачлалаас суралцах	
	• Малчин эцэг эхчүүдийн байршлын судалгааг сайн хийх	
	• Малчин эцэг эхчүүдийн цаг завьг судлах, сургуулиас малчин эцэг эхчүүдийг сургалтад оролцож байх үед тэдний эрхэлдэг аж ахуй, гэр орны ажилд туслах боломжийг эрэлхийлж, шийдэж байх	
	• Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагатай сайн хамтарч ажиллах.	
Холбоо барих хаяг. Утас	• Түншлэгч байгууллагаа зөв сонгож авах	
		Ховд аймгийн Мянгад сумын Ерөнхий боловсролын сургууль Захирал Ж.Батсайхан- 94009911 Сургалтын менежер Д. Хишгээ – 95051670 Д. Хашбаатар - 94004343

ХОВД АЙМГИЙН МӨНХХАЙРХАН СУМЫН ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛЬ

Үйлчилгээ:	Дотуур байрын сурагчдын орчин нөхцлийг сайжруулахад орон нутгийн удирдлага, төр захиргааны байгууллага, сургууль, эцэг, эхийн хамтын үйл ажиллагааг бэхжүүлэх “СУМ-СУРГУУЛЬ-СУРАГЧ” БУЮУ “ЗС”
Нөхцөл байдал, тулгамдсан асуудал	Эцэг эх, иргэдээс авсан хөндлөнгийн болон сургуулийн өөрийн үнэлгээгээр тулгамдаж байгаа асуудлыг дараах байдлаар тодорхойлсон. Үүнд:
	1. Сум орон нутгийн удирдлага, эцэг эхчүүд, сургуулийн хамтын ажиллагаа сул, ажиллах арга барил хоцрогдсон
	2. Малчин өрхийн сурагчдын хувьд дотуур байрандаа тогтмол халуун усаар үйлчлүүлэх боломж байхгүй
	3. Дотуур байрын эцэг эхчүүдийн идэвх оролцоо, хандлага сул, хүүхдэд тавих анхаарал халамж муу
Зорилтот бүлэг:	Мөнххайрхан сумын ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байрын 78 хүүхэд
Шалгуур үзүүлэлт (төлөвлөлт, төсөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээ)	• ЗС санаачилга
	• Сурагчдын халуун усны төлбөрийн хэмжээ
	• Засвар үйлчилгээний шийдвэр
	• Дотуур байрын үйлчилгээний чанар
	• Дотуур байрын хяналт дахь эцэг эх иргэдийн оролцооны хувь
Ашигласан эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл:	Оролцоот бодлого боловсруулалт: Эцэг эх, олон нийтийн оролцоотойгоор сургуулийн үйл ажиллагаанд үнэлгээ хийж ямар асуудал байна, ямар хэрэгцээ шаардлага байгаа, түүнийг хэрхэн шийдвэрлэх талаар хэлэлцэж тэдний оролцоотой бодлого боловсруулсан. Үүний тулд дараах арга, аргачлалыг ашигласан.
	✓ Асуудлыг илрүүлэх “Оюуны довтолгоо”
	✓ Асуудлын мод
	✓ Хэлэлцүүлэг гэх мэт.

Ашигласан эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл:	Оролцоот төлөвлөлт: Дотуур байрын эцэг эхчүүдийн хүүхэддээ тавих хараа хяналт сул, сургууль, багш нартай хамтран ажиллах тал дээр идэвх тааруу эцэг эхэд чиглэсэн төлөвлөлтийг хийсэн. Тэдний санал бодлыг сонсож, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцуулсан. Үүний тулд дараах арга, аргачлалыг ашигласан.
	✓ Асуудлыг тодруулах “Аалзны тор” аргачлал
	✓ Асуудлыг нэн чухал байдлаар эрэмбэлэх
	✓ Нөөцөө тогтоох “Надаас чамд, чамаас надад” арга
	✓ Идэвхжсэн эцэг эхийн бүлгүүд байгуулах гэх мэт
Хүрсэн үр дүн (гарц богино хугацаанд гарсан өөрчлөлтүүд):	Сумын Засаг дарга Б.Батболд: Сумын хүүхэд хамгааллын хамтарсан багийн ахлагч Ц.Тунгалаг нараар ахлуулсан баг дотуур байрын хүүхдүүд, тэдний эхтэй “Гурвалсан ярилцлага” хийж төлөвлөлтөд тусгасан байгаа.
	Тус сургууль нь эцэг эхийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг сайжруулах, шинэчлэн зохион байгуулах, тэдний санал санаачилгыг сургуулийн үйл ажиллагаа, төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэх зорилго дэвшүүлж 2017 оны 3 дугаар сарын 9-ны өдөр нийт эцэг эхийн хурлыг сумын ЗДТГ-тай хамтран зохион байгуулж бага, дунд, ахлах болон дотуур байрын эцэг эхийн зөвлөлийг байгууллаа.
	Төрийн болон төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллах “Түншлэлийн гэрээ”-г бий болгож Сумын халуун усны газартай хамтран “Халуун устай Дотуур байр” түншлэлийг бий болгож эхний ээлжинд дотуур байрын сурагчдыг халуун усны газраар үйлчлүүлэх боломжийг бүрдүүллээ.
	Дотуур байрын эцэг эхийн зөвлөл болон сургуулийн бусад зөвлөлийн эцэг эхийн төлөөлөл оролцуулан Ховд аймгийн Жаргалант, Буянт, Мянгад, Манхан сумын сургуулийн үйл ажиллагаа, эцэг эхийн оролцоо, дотуур байрын үйл ажиллагааны талаар туршлага судлуулж үр дүнд нь дотуур байрын гал тогооны аяга таваг, халбага сэрээ, усны сав, хогийн сав зэрэг зүйлийг эцэг эхчүүдийн санаачилгаар 1кг ямааны ноолуур хандивлан өөрсдөө сургуульд хэрэгцээт зүйлсийг авч өгч тусаллаа.
	Эцэг эх, олон нийтийн оролцоотой Сумын засаг даргын нөөцөөс халуун усны төлбөрийн 50 хувийг шийдүүлсэн. Үлдсэн 50 хувийг мөнгөн дүнд шилжүүлэхэд өртөг өндөр байсан тул халуун усны түлшний асуудлыг шийдвэрлэхэд санал хүргүүлж дотуур байрны хүүхэд бүр нэг гурилын уут аргал нийлүүлж хамтарсан байдлаар асуудлыг шийдвэрлэсэн.
	Эцэг эхчүүд дотуур байрын нөхцөл байдлыг сумын удирдлага, аймгийн хурлын төлөөлөгчид хүргэж, дотуур байрыг 80.0 сая төгрөгөөр засууллаа.
	“Сум-Сургууль-Сурагч” гурвалсан үйл ажиллагааг сумын хэмжээнд загвар болгон хэрэгжүүлж байна.
	2019 ондоо ОНХС-аас 15 сая төгрөг төсөвлүүлж Халуун устай дотуур байртай болох зорилго тавиад байна. Энэ тал дээр идэвхжсэн бүлгийн эцэг эхчүүд хамтран ажиллаж байна.

Үр дүнг тогтвор-жуулахаар хийсэн алхмууд	• “Сум-Сургууль-Сурагч” гурвалсан хүүхэд хөгжүүлэх гэрээ байгуулсан
	• “Нэг байгууллага нэг сургалт” аяныг жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулдаг.
	• “Дотоод хяналтын баг”: Сумын ИТХ-аас сургуулийн үйл ажиллагаанд хөндлөнгийн хяналт үнэлгээ хийж асуудлаа тодруулдаг болсон
	• Эцэг эхийн зөвлөгөөн жил бүр хийж хэвшсэн.
	• Сургуулийн зүгээс малчин эцэг эхчүүдэд туслах зорилгоор Малчдын зөвлөгөөнийг Засаг даргын тамгын газартай хамтран зохион байгуулж, малчин эцэг эхчүүдээ дэмжиж байгаа
	• Аймгийн ИТХ-аар батлагдсан ОНОС дэд хөтөлбөр бодлого эрх зүйн хувьд дэмжлэг болж байна.
Тулгарсан бэрхшээл, эрсдэл:	Томоохон бэрхшээл тулгараагүй, эцэг эхийн оролцоог илүү сайн болгоход хугацаа их алдсан. Үйл ажиллагааг хэвийн, гурвалсан гэрээгээр үргэлжлүүлэхэд орон нутгийн зүгээс жил бүр төсөвлөгдөх мөнгөний эх үүсвэрт өөрчлөлт орох. Цаашид орон нутгийн хөгжлийн санд хүүхэд, олон нийтийн оролцооны дэд хөтөлбөр боловсруулан оруулж дараах асуудал бүхий хэд хэдэн асуудлыг хамруулан төслөөр шийдвэрлүүлэх боломжтой.
Амжилтад нөлөөлсөн хүчин зүйлс (үйлчилгээ үзүүлэгч, хэрэглэгч, орон нутгийн удирдлага, бусад оролцогчид): Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл:	Энэхүү үйл ажиллагаа маш үр дүнтэй гэж боддог. Энэхүү аян хэрэгжсэнээр эвдэрсэн, хагарсан сандал ширээг аавууд нь ээлж ээлжээр засаж янзалдаг, хагарсан аяга таваг болон бусад ангид байх зүйлсийг эцэг эхчүүд өөрсдийн нөөц боломжийг ашиглан авч өгдөг. Эцэг эхийн танилцуулсан санал хүсэлт төрийн байгууллагуудад хамгийн сайн хүрдгийг олж харлаа.
	Нийтээр тулгамдсан асуудлыг эрэмбэлэн гаргаж ирсэнээрээ эцэг эх, сурагч, орон нутгийн удирдлагууд дуу нэгтэй хүлээн авсан. Шийдвэрлэхэд засаг даргын үүрэг нөлөөлсөн. Боломжит нөхцөл, саналыг тус сумын халуун усны газар уян хатан хүлээж авсан. Санаачилгыг мөнгөн бус хэлбэрээр шийдэх боломжийг гаргаж дэвшүүлснээр үр дүнд хурдан хүрсэн.
	Хаг багийн сумын сайн малчин Н.Мягмар: Малчин эцэг эхчүүд бидний хувьд хүүхэд маань халуун усанд тогтмол ордог тухтай орчинд амьдрахад бидний зүгээс тусламж байх ёстойг хэлмээр байна. Төр засаг бүх асуудалд анхаарч чадахгүй тийм болохоор бид хэрэгтэй байгаа асуудлыг хүргэж байх хэрэгтэй сургууль сайн сайхан байна гэдэг хүүхдүүдийн маань хувьд их чухал. Сайн сайхан зүйлсийг хүн бүр л хайрладаг.

Түгээн дэлгэр-үүлэхэд анхаарах зүйлс:	• Олон Нийтийн оролцоот сургуулийг хөгжүүлэх агуулга, аргачлалаас суралцах Асуудлын зангилааг сайн олох, эцэг эх иргэд, багш, сурагчдад ойлгуулах, хариуцлага хамтын ажиллагаа чухал хамгийн гол нь бодитой үр дүн. • Орон нутгийн удирдлагаас гаргасан санхүүгийн шийдвэр цаашид хэр тогтвортой байх тал дээр анхаарах. • Гэрээнд тогтвортой байдлын заалт нэмж оруулах. Гурван талын аль нэгний хүчин зүйлээс хамаарч түншлэл зогссон үед хэрхэх нэмэлт заалт оруулж, гэрээний тогтвортой байдлыг сайтар хангах нь зүйтэй.
Холбоо барих хаяг, лого:	Ховд аймгийн Мөнххайрхан сумын Ерөнхий боловсролын сургуулийн захирал Б.Түвшинзориг утас:99529991 tuvshuu.mhk@gmail.com

ХОВД АЙМГИЙН ДУУТ СУМЫН ЦЭЦЭРЛЭГ

Нөхцөл байдал тулгамдсан асуудал	Ховд аймгийн Дуут сумын хүүхдүүдийн цэцэрлэгт хамрагдалт сүүлийн 5 жилийн хугацаанд аймгийн дунджаас 15%-иар доогуур буюу хамран сургах тойргийнхоо хүүхдийн 60%, малчдын хүүхдийн 20% -ийг хамруулан сургаж аймгийн хүүхдүүдийн цэцэрлэгт хамрагдалтаас доогуур үзүүлэлттэй үнэлэгдсэн. Эцэг эхчүүдийн цэцэрлэгтэй хамтран ажиллах, хүүхдэд тавих анхаарал, халамж муу, малчин эцэг эхчүүд хүүхдээ цэцэрлэгт хамруулах талаар санал санаачилга гаргадаггүй, сургуулийн өмнөх боловсролын талаарх тэдний мэдлэг мэдээлэл муугаас хамран сургах тойргийн цэцэрлэгийн хүүхдийн тоо цөөхөн байсан. Энэ нь хамгийн тулгамдаж байгаа асуудал учраас зайлшгүй шийдвэрлэх шаардлагатайг тухайн цэцэрлэгийн багш, ажилчид, эцэг эхчүүдийн санал асуулгаар тогтоогдсон. Иймээс сургуулийн өмнөх боловсролын талаар эцэг эхчүүдэд сургалт сурталчилгаа хийх, иргэд эцэг эхчүүдийн хандлагыг өөрчлөхөд анхаарч ажилласан юм.
Зорилтот бүлэг	Хамран сургах тойргийн 197 хүүхэд, эцэг эх, асран хамгаалагчид, багш, ажилчид, цэцэрлэгийн удирдлага, орон нутгийн удирдлагууд
Шалгуур үзүүлэлт (төлөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээ)	• Малчдын хүүхдийн цэцэрлэгт хамрагдалт
	• Хамран сургах тойргийн хүүхдийн цэцэрлэгт хамрагдалт
	• Эцэг эхчүүдэд зориулсан сургалтын тоо
Ашигласан эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл:	Оролцоот бодлого боловсруулалт, төлөвлөлт
	• Сумын ИТХ-д цэцэрлэгийн хамран сургалтыг нэмэгдүүлэх, малчдын хүүхдийг сургуулийн өмнөх боловсролд хамруулах хувилбарт сургалт /явуулын, ээлжийн бүлгийн, гэр цэцэрлэгийн гэх мэт/- ыг зохион байгуулахад тулгамдаж байгаа асуудлыг тодорхойлох Хөдөөгийн багуудын ИНХ-аар сургуулийн өмнөх боловсролын талаар сургалт зохион байгуулж зөвхөн 2-5 насны хүүхэдтэй эцэг эхчүүд гэхгүйгээр нийт иргэдийг хамруулж, саналын сонсож, хамтран ажиллах төлөвлөгөө боловсруулан ажиллах
	• Гэр цэцэрлэгийг зуны улиралд хөдөөгийн багуудад ажиллуулах асуудлыг сумын ИТХ-аар хэлэлцүүлэн цэцэрлэгийн захиргаа шаардлагатай боловсон хүчин, ажиллах хүний нөөц, гэр, тоног төхөөрөмж, хоол хүнс, тээвэр шатахуун зэрэг асуудлыг шийдвэрлэж сумын ИТХ, ЗДТГ хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай бусад санхүүгийн асуудлыг шийдвэрлэх, тайлагнах, хэлэлцэх гэх мэт.
	Оролцоот хэрэгжүүлэлт: Гэр цэцэрлэгийг хөдөөгийн багуудад ажиллаж эхлэхэд тухайн багийн эцэг эхчүүд хүүхдээ авчирч өгдөггүй, багш-туслах багш нар айлуудаар явж мэдээлэл хийж, хүүхдүүдэд даалгавар өгөх зэрэг ажлыг зохион байгуулсан ч цөөхөн хүүхэд гэр цэцэрлэгт ирдэг байсан.

Ашигласан эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл:	Одоо 14-21 хоног гэр цэцэрлэгийн үйл ажиллагаагаа явуулаад үр дүнгээ тайлагнахдаа багийн иргэд, цэцэрлэгт хамрагдаагүй хүүхдүүдийг урьж оролцуулан цэцэрлэгт хамрагдсан хүүхдүүдийн ахиц амжилтыг танилцуулах, уралдаан тэмцээн, урлагийн тоглолт хийх, эцэг эхчүүдийн дунд тэмцээн зохион байгуулах зэрэг ажлыг зохион байгуулдаг болсон. Ингэж орон нутаг, цэцэрлэг, иргэд, эцэг эхчүүд хамтарч ажилласны үр дүнд Багийн ИНХ-аар гэр цэцэрлэг ажиллах хугацаа, байршил, очих газрыг хэлэлцэн хамтдаа шийдвэрлэдэг, үүний үр дүнд айлууд тухайн газрын ойролцоо бууж хүүхдүүдээ зөөх зэргээр аль болох хүүхдээ гэр цэцэрлэгт заавал хамруулах хүсэлтэй болсон нь эргэх холбоо сайн болсон, оролцоот бодлого, төлөвлөлт газар дээрээ амжилттай хэрэгжиж байгаа нэг үзүүлэлт гэж дүгнэж байна. Оролцоот хяналт-шинжилгээний арга: Цэцэрлэгийн үйл ажиллагааны тайланг гэр цэцэрлэг ажиллуулах хугацаандаа хийсэн ажлаа тайлагнаж өмнөх сургалтын хугацаанд эцэг эхчүүд, иргэдээс гарсан саналыг хэрхэн яаж шийдвэрлэсэн талаараа заавал танилцуулж, дараагийн ажлаа төлөвлөхдөө тэдний хяналт, үнэлгээ саналыг тусгаад хамтарч ажиллахад өөрсдийнхөө гаргасан санал санаачилгыг ажил болгохын тулд бусдыгаа манлайлан оролцдог буюу миний гаргасан санал ажил хэрэг болсон байна уу, миний өгсөн тоног төхөөрөмж, тоглоом хүүхэд бүрийг хөгжүүлэхэд хэрхэн нөлөөлсөн гэдгийг иргэд, олон нийт мэдэж, сонсож, хардаг болсон. Эцэг эхчүүд ингэж идэвхжиснээр хүмүүс бүтээлч оролцоогоор илүү их зүйлийг хийхийг эрмэлзэж, хүүхдээ цэцэрлэгт тасралтгүй явуулах сонирхолтой болж байгаа нь нийгмийн эгэх хариуцлага хамтын ажиллагааны үр дүн юм.
Хүрсэн үр дүн (гарц, богино хугацаанд гарсан өөрчлөлтүүд)	• 2017-2018 оны хичээлийн жилд хамран сургах тойргийн 197 хүүхдээс 176 хүүхэд ямар нэгэн хэлбэрээр сургуулийн өмнөх боловсрол олгох үйл ажиллагаанд хамрагдаж хамран сургалт 89,2%-д хүрсэн • Зөвхөн 2-5 насны хүүхэдтэй эцэг эхчүүд төдийгүй малчид цэцэрлэгт хүүхэд хөгжүүлэх таатай орчин бүрдүүлэхэд идэвх санаачилгатай оролцож гаднах тоглоомын талбайг тохижуулах, анги бүлгүүдийг тоглоомоор хангах, тоног төхөөрөмж авч өгөх зэргээр туслан хамтарч ажиллаж байна. • Багийн Иргэдийн нийтийн хурлаар гэр цэцэрлэгийн асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэдэг нь орон нутгийн бодлогын хүрээнд дэмжигдсэн ажил болж чадсан.

Хүрсэн үр дүн (гарц, богино хугацаанд гарсан өөрчлөлтүүд)	• Хөдөөгийн 3 багт жил бүр зуны улиралд нэг цэцэрлэгт 3 багш, 3 туслах багш, 3 тогооч ажиллахаас гадна эрхлэгч байнгын хяналт тавьж эцэг эхчүүд, иргэдээс санал асуулгын хуудсаар санал авч, хамтран ажилладаг буюу нээлт, хаалтын үйл ажиллагаанд сумын удирдлагууд оролцож хэлэлцүүлэг хийж баг тус бүрт эцэг эхчүүд-хүүхдүүдийн дунд уралдаан тэмцээн зохион байгуулж ажлаа тайлагнадаг болсон. • Малчид гэр цэцэрлэгийн болон цэцэрлэгийн үйл ажиллагаанд маш идэвхтэй оролцож хүүхдүүдээ зөвхөн зуны сургалтад биш өвлийн улиралд гэрээрээ нүүж сум орж хүүхдээ цэцэрлэгт явуулах эцэг эхчүүдийн тоо 18 болж нэмэгдэж орон нутгийн удирдлагууд цэцэрлэгийн уялдаа холбоо сайн, бодлогоо зөв тодорхойлж хамтарч ажилласан, иргэд эцэг эх, асран хамгаалагчдын татан оролцуулах ажлыг сайн зохион байгуулахаас гадна ажлын үр дүнгээ тайлагнаж эгэх хариуцлага сайн байсны нотолгоо харагдаж байна. • Сүүлийн 3 жилийн хугацаанд гэр цэцэрлэгийн үйл ажиллагааг тасралтгүй, үр дүнтэй зохион байгуулах, сургалтын чанарыг сайжруулах, хүүхэд бүрийн чадварыг хөгжүүлэх, олж авсан туршлага, ажлын ахиц амжилтаа бууруулахгүй тогтмол нэмэгдүүлж байх зорилгоор аль болох ажиллах хугацаа урт байвал үр дүн сайн байх нь бидний ажиллах хугацаанд ажиглагдсан учраас хамгийн чухал нь баг бүрт ажиллах гэр байх шаардлагатай болсныг төсөл хөтөлбөрийн байгууллагууд болон орон нутгийн удирдлагууд, аймгийн хөгжлийн төлөө сан зэрэгт хүсэлт уламжилж хамтарч ажилласнаар 5 гэртэй болж шаардлагатай тоног төхөөрөмж, нарны гэрэл, хөлдөөгч зэргийг шийдвэрлэсэн. • Эцэг эхчүүдийн оролцоо нэмэгдсэнээр ОНХС-аас жил бүр 1,000,000-5,000,000 төгрөгийн санхүүжилт өгдөг болсон.
Үр дүнг тогтворжуулахаар хийсэн алхмууд	• Үйл ажиллагааны туршид хуримтлуулсан туршлагаа цаашид үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх бодлоготой болсон. • Эцэг эхчүүд, иргэд, асран хамгаалагчдын оролцоог нэмэгдүүлж багаар ажиллах чадвар сайжирсан. • Бусадтай туршлагаа хуваалцаж, бусдаас суралцах үйл ажиллагаагаар дамжуулан зөв бодлого баримтлан ажиллаж байгаагаа баталгаажуулсан. • Тулгамдаж байгаа асуудлаа дээд байгууллагын бодлогод нийцүүлэн орон нутгийн бодлогын хүрээнд тусгуулж хамтдаа шийдвэрлэх соёл бий болсон.
Тулгарсан бэрхшээл, эрсдэл	• Сум орон нутгийн удирдлагууд, эцэг эхчүүд, иргэд боловсролын байгууллага гэхээр сургуулийг илүү анхаарч сургуулийн насны хүүхдээ сургуульд заавал хамруулж харин бага насны хүүхдээ орхигдуулдаг. “Ном”, “Авьяас хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхэд цэцэрлэгийн хүүхдүүд бага учраас аливаа зүйлийг сурч, цааш үр дүнд хүрч чадахгүй байх, 2-5 насны хүүхэд ер нь юу хийх вэ гэсэн хандлагатай байсан нь хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд ойлгоцлын зөрүүтэй байдал үүсгэж байсан.

Амжилтад нөлөөлсөн хүчин зүйлс (үйлчилгээ үзүүлэгч, хэрэглэгч, орон нутгийн удирдлага, бусад оролцогчид)	• Засгийн газар, аймаг, сумын үйл ажиллагааны хөтөлбөртэй уялдуулан төлөвлөлт хийж багаараа хамтарч ажилласан. • Нийгмийн Эгэх хариуцлагын арга хэрэгслийг ашиглаж сурсан. • Сургалтын чанар хүртээмжид эцэг эхчүүд анхаарч, цэцэрлэгийн үйл ажиллагаа ил тод болсон. • Эцэг эхчүүд, иргэд, төрийн болон төрийн бус байгууллага, олон нийтийг үйл ажиллагаандаа тогтмол татан оролцуулах хамтын ажиллагааны үр дүнг дээшлүүлж сургалт сурталчилгаа хийх ажлын чанар үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх, тэргүүний байгууллага, иргэд, эцэг эхчүүдийг урамшуулах, алдаршуулдаг болсон.
Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл	Багш С.Занданхүү: Зуны сургалтаар хөдөөгийн багуудад ажиллахад хүүхдээ өгдөггүй, үйл ажиллагаа явуулах орчин нөхцөл хангалтгүй байсан. Харин одоо гэр цэцэрлэгээ багийн хурлаар шийдвэрлэсэн газраа очиж нээхэд малчид тэр газарт ойролцоо буугаад хүлээж байдаг, хүүхдээ 15-аас 20 км-ын зайнаас зөөж авчирдаг болсон нь багш хүний хувьд сэтгэл хангалуун ажиллахад нөлөөлж байна. Эцэг эхчүүд цэцэрлэгийн үйл ажиллагаанд маш сайн оролцож, хамтын ажиллагаа сайжирсан нь үр дүнд сайнаар нөлөөлж байна. Зарим хүүхдүүдийг цэцэрлэгийн гэрт 2-3 хоногоор байрлуулан сургалтад хамруулдаг болсон нь бидний ажлын амжилт үр дүн гэж бахархаж байна. Багш Н.Алтанцэцэг: Зуны сургалтын хөтөлбөр, өдрийн дэглэм, эцэг эхчүүд, хүүхдүүд, олон нийтийн дунд зохион байгуулах сургалт, уралдаан тэмцээний удирдамж зэргийг 14-21 хоногоор боловсруулахдаа багаараа ярилцаж шийдвэрлээд эрхлэгчээр батлуулаад төлөвлөгөөний дагуу үйл ажиллагаагаа явуулдаг. Хүүхдээ цуглуулах, эцэг эхчүүд, иргэдийг үйл ажиллагаандаа татан оролцуулах ажил хэвшчихсэн болохоор шууд үйл ажиллагааныхаа чанарт анхаардаг. Эрхлэгч Х.Мөнхтуяа: Сумын ИТХ, Засаг даргатай хамтарч бодлогоо зөв тодорхойлж хамтарч ажиллах, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх нь хамгийн чухал гэдгийг бидний үйл ажиллагаа харуулж байна. Энэ жилийн иргэдийн гаргасан саналыг дараа жилийнхээ төлөвлөгөөндөө тусгаад хэрэгжүүлсэн үр дүн нь бусдын итгэлийг олох гол хөшүүрэг болсон. Зуны сургалтыг зохион байгуулах цаг хугацааг эцэг эхчүүд, иргэд хүлээж бие биенээсээ багийн дарга нараасаа асууж сураглаж байдаг нь бидний ажил үр дүнгээ олж тогтмолжсон, тэдний хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн гэж бахархдаг. Цэцэрлэгийн эрхлэгч, төсөл хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгчид, орон нутгийн удирдлагууд, эцэг эхчүүд, иргэд, багийн засаг дарга нартай сайн хамтарч ажиллах хэрэгтэй
Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл	Эцэг эхчүүдийн санал асуулгын дүн: Нийт 96 эцэг эх, иргэд санал асуулгад оролцсоноос 96 хүн буюу 97 хувь нь хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх үйл ажиллагаа хангалттай сайн явагддаг, сургуулийн өмнөх боловсрол хүүхдэд хичнээн чухал хэрэгцээтэй болохыг ойлгосон гэж хариулсан нь бидний нэг амжилт юм. Сургалт дуусаад заавал олон нийтэд ажлаа тайлагнаж, санал авч хэвшсэн.

Түгээн дэлгэрүүл-эхэд анхаарах зүйлс:	• Үйл ажиллагаагаа өргөжүүлж, үр дүнг нэмэгдүүлэхдээ зөвхөн 2-5 насны хүүхдийн эцэг эх, асран хамгаалагчидтай ажиллах бус нийт иргэдэд ажлын тайлан, сургалт, сурталчилгаа, хэлэлцүүлэгт оролцуулах нь олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх хамгийн чухал ажил гэдгийг анхаарах • Хөдөөгийн багийн эцэг эхчүүд, иргэдийн дунд зохион байгуулагдах үйл ажиллагааны үеэр цэцэрлэгийн үйл ажиллагаа, сургалтын орчинтой танилцуулж хандив тусламж өгсөн хүмүүсийг сурталчлан, иргэдийн хийсэн зүйлийг тайлагнаж байх. • Байгаль, цаг агаарын болон бусад болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг сайн төлөвлөх нь эрсдэлээс хамгаална. • Гэр болон санхүү, тоног төхөөрөмж, ажиллах хүний нөөцийн асуудлаа маш сайн төлөвлөж хэрэгжүүлж ажиллах нь үр дүнд хүрэх гарц болдогийг анхаарч ажиллах хэрэгтэй. • Эцэг эхчүүдэд сургуулийн өмнөх боловсрол эзэмших үйл ажиллагаанд ямар нэгэн хэлбэрээр хамрагдсан хүүхэд бусадтай хамтарч ажиллах, харилцааны чадвар сайжрах, нүүр хагарах, өөртөө итгэлтэй болох цаашид сургуульд суралцах бэлтгэл хангахад эцэг эхчүүдэд хүндрэл багатай болдогийг ойлгуулах. • Эцэг эхчүүдэд хүүхдийнх нь хөгжлийн ахиц амжилтад гарсан өөрчлөлтүүдийг бодитоор харуулах, эцэг эхчүүдтэй хамтарч ажиллах, үйл ажиллагаандаа урьж оролцуулах, тэдний дунд төрөл бүрийн уралдаан тэмцээн зохион байгуулах зэргээр цэцэрлэгийн үйл ажиллагааг танилцуулах нь чухал юм.
Сургуулийн холбоо барих хаяг, лого:	ХОВД АЙМАГ ДУУТ СУМЫН ЦЭЦЭРЛЭГ Эрхлэгч Х.Мөнхтуяа- 88058187 Багш С.Занданхүү -88436818 Багш Э.Алтанцэцэг- 88754993 Багш Б.Эрдэнэчимэг- 88200351

ӨВӨРХАНГАЙ АЙМАГ БҮРД СУМЫН ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛЬ

Үйлчилгээ	ЕБС-ийн дунд, ахлах ангийн суралцагчдын сурлагын амжилтыг дээшлүүлэхэд сургууль, эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн хяналт, хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх “ЭГЭХ ХОЛБОО” загвар
Нөхцөл байдал тулгамдсан асуудал	Өвөрхангай аймгийн Бүрд сумын ЕБС “Олон нийтийн оролцоот сургууль”-ийн чанарын стандарт үзүүлэлтийн дагуу сургуулийнхаа өнөөгийн нөхцөл байдал, тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлох зорилгоор багш, эцэг эх, иргэд, ахлах ангийн сурагчдаараа хөндлөнгийн үнэлгээ хийлгэж, сургуульдаа тулгамдаж буй дараах асуудлыг илрүүллээ. Үүнд:
	Сургуулийн урт болон богино хугацааны стратеги, бодлого, төлөвлөлтийг хийх, хэрэгжүүлэхэд багш, сурагч, эцэг эхийг оролцуулах байдал дутагдалтай.
	- Орон нутгийн иргэд, байгууллагуудтай сургуулийнхаа хөгжлийн чиглэлээр хамтран ажиллах байдал тааруу.
	- Багш, сурагчдыг урамшуулах болон шийтгэх журам тэнцвэртэй биш.
	- Эцэг эхийн ур чадварыг дэмжиж, тэднийг урамшуулан ажиллах арга зүй, аргачлал сургуульд байхгүй
	- Эцэг эх, олон нийтийг сургууль дээр сайн дурын үндсэн дээр ажиллах тал дээр ямар нэгэн дэмжлэг байдаггүй. Тэдний сайн дурын үндсэн дээр ажиллах ур чадварыг дэмжих агуулга, арга зүй сургуульд байдаггүй .
	- Шилжин ирсэн сурагч, шинээр ажилд орж байгаа нутгийн уугуул бус багш нарын амьдралын нөхцөл байдал тааруу, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд зэрэг цөөнхийн бүлгийн хүний эрх, нийгмийн оролцоог дэмжих үнэт зүйлсийг хүлээн зөвшөөрөх байдал тааруу.
	- Үзүүлж буй үйлчилгээний үр дүнг хянаж дүгнэдэггүй.
	- Үйлчилгээний үйл явц суралцахуйг дэмждэггүй.
	- Эцэг эхийн оролцоо 30 орчим хувьтай байдаг.
	- Орон нутгийн хүмүүсээс урьж сургуулийн хамт олон болон сурагчидтай мэдлэг туршлага хуваалцах зэргээр орон нутгийг нөөцийг ашигладаггүй зэрэг болно.
	Бид энэхүү тулгамдсан асуудлаа шийдэхийн тулд эцэг эхчүүдийн оролцоо, хамтын үйл ажиллагааг хэрхэн хангаж ажиллах вэ? Эцэг эхчүүдийн хандлагыг яаж өөрчлөх вэ? гэдэг асуултыг тавин эцэг эхийн оролцоог хангасан нэн тэргүүний ажлыг эцэг эхийн хурал гэж үзэн өнгөрсөн хичээлийн жил анги удирдсан багш нарын зохион байгуулсан эцэг эхийн хурал, тэдэнтэй хийсэн уулзалтын талаар суурь судалгаа авч, судалгааны үр дүндээ суурилан цаашдын ажлаа тодорхойлсон юм.

Зорилтот бүлэг	6-12 дугаар ангийн 162 сурагч, нийт багш нар
Шалгуур үзүүлэлт төлөвлөлт хэрэгжилт үнэлгээ	- Эцэг эхийн оролцооны хувь
	- Эцэг эхэд зориулсан зөвлөмжийн тоо
	- Идэвхтэн эцэг эхийн бүлгийн ажлын тогтвортой байдал
	- Хөндлөнгийн хяналтын арга зүйг хэрэгжүүлсэн байдал
	- Хөндлөнгийн хяналтын үр дүнд суурилан 3-4 асуудлыг сонгон шийдэх арга замаа сургууль, эцэг эх хамтран гаргаж, эцэг эхчүүдийн бүтээлч оролцоо, хяналтын тогтолцоог бий болгох
	- Эцэг эх, иргэдийн оролцоотой хичээлийн хэрэглэгдэхүүний хангалтын хувь
Ашигласан эсэх хариуцлагын хэрэгсэл	Эцэг эхийн оролцоот бодлого боловсруулалт: Олон нийтийн оролцоот сургуулийн дунд, ахлах ангийн сурагчдын сурлагын амжилтыг дээшлүүлэх арга зүй боловсруулах, тулгамдсан асуудлыг илрүүлэх, шийдвэрлэх талаар эцэг эхийн оролцоотой хамтын ажиллагааны бодлого боловсруулсан. Дараах арга, аргачлалыг ашигласан. Үүнд:
	- Асуудлыг илрүүлэх /Оюуны довтолгоо/
	- Санал асуулга /сурагчдаас/
	- Фокус бүлгийн ярилцлага
	- Хэлэлцүүлэг / эцэг эх, анги удирдсан багш нар/
	- Сургуулийн сургалтын үйл ажиллагаа, баримт бичигт дүн шинжилгээ хийх гэх мэт
	Эцэг эхийн оролцоот төлөвлөлт: Сурлагын амжилтыг ахиулах үйл ажиллагааг эцэг эх, олон нийтийн оролцоо идэвх, санаачилгад тулгуурлан зохион байгуулсан. Ихэнхдээ хүүхдийнхээ төлөө тавих хараа хяналт сул, сургууль багш нартай хамтран ажиллах тал дээр идэвх оролцоо тааруу хөдөөгийн малчин эцэг, эхчүүдэд чиглэсэн төлөвлөлтийг хийж, тэдний саналд тулгуурлан шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд татан оролцуулсан. Үүний тулд дараах аргуудыг ашиглав. Үүнд:
	- Асуудлыг тодруулах /Аалзны тор/
	- Тулгамдсан асуудлуудыг эрэмбэлэх

Ашигласан эсэх хариуцлагын хэрэгсэл	- Хүний нөөцөө тогтоох
	- Эцэг эхийн идэвхжсэн бүлэг байгуулах
	- Тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх арга зүй, зохион байгуулах ажлын загвар боловсруулах гэх мэт
	Эцэг эхийн оролцоот хяналт: Эцэг эхчүүд багшийн хичээлд сууж ажиглалт хийх, давтлагын чанарт хяналт тавих, гэрийн даалгаврын гүйцэтгэлд багштай хамтран хяналт тавьж саналаа солилцох, сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг нэмэгдүүлэх талаар сургуультай хамтран ажиллах, хүүхдийн хичээлийн бэлтгэлийн талаар санал солилцох
	• Сурагчдын сурлагын амжилт, хөгжил төлөвшлийг хэрхэн илрүүлэх тухай хэлэлцүүлэг зохиох
	• Хөндлөнгийн хяналтын хуудас боловсруулах. Үүнд:
	- Сургалтын орчныг үнэлэх хяналтын хуудас
	- Багшийн хичээлд сууж, сурагчдын идэвх оролцоог хянах хуудас
	- Дотуур байрын орчин нөхцлийг үнэлэх хуудас
Хүрсэн үр дүн гарц богино хугцаанд гарсан өөрчлөлтүүд	• Сургуулийн орчинд ажиглалт хийх
	- 6-12 дугаар ангийн анги удирдсан багш нарт “Эцэг эхийн хурлыг хэрхэн үр дүнтэй зохион байгуулах” талаар санал бодлоо хуваалцаж, багш, сурагчдын дунд эцэг эхэд зориулсан “Хурлын урилга” бичих уралдаан зохион байгуулж эцэг эхчүүдэд 2 удаа урилгаа илгээж тэднийг санал хүсэлтийг хүлээн авсан. Урилгатай эцэг эхийн хуралд оролцогчдын хувь 75-д хүрсэн.
	- Сургуулиас эцэг эхийн дунд зохион байгуулсан арга хэмжээнд оролцох эцэг эхчүүдийн ирц 20 хувиас 71 хувь болж 50 орчим хувиар нэмэгдсэн.
	- Сургуулийн ашиглагддаггүй байсан 2 өрөөг “Эцэг эхийн хөгжлийн танхим”, Сурагчийн өөрөө удирдах байгууллагын танхим болгосон. Энэ танхимууд байгуулагдсанаар эцэг эхийн зөвлөл болон ОНОС-ийн бүтээлч эцэг эхчүүдийг байнгын ажиллагаатай болгон сургууль, албан байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын бүтээлч үйл ажиллагааг өргөжүүлэх, харилцан туслаж, бие биетэйгээ үр дүнтэй хамтран ажиллаж байна, Эцэг эхийн хөгжлийн танхмаар үйлчлүүлсэн эцэг эхийн тоо 128-д хүрсэн.
	- Эцэг эхийн хурлын чанар, үр дүнг дээшлүүлэхэд анхаарч эцэг эхчүүдэд урилга хүргүүлэх тэдний санал бодлыг сонсох, анги удирдсан багш бүр сурагчдын амжилтын талаар захидал, талархалын хуудас зэргийг 4-6 удаа эцэг эхийн хурлаар болон идэвхжсэн бүлгийн гишүүдээр, төслийн багийн гишүүд болон багийн дарга нараар хүргүүлснээр эцэг эх- багш- сурагчдын хоорондын харилцаанд эерэгээр нөлөөлсөн.
	- Эцэг эхийн идэвхжсэн бүлгийг анги бүрийн төлөөлөлтэй \14 бүлгийн 42 эцэг эх оролцсон\ байгуулан тэдэнд зориулан 8 удаа сургалт зохион байгууллаа. Энэ бүлгийн эцэг эхчүүд чадваржнаар тухайн ангийн эцэг эхэд сургалт мэдээлэл өгөхөөс гадна анги удирдсан багштай хамтран ажиллах, бусад эцэг эхчүүдээ манлайлах, шинийг санаачлах гүүр болж байна. Мөн сурагчдын идэвх оролцоог нэмэгдүүлж тэдний бүтээлч чанарыг хөгжүүлэхэд түлхэц болсон. Үүний үр дүнд анги бүр хичээлийн жилд сурч, мэдснээ эцэг эхчүүдэд тайлагнах боломжтой болсон.

Хүрсэн үр дүн гарц богино хугцаанд гарсан өөрчлөлтүүд	- Мөн идэвхжсэн бүлгийн эцэг эхчүүд өөрийн хариуцсан бүлгийн хүүхэд, эцэг эхчүүдийн дунд сургалт зохион байгуулснаар өөрийгөө илэрхийлэх, үнэлэх, хөгжүүлэх, хамтран ажиллах эрч хүчтэй шинийг санаачлах урам зоригтой байгаа нь харагдаж байна. Эцэг эхийн идэвхжсэн бүлгийн гшүүд өөрсдийн сурсан мэдсэн зүйлээрээ 1А, 1Б, 3А, 6А, 9А 10а 11а ангийн эцэг эхчүүддээ болон хүүхдүүдээ 2-3 удаа сургалт зохион байгуулсан.
	- Анги удирдсан багш нар эцэг эхийн хурал зохион байгуулах арга зүй, хэлбэрээ оновчтой болгох үүднээс анги удирдсан багшийн хөтөч тэмдэглэлийг хийж хэвшсэнээр багш эцэг эхчүүдийн оролцоог хянах, хамтарч ажиллах арга барилаа хөгжүүлэх гол хүчин зүйл болж байна.
	- Мөн алслагдсан хөдөө отор нүүдлээр явсан эцэг эхчүүдтэй гар утас ашиглан эцэг эхийн хурлын талаарх мэдээлэл өгч санал бодлоо солилцох ажлыг хэвшүүлж байна.
	- Анги удирдсан багш, эцэг эхчүүд хамтран ажилласнаар ангид болон сургуульд тулгамдаж байгаа асуудлыг хамтын хүчээр шийдвэрлэх, сурагчдын сурлагын чанар, хүмүүжил төлөвшилд ахиц гарч эцэг эх, хүүхэд, багшийн хамтын үйл ажиллагаа жигдэрч байна.
	- Жил бүр “Эцэг эх та багш” өдөрлөг, эцэг эхийн 7 хоногийн аян хийж хэвшээд байна.
	- Сургуулийн нийт эцэг эхчүүдийн дунд хэлэлцүүлэг зохиож түүний мөрөөр хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлж эхлээд байна.
Үр дүнг тогтмол-жуулахаар хийсэн алхмууд	Шинэлэг ажил
	“Явуулын эцэг эх”-ийн хурал хөдөөгийн багийн төв дээр хийж сургуулийн үйл ажиллагааны бодлого төлөвлөлт, цаашид хийх ажлуудаа танилцуулж, эцэг эхчүүдийн санал бодлыг хүлээн авч, хамтран ажиллаж хэвшсэн.
	Сургуулийн захиргаа, эцэг эхийн идэвхжсэн бүлгийн гишүүд сумын ИТХурал, ЗДТГ-тай хамтран 2017 оны 05-23 нд Их боригдой 2-р багийн төвд, 2018 онд Донгит 3-р баг, Ар хөшөөтийн 4-р багт явуулын эцэг эхийн хурлыг зохион байгуулсан.
	Хурлын ач холбогдол, давуу тал:
	- Төрийн үйлчилгээг эцэг эхчүүдэд нэг дороос хүлээн авсан.
	- Малчдын цаг завьг хэмнэсэн, заавал сумын төвөөс биш багийн төв дээрээ бүх мэдээллийг өгсөн.
	- Өөрсдийн хүүхдийн авьяас чадвараар бахархсан.
	- Хүүхдийнхээ талаарх мэдээллийг багш нараас авч санал бодлоо хуваалцсан.
	- Анги удирдсан багшийн сэтгэлийн илгээмж болон хүүхдийнхээ захидлыг хүлээн авсан.
	- Багуудын авьяаслаг сурагчдыг тоглолтыг сонирхуулсан.
	- Мөн түүнчлэн эцэг эхчүүдийн идэвх оролцлог нэмэгдүүлэх үүднээс тэдний дунд төрөл бүрийн уралдаан тэмцээнийг зохион байгуулснаар эцэг эхийн хурал нь тэдний хүсэн хүлээдэг зүйлийн нэг болж чадсан. Явуулын эцэг эхийн хурлыг улирлын чанартай урин дулааны цагт зохион байгуулдаг.

Үр дүнг тогтмол-жуулахаар хийсэн алхмууд	- Хоёрдугаар багт анхны хуралд оролцох ёстой 105 эцэг эхчүүдээс хуралд оролцсон эцэг эхийн тоо 62 буюу 59 хувь нь оролцсон. Үүнээс хуралд ирсэн аав-50, ээж- 12 давхардсан тоогоор 84 эцэг эх байсан бол дараагийн хуралд оролцох эцэг эхчүүдийн тоо эрс нэмэгдэн буюу 86% болж, тэдний идэвх оролцоо нэмэгдсэн нь ажиглагдаж байлаа. Гуравдугаар багийн эцэг эхчүүд багийн болон эцэг эхийн хуралд 100% хамрагдсан байна.
	- Ар хөшөөтийн дөрөвдүгээр багийн явуулын эцэг эхийн хуралд 90 гаруй эцэг эх хамрагдахаас 82 эцэг эх хамрагдаж оролцлоо.
	- Дотуур байрын эцэг эхчүүдийн хүүхдийнхээ сурч боловсрох таатай орчин бүрдүүлэхэд оролцоог нэмэгдүүлэх үүднээс хамтран ажиллаж тасаг бүрийг хүүхдийн амьдрах таатай орчин бүрдүүлэхэд анхаарч тохижилт хийсэн.
	- Сурагчдын сурлагын амжилтад нөлөөлж буй ар гэрийн зүгээс шалтгаалах зарим асуудлууд шийдэгдэж эхэлсэн.
	- Багш нарын хичээлийн бэлтгэлийн чанар сайжирч, хүүхэд бүр оролцох боломж нөхцөл дээшилсэн.
	- Багш эцэг эхийн харилцаа сайжирч хамтран ажилласнаар хүүхдэд тавих анхаарал, халамж нэмэгдэн хүүхдийн хоцрогдлыг цаг тухайд илрүүлэх байдал сайжирсан.
Тулгарсан бэрхшээл, эрсдэл	- Эцэг эхийн зүгээс сургуулийн үйл ажиллагаанд санал бодлоо илэрхийлж байгаа нь хүүхдийн сэтгэл зүйд эерэгээр нөлөөлж сурах сонирхол дээшилж байгаа үзүүлэлт гарч байна.
	- Хөдөөгийн эцэг эхчүүд хүүхдүүдээсээ хол нутагладаг /25 ба түүнээс дээш км/ тул эцэг эхийн хурлын ирц муу байсан.
	- Багш нар эцэг эхчүүдтэй хамтран ажиллах арга барил дутмаг.
	- Эцэг эх хүүхдэдээ анхаарал тавих байдал дутмаг, харилцан адилгүй байсан.
	- Сургуулийн бодлого төлөвлөлтөд эцэг эх оролцож үзээгүй учраас өөртөө итгэхгүй байх, багш, удирдах ажилтны зааврыг хүлээх байдалтай байсан.
	- Эцэг эхчүүд хуулинд заасан үүрэг хариуцлагаа мэддэггүй.
	- Эцэг эхийн унших, бичих, өөрийгөө илэрхийлэх чадвар сул
Амжилтад нөлөөлсөн хүчин зүйлс үйлчилгээ үзүүлэгч хэрэглэгч, орон нутгийн удирдлага, бусад оролцогчид	- Эцэг эхчүүдийн сургуульд хандах хандлага харилцан адилгүй дийлэнх нь хүүхдээ сургуульд даатган орхидог.
	- Сургуулийн зүгээс сургалтын чанарыг сайжруулах үйл ажиллагааг хуучинсаг арга барилаар зохион байгуулдаг.
	Сургуулийн зүгээс: Эцэг эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх олон нийтийг татан оролцуулах үйл ажиллагаа зохион байгуулах идэвхжсэн эцэг эхийн зөвлөлийг зохион байгуулж, үйл ажиллагаанд оруулсан.
Эцэг эхийн зүгээс: Сургуулийн үйл ажиллагаанд хяналт тавьж хөндлөнгийн үнэлгээ хийсэн. Тулгамдсан асуудлыг тодорхойлж хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд оролцох бүтээлч санаачилга өрнүүлэн ажилласан	
Түнш байгууллагууд: ЗДТГазар, Эрүүл мэндийн төв, Соёлын төв, СӨББ, “Тэнгэрийн оргил”-дэлгүүр, “Бурхант хайрханы хишиг” хоршоо	

Амжилтад нөлөөлсөн хүчин зүйлс үйлчилгээ үзүүлэгч хэрэглэгч, орон нутгийн удирдлага, бусад оролцогчид	Засаг даргын тамгын газар: Эцэг эхчүүддээ “эцэг эхийн хурлын үеэр цалинтай чөлөө олгох журам баталсан, Сурагчдыг уралдаан тэмцээнд оролцоход унаа зардлын дэмжлэг үзүүлэх (4 удаа), Эх үрсийн баяраар шилдэг сурагчдад шагнал гардуулах (1-12 дугаар ангийн сурагчид), “Хүүхдийн төлөө сайн үйлстэн” тэргүүний багш шалгаруулах, урамшуулах журам баталсан
	Эрүүл мэндийн төв:
	- Багш, сурагчдын эрүүл мэндийн үзлэг шинжилгээг үнэ төлбөргүй хийсэн, Сурагчдын дунд зохион байгуулсан “Мини волейболын тэмцээнийг ивээн тэтгэсэн
	Соёлын төв:
	- Сумын хэмжээнд зохион байгуулагддаг хүүхдийн томоохон арга хэмжээнүүдэд урлагийн танхим, спорт заалыг үнэ төлбөргүй ашиглуулах
	- Бичиг соёлын хишиг өдрийн арга хэмжээг ивээн тэтгэн хамтран ажилласан
	- Сурагчдын уралдаан тэмцээний зардлыг хариуцах
	- Сумын орон нутгийн судлах музейгээр сурагчдыг үнэ төлбөргүй үйлчилсэн
	“Тэнгэрийн оргил” дэлгүүр
	- 1-р ангид элсэн суралцах сурагчдад оньсон тоглоом бэлэглэх
	- Дотуур байрын сурагчдын хүнсни, барааны үнийг хямдруулах
	Дотуур байрын эцэг эхийн зөвлөл
	- Үйлчлэх өрөөний тохижилт 430,000 төгрөг
	- 2 дугаар багийн малчин С.Энхболд хөлдөөгч болон хүүхдийн бүтээл байрлуулах самбар 3 ширхэгийг хандивласан.
	- Коридорт суух сандал байрлуулсан
Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл	Б.Даариймаа (Анги удирдсан багш): Өнгөрсөн хичээлийн жилд 10 дугаар ангийг даан ажилласан. Манай анги 18 сурагчидтай. Эцэг эхтэйгээ хамтран ажилласнаар ангийн сурагчдын цаг ашиглалт эрс дээшилсэн. 3 сурагчийн хувьд хичээлийн хоцрогдлыг арилгаж чадсан. Хүүхдийн төлөвшил, идэвх, санаачилга, оролцоо сайжирсан. Энэ нь хүүхдэд болохгүй байгаа зүйлийг мэргэжлийн багш, анги удирдсан багш, эцэг эх харилцан ойлголцож хамтран ажилласны үр дүн гэж үзэж байна. Эцэг эх нь сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцож эхлэхэд хүүхэд идэвхжиж бие даан суралцах чадвар дээшилж байгаа нь илт байна.
	Д.Батчимэг (Сургалтын менежер): Сургалтын үйл ажиллагаанд эцэг эх хяналт хийж, хичээл дээр сууж хүүхдэд ажиглалт хийж эхэлснээр багш нарын хичээлийн бэлтгэл, заах арга зүй эрс өөрчлөгдөж байна. Зөвхөн сургуулийн захиргаанаас хяналт хийх нь өөрсгөл зүйл гэсэн ойлголт багш нарын дунд бий болсон байна. Сургалтын хэрэглэгдэхүүн болон орчин бүрдүүлэх тал дээр эцэг эхчүүдийн санаачилга оролцоо дээшилсэн нь сургалтын чанарт эерэгээр нөлөөлж байна.
	Б.Буянжаргал (Эцэг эхийн төлөөлөл): Манай 3 хүүхэд энэ сургуульд сурдаг, 5 удаа 5 төрлийн өөр хичээлд сууж ажиглалт хийж үзлээ. Хүүхдийнхээ хичээлд сууж багш нарын ажлын ачааллыг мэдэрч байна. Эцэг эхийн хувьд хичээлд сууж ажиглалт хийнэ гэдэг нь их зүйлийг бодоход хүргэдэг юм байна. Ганцхан сургууль, багшид хүүхдээ даатгах биш юм байна гэдгийг ойлгож авлаа. Эцэг эхийн анхаарал, халамж хүүхдийн сурлага, төлөвшилд илт нөлөөлдгийг мэдэрлээ. Цаашид энэ хамтын ажиллагаа тасралтгүй байх ёстой юм байна.

Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл	Э.Мөнхжаргал (10 дугаар ангийн сурагч): Би дүүтэйгээ хамт дотуур байранд амьдардаг. Аав, ээж 2 төдийлөн ирдэггүй. Багийн төвд очиж хийсэн эцэг эхийн хурлаас хойш сургууль дээр ирж байнга бид хоёрт анхаарал тавьдаг болсон. Манай ээж хүүхдийн чуулган дээр эцэг эхчүүдийг төлөөлж үг хэлсэн, бас хичээлд ажиглалт хийж сууснаас хойш надтай бүр дотно харилцаж ярилцдаг болсон. Энэ нь дүү бид хоёрт амжилттай сурах илүү эрч хүч өгдөг болсон. Олон зүйлд багшийн шаардлагагүйгээр өөрөө идэвхтэй оролцох сонирхол надад төрдөг болсон. Монгол бичгийн хичээлд суугаад намайг дэмжсэн нь бийрийн уран бичлэгийг сонирхох, хичээнгүй бичих чадвараа дээшлүүлж Бичиг соёлын клубын үзэсгэлэн гаргасан 5 сурагчийн нэг болж чадсан нь миний хамгийн том бахархал. Бас саяхан PILOT PEN сайхан бичигтэн шалгаруулах уралдаанд оролцож улсын хэмжээнд ахлах ангийн ангилалд 8 дугаар байранд шалгарсан. Энэ бол багш, эцэг эхчүүдийн бидэнд тавьсан анхаарал сэтгэлийн үр дүн гэж бодож байна.
Түгээн дэлгэрүүлэхэд анхаарах зүйлс	- Сургуулийн бүх албан хаагчдад эцэг эх, олон нийтийн оролцооны ач холбогдлыг ойлгуулах - Хөдөөгийн эцэг эхчүүдийг идэвхжүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагааг нэгдсэн байдлаар төлөвлөн хэрэгжүүлэх. Ялгаатай хэрэгцээнд тулгуурласан үйл ажиллагаа зохион байгуулах - Эцэг эхчүүдийг хяналтын хуудсаар үнэлэх арга зүйд сургах - Эцэг эхийн идэвхжсэн бүлгийн үйл ажиллагааны тогтвортой байдлыг хангах, санал санаачилгыг дэмжин хамтарч ажиллах - Эцэг эхийн саналаар хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагаагаа тэдэнд эргэж мэдэгдэх, олон нийтэд хүргэх сурталчлах - Анги удирдсан багш нарын эцэг эхтэй ажиллах арга зүйг дээшлүүлэх, туршлагыг түгээн дэлгэрүүлэх - Хүүхдийн сурлагын амжилт, төлөвшлийг үнэн зөвөөр эцэг эхэд мэдээлэн, хамтран ажиллах
Сургуулийн холбоо барих хаяг, лого	 ӨВӨРХАНГАЙ АЙМГИЙН БҮРД СУМЫН ЕБС Сургуулийн захирал: Б.Ганчимэг-99972964 Сургалтын менежер: Д.Батчимэг- 99421286 Сургалтын менежер: Д. Батцэцэг -99893480 Нийгмийн ажилтан: А.Мөнхжаргал -99298686

ӨВӨРХАНГАЙ АЙМГИЙН ХАЙРХАНДУЛААН СУМЫН ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛЬ

Үйлчилгээ	Аавууд сургуулийн үйл ажиллагаанд үнэлгээ хийж, тэдний хамтын ажиллагааг хүүхдийн хөгжил, төлөвшилд чиглүүлэн сургалтын үйл ажиллагааг дэмжин оролцох “МОРЬТОН ААВУУД” загварыг хэрэгжүүлж
Нөхцөл байдал тулгамдсан асуудал	“Олон нийтийн оролцоот сургуулийн чанарын үзүүлэлт”-ээр сургуулийн хувьд хамгийн тулгамдаж байгаа яаралтай шийдэх асуудлыг сургууль, эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн үнэлгээгээр үнэлэхэд дараах байдалтай байсан.
	Үүнд:
	Суралцагчдын хувьд:
	• Хүүхдүүд өөрт тохиолдсон асуудлаа нууж зөвхөн найзуудын хүрээнд ярилцаж шийддэг
	• Сурагчид гэрийн даалгавраа тэр бүр сайн хийдэггүй, сургуулийн хэмжээнд сурагчдын гэрийн даалгавар хийж буй байдал 35-50 хувьтай
	• Сурагчдын сурлагын амжилт 35 хувь
	• Сурагчдад эцэг эх болон олон нийтийн байгууллагууд дэмжлэг үзүүлдэггүй.
	• Сурагчдын сурлага, хөгжил, төлөвшилд эцэг эхийн оролцоо хангалтгүй
	• Эцэг эхчүүд хүүхэдтэйгээ ярилцдаггүй
	• Аавууд багш нартай огт уулздаггүй.
	Сургуулийн хувьд:
	• Сургууль эцэг эхтэй хамтран ажиллаж, тэдний оролцоонд тулгарч буй асуудалд анхаарал хандуулдаггүй.
	• Эцэг эхтэй ажиллах арга барил хуучинсаг
	• Сурагчдын суралцах үйл явцыг дэмжих гэр орны орчин нөхцөлийг анхаардаггүй
	• Аавуудтай хамтран ажиллаж байсан санаачилга, туршлага байхгүй
	• Сургуулийн үйл ажиллагаанд хэрхэн оролцох талаар ихэнх эцэг эх мэддэггүй
	Эцэг эхийн хувьд:
	• Эцэг эх хүлээх үүрэг, хариуцлагаа ухаардаггүй
	• Хүүхдээ сургууль, багшид даатган орхидог
	• Хүүхдийн асуудлыг зөвхөн ээжүүдийн анхаарах ёстой зүйл гэж үздэг
	• Аавуудын хувьд хүүхдүүдээ тавих анхаарал сул, сургууль дээр бараг ирж үзээгүй
	Дээрх асуудлыг шийдэхийн тулд тулгамдаж буй олон асуудлыг эрэмбэлж үзэхэд аавуудын оролцоо хариуцлагыг нэмэгдүүлэх санал хамгийн их хувийг эзэлж байсан (90 гаруй хувь) . Сургуулийн үйл ажиллагаанд аавууд огт оролцдоггүй гэсэн дүгнэлтийг хийсэн.

Зорилтот бүлэг	Аавуудын 2 бүлэг буюу нийт 62 аав
Шалгуур үзүүлэлт (төлөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээ)	• Сурагчдын аавуудын талаарх судалгаа, мэдээллийн хангалттай байдал
	• Аавуудад зориулсан сургалтын тоо
	• Аавуудын хөгжлийг дэмжих бүтэц бий болсон эсэх
	• Аавуудын сургуулийн үйл ажиллагаан дахь оролцооны хувь
Ашигласан эгэх хариуцлагын хэрэгсэл:	Аавуудын санал, санаачилга, хүүхдийнхээ төлөө тавих хараа хяналт сул, сургууль, багш нартай хамтран ажиллах тал дээр идэвх, оролцоо дутмаг зэргийг тооцон төлөвлөлт хийж, тэдний санал бодлыг сонсож, шийдвэр гаргах үйл явцад оролцуулсан. Үүний тулд дараах арга, аргачлалыг ашиглав.
	Үүнд:
	• Асуудлыг тодруулах “Аалзны тор”
	• Асуудлыг эрэмбэлэх
	• Сургуулийн дотоод, гадаад нөөцийг тодорхойлох “Надаас чамд, чамаас надад”
	• Идэвхжсэн эцэг эхийн бүлгүүд байгуулах “Би сурагч байхдаа”
Хүрсэн үр дүн (гарц, богино хугацаанд гарсан өөрчлөлтүүд)	• Асуудлыг шийдэх хувилбар буюу хэрэгжүүлэх “загвар” боловсруулах гэх мэт.
	• Сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцох аавуудын оролцоо 65 хувиар нэмэгдсэн.
	• 18 бүлгийн анги удирдсан багш нарын үйл ажиллагааны үр дүн:
	утсаар холбогдсон аавууд (давхардсан тоогоор) 120
	ганцаарчилж уулзсан аавууд 48
	эцэг эхийн хуралд тогтмол оролцсон аавууд 50-65
	олон нийтийн үйл ажиллагаанд оролцдог болсон аавууд 150
	сургуулийн үйл ажиллагаанд хяналт тавьдаг болсон аавууд 36
	санал бодлоо илэрхийлсэн аавууд 160 байна.
	• Аавууд сургуулийн үйл ажиллагааг 5-6 хяналтын хуудсаар үнэлж хүүхэд хөгжүүлэх, төлөвшүүлэх үйл ажиллагаанд оролцдог, багш нартай хамтран ажилладаг болсон байна.
	• Аавууд сургуулийн өдөр тутмын үйл ажиллагаанд оролцож, хяналт тавьж ажилладаг болсноос хойш сурагчдын гэрийн даалгавар хийх байдал 10%-аар ахиц гарч 60%-д хүрсэн

Хүрсэн үр дүн (гарц, богино хугацаанд гарсан өөрчлөлтүүд)	• Аавууд дотуур байрын орчинд үнэлгээ хийж 16 өрөөг өөрсдийн боломжоор тохижуулсан.
	• “Морьтон аавууд” хөгжлийн төвийг аавууд өөрсдийн санаачилгаараа байгуулсан.
	• Аавууд сургуулийн орчны аюулгүй байдлын зураглал гаргаж, сумын төвд 1990 оноос хойш хаягдсан балгас болсон 2 байшинг сумын ажилгүй залуучууд цуглаж архи уудаг, хүүхдүүд хичээлээ тасалсан үедээ ордог, тамхи татдаг байсыг тогтоож, сумын бүх иргэд, ЗДТГ-ынхан, багш нараа уриалан балгас болсон байшинг нураан ачиж талбайг цэвэрлэн хүүхдийн тоглоомын талбай болгосон.
	• Хүүхдүүд эцэг эхээрээ дамжуулан тулгамдаж буй асуудлаа илэрхийлэх хамтран шийдвэрлэх, эцэг эх хүүхдийн харилцан ойлголцол нэмэгдсэн
	• Монгол улсын ирээдүй хойч үе болсон хүүхэд багачуудад мал аж ахуй, Монголын уламжлалт ухаан, зан үйл, ёс заншлын боловсрол олгох, хүүхэд багачуудад уламжлуулах, өвлүүлэх сургалтыг аавууд зааж, нөхцөл боломж бүрдүүлсэн. Аавууд чөдөр ногт зангидах, алаг мэлхий өрөх, монгол ёс заншил, монгол ахуйг харуулсан үзэсгэлэн гаргасан.
Үр дүнг тогтворжуулахаар хийсэн алхмууд	• Идэвхжсэн аавууд сумын ЗДТГ-таа хандан багш нарын мэргэжлийн ур чадвар хөгжлийг дэмжихэд анхаарч тодорхой бодлого, хөрөнгө санхүү төлөвлөхийг хүссэн хүсэлтээ хүргүүлсэн.
	• Сургуулиь үйл ажиллагаандаа аавуудыг оролцуулах өөрийн гэсэн арга аргачлал, туршлага хуримтлууж чадсан.
	• “Морьтон-Аавууд” хөгжлийн төвийн үйл ажиллагааг жил бүрийн 6 дугаар ангийн аавууд хариуцан ажиллуулж, баяжуулан авч явах, сургалтын үйл ажиллагааг дэмжих хичээлүүдийг тус төвөөр дамжуулан зохион байгуулах талаар сургуулийн дотоод журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.
	• Багш нарын улирлын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд “Морьтон аавуудын бүлэг”-ээс хийх ажлуудыг тусгадаг болсон.
Тулгарсан бэрхшээл, эрсдэл	• Сумын ЗДТГ болон орон нутгийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах, түншлэлийн гэрээтэй ажиллаж байна.
	• Сум, сургуулийн үйл ажиллагаанд тулгамдаж буй асуудлыг засаг дарга, иргэдийн хуралд танилцуулан шийдвэрлэдэг соёл бүрэлдэж эхлээд байна.
	• Үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх явцад туршлага дутагдах, хуучин тогтсон харилцаа хандлага сөргөөр нөлөөлж байсан. Өөрөөр хэлбэл угаасаа л аавууд ирдэггүй юм чинь ингэж ажиллах шаардлага байна уу гэх хүмүүс олон байсан.
	• Нийт 433 суралцагчдаас 328 нь буюу 75% нь малчдын хүүхэд байдаг бөгөөд аливаа үйл ажиллагааг зохион байгуулахад малчин аавууд хичнээн оролцох хүсэлтэй байвч малчдын мал төллөх, хаврын ачаалал ихтэй үе таарсан тул оролцоо тэр бүр тогтвортой биш байсан.
	• Нийт аавуудын боловсролын түвшин бага, бичиг үсгийн чадвар сул байсан учраас хяналтын хуудсыг бөглөж чадахгүй байх тохиолдол байсан.

Амжилтад нөлөөлсөн хүчин зүйлс (үйлчилгээ үзүүлэгч, хэрэглэгч, орон нутгийн удирдлага, бусад оролцогчид)	• Аймгийн хэмжээнд “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд хөтөлбөр батлагдан хэрэгжиж байсан нь бодлогын хувьд дэмжлэг болж, амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйл болов. • Сургуулийн хөгжлийн стратеги төлөвлөлт, сургуулийн дотоод журам, багшийн ажлыг үнэлж дүгнэх журам зэрэг эрх зүйн баримт бичгүүдэд эцэг эх, олон нийтийн хяналт, оролцоог нэмэгдүүлэх нэмэлт заалтуудыг тусгасан. • 2018 онд Хайрхандулаан сумын нийгэм эдийн засгийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, сумын засаг даргын мөрийн хөтөлбөрт эцэг эх, олон нийтийн оролцоог сургуулийн үйл ажиллагаанд нэмэгдүүлэх заалтыг оруулсан. • Аавуудын бодит оролцоо, санаачилга, гэр бүл, үр хүүхэддээ тавих анхаарал халамж хэн бүхний нүдэнд ил тод болсон. • Аавуудын оролцоог нэмэгдүүлсэн анхдагч сургууль гэдгээрээ бахархах сэтгэл амжилтад нөлөөлөх чухал хүчин зүйл болсон.
Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл	Аав Д.Пүрэвтогтох: Энэ төсөл хэрэгжсэнээр дотуур байранд сурч байгаа хүүхэдтэйгээ ярилцаад эцэг эхийн хуралд ээж нь биш би байнга суудаг болсон. Ингэснээр хүүхдийн сургалт, хүмүүжлийн явцыг бага ч атугай мэддэг оролцдог болсон. Аав:Д. Мөнхбат: Сургуулиас явуулж байгаа уралдаан тэмцээн болон бусад ажилд оролцож байгаадаа сэтгэл хангалуун байдаг. Багш П.Долгормаа: ОНОС төсөл манай сургуульд хэрэгжсэнээр аавууд сургуулийн үйл ажиллагаанд түлхүү оролцож сурагчдын сурлага хүмүүжилд эерэг өөрчлөлт гарсан.
Түгээн дэлгэрүүлэхэд анхаарах зүйлс:	• Эрх зүйн бичиг баримтаар баталгаажуулан тогтвортой байдлыг хангах • Нийгмийн эгэх хариуцлагыг хэрэгжүүлэх аргачлалд сургуулийн багш, эцэг эх, иргэд, олон нийтийг суралцуулах • Хүн бүрийн оролцоо, сэтгэл ханамжийг бий болгох хяналтын хуудсыг төрийн үйлчилгээг хүртэгч иргэд өөрсдөө боловсруулан авдаг соёлыг тогтоох • Эцэг эхийн аав ээж байх боловсролд туслах арга зүйг эзэмших • Хяналт, үнэлгээнээс “айдаггүй” байх арга, аргачлалд суралцах • ОНОС-ийн агуулга, арга зүйг бүрэн эзэмших
Сургуулийн холбоо барих хаяг, лого:	 ӨВӨРХАНГАЙ АЙМАГ ХАЙРХАНДУЛААН СУМЫН ЕБС Сургуулийн захирал: Ч.Хоролмаа-99734240 Сургалтын менежер: Д. Ариунбаяр -89910197 Сургалтын менежер: С.Пүрэвтогтох-88867654 Нийгмийн ажилтан: Б.Доржпагам-99675822

ӨВӨРХАНГАЙ АЙМГИЙН ГУЧИН-УС СУМЫН Ш.ЦАГААНДОРЖИЙН НЭРЭМЖИТ ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛЬ

Үйлчилгээ	Мэдээллийн сүлжээний шинэ боломжийг бий болгон, түүгээр дамжуулан малчин эцэг эхчүүдийг хүүхдийнхээ хөгжил төлөвшлийн талаар мэдээллээр хангаж, тэдний хяналт, оролцоог нэмэгдүүлэх “МАСС МЕССЭЖ МАНАЙ НУТГААС” олон нийтийн оролцоот сургуулийн загвар
Нөхцөл байдал тулгамдсан асуудал	Гучин-Ус сумын сургуулийн хувьд хамгийн тулгамдаж буй яаралтай шийдэх асуудлыг “Олон нийтийн оролцоот сургуулийн чанарын үзүүлэлт” -ийн дагуу эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн үнэлгээ болон сургуулийн өөрийн үнэлгээгээр дараах байдлаар тодорхойлсон.
	• Хүүхэд нь сургуульд суралцдаг малчин эцэг эхчүүдийн 90 гаруй хувь нь сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцдоггүй, хүүхдээ айлд болон дотуур байранд оруулаад сургууль, багш нарт даатгаад орхидог.
	• Сургуулийн нийт эцэг эхийн идэвх оролцоо 20 орчим хувьтай байдаг.
	• Сургууль, эцэг эхчүүдээ сургалтын үйл ажиллагаандаа татан оролцуулах, мэдээллээр хангах тал дээр санаачилга муу, зохион байгуулалт хангалтгүй
	• Эцэг эхийн оролцоо, хяналт байхгүй байгаагийн нэг жишээ нь ЭЕШ-ын дүнгээр аймаг, улсын дунджаас доогуур үнэлэгдэж, аймгийн нийт 26 сургуулиас 24 дүгээрт эрэмблэгдсэн.
	• Эцэг эхчүүдийн зүгээс сургуультай хамтран ажиллах, хүүхэддээ тавих анхаарал, халамж муу. Нийт сурагчдын 62% нь малчин өрхийн хүүхдүүд бөгөөд тэд дотуур байранд, айлд эсвэл өрх толгойлон амьдардаг учир эцэг эхийн анхаарал халамж муу. Хүүхдүүд нь хэрхэн амьдарч буй талаар эцэг эхчүүд мэдээлэлгүй байдаг.
	• Зөвхөн эцэг эхийн хурлаар л эцэг эхтэй ажиллах үйл ажиллагаа хязгаарлагддаг. • Мэдээлэл технологи ашиглан эцэг эхдээ мэдээлэл хүргэх талаар огт бодож байгаагүй зөвхөн малчин эцэг эх гэдгээр нь л буруутгадаг байсан.
Зорилтот бүлэг	Аргалант багийн нийт 84 өрхийн 143 хүүхэд, тэдний эцэг эх
Шалгуур үзүүлэлт (төлөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээ)	• Эцэг эхтэй масс мессежээр холбоо тогтоох, мэдээлэл хүргэх
	• Сумын ус, цаг уурын станцтай түншлэлийн гэрээ байгуулах
	• Эцэг эхийн идэвхжсэн бүлгийн ажлын байдал
	• Сурагчдын ЭЕШ-ын онооны дундаж үзүүлэлт

Ашигласан эгэх хариуцлагын хэрэгсэл:	Оролцоот бодлого боловсруулалт: Эцэг эх, олон нийтийн оролцоотой Аргалант III багийн эцэг эхчүүд сургуулийн үйл ажиллагаанд үнэлгээ хийж, сургуульд ямар асуудал, хэрэгцээ шаардлага байгаа, тэдгээрийг хэрхэн шийдвэрлэх талаар оролцоот бодлого боловсруулахдаа дараах аргыг ашигласан.
	Үүнд:
	• Асуудлыг илрүүлэх “Оюуны довтолгоо”
	• Фокус бүлгийн ярилцлага
	• Хэлэлцүүлэг
	• Бодлогын баримт бичигт дүн шинжилгээ хийх гэх мэт.
	Оролцоот төлөвлөлт: Эцэг эхийн оролцоо, хяналтын талаарх бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ эцэг эх, олон нийтийн идэвх, санаачилгад тулгуурлан зохион байгуулсан. Ялангуяа хүүхдийнхээ төлөө тавих хараа хяналт сул, сургууль, багш нартай хамтран ажиллах тал дээр идэвх оролцоо тааруу эцэг эхэд чиглэсэн төлөвлөлтийг хийж, тэдний санал бодлыг сонсож, шийдвэр гаргах үйл явцад оролцуулсан. Үүний тулд дараах арга, аргачлалыг ашиглав.
	Үүнд:
	• Асуудлыг нэн чухал байдлаар нь эрэмбэлэх
	• Сургуулийн дотоод болон гадаад нөөцийг тодорхойлох
	• Идэвхжсэн эцэг эхийн бүлгүүд байгуулах
	• Асуудлыг шийдэх хувилбар буюу хэрэгжүүлэх “загвар”-аа гаргах гэх мэт.
	Эцэг эхийн оролцоот аудит: Эцэг эхчүүд сургуулийн үйл ажиллагаа, ЭЕШ-ын бэлтгэлийг хангах талаар сургуулиас зохион байгуулж буй давтлага, сорилгод хяналт тавих, сурагчдын шалгалтын бэлтгэлийн явц, даалгавар гүйцэтгэл хяналт, шинжилгээ хийж, санал бодлоо солилцдог болсон. Үүний тулд эцэг эхчүүд дараах хөндлөнгийн үнэлгээний хуудсыг боловсруулан ашигласан юм.
	• Багш нарын хичээл, сургалт, давтлагын чанар, нөхцөл байдал
	• Хүүхдийн сэтгэл зүйн болон даалгавар гүйцэтгэх явцын нөхцөл байдал
	• Сорил, даалгавруудыг гүйцэтгэж буй хугацаа, чадварын тойм
Хүрсэн үр дүн (гарц, богино хугацаанд гарсан өөрчлөлтүүд)	• Сургуулийн эцэг эхийн зөвлөлийг шинэчлэн үйл ажиллагааг зохион байгуулах бүтцийг бий болгосон
	✓ Сургалтын үйл ажиллагааг дэмжих эцэг эхийн баг
	✓ Сургалтын орчин тохижилт үйлчилгээг дэмжих эцэг эхийн баг
	✓ Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх эцэг эхийн баг
	✓ Эцэг эхийн мэдлэг, боловсролыг сайжруулах, дэмжих багш, эцэг эхийн хамтарсан баг гэж хуваан сургуультай хамтран ажиллаж дараах үр дүн гарсан.
	• Сумын ус цаг уурын станцтай түншлэлийн гэрээ байгуулан тэдний зөвхөн яаралтай үед үүрэн холбооны ямарч компаний гар утсанд мэдээлэл өгөх боломжтой байдаг “мессеж модем”-ийг ашиглан Аргалант багийн 84 өрхийн эцэг эхчүүдэд хүүхдүүдийнх нь сурлагын амжилт, дугуйлан, клубт хамрагдсан байдлал, мөн эцэг эхийн хүүхэдтэйгээ ажиллах арга барилаа сайжруулах талаар мэдээлэл өгдөг болсон.

Хүрсэн үр дүн (гарц, богино хугацаанд гарсан өөрчлөлтүүд)	• Аргалант багийн эцэг эхчүүд мессэжээр илгээгдэж байгаа мэдээлэлд идэвхтэй оролцож эргэн харилцах, асуулт асуух, ярилцах эцэг эхийн оролцооны хувь 55-70 хувь болж нэмэгдсэн
	• Эцэг эхчүүд сургуулийн үйлчилгээ, орчин, сургалтын хэрэглэгдэхүүн, ЭЕШ-ийн бэлтгэл зэрэг 5-6 үнэлгээний хуудас боловсруулан 12 удаа ашигласан нь үр дүнд хүрсэн.
	• Өвөрхангай аймгийн “Соёмбо” телевизтэй хамтран ажиллаж зорилтот хугацааны ажлын явц болон орон нутагтаа зохион байгуулж байгаа ажлын талаар 3 удаагийн нэвтрүүлэг бэлтгэн олон нийтэд түгээсэн
	• Сурагчдын хөгжил, төлөвшилд эцэг эхийн оролцоо хяналт нэмэгдснээр 2017-2018 оны ЭЕШ-ын дундаж оноогоор аймаг, улсын дунджаас дээгүүр буюу 534,8 оноогоор аймгийн нийт 26 сургуулиас 5 дугаар байранд эрэмбэлэгдэж 19 байраар ахисан амжилт гаргасан.
Үр дүнг тогтвор- жуулахаар хийсэн алхмууд	• Эцэг эхийн хандлагыг өөрчлөх, чадваржуулах, туршлага солилцох цогц сургалтыг хичээлийн жилийн төлөвлөгөөнд тусган “Эцэг эхийн зөвлөгөөн”-ийг жил бүр зохион байгуулахаар болсон.
	• Эцэг эхийн зөвлөлийн 4 баг дэмжих үйл ажиллагааг хариуцах төдийгүй үйл ажиллагаанд хяналт тавих, тулгамдаж буй асуудлыг шийдэх зохицуулалт сургууль дээр хийгдэж, сургууль-эцэг эх-багш хамтран ажиллах нэгдсэн ойлголт, туршлагатай болсон.
	• Эцэг эх, олон нийт, түнш байгууллагуудтай хамтран ажиллах эрх зүйн баримт бичгүүдийг боловсруулан баталсан.
	• Масс мессежийг үр дүнтэй ашиглах туршлага хуримтлагдсан
	• Аймгаас ОНОС-ийг хэрэгжүүлэх дэд хөтөлбөр боловсруулан баталсан нь үр дүнг тогтворжуулах боломж олгосон.
Тулгарсан бэрхшээл, эрсдэл	• Багш нар эцэг эх, түнш байгууллагуудтай хамтран ажиллах уламжлалт арга барилтай, шинэлэг арга барил, туршлага, ойлголт, харилцан адилгүй байв.
	• Эцэг эхчүүд зөвхөн багшийн удирдлага дор ажилладаг, сургуулийн үйлчилгээнд оролцох оролцоо, хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээ хийх цоо шинэ үйл ажиллагаанд оролцохоос бэргэж, айж хүүхдэд маань сөргөөр нөлөөлөх болов уу гэсэн айдас байсан.
	• Сургуулийн бодлого, эрх зүйн баримт бичигт эцэг эхийн оролцооны талаарх заалт хэт ерөнхий бүрхэг байсан. Нарийвчилсан заалт оруулах тал дээр мэдлэг, чадвар дутагдалтай байсан.
	• Ихэнх сурагчдын эцэг эх, хүүхэдтэйгээ ажиллах боломж муутай, хөдөө мал маллан амьдардаг учир хүүхэддээ байнга анхаарал халамж тавихад хүндрэлтэй.

Амжилтад нөлөөлсөн хүчин зүйлс (үйлчилгээ үзүүлэгч, хэрэглэгч, орон нутгийн удирдлага, бусад оролцогчид)	Сургуулийн зүгээс:
	• Үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх бодлого, эрх зүйн баримт бичигтээ эцэг эх, олон нийтийг хэрхэн оролцуулж, үйл ажиллагааг зохион байгуулах талаар нарийвчлан тусгаж өгсөн.
	• Эцэг эхийг сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцох идэвх оролцоогоор нь идэвхжүүлэн урамшуулах бодлого, эрх зүйн баримт бичигтэй болсон.
	Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс:
	• Сургуулийн үйлчилгээ, сургуулиас хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаанд хөндлөнгийн үнэлгээ хийсэн.
	• Тулгамдаж буй асуудлыг эцэг эх өөрсдөө тодорхойлж, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд оролцож, шийдвэр гарган, бүтээлч санаачилга өрнүүлэн идэвхжсэн багуудын тоо нэмэгдсэн.
	Орон нутгийн иргэдийн зүгээс:
Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл	• “Хүүхэд хөгжил хамгааллын зорилтод жил болгон зарлаж, нэгдсэн хөтөлбөр төлөвлөгөөтэй ажилласан.
	БСУГ-ын зүгээс:
	• Аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлэх “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд хөтөлбөр батлагдан хэрэгжиж байсан нь бодлогын хувьд дэмжлэг болж, амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйл болов.
	Б.Отгонбилэг (төгсөгч): Эцэг эхийн оролцоо бидэнд хандах анхаарал халамж сайн байж сургууль багш нартай байнга холбогдож ажилласнаар энэ жилийн хувьд амжилт арвин байлаа. ЭЕШ-таа амжилттай өгч өөрийн хүссэн БХИС-ийн хүссэн ангидаа элссэндээ баяртай байна.
Үр шим хүртэгчдийн сэтгэгдэл	Г.Нангидмоллом (суралцагч) Энэ жилийн хувьд амжилт арвин байна. Хүүхдийн урлагийн наадмаас гоцлол дууны төрөлд алт, Хүүхдийн спортын наадмаас чөлөөт бөхийн төрөлд алтан медаль хүртлээ. Энэ уралдаанд оролцоход аав ээж, багш нарын зүгээс дэмжлэг их байсан, манай гэр бүлийн амьжиргааг мэддэг, сумынхан маань урлагийн хувцасны зардал гаргаж энэ наадамд оролцуулсан. Бүх хүмүүст маш их баярлалаа.
	Ц.Мөнхтогтох (эцэг эхийн төлөөлөл): Эцэг эхчүүд санаа нийлэн хүүхдийнхээ төлөө сургууль, багш нартай хамтран ажиллах нь олон сайн талтай юм билээ. Ингэж хамтран ажилласнаар хүмүүсийн хариуцлага, санаачилга, оролцоо, өөртөө итгэх итгэл нэмэгддэг сайн тал харагдсан. Олон сургалт арга хэмжээнд хамтдаа оролцож амжилт гаргалаа. Олны хүч оломгүй далай гэж үнэн. Цаашид сургуультайгаа илүү сайн хамтран ажиллана.

Түгээн дэлгэрүүлэхэд анхаарах зүйлс:	• Масс мессэжийг ашиглахдаа түншлэлийн гэрээг маш тодорхой зүйл, заалт оруулж • Эцэг эхчүүдийг сургуулийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд анхаарч, хөндлөнгийн ажиглалт, үнэлгээ хийх аргад суралцахад туслах; • Сургуулийн нийт багш нарыг чадавхжуулах, хандлага өөрчлөх, хариуцлагажуулах сургалт болон бусад ажлыг тогтмол хугацаанд төлөвлөгөө гарган зохион байгуулах; • Эцэг эхийн сургалт, үйл ажиллагааг чанаржуулах, тэдний үнэлгээ, санал хүсэлтийг хүлээн авч, шийдвэр гаргахад оролцуулж, хэрхэн шийдвэрлэсэнээ эргэж мэдэгдэж, тэдэнд сургуульд миний оролцоо, дэмжлэг хэрэгтэй гэсэн хандлагыг бий болгоход анхаарах; • Сургуулийн эцэг эхийн зөвлөлийн дөрвөн баг хэрхэн ажиллах талаар дүрэм журмаа шинэчлэн боловсруулж, бодлогын баримт бичигт тусгаснаар тогтвортой байдлыг хангах болно.
Сургуулийн холбоо барих хаяг, лого:	ӨВӨРХАНГАЙ АЙМГИЙН ГУЧИН-УС СУМЫН ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛЬ Сургуулийн захирал: З.Бямбасүрэн - 99069815 Сургалтын менежер: Х.Энхцацрал - 86070109 Сургалтын менежер: Д.Үүрцайх - 88747061 Нийгмийн ажилтан М.Долгорсүрэн - 80034003

Хуудас:
94-109

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРЫН НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫН ОЙЛГОЛТ

3.1

Боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх хэрэгцээ, шаардлага

Улс орны хөгжлийн түвшинг илэрхийлэх чухал үзүүлэлтийн нэг нь хүн амын боловсролын түвшин юм. Хүн ам зохистой хөдөлмөр эрхлэх, аз жаргалтай, сайн сайхан амьдрах, нийгмийн баялгаас тэгш хүртэх, нийгэмд тодорхой байр суурь эзлэх, бусдаас хараат бус байдлаар бие даан амьдрах зэрэг нь боловсролын түвшингээс шууд хамаардаг. Иймээс ч 2003 онд Парис хотноо хуралдсан ЮНЕСКО-гийн “Боловсролын чанар” олон улсын хуралд оролцогчид дэлхийн улс орнуудын Засгийн газрын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэл боловсрол болохыг нэгэн дуугаар хүлээн зөвшөөрсөн юм. Үүнтэй уялдуулан Монгол улсын засгийн газраас боловсролын тогтолцоог олон улсын түвшинд ойртуулан төгөлдөржүүлэх, боловсролын бүх шатны сургалтыг сайжруулах зорилго дэвшүүлэн тодорхой үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж байна.

Үүний үр дүнд нийгмийн шинэ суурь зарчимтай нийцсэн байдлаар боловсролын бүтэц, тогтолцоо, үйл ажиллагаа шинэчлэгдэн өөрчлөгдөж, боловсролын үйлчилгээний хүртээмж, чанар үр ашиг жилээс жилд нэмэгдэж байгаагийн зэрэгцээ иргэдийн хандлага, итгэл, үнэмшил, нийгмийн соёл, үнэт зүйлсийн төлөвшилд зэрэг өөрчлөлт бий болсоор байна. Эдгээр зэрэг өөрчлөлтийн зэрэгцээ хөдөөнөөс хот суурин газар руу чиглэсэн хүн амын дотоод шилжилт хөдөлгөөн нэмэгдэх болсон нь нэгэнт ачааллаа дийлэхгүй байгаа Улаанбаатар хот болон бусад суурин газрын зарим сургуулиудын ачааллыг нэмэгдүүлэх, хөдөө орон нутгийн сургуулийн сурагчдын тоо буурах, сургуулийн дотуур байр, СӨБ-ын хүртээмж муу байх, боловсролын салбарт хуваарилсан төсөв хөрөнгө хүрэлцэхгүй байх, үндэсний мэргэжилтэн бэлтгэж буй өнөөгийн байдал хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт хэрэгцээ, бүтэц, зохион байгуулалттай нийцэхгүй зэрэг олон тулгамдсан асуудлыг бий болгож байна.

Энэхүү тулгамдаж буй бэрхшээлийг шийдвэрлэх зорилгоор Монгол улс сүүлийн 15 гаруй жилийн турш жилд дунджаар улсын төсвийн зарлагын 5 төгрөг тутмын 1 төгрөгийг боловсролын салбарт тогтвортойгоор зарцуулж ирсэн боловч (БСШУСЯ, 2015) дээр дурдсан асуудлуудын цар хүрээ хумигдахгүй байна.

Боловсролын салбарт бий болсон сорилтыг даван туулах, боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах нь зөвхөн төр засаг, сургуулийн удирдах албан тушаалтан, багш ажилтнуудад хамаатай ажил бус харин боловсролын үр шимийг хүртэгч эцэг эх бусад оролцогч талуудад ч хамаатай асуудал юм. Энэ байдалтай уялдуулан сургуулийн удирдах ажилтнуудын хувьд боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмж, сургалтын орчинг (материаллаг, эрүүл ахуйн, сэтгэл зүйн) сайжруулах зорилгоор оролцогч талуудтай хамтран ажиллах, нийгмийн эгэх хариуцлагын механизмыг хэрэгжүүлэх арга зүйд суралцах хэрэгцээ нэмэгдсээр байна.

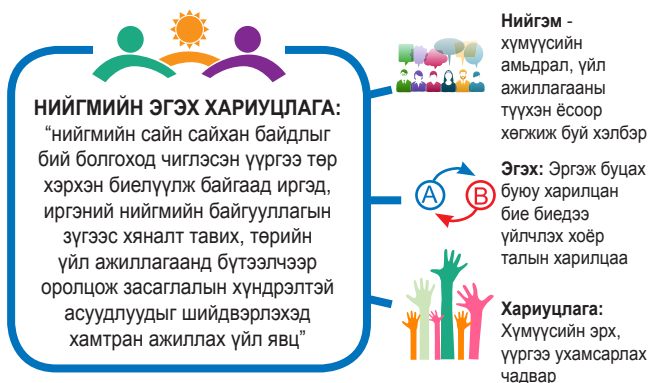
ЕБС-иуд үйл ажиллагааны төлөвлөлт, төсөвлөлтийг хийж байгаа ч энэ нь үр дүнтэй болж чадахгүй байна. Учир нь ЕБС-иуд үйл ажиллагаагаа төлөвлөж, тухайн үйл ажиллагаанд шаардлагатай хөрөнгийг төсөвлөдөг ч үүнийг холбогдох төрийн байгууллагын зүгээс хасдаг, сургуулийн зүгээс төсвийг сар бүрээр хуваарилах санал өгдөг боловч түүнийг харгалзан үздэггүй, төсөв хүрэлцээгүй, төлөвлөсөн хуваарийн дагуу тухайн сар бүр төсвийг зарцуулах эрх үүсдэггүй, төсвийг цаг хугацаанд нь авч чадахгүйгээс зарцуулалт үр дүнгүй болох, оны төгсгөлд төсвийн зохицуулалтаар орж ирсэн мөнгийг юунд ч хамаагүй зарцуулах шаардлага гардаг зэрэг бэрхшээлтэй

асуудлууд тулгамдсаар байгаа нь боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх хэрэгцээ, шаардлагыг бий болгож байна. Иймээс боловсролын үйл ажиллагаанд оролцогч талууд энэ байдалд анхааран санаачилга гарган ажиллах, хуулиар тогтоосон ажил үйлчилгээг холбогдох төрийн байгууллага, ажилтнуудаас шаардах хэрэгцээ ч нэмэгдсээр байна.

Боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэгч нь нийгмийн эгэх хариуцлага гэж юу болох, эгэх хариуцлагын хүрээнд ямар нийгмийн харилцаа үүсдэг, тухайн харилцаанд хэн оролцож ямар дүрэм, журам мөрддөг, төрийн санхүүгийн удирдлагын ямар орчилд ямар арга хэрэгслийг ашиглаж болох талаар мэдлэг мэдээлэлтэй болох нь зүйтэй юм. Эдгээрийг танин мэдсэний үндсэн дээр оролцогч талууд нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг амжилттай хэрэгжүүлэх ба тэгж чадаагүй тохиолдолд үр дүнгүй оролдлого, нэг талыг барьсан үндэслэлгүй шахалт, шаардлага болж хувирдаг.

Хамтдаа тулгамдсан асуудлаа шийдвэрлэх нэг арга зам нь эцэг эх, асран хамгаалагчид нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг өрнүүлэн боловсролын байгууллагатай хамтран ажиллах явдал юм. Нийгмийн эгэх хариуцлага нь нэг талдаа ЭРХ буюу төрөөс хариуцлага нэхэх иргэдийн эрх, нөгөө талдаа ҮҮРЭГ буюу төр иргэдийн өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлэх тухай ойлголт юм (Түмэнцогтоо.Т, Эрдэнэчимэг.Ч, Амартүвшин.М, Энхмандах.Ц, Намхайдагва.Д, 2017).

Зураг 1. Нийгмийн эгэх хариуцлага

Үүнийг дэлгэрүүлэн тайлбарлавал нийгмийн сайн сайхан байдлыг бий болгоход чиглэсэн үүргээ төр хэрхэн биелүүлж байгаад иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагын зүгээс хяналт тавих, төрийн үйл ажиллагаанд бүтээлчээр оролцож засаглалын хүндрэлтэй асуудлыг шийдвэрлэхэд хамтран ажиллах үйл явцыг нийгмийн эгэх хариуцлага гэнэ. Өөрөөр хэлбэл, сургалтын байгууллагад тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор сургуулийн удирдлага, багш, эцэг эх, иргэний нийгмийн байгууллагууд гар гараасаа барилцан бүтээлчээр хамтран ажиллах үйл ажиллагаа юм.

Нийгмийн эгэх хариуцлагын механизм нь төрийн бодлого боловсруулах, хэрэгжилтийн үйл явц дахь ил тод, шуурхай байдлыг нэмэгдүүлэн улмаар иргэдийн сайн сайхан аж байдалд шаардлагатай засаглалын хүндрэлтэй асуудлыг шийдвэрлэхэд онцгой ач холбогдолтой (Д.Амарбаясгалан, 2016).

Нийгмийн эгэх хариуцлага нь мэдээлэл, иргэдийн үйлдэл, төрийн хариу үйлдэл гэсэн гурван үндсэн бүрэлдэхүүний харилцан үйлчлэлээр тодорхойлогддог (USAID, 2015:16-17). Өөрөөр хэлбэл, нийгмийн эгэх хариуцлагын механизм нь сургалтын байгууллагын мэдээ, мэдээллийг ашиглан эцэг эх болон бусад оролцогч талуудыг тодорхой үйлдэл хийхэд өдөөх, түүний үр дүнд сургууль болон төр засгаас хариу үйлдэл үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэнэ. Мэдээлэл нь иргэд болон иргэний нийгмийн байгууллагын идэвх санаачилга бүхий үйлдлээс шууд хамааралтай байдаг. Харин төрийн хариу үйлдэл нь олон нийтийн дунд бий болсон тэрхүү мэдээлэлд тулгуурлан иргэдийн хэрэгцээнд нийцсэн үйл ажиллагааг явуулахад чиглэдэг байна.

3.2

Боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагыг хэрэгжүүлэхийн ач холбогдол

Өнөөдөр боловсролын асуудлаар явагдаж байгаа хэлэлцүүлэгт боловсролын үйл ажиллагааны үр дүнд анхаарлаа хандуулж, хүүхдийн төлөвшлийн асуудал орхигдох хандлага давамгайлж байна. Үр дүнд анхаарах гэдэг нь сурлагын амжилтыг хэлж буй хэрэг юм. Үр дүнг сурагчдын эзэмшсэн мэдлэг, чадвараар хэмжиж болох бол төлөвшлийн асуудал болох үнэт зүйл, зан үйлийг хэмжихэд хэцүү гэсэн шалтгаанаар орхигдуулж байна. Өөрөөр хэлбэл; сурах үйл явцыг хувь хүний анхаарах ёстой зүйл гэж үзэж энэ асуудалд анхаарал хандуулахгүй байна.

Орчин үеийн нийгмийн өөрчлөлт нь сурагчдыг унших, бичих, тоо бодох чадварт сургахаас эхлээд шударга ёсыг дээдэлдэг, нийгмийн тэгш байдлыг хөхиүлэн дэмжигч, эв нэгдлийн үзэл санааг баримтлагч болгон төлөвшүүлэхийг шаардах болжээ (UNESCO, Rethinking education: Towards a global common good?). Хүн төрөлхтөний түгээмэл шинж болох тэгш эрх, нийгмийн шударга ёс, соёлын олон төрлийг хүндэтгэн үзэх, эв санааны нэгдэл ба хамтын хариуцлага дээр үндэслэсэн илүү сайхан ирээдүйг бий болгох, хүний эрх, нэр төрийг эрхэмлэх,

ядуурлыг бууруулж тогтвортой байдлыг хангах үйл ажиллагааг зохион байгуулахад боловсролын гүйцэтгэх үүрэг их юм. Энэ утгаараа сургуулийн зүгээс сурагчдад нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчны тухай мэдлэгийн огтлолцолд тогтвортой хөгжлийг ойлгуулах, хүнийг дээдэлж нэр төрийг нь эрхэмлэгч иргэн болж төлөвшүүлэхэд сургалтын үйл ажиллагаагаа чиглүүлж байна. Үнэн хэрэгтээ сургалтын үр дүн чухал ч гэсэн сурагчдын хүмүүжил, төлөвшил, хандлагыг зөв төлөвшүүлэхэд чиглэсэн энэхүү үйл ажиллагаанд эцэг эх, бусад оролцогч талуудын бүтээлч оролцоо, бодит дэмжлэг хамгаас чухал юм.

Шигтгээ-1

**Сурагчдын эцэг эх,
асран хамгаалагчид
боловсролын асуудалд
ерөөсөө анхаарал
хандуулахгүй байна.
Эцэг эх хариуцлага
үүрч сургуулийн
үйл ажиллагаанд
оролцохгүй байгаа
нь боловсролын
үйлчилгээтэй
холбоотой бэрхшээл
гүнзгийрэн,
боловсролын чанарыг
сайжруулахад ахиц
гарахгүй байна.**

**Эх сурвалж: Филмона
Сикура, багш, Бразил улс,
UNESCO, 2017**

1996 оны Делорийн илтгэлд суралцах үйл ажиллагааны дөрвөн үндсэн зарчмыг тодорхойлсон. Үүнд:

- **Мэдэхийн тулд суралцах:** Өргөн хүрээтэй ерөнхий мэдлэг олж авахын зэрэгцээ цөөн тооны хичээлийг гүнзгийрүүлэн судлах боломжтой байх
- **Хийж чадахын тулд суралцах:** Мэргэжлийн чадвар олж авахын зэрэгцээ төрөл бүрийн нөхцөл байдлыг зөв үнэлэх, багаар ажиллах чадвартай болгох
- **Хүн болохын тулд суралцах:** Тунгаан бодох, хувийн хариуцлагадаа тулгуурлан бие даан ажиллах чадвараа хөгжүүлэн бие хүн болж төлөвших
- **Нийгмийн гишүүдтэй хамтран амьдрахад суралцах:** Бусад хүмүүсийг ойлгох, харилцан хамаарлыг үнэлэх чадвар (UNESCO, Learning: The treasure within, 1996) зэрэг нь болно.

Делорийн илтгэлд дурдагдсан үйл ажиллагааны дээрх зарчмыг хэрэгжүүлэх, үүрэг хариуцлагаа ухамсарласан ирээдүйн бүтээлч иргэнийг бэлтгэхийн тулд боловсролын байгууллагад сайн удирдлага, сайн багш, сайн сурах бичиг, тохилог сургалтын орчин, суралцах сэдэл тэмүүлэл бүхий сурагчид, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжих сонирхол бүхий оролцогч талуудтай байх шаардлагатай. Боловсролын тогтолцоо, боловсролын чанар, хүртээмжийг сайжруулах өргөн цар хүрээ бүхий ажил нь зөвхөн засгийн газрын хийх ёстой ажил бус харин үүнд иргэн, иргэний нийгэм, хүмүүнлэг, олон улсын болон бизнесийн байгууллагууд нэгдэн орох шаардлагатай байна. Өөрөөр хэлбэл; боловсрол түүний олон талт үйл ажиллагаа зөвхөн засгийн газрын үүрэг төдийгүй нийгмийн хариуцах ёстой асуудал юм. Боловсролын салбар дахь сайн засаглал нь удирдлага-эцэг эх-багш-сурагчид зэрэг олон талт хамтын ажиллагааг шаарддаг бөгөөд сургуулийн бодлого нь өргөн хүрээтэй оролцогч талуудын зөвлөлдөөн, зөвшилцлийн үр дүн байх ёстой.

Нийгмийн баялаг гэж нэрлэгддэг боловсролын салбарт амжилттай хэрэгжүүлсэн нийгмийн эгэх хариуцлагын жишээ манай улсад төдийгүй дэлхийн улс орнуудад ч нэлээд байна. Тухайлбал, 25 жилийн турш тогтвортой үйл ажиллагаа явуулж буй бие даасан, ашгийн бус байгууллага болох Причард хороо анхнаасаа л АНУ-ын Кентукки

мужийн иргэдийн боловсролын түвшинг сайжруулах зорилгоор байгуулагдсан ажээ. Причард хороо боловсролын үйл ажиллагаанд оролцогч талуудад мэдээлэл тараах, үйл ажиллагааны зорилгоо хамтран дэвшүүлэх, бодлогын зөвлөмж боловсруулах, лобби хийх, ухуулан сурталчлах байдлаар сургуулийн өмнөх боловсролоос эхлэн дээд боловсролын чанарыг сайжруулах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэн “2020 он гэхэд улсын шилдэг 20-д багтах” уриан доор Кентукки мужийн сургуулиудыг үндэсний хэмжээний шилдэг сургуулиудын нэг болгох зорилго дэвшүүлэн ажилласан юм. Причард хороо Эцэг эхийн манлайллын институттэй хамтран боловсролын чанарыг сайжруулах үйл ажиллагааны гол оролцогч талууд болох эцэг эх, орон нутгийн манлайлагчдыг сургасан. Энэ загвар сургалтыг одоо АНУ-ын бусад муж улсууд ч өргөнөөр хэрэглэж байна. Сургалтад хамрагдсан эцэг эх болон орон нутгийн манлайлагчид боловсролын байгууллагын үр ашгийг сайжруулах үйл ажиллагаанд үр дүнтэй хамтран ажилласан юм. Нийгмийн эгэх хариуцлагыг хэрэгжүүлэхэд хэрхэн хамтран ажиллах, хэрхэн хүлээцтэй бусдыг сонсох, хэрхэн ил тод нээлттэй харилцах, нийтлэг үнэт зүйл, зорилгод тулгуурлан үйл ажиллагаа зохион байгуулах арга барил эзэмшиж төгссөн эцэг эх маш сайн үр дүнтэй түншлэлийг сургуультай байгуулж чадсан ажээ.

Уганда улсад төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгааг 1996 онд Дэлхийн банкны санхүүжилтээр гүйцэтгэсэн. Тухайн үед Уганда улсын боловсролын салбарт зарцуулах хөрөнгийн хэмжээ нэмэгдсэн атал сургуульд хамрагдалтын хувь буурсан үр дүн гарчээ.

Судалгааны явцад 1991-1995 онд хуваарилагдсан жилийн төсвийн зөвхөн 13 хувь нь сургуулиудад очсон бол 87 хувь нь шүүрэх байдлаар алга болсон, дүүргийн боловсролын асуудал хариуцсан албан тушаалтнууд боловсролын бус зүйлд төсвийн мөнгийг зарцуулсан, хүн амын ядуу хэсэг оршин суудаг дүүргийн сургуулиудад тусламж дэмжлэг огт хүрдэггүй, боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмж муу гэсэн үр дүн гарчээ.

Судалгааны үр дүнг олон нийтийн дунд сурталчлан таниулсан байна. Засгийн газрын зүгээс судалгааны үр дүнг хүлээн зөвшөөрч, боловсролын үйлчилгээг сайжруулах бодлогын шинэчлэлийг авч хэрэгжүүлсний зэрэгцээ нийгмийн эгэх хариуцлагыг хэрэгжүүлэхэд оролцогч талуудын хяналт, шинжилгээ хийх үр чадвар ч сайжирсан юм.

Индонез, Мексик зэрэг улс оронд сургуульд суурилсан менежментийг хэрэгжүүлэн, иргэд олон нийтийн төлөөллийг хамруулсан нь суралцагчдын сурлагын амжилт, хичээлийн ирцэд сайнаар нөлөөлсөн.

Тухайлбал, Аргентины “Тэгш байдал, шударга ёсны иргэний холбоо” холбогдох эрх баригчдаас бага насны хүүхдийн боловсролтой холбоотой мэдээлэл авахыг хүсэхэд хариу өгөөгүйн төлөө

Буэнос Айрес хотын захиргааг шүүхэд өгсөн. Кени, Пакистан, Сенегал зэрэг олон улс оронд сурагчдын унших, бичих анхан шатны чадварыг иргэд шалган үнэлгээ өгч, боловсролын салбарын үйл ажиллагааг сайжруулах шахалтыг Засгийн газарт үзүүлсэн бол Бангладешийн иргэний нийгмийн байгууллагууд боловсролын салбарт зарцуулах төсвийг нэмэгдүүлэх талаар Засгийн газартаа шахалт үзүүлсээр байна.

Энэтхэг, Бүгд Найрамдах Нэгдсэн Танзани зэрэг зарим улс орны иргэний нийгмийн байгууллагууд Засгийн газраас боловсролын салбарын төсвийн төлөвлөлт, зарцуултад хяналт тавих зорилгоор төсөвт дүн шинжилгээ хийж, санхүүжилт зохих ёсоор хийгдсэн, зориулалтын дагуу зарцуулагдсан эсэхэд хяналт тавьж боловсролын салбар дахь авлигатай тэмцэж байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг хамгаалах чиг үүрэг бүхий байгууллагууд нь Засгийн газрыг өөрчлөлт хийхэд нөлөөлж чадсан.

Тухайлбал; тайлагнагч 86 орны 50 оронд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрх ашгийг хамгаалах байгууллагууд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний эрхийг хангах үйл ажиллагаанд хяналт тавьж чадсан зэргээр боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлснээр сургуулийн зүгээс хүлээх үүрэг хариуцлага, үр нөлөөг дээшлүүлж чадсан сайн туршлага улс орнуудад байсаар байна (UNESCO, 2017).

Ийнхүү боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлага бэхжиж, эцэг эх, сургууль, бусад оролцогч талуудын хамтын ажиллагаа бий болсноор боловсролын үйлчилгээний чанар хүртээмж сайжрах, сургуулийн орчинд эерэг өөрчлөлт бий болох, сурагчдын хичээлд хандах хандлага өөрчлөгдөх, сургуулийн үйл

ажиллагаанд эцэг эх оролцсоноор сурагчдын өөртөө итгэх итгэл нэмэгдэх, сурлагын амжилт нэмэгдэх, эцэг эх хүүхдүүдийн хоорондын харилцаа сайжрах, эцэг эхийн хувьд сургуулийн үйл ажиллагааг илүү сайн ойлгох зэрэг олон давуу тал бий болдог.

Шигтгээ-2

Молдав улсад орон нутгийн экспертүүдийн санаачилга доор “Миний сургууль” төслийг хэрэгжүүлсэн. Боловсролын үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулах, салбарын хэмжээнд эгэх хариуцлагын тогтолцоог бэхжүүлэх зорилгоор Дэлхийн Банкны зүгээс 100 сургуульд дэмжлэг үзүүлсэн байна. Сурагч, захиргааны албан хаагч, багш, эцэг эх, хотын дарга зэрэг оролцогч талууд олон нийтийн сонсголд оролцон төсвийн гүйцэтгэлд хяналт тавих, сургуулийн үйл ажиллагааны гүйцэтгэлийг иргэдийн онооны картын аргаар үнэлсэн. Тэд удирдах албан тушаалтнаас хариуцлага нэхэхийн зэрэгцээ сургуульд тулгамдаж буй сорилтуудыг даван туулах шийдлийн саналыг боловсруулахад оролцжээ. Нийгмийн эгэх хариуцлагын арга механизмыг хэрэгжүүлснээр сургуулийн түвшинд сургуулийн анги танхимуудын халаалтыг сайжруулах, багш сурагчдын харилцааг үнэлэх, төсөвлөх асуудалтай холбоотой шийдлийг бий болгож чадсан бол үндэсний түвшинд боловсролын тогтолцоог сайжруулах, боловсролын салбар дахь иргэдийн оролцоог бэхжүүлэхэд тусалж чадсан юм.

Эх сурвалж: UNESCO, 2017

Боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах үйл ажиллагаанд эцэг эх оролцох нь сургуульд бий болсон эерэг өөрчлөлтийг урт удаан хугацаанд хадгалах, түүнийгээ улам сайжруулах зэргээр түншлэлийн үр дүнд бий болсон өөрчлөлтийн тогтвортой байдлыг хангахад нэн чухал ач холбогдолтой юм.

Дээр дурдсан сайн жишээний хажуугаар нийгмийн эгэх хариуцлагыг үр дүнгүй хэрэгжүүлсэн кэйс ч олон байна. Тухайлбал, олон нийтийн хяналт шинжилгээ нь голдуу сургуулийн дэд бүтэц, багш нарын хичээл таслалт, санхүүжилтэд төвлөрсөн нэг удаагийн арга хэмжээ болоод цааш тогтвортой байдал нь хадгалагдаж чадахгүй байна. Тухайлбал, Этиоп улсад олон нийт Засгийн газартай хамтран сургуулийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл цуглуулан, боловсролын үйлчилгээний талаар олон нийтийн санал хүсэлтийг авсан нь эерэг үр дүнд хүрсэн ч энэ хөтөлбөр санхүүжилтгүй гэдэг шалтгаанаар цаашид тогтвортой хэрэгжиж чадаагүй юм.

Хятадын Хонконгийн сургуулиуд иргэд, олон нийттэй мэдээллээ хуваалцах хүсэлгүй байдал нь сургуульд суурилсан менежментэд оролцогчдын хүчин чармайлтыг мохоосон байна. Зарим улс оронд иргэд, олон нийтийн төлөөлөлд эмзэг бүлгийн төлөөллийг оруулахгүй байх тохиолдол ч гарсаар байна. Тухайлбал, Балба улсын сургуульд суурилсан менежментийн хороонд зөвхөн элит хэсгийн төлөөллийг хангасан нь том асуудал болж байлаа.

1999 онд Танзани, 2002 онд Мали улсад хийгдсэн төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгааны явцад багш нар цалингаа цагт нь авч чаддаггүй, хүүхдүүд тэр тусмаа онцгой хэрэгцээт

хүүхдүүдийн сургуулийн төсөв хомс, хот хөдөөгийн боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийн ялгаа нэмэгдсэн нь тогтоогдсон юм.

Судалгааны явцад албаны хүмүүс боловсролын төсөвтэй холбоотой мэдээллийг судалгааны багт гаргаж өгөхөөс татгалзаж байснаас гадна судалгаанаас гарсан зөвлөмжийг бодит ажил болгон хэрэгжүүлэхэд засгийн газар хойрго хандан, судалгааны үр дүнг олон нийтэд тараах ажлыг сайтар зохион байгуулж чадаагүй байна. Үүнтэй холбоотой нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилга үр дүнгүй болж салбарын бодлогод өөрчлөлт ороогүй ажээ.

Боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулахгүй бол боловсролын тогтолцоо үр дүнгүй болж ашгийн төлөөх хувийн хэвшлийнхэн

энэ орон зайг нөхөн улмаар зарим үйл ажиллагаа зохицуулалтгүй хэрэгжиж, эмзэг бүлгийн иргэд улам хохирон, боловсролын үйлчилгээнд тэгш бус байдал нэмэгдэх болно.

Боловсролын салбарт тэгш бус байдал нэмэгдэх нь нийгэм, эдийн засгийн тэгш бус байдал даамжрах өөрөөр хэлбэл, баян хоосны ялгаа нэмэгдэх, нийгмийн давхарга хоорондын шилжилт (ядуу иргэд дунд давхаргад шилжих) удаашрах зэрэг сөрөг үр дагавартай.

Шигтгээ-3

Монгол улсын боловсролын тухай хуулинд бага, дунд боловсролын үйл ажиллагаанд эцэг эх, олон нийтийн оролцоог зохицуулсан 50 заалт байгаагийн 34 заалт хэрэгждэг, 16 заалтын хэрэгжилт хангалтгүй байна.

Эх сурвалж: ЕБС дахь олон нийтийн оролцооны талаар зохицуулсан бодлогын баримт бичгүүдэд задлан шинжилгээ хийсэн тайлан, санал. Боловсролын хамтын ажиллагааны нийгэмлэг

Сургуулийн зүгээс
эцэг эхтэй хамтран
ажилласнаар
өөр хоорондоо
мэдээлэл солилцон,
энэ мэдээллийн
тусламжтай эцэг эх
сургуулийн амьдралыг,
харин сургууль
сурагчдынхаа ар
гэрийг танин мэддэг.

3.3

Нийгмийн эгэх хариуцлагыг хэрэгжүүлэх урьдач нөхцөл

Сурагчдын сурлагын чанар тааруу, сургалтын орчин (эрүүл ахуйн, сэтгэл зүйн, материаллаг) бүрдээгүй, өсвөр насны хүүхдүүд архи тамхи хэрэглэх, бусдад уруу татагдах, сургалтын тоног төхөөрөмж хомс зэрэг маш олон асуудал ЕБС-д тулгамдаж байна.

Эдгээр тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд эцэг эх, бусад оролцогч талуудын оролцоо үнэлж баршгүй ач холбогдолтой юм. Иймээс нийгмийн

Шигтгээ-4

Дэлхий дахинд ЕБС-ийн сурагчдын дунд хичээл таслах үзэгдэл ихээхэн түгээмэл болж байна. Дэлхийн 33 оронд 13-17 хүртэлх өсвөр насны хүүхдүүдийн гуравны нэг нь сүүлийн 30 хоногт хичээл тасалсан бол энэ үзүүлэлт Бахамын арлууд, Урагвай улсад 20 хувь, Кувейт, Оман, Токелауд улсад 40 хүртэл хувиар хэлбэлзэж байна. Хичээл таслалт нь анги улирах, сургууль завсардах, сурлагаар хоцрох зэрэг богино болон урт хугацааны сөрөг үр дагаврыг бий болгодог. Энэ байдлаас урьдчилан сэргийлэх нэгэн арга бол эцэг эхийн зүгээс сургуульд сурч байгаа хүүхдийнхээ ирц, зан байдал, сургуулийн орчин, сургалтын үйл ажиллагаанд анхаарал тавих явдал юм. Ирландад 9 настай хүүхдийн эцэг эх, асран хамгаалагчид нэг хичээлийн жилд эцэг эхийн хурлыг 3-аас дээш удаа тасалсан тохиолдолд хүүхдүүд нь 20 өдрөөс дээш хугацаагаар хичээл тасалдаг нь тодорхой болсон юм.

Эх сурвалж: UNESCO, 2017

эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх, эцэг эхийн оролцоог хангахад нийтлэг анхаарах зүйлсийн талаар танилцуулъя.

Та нийгмийн эгэх хариуцлагыг хэрэгжүүлэхийн өмнө хамтын ажиллагааны оролцогч талууд хэн байх, тэдгээрийг хэрхэн тодорхойлох талаар ойлголттой байх шаардлагатай.

3.3.1 Оролцогч талууд

Нийгмийн эгэх хариуцлагын хүрээнд төлөвлөсөн үйл ажиллагаа нь санамсаргүй байдлаар хийгдэх үйлдэл биш харин боловсролын үр шимийг хүртэгчид, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхийг сонирхогчдын төлөөлөл боловсролын салбар дахь тодорхой бэрхшээлийн талаар хамтран ярилцаж, харилцан тохиролцож, зөвшилцөлд хүрч байж хийгдэнэ.

Оролцогч талуудыг тодорхойлохын тулд “Хэнд тулгамдаж байгаа бэрхшээлийг шийдэх гэж байна вэ?”, “Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилга хэрэгжих нь хэнд ашигтай, хэнд ашиггүй байх вэ?” гэсэн асуултуудыг дэвшүүлнэ. Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх оролцогч тал гэдэг нь боловсролын үр шимийг хүртэгчид, боловсролын салбарын үйл ажиллагаа нь ашиг сонирхолд нь нөлөөлж байдаг бүлэг хүмүүс юм. Тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх, зорьсон үр дүнг бий болгох үйл ажиллагааг сонирхож байгаа хувь хүн болон бүлэг нь оролцогч тал юм. Оролцогч талуудыг дотоод болон гадаад гэж ангилна. Дотоод оролцогч тал сургуулийн үйл ажиллагаанд өдөр тутам оролцож хяналт тавьж байдаг сургуулийн багш, ажилтнууд, аймаг, дүүргийн боловсролын газрын ажилтнууд байх бол сургуулийн өдөр

тутмын ажилд оролцдоггүй ч сургуулийн үр дүнг ихээр сонирхдог, гэхдээ тухайн үр дүнг бий болгоход шууд нөлөөлж чадахгүй талуудыг гадаад оролцогчид гэнэ. Тухайлбал ЕБС-ийн сурагчдын сурлагын амжилт сайжрах нь хэнд ашигтай вэ? гэсэн асуулт дэвшүүлэн уг асуултад хариулах байдлаар нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх оролцогч талуудыг дараах байдлаар тодорхойлж болох юм.

Хүснэгт 1. Сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцогч талууд

Оролцогч тал	Сонирхол
Сурагч	Хүүхэд амжилттай сурах нь тэдний ирээдүйд оруулж буй хөрөнгө оруулалт
Эцэг эх	Хүүхдээрээ бахархах, амжилттай суралцах боломжийг бүрдүүлэх
Сургуулийн хамт олон	Мэргэжлийн ажлын үр дүн, ажлын сэтгэл ханамж
Аймаг, дүүргийн албан тушаалтан	Эгэх хариуцлагын шалгуур үзүүлэлтийг хангах
Сургуулийн удирдах зөвлөл	Сургуулийн эрхэм зорилгыг биелүүлэх
Татвар төлөгчид	Сургуульд оруулсан хөрөнгө оруулалтын үр дүнг мэдрэх
Хувийн хэвшлийнхэн	Сайн төгсөгчдийг ажилд авах
Бусад оролцогч талууд	Олон нийтийн бахархал, хөрөнгийн үнэ цэнэ

Эх сурвалж: Oregon school boards association. Get your community involved.

Боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг нэвтрүүлэх, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулахтай холбоотой зарим санаачилгын хувьд дотоод оролцогч тал эерэг үр дүнг бий болгох бүрэн чадавхитай ч тухайн бий болсон эерэг байдлыг удаан хугацаанд тогтвортой хадгалах чадавх тааруу байдаг.

Тухайлбал, хөдөө орон нутагт сургуулийн дотуур байранд амьдарч, сургуульд сурах шаардлагатай болдог малчин өрхийн 6-8 насны хүүхдүүдэд сургууль болон дотуур байрын амьдралд дасан зохицох, амжилттай суралцахад эцэг эх, асран хамгаалагчдын оролцоо маш хэрэгтэй. Мөн түүнчлэн ЕБС-ийн бага ангийн сурагчдын унших чадварыг сайжруулах үйл ажиллагааг эцэг эхийн оролцоогүйгээр багш дангаараа зохион байгуулах нь нэлээд түвэгтэй юм.

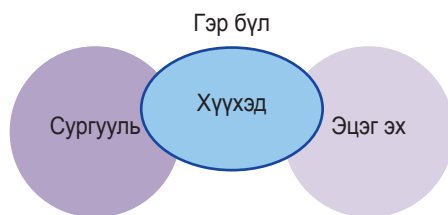
Хүүхдийн унших үйл ажиллагаа хоцрогдолтой байгаа тохиолдолд эцэг эхийн зүгээс гэртээ хүүхдээрээ ном уншуулах; хүүхдийнхээ унших чадварыг сайжруулах талаар багш нараас зөвлөгөө авах, хүүхдийнхээ сурлагын амжилтад хяналт тавьж сургуулийн удирдлага, багш нартай ярилцах, сургууль, дүүрэг, улсын хэмжээнд ЕБС-ийн сурагчдын уншиж ойлгох чадварыг сайжруулах системийг бий болгох талаар ухуулах сурталчилгааны ажил зохион байгуулах зэргээр оролцож болно.

Тэгвэл энэ үйл ажиллагаанд гадаад оролцогч талууд хэрхэн оролцож болох вэ? Орон нутгийн иргэд, бизнесийн байгууллагын удирдлага сурагчдын сурлагын амжилтыг хэрхэн сайжруулах тухай мэдээллийг олж авах, сургуулийн удирдлагатай хамтран сурлагын амжилтад нөлөөлж болох хүчин зүйлийг тодорхойлох, орон нутаг болон улсын хэмжээнд боловсролын тогтолцоог сайжруулах бодлого, тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлох шаардлагатай оролцогчдод зориулсан сургалтыг зохион байгуулах, нөөцийг хуваарилах, дүүргийн болон орон нутгийн сургуулийн үйл ажиллагааг сайжруулах хөтөлбөр боловсруулахад оролцож болно.

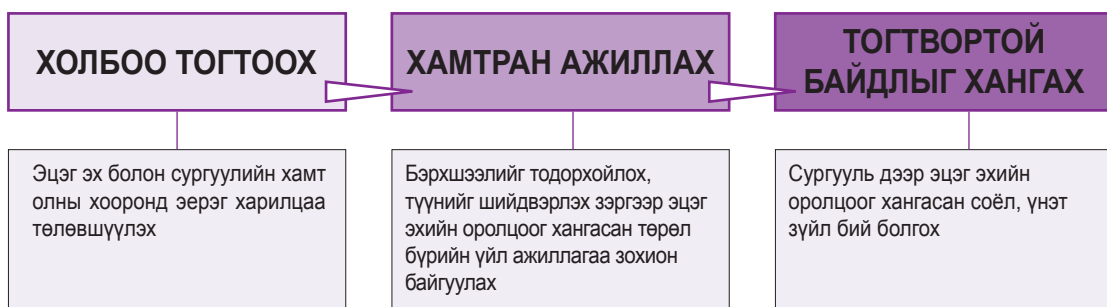
3.3.2 Эцэг эхийн оролцоог хангах зарим боломж

Судлаач Эпштэйн (Epstein, 2001) хүүхдийн хөгжил, суралцах үйл ажиллагаа, өсөлтөд гэр бүл, сургууль, олон нийт онцгой үүрэг гүйцэтгэдэг гэж үзжээ. Тэгэхээр энэ гурван оролцогч тус тусдаа үйл ажиллагаа зохион байгуулаад сайн иргэн төлөвшүүлэхэд амжилт олдоггүй, харин энэ гурав хоорондоо хамтран үр дүнтэй ажиллаж байж үр дүнд хүрнэ.

Зураг 2. Хүүхдийн хөгжилд оролцогч талууд

Сургуулийн үйл ажиллагаан дахь эцэг эхийн оролцоог хангахын тулд **ХОЛБОО ТОГТООХ**, **ХАМТРАН АЖИЛЛАХ**, **ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ** гэсэн гурван үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Эцэг эх болон сургуулийн хамт олны хооронд эерэг харилцааг төлөвшүүлэхийг холбоо тогтоох гэдэг бол, бэрхшээлийг тодорхойлох, түүнийг шийдвэрлэх зэргээр эцэг эхийн оролцоог хангасан төрөл бүрийн үйл ажиллагааг зохион байгуулахыг хамтран ажиллах, сургууль дээр эцэг эхийн оролцоог хангасан соёл, үнэт зүйл бий болгохыг тогтвортой байдлыг хангах гэнэ (CDC, 2012). Эцэг эхийн манлайллыг дэмжих, сургуулийн шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд эцэг эхийг оролцуулах, сургалтад хамруулах, сургалт семинар зохион байгуулах зэрэг нь эцэг эхийн оролцоог хангаж буй хэлбэрүүд юм.

Нэг. Эцэг эхтэй холбоо тогтоох

- Хамтран ажиллахын ач холбогдлыг эцэг эхэд сайтар ойлгуулах. Энэ зорилгоор эцэг эхтэй ярилцах, зөвлөлдөх, санал бодлыг нь сонсох зэрэг ажлыг зохион байгуулж болно. Үүнээс гадна сургуулийнхаа эрхэм зорилгыг эцэг эх, орон нутгийн иргэдэд ойлгуулах шаардлагатай. Ер нь сургуулиуд эрхэм зорилгодоо төдийлөн ач холбогдол өгдөггүй. Сургуулийн оршин тогтнож буй утга учир, үйл ажиллагааны үндсэн зорилго, бусад сургуулиудаас ялгарах онцлог гэсэн мэдээллийг эрхэм зорилго өөртөө агуулдаг. Эрхэм зорилгоо мэддэг сургуулийн хамт олон юуны төлөө ажиллаж байгаагаа, эрхэм зорилгоо мэддэг эцэг эх юуны төлөө сургуультай хамтрах шаардлагатайгаа маш сайн ухаарч ойлгодог.
- Эцэг эхийг ялангуяа идэвх оролцоо муутай эцэг эхийг сургуулийн үйл ажиллагаанд хэрхэн татан оролцуулах талаар багш нарын мэдлэгийг сайжруулан, чадавхжуулах хэрэгтэй. Энэ зорилгоор орон нутгийн байгууллага, их дээд сургуулиудаас дэмжлэг авч болно.

- Эцэг эхийг сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцуулах орчинг бүрдүүлэх зорилгоор сургууль багш нарын зүгээс эцэг эхийн асуусан асуултад хариулах, санаа бодлыг нь сонсох байдлаар хамтран ажиллах сонирхлыг нь өдөөнө.

Дараах асуултад хариулах байдлаар удирдах ажилтан та эцэг эхийг сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцуулах орчинг бүрдүүлж чадсан эсэхээ шалгаарай.

Хүснэгт 2. Шалгах асуулт

Захирлаас	Эцэг эхээс
1) Эцэг эхийн оролцоог хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, журам танай сургуульд байдаг уу?	1) Эцэг эхчүүд ямар мэдээллийг сургуулиас авахыг хүсдэг вэ?
2) Танай сургуульд эцэг, эхтэй хамтарч хийх ажлын төлөвлөгөө бий юу?	2) Сургуулийн ямар үйлчилгээ, хөтөлбөрийг мэдэхийг хүсэж байна вэ?
3) Сургууль эцэг, эхийн оролцоог дэмжсэн нөхөрсөг орчин бүрдсэн үү?	3) Сургуулийн орчинд ямар жижиг өөрчлөлтийг хийх хэрэгтэй гэж үздэг вэ?
4) Аймаг, дүүрэг, сумын хэмжээнд эцэг, эхийн оролцоог дэмжсэн хөтөлбөртэй юу?	
5) Сургуульд багш, эцэг эх, сурагчдын нэгдсэн холбоо бий юу?	
6) Багш, ажилтнууд эцэг эхийн оролцоог нэмэгдүүлэх талаар мэдлэгтэй юу?	

Эцэг эхтэй сургуулийн асуудлаар харилцан ярилцах, зөвлөлдөх зэргээр тэдний оролцоог хангах утга учиртай хамтын ажиллагааны эхний алхам нь мэдээлэл түгээх ажил юм. Мэдээлэл нь ойлгогдохуйц, энгийн хялбар байх шаардлагатай. Эцэг эхэд мэдээлэл түгээж, харилцах хэлбэрээ маш тодорхой болгоно. Дараах аргаас сонголт хийх боломжтой. Үүнд:

- Хананд өлгөх мэдээлэл, зурагт хуудас, сонин, тайлан, ил захидал, захиа, сургуулиас зохион байгуулагдах ажлыг тусгасан календарь, цахим хуудас, утсаар ярих, мессэж илгээх, орон нутгийн телевиз, радио сонин хэвлэлийг ашиглах зэргээр мэдээлэл дамжуулах хэлбэрээ оновчтой зөв сонгох,
- Хурал зохион байгуулах, сургуулийн урлагийн үзлэг концерт зэрэг арга хэмжээгээр дамжуулан мэдээлэл тараах,
- Эцэг эхийн санал авах шугам ажиллуулах (санал хүсэлтийн хайрцаг, цахим хуудас ажиллуулах, эцэг эхээс судалгаа авах, эцэг эхийг судалгаанд оролцуулан санал бодлыг нь тандах),
- Эцэг эхтэй холбоо тогтоох ажлыг хариуцсан ажилтан, эсвэл багшийг томилон ажиллуулах,

Шигтгээ-5

Сургуулийн ажилд өөрийн биеэр оролцсоноор эцэг, эх сургуулийн тухай мэдээллийг илүү олж авдаг. Иймээс эцэг, эхийг түлхүү оролцуулах нь мэдээлэл хүргэх чухал хэлбэр юм.

Эх сурвалж: ЕБС-ийн дунд сургуулийн захирал

Хоёр. Эцэг эхтэй хамтран ажиллах

Эпштэйн эцэг эхийн оролцоог хангах зургаан хэлбэрийг тодорхойлсон (Epstein, 2001).

Зураг 3. Эцэг эхтэй хамтран ажиллах хэлбэрүүд

Сайн дурын ажил зохион байгуулах-Сургуулийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, ажиглах, сургалтын үр дүнг сайжруулахад эцэг эхийг оролцуулах

- Эцэг эхийг сайн дурын ажилтнаар урих тухайлбал үдийн хоолны чанарт хяналт тавиулах,
- Япон улсын засгийн газраас Монгол улсад хэрэгжүүлдэг "Өвсний үндэс" хөтөлбөр зэрэгт тэтгэлэг хүсэх, төсөл бичихэд эцэг эхийг оролцуулах,
- Бусад эцэг эхтэй холбоо тогтооход тэдний дэмжлэгийг авах,
- Эцэг эхийн эргүүл анги танхим, тоглоомын талбай, цайны газар зэрэгт хяналт тавьж ажиллах,
- Багшийн туслагчаар (1-2 дугаар ангийн) ажиллах,
- Мэргэжил бүрээр эцэг эхийн бүлэг байгуулж дэмжлэг авах,
- Эцэг эхтэй уулзах уулзалтын цагтай болох,
- Спорт зааланд 7 хоногт 2 цаг чөлөөт тоглолт зохион байгуулах

Гэр бүлээрээ суралцах арга барилд эцэг эхийг сургах - Эцэг эх гэртээ хүүхдийнхээ даалгаврыг хийхэд нь туслах, ном уншуулах,

цахим орчинд донтохоос сэргийлэх, хүүхдийнхээ хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх зэргээр гэртээ хүүхэдтэйгээ ажиллах үйл ажиллагаанд эцэг эхийг чадавхжуулах

Шийдвэр гаргахад эцэг эхийг оролцуулах

- Эцэг эхийг бодлого, төлөвлөгөө боловсруулах, сургуулийн үйлчилгээ үзүүлэх аж ахуйн нэгжийг сонгон шалгаруулахад оролцуулах (сургуулийн гуанз ажиллуулах, үдийн хоолоор үйлчлэх аж ахуйн нэгжийг сонгон шалгаруулах г.м),
- Шийдвэр гаргах бүлэгт эцэг эхийн төлөөллийг оролцуулсан журам гаргах,
- Сургуулийн бодлого, хөтөлбөрийн талаар эцэг эхэд мэдээлэл тараах,
- Сургуулийн тэргүүлэх чиглэлийн жагсаалт бэлтгэн тараах,
- Сургуулийн үйл ажиллагааны талаар санал авах,

Олон нийттэй түншлэх-Орон нутгийн захиргааны байгууллага, агентлаг, сургууль, их дээд сургууль, бусад байгууллагатай хамтран ажиллах, хот, дүүрэг, хороо, сургуулийн ажлын төлөвлөгөөг уялдуулах

Эцэг эхийн дэмжлэг авах - Сургалт, хүмүүжлийн ажлыг зохион байгуулахдаа эцэг эхийн дэмжлэгийг авна. Энэ зорилгоор уншлагын танхим ажиллуулах, хүүхдүүдэд зориулсан ярилцлага, урлагийн үзлэгийг зохион байгуулахад эцэг эхийн дэмжлэгийг авах, сургуулийн удирдах зөвлөлд эцэг эхийн төлөөллийг сонгох байдлаар эцэг эхийн туслалцааг авах нь сургуульд ямар асуудал тулгамдаж байгаа, тухайн асуудлыг шийдвэрлэх ямар боломж байгааг тодорхойлоход ихээхэн ач холбогдолтой байдаг.

Эцэг эхтэй харилцаа тогтоох - Эцэг эхтэй хамтран ажиллах эхний алхам мэдээлэл түгээх явдал юм. Мэдээллийг энгийн, ойлгомжтой хэлбэрээр бэлтгэн сурагчдаар дамжуулан эцэг эхэд нь захидал хэлбэрээр хүргүүлэх, гар утсаар мессэж илгээх, цахим шуудан, facebook зэрэг мэдээлэл түгээх боломжит хувилбарыг оновчтой ашиглан эцэг эхтэй харилцаа тогтооно.

Гурав. ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ

Сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эх оролцох соёл бүрэлдэж байж хоёр талын түншлэл тогтвортой, урт хугацаанд үргэлжилнэ. Сургуулиас зохион байгуулагдах ажилд эцэг, эхийн оролцоог хангах нь хамгийн төвөгтэй байдаг. Ялангуяа хүүхэд нь бага ангиас дунд, ахлах ангид шилжсэн үед эцэг эхийг сургуулиас зохион байгуулах ажилд оролцуулах нь хамгийн бэрхшээлтэй байдаг.

Эцэг эхийн оролцоог хангахад тулгарч буй бэрхшээл

Бэрхшээл 1.

Эцэг эх ажил, амьдралтай холбоотой гүйцэтгэх үүргээсээ болоод хурал, зохион байгуулж буй ажлуудад оролцож чаддаггүй.

Шийдэл

- Эцэг эхийн хурлыг тохиромжтой цагт товлох. Үүний тулд ямар цаг тохиромжтой талаар эцэг эхийн дунд тандалт судалгаа хийх (ажлын дараа, хагас сайн өдөр хурал зохион байгуулбал ирц сайн байна), нэг цугларалтаар нэлээд хэдэн ажил амжуулах
- Ажлын цагийн дараа эцэг эхчүүдийн хувьд цэцэрлэгийн болон бага насны хүүхдээ харуулах хүн олох нь хамгийн төвөгтэй байдаг. Иймээс хүүхдээ хуралд дагуулж ирж болохыг мэдэгдээд хүүхдүүдийг нь бусад багш нараар харуулж болох юм. Хурлын дундуур халуун цай, чацарганы шүүсээр дайлах, хөгжөөнт тоглоом тоглуулах зэрэг нь эцэг эхтэй найрсаг харилцаа тогтоох, тэдний оролцоог хангах нэгэн үр дүнтэй арга юм.
- Эцэг эхийн хурлыг өглөөний 7.00-8.00 цагийн хооронд зохион байгуулж болох юм.
- Хуралд ирээгүй эцэг эхчүүдэд мэдээлэл авах боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор хурлын талаарх мэдээллийг цахим шуудангаар илгээх, цаасан дээр мэдээлэл бэлтгэн хүүхдээр нь өгч явуулах, утсаар мэдээлэл өгөх г.м.

Бэрхшээл 2.

Бусдын дунд өөрийгөө илэрхийлэх чадвар муу, мэдээллийг ойлгож чаддаггүй гэсэн шалтгаанаар ядуу, эмзэг бүлгийн иргэд хуралд оролцох сонирхолгүй байдаг.

Шийдэл

- Эцэг эхэд сургуультай түншлэхийн ач холбогдлын талаар ятгах, нөлөөлөх,
- Тусгайлан тэдэнтэй уулзан хуралд хүрэлцэн ирсэнд нь талархах,
- Хурал дээр техникийн үг хэллэг, нэр томъёо хэрэглэхгүй байх,
- Хурлаар хэлэлцэх асуудлыг хураангуйлан бэлдэж хурлын өмнө тараах,
- Эцэг эхийг боловсролын түвшин, ажил эрхлэлт, амьжиргааны түвшингээр нь ялгаварлахгүй харилцах

Бэрхшээл 3.

Эцэг эхтэй хамтран ажиллах талаарх багш нарын мэдлэг, чадвар дутагдах

Шийдэл

- Багш нарыг эцэг эхтэй хамтран ажиллах арга барилд сургах,
- Их дээд сургуулиудтай түншилж багш нараа түншлэл бий болгох асуудлаар чадавхжуулах,
- Залуу багш нараа туршлагатай багш нарт дагалдуулах,
- Түншлэл ханган ажилласан сайн туршлага, загвартай танилцуулах,

Бэрхшээл 4.

Эцэг эх, асран хамгаалагчидтай нь уулзах боломж муу, хүүхэддээ анхаарал тавьдаггүй, эцэг эх нь архины хамааралтай эсвэл нийгэмд биеэ авч явах чадваргүй байх тохиолдол байсаар байна.

Шийдэл

- Тусгайлан судалгаа хийж, зорилтот бүлгийн эцэг эхийн жагсаалт гарган хороо болон бусад холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллах

**Хуудас:
110-151**

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫН АРГА ХЭРЭГСЭЛ

НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫН АРГА ХЭРЭГСЛҮҮД

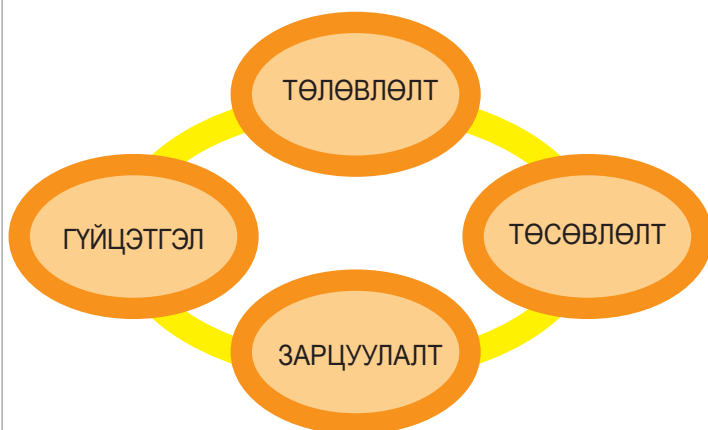
Сургуулийн сайн сайхан байдлыг хангахад чиглэсэн үйл ажиллагаанд бүтээлчээр хамтран ажиллахад төрийн санхүүгийн удирдлагын талаар мэдлэгтэй сургуулийн удирдлага, багш, ажилтан, эцэг эх, бусад оролцогч талуудын оролцоо нэн чухал юм.

Сургуулийн удирдах ажилтан сургууль, олон нийтийн итгэлцлийг бий болгон, харилцан ойлголцох үйл ажиллагааны гүүр юм. Итгэлцэл нь зөвхөн хамтын ажиллагаа, мэдээлэл, мэдлэгээр дамжин бий болдог.

Төрийн санхүүгийн удирдлага нь татвар ноогдуулах, татварын орлого цуглуулах, мөнгөн санг бий болгох, төсвийг тооцох, санхүүжилт олгох, мөнгөн сангийн ашиглалтын явцад хяналт хийх гэсэн үндсэн үүрэгтэй байдаг. Үүнийг энгийнээр тайлбарлбал төрийн санхүүгийн үйл ажиллагааны хүрээнд татвар хуримтлагдана. Уг татварын орлогоос боловсролын үйлчилгээг сайжруулах, дэмжих чиглэлээр тодорхой хөрөнгө мөнгийг төсөвлөнө. Дараа нь төсөвлөсөн хөрөнгө мөнгөний хүрээнд зарцуулалт хийгдэнэ. Уг зарцуулсан мөнгө үр дүнтэй байсан эсэхэд хяналт тавьж боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг үнэлнэ. Энэ бүх ажил төрийн санхүүгийн удирдлагын орчлын хүрээнд явагдана.

Төрийн санхүүгийн удирдлагын орчил өөр хоорондоо шууд уялдаа бүхий төлөвлөлт, төсөвлөлт, зарцуулалт, гүйцэтгэл гэсэн дараах үндсэн дөрвөн үе шатаас бүрдэнэ (Зураг 4).

Зураг. 4 Төрийн санхүүгийн удирдлагын орчил

Нийгмийн эгэх хариуцлагаар дамжуулан эцэг эх сургуулийн шийдвэр гаргалт (төлөвлөлт, төсөвлөлт), түүний хэрэгжилт (зарцуулалт), үйл ажиллагааны үр дүнг (гүйцэтгэлийг үнэлэх) үнэлэхэд оролцож эрхээ эдлэх боломжтой юм.

Бодлого, хөтөлбөр, төсөл, үйл ажиллагааг боловсруулах, төлөвлөх шатнаас эхлээд хэрэгжээд дууссаны дараах үнэлгээ хүртэлх бүхий л үе шатанд нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлж болно. Төрийн санхүүгийн удирдлагын үе шат бүрт өөр хоорондоо ялгаатай нийгмийн эгэх хариуцлагын аргыг хэрэглэнэ.

Эдгээр аргыг төрийн санхүүгийн удирдлагын тухайн үе шатанд хэрэглэхээс бус өөр үе шатанд хэрэглэж болохгүй гэдгийг та онцгой анхаараарай.

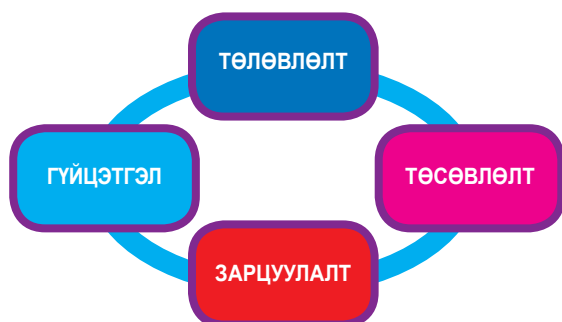
Төрийн санхүүгийн төлөвлөлтийн үе шатанд сургуулийн тулгамдсан асуудал түүний шийдэл, хөгжлийн тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлох зорилгоор оролцоот төлөвлөлт, оролцоот бодлого боловсруулалт зэрэг нийгмийн эгэх хариуцлагын аргыг хэрэглэж болно. Төсөвлөх үе шатанд сургуулийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэхээр төлөвлөгдсөн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай төсвийн хуваарилалт хийгдсэн үү, энэ нь эрх зүйн хүрээнд явагдсан уу гэсэн асуулт дэвшүүлэн уг асуултын хүрээнд оролцоот төсөвлөлт болон төсвийн хяналт шинжилгээний аргыг хэрэглэдэг. Төрийн санхүүгийн зарцуулалтын үе шатанд сургуульд хуваарилагдсан төсвийн хөрөнгийг зөв зарцуулсан байдал, төсвийн зарцуулалт дүрэм, журам болон хууль эрх зүйн хүрээнд хийгдсэн эсэхийг тодорхойлох зорилгоор худалдан авах ажиллагааны хяналт, төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгааг хийдэг бол гүйцэтгэлийн үнэлгээ хийх үе шатанд иргэдийн онооны карт, иргэдийн үнэлгээний карт, иргэдийн тайлангийн карт, иргэдийн оролцоот аудит, нийгмийн аудитын аргыг хэрэглэнэ.

Зураг 5. Төрийн санхүүгийн удирдлагын орчил, нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл

4.1

ТӨЛӨВЛӨЛТИЙН ҮЕ ШАТАНД ХЭРЭГЛЭГДЭХ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫН АРГУУД

Асуулт:

- Сургуулийн хэрэгцээ, асуудал, тэргүүлэх чиглэл юу вэ?
- Асуудлыг ямар аргаар шийдвэрлэх болох вэ?

Арга:

- Оролцоот бодлого боловсруулалт
- Оролцоот төлөвлөлт

Энэ үе шатанд нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл болох “оролцоот бодлого боловсруулалт”, “оролцоот төлөвлөлт”-ийн аргыг ашиглах нь илүү тохиромжтой.

“Оролцоот бодлого боловсруулалт”, “оролцоот төлөвлөлт”-ийн аргын гол онцлог нь иргэдийн санаачилга дээр илүү тулгуурладаг. Энэ хоёр арга нийгмийн идэвхгүй (буюу ядуу, эмзэг бүлгийн хүмүүс) оролцогчдыг гол тоглогчоо болгоход чиглэдэг. “Оролцоот бодлого боловсруулалт”, “оролцоот төлөвлөлт” нь асуудлыг тодорхойлж, түүнийг шийдвэрлэх арга замыг эрэлхийлдгээрээ ижил төстэй боловч хэрэглэгдэх нөхцөл байдлаараа хоорондоо ялгаатай. Энэ хоёр арга нь бодлогын үйл явцын өөр өөр үе шатанд ашиглагддаг болохыг та анхаараарай. “Оролцоот бодлого боловсруулалт”-ыг бодлогын шийдвэр гарахаас өмнө, харин “оролцоот төлөвлөлт”-ийг бодлого хэрэгжүүлэх тухай шийдвэр гарсны дараа хэрэглэхэд илүү тохиромжтой (Түмэнцогтоо.Т, Бямбасүрэн.Я нар, 2017, хууд. 44).

4.1.1 Оролцоот бодлого боловсруулалт

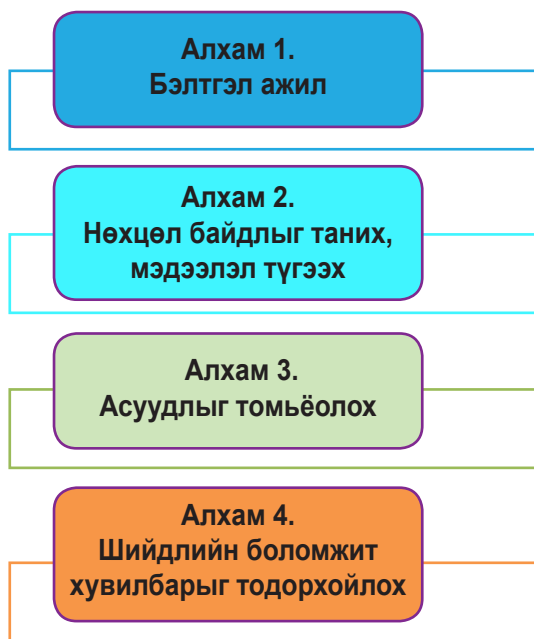
Томас Дай төрийн бодлого гэдгийг “төрөөс хийхээр эсвэл эс хийхээр сонгосон зүйл” хэмээн тодорхойлжээ. Эндээс үзвэл “...нэгдүгээрт, төрийн бодлогын субъект бол төр, хоёрдугаарт, төрөөс тодорхой үйл ажиллагаа явуулах, эсвэл ямар нэг зүйлийг шинээр хийхгүй байх буюу одоогийн байдлыг хадгалах гэсэн үндсэн ойлголтыг төрийн бодлого агуулдаг (Я.Бямбасүрэн, П.Доржсүрэн, 2006)”. Товчхондоо төрийн бодлого бол шийдвэр юм. Улс орны хөгжил, иргэдийн аж амьдрал төр засгийн гаргаж буй бодлого шийдвэрээс шууд хамааралтай байдаг.

Оролцоот бодлого боловсруулалт нь хувь хүн ба иргэдийн бүлгийн оролцоог хангаж, зөвлөлдөх маягаар төрийн бодлогыг боловсруулах тухай ойлголт юм. Энэ нь төрийн бодлого боловсруулах үйл явцтай шууд холбогддог бөгөөд түүнд бодлогын асуудал тодорхойлох, хувилбар боловсруулах гэсэн хоёр үе шатыг багтаан ойлгоно (Түмэнцогтоо. Т, Бямбасүрэн.Я нар, 2017, хууд. 47). Энгийнээр тайлбарлалбал оролцоот бодлого боловсруулах гэдэг нь эцэг эх, багш нар хамтран сургуульд тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх хувилбар боловсруулах үйл явц юм.

Зураг 6. Оролцоот бодлого төлөвлөлтийн ач холбогдол

Зураг 7. Оролцоот бодлого төлөвлөлтийн алхам

Алхам 1. Бэлтгэл ажил

1. БСШУСЯ, Сангийн яам, Нийслэл болон дүүргийн төрийн сан, Боловсролын хэлтэс зэрэг гол оролцогч талуудыг оролцуулсан удирдах зөвлөлийг байгуулна.

2. Бодлогын оролцогч талуудыг тодорхойлох, хэлэлцүүлэг өрнүүлэх зэрэг техник ажлыг зохицуулах төлөвлөлтийн хорооны гишүүдийг томилно.

3. Төлөвлөлтийн хорооны гишүүд Асуудал хэнд хамаатай вэ?, Асуудлыг шийдвэрлэх эрх бүхий байгууллага буюу субъект нь хэн бэ?, Хэний эрх ашиг хөндөгдөж байна вэ? гэсэн асуултад хариулт авах байдлаар оролцогч талуудын ерөнхий зураглалыг гаргана.

4. Оролцогч тал бүрийн төлөөллийг оролцуулсан үндсэн багийг бүрдүүлнэ. Энэ үндсэн багт эцэг эх, ахлах ангийн сурагчид, багш нар орно.

Алхам 2. Нөхцөл байдлыг тодорхойлох

Энэ үе шатны үндсэн зорилго нь эцэг эх болон бусад оролцогч талуудын үзэл бодол, баримт мэдээллийг нэгтгэн ямар асуудал сургуулийн хэмжээнд тулгамдаж байгааг тодорхойлоход оршино.

5. Улс төр, эдийн засаг (хөрөнгө мөнгө, хүний нөөц), нийгмийн өөрчлөлт боловсролын салбар зэрэг бодлогын хам орчинг судлан дүгнэлт гаргана. Боловсролын хам орчин гэдэгт 1) хүртээмж, хамрагдалт 2) тэгш байдал, 3) үр ашиг, 4) сургалтын чанар зэрэг нь багтана.

6. Сургуульд үүссэн нөхцөл байдал, түүнээс ямар асуудал урган гарсныг тодорхойлно.

7. Хязгаарлагдмал нөөцөөр сургуулийн хэмжээнд тулгамдсан бүх асуудлыг шийдвэрлэх боломжгүй учраас тэргүүлэх ач холбогдол бүхий 1-2 асуудлыг сонгон авна.

8. Сургуулийн хэмжээний нэн чухал хэмээн сонгогдсон тухайн асуудлын шалтгаан, үр дагаврыг тодорхойлно. Энэ зорилгоор баримт бичиг судлах, ажиглалт хийх, ярилцлага хийх, санал асуулгын судалгаа хийх, фокус бүлгийн ярилцлага хийх, дуут болон дүрст бичлэг хийх зэргээр үндсэн багийнхан мэдээ, мэдээллийг цуглуулна.

Алхам 3. Асуудлыг томъёолох

9. Цуглуулсан мэдээлэлдээ шинжилгээ хийж тухайн нөхцөл байдал, асуудал, шалтгаан, түүний үр дагаврыг тодорхойлдог. Энэ зорилгоор нөхцөл байдал ямар байна, энэ нөхцөл байдал ямар асуудлыг бий болгож байна, уг асуудал нь нийгэм, иргэдэд ямар үр дагавар учруулж байгааг тодорхойлдог. Тухайлбал ЕБС-д сурах бичгийн хомсдол байгаа нь өнөөгийн нөхцөл байдал юм. Сурах бичгийн хомсдолоос улбаалан сурагчдын сурлагын чанар муудаж байгаа нь асуудал юм.

Аливаа үзэгдэл, үйл явдал ямар нэгэн хүчин зүйлээс шалтгаалан бий болдог. Жишээлбэл, өсвөр насны хүүхдүүдийн гэмт хэрэгт холбогдох байдал сургуулийн хүрээнд тулгамдаж байгаа асуудал гэж үзвэл хүүхдүүдийн гэмт хэрэгт холбогдож байгаа учир шалтгааныг судлан үзнэ. Үүнд эцэг эхийн хараа хяналт, үе тэнгийнхний нөлөө, чөлөөт цагаа өнгөрөөх газар хомс, хүүхдийн суурь хүмүүжил зэрэг олон хүчин зүйл нөлөөлнө. Дараа нь хүүхдүүд гэмт хэрэгт холбогдох нь ямар үр дагавартайг судлан үзнэ. Өөрөөр хэлбэл, гэмт хэрэгт холбогдох нь хүүхдүүд сургууль завсардах, хичээлээр олж авах мэдлэг чадвараа дутуу эзэмшсэнээр ирээдүйдээ сайн сайхан амьдарч чадахгүй байх зэрэг сөрөг үр дагавартай юм. Өөр нэгэн жишээ авъя. Сургалтын чанар муу байгаа нь сурагчдын хандлага тааруу, эцэг эхийн оролцоо сул, сургалтын тоног төхөөрөмж хангалтгүй, багшлах хүний нөөцийн чадавх тааруу, сургуулийн засаглал муу зэрэг олон

хүчин зүйлээс шалтгаална. Сургалтын чанар муу байвал хүүхдүүд ирээдүйдээ нийгэм, эдийн засаг, хүрээлэн буй орчин, улс төртэй холбоотой өөрчлөлтөд хувь нэмрээ оруулж чадахгүй байх үр дагавартай. Сургалтын чанарт нөлөөлөх хүчин зүйлээс магадгүй багшлах хүний нөөц, сурагчдын хандлагад илүү ач холбогдол өгч багшийг чадавхжуулах, эцэг эх хүүхэдтэйгээ тулж ажиллах ажлыг төлөвлөж болох юм. Ийнхүү асуудлын гол хүчин зүйлийг зөв тодорхойлж, түүнд төвлөрч шийдвэр гаргах нь тухайн асуудлыг үндсээр арилгах нөхцлийг бүрдүүлнэ.

Шигтгээ-6

Бодит амьдрал дээр төлөвлөлт, төсөвлөлт хэзээ ч хэрэгждэггүй. Байгууллага жил бүр төлөвлөлт, төсөвлөлт хийж өгдөг боловч яамнаас төсвийг шууд хасч ирүүлдэг. Ирсэн төсвийг сар бүрээр хуваарилах санал өгдөг боловч үүнийг огт харгалзахгүй Нийслэлээс өгсөн хуваарийн дагуу өөрчилж төсвийн зүйл, зарцуулах сарыг өөрчилж хуваарь хийдэг. Энэ тогтолцоо өнөөг хүртэл үргэлжилж байна. Иймээс асар их цаг хугацаа, ажил орж төлөвлөлт, төсөвлөлт хийх шаардлага сургалтын байгууллагад огт хэрэггүй болж байгаа юм. Өөрөөр хэлбэл, Сангийн яамнаас өгсөн төсвийн хүрээнд Нийслэлээс хуваарилсан төсвийг хуваарийн дагуу л зарцуулах эрх сургуульд үлддэг. Ингээд оны төгсгөлийн 2-5 хоногт төсвийн зохицуулалтаар орж ирсэн мөнгийг юунд ч хамаагүй зарцуулах шаардлага гардаг. Иймд Сангийн яам, Нийслэл, дүүргийн Төрийн сангийн хэлтэс, Боловсролын хэлтсийн оролцоо маш чухал.

Эх сурвалж: Улаанбаатар хотын ... сургуулийн захиралтай хийсэн ярилцлагаас

Алхам 4. Шийдлийн боломжит хувилбарыг тодорхойлох

Энэ үе шатанд асуудлыг шийдвэрлэх хувилбарыг хэлэлцэж шийдвэрлэнэ. Жишээлбэл дээр дурдсан сургалтын чанарт нөлөөлөх хүчин зүйлд багшийн чадавх чухал ач холбогдолтой гэж үзвэл үүнийг шийдэх нэг биш хэд хэдэн боломжит хувилбарыг боловсруулна. Шийдлийн хувилбар боловсруулах үйл явцыг дараах дарааллын дагуу хийнэ.

10. Зорилго, зорилт тодорхойлж, холбогдох хувилбаруудыг боловсруулах

- Нөхцөл боломж, зохих нөөцөд тулгуурлан асуудлыг шийдвэрлэх хэд хэдэн хувилбарыг санал болгож, урьдчилан сонгон авсан шалгуураар үнэлдэг.
- Асуудлыг шийдвэрлэх хувилбарууд дээр тулгуурлан зорилго, зорилтыг боловсруулна. Зорилго нь хүрэхээр тэмүүлж байгаа ерөнхий үр дүнг илэрхийлдэг. Зорилт нь бодлогын хүрээнд юу хийгдэх, ямар үр дүнд хүрэх вэ?, Үүнийг хэн, хэзээ, хаана, хэрхэн хийх вэ? гэсэн тодорхой асуултад хариулт өгдөг. Зорилтыг тодорхойлохдоо тодорхой, хэмжигдэхүйц, бодитой, хүрч болохуйц, цаг хугацаатай байх шалгуурыг баримтална.
- Зорилт нь зорилгод хүргэх тодорхой алхам бүрийн үр дүнг илэрхийлсэн байвал хамт олон буюу хэрэгжүүлэгчид тодорхой чиглүүлэгч болж чадна.

11. Хувилбар тус бүрийг үнэлэх

- Шийдлийн хувилбаруудыг үнэлэх үнэлгээний шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулна. Энэ нь тухайн хувилбарын хүрэхээр тэмүүлж байгаа ерөнхий үр дүн, бусад хувилбараас ямар давуу болон сул талтайг тодорхойлох зорилготой юм.
- Шийдлийн хувилбар тус бүр нь ирээдүйд эдийн засаг, нийгэмд ямар үр дагавар бий болгож болзошгүйг үнэлнэ. Жишээ нь, хувилбарыг хэрэгжүүлэх

явцад шаардагдах цаг хугацаа, хөрөнгө, техникийн боломж, хүний нөөц зэргийг үнэлж харьцуулж болно.

- Хувилбаруудыг дараах аргаар үнэлнэ.

Үүнд:

- Ирээдүйн гарц, үр дүн, үр нөлөөг таамаглах
- Өртөг ашгийн шинжилгээ хийх
- Нөөц боломжийг зорилготой харьцуулах
- Орчны шинжилгээ хийх
- Эрсдэлийн шинжилгээ хийх зэрэг олон аргуудыг ашиглана (Түмэнцогтоо.Т, Бямбасүрэн.Я нар, 2017, р. 56).

12. Хувилбарын сонголт хийх

- Асуудлыг шийдэх хувилбар бүрийг сайтар харьцуулж дүн шинжилгээ хийнэ.
- Хувилбарын харьцуулсан судалгаа, шинжилгээний үр дүнд тулгуурлан тухайн шийдэл бүхий хувилбарыг бодлого боловсруулагч болон шийдвэр гаргагчдад танилцуулж, тэдгээрийн давуу ба сул талыг үндэслэл, нотолгоотой танилцуулна.
- Оролцогч талууд хувилбаруудад үнэлгээ хийнэ.
- Оролцогч талууд асуудлыг шийдэх хамгийн оновчтой хувилбарыг сонгоно.

13. Хувилбарын сонголтыг шийдвэрийн төсөл болгон хувиргах

- Хувилбарын сонголтыг хийсний дараа сонгосон хувилбарыг шийдвэрийн төсөл болгон хувиргана.
- Шийдвэрийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлагыг тодорхойлсон байх (Нийгэм, эдийн засгийн төлөв байдал болон түүнийг зохицуулж байгаа хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөөг судалсны үндсэн дээр уг асуудлаар шинээр шийдвэр гаргах болон дагаж мөрдөж байгаа хууль, шийдвэрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үндэслэл, шаардлагыг тодорхойлсон байх)

- Шийдвэрийн төсөл боловсруулах
 - Шийдвэрийн төсөл боловсруулах явцад боловсруулсан тооцоо, судалгаа, мэдээ баримт, шийдвэрийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах төсөв, санхүүгийн зардлын тооцоог гаргасан байх
 - Шийдвэрийг хэрэгжүүлэх талаар цаашид авах арга хэмжээ, түүнийг хэрэгжүүлэх зорилгоор цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох шийдвэрийн талаарх санал боловсруулах
14. Шийдвэрийн төслийг холбогдох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлж, үндэслэл нотолгоотой танилцуулна. Үүнийг холбогдогч талуудын дунд хэлэлцүүлэг, сургалт семинар зохион байгуулах байдлаар хийх нь илүү үр дүнтэй. Хэлэлцүүлэг нь боломжит шийдлийн хувилбарыг хэрхэн үндэслэлтэй боловсруулсан, уг шийдэл нь тулгамдсан асуудлыг үнэхээр шийдвэрлэх боломжтой эсэх, мөн түүнчлэн уг хувилбарыг хэрэгжүүлэх нөхцөл боломж, нөөц хүрэлцээтэй эсэх, судалгаа шинжилгээ нь үндэслэл, нотолгоотой хийгдсэн зэрэг олон асуултад хариулт авах боломжийг өгнө.
15. Асуудлыг шийдэх үйл явцтай холбоотой мэдээллийг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр хэвлэн нийтлэх, цахим хуудсанд байршуулах зэргээр бүх эцэг эх болон бусад оролцогч талуудад мэдээлбэл бусад талын дэмжлэг авахад тус дэмтэй болно.

4.1.2 Оролцоот төлөвлөлт

“Оролцоот төлөвлөлт” нь холбогдогч талууд боловсролын үйлчилгээнд тулгамдсан асуудлыг хамтаараа тодорхойлж, түүнийг шийдвэрлэх стратеги боловсруулах үйл явц юм.

Зураг 8. Оролцоот төлөвлөлтийг хэрэглэх алхам

**Алхам 1.
Боловсролын
үйлчилгээний
хэрэгцээ
шаардлагыг
тодорхойлох**

Энэ үе шатанд эцэг эх боловсролын үйлчилгээний өнөөгийн нөхцөл байдлыг судлан үзэж, ямар асуудал тулгамдаж байгааг тодорхойлох, түүнийг шийдвэрлэх арга зам, сургууль хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэлийг эцэг эх бусад оролцогч талуудын санаа бодолд тулгуурлан тодорхойлдог.

1. Боловсролын үйлчилгээний нөхцөл байдлын талаар мэдээлэл цуглуулж, түүнд шинжилгээ хийнэ. Судалгаанд санал асуулгын хуудас бөглүүлэх, баримт материал судлах, фокус бүлгийн ярилцлага хийх, нөхцөл байдлыг ажиглах, дүрс бичлэг хийх, уулзалт цуглаан, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах зэрэг аргыг ашиглаж болно. Ингэхдээ нэн ядуу болон нийгмийн эмзэг бүлгийг хамруулахаа бүү мартаарай. Боловсролын үйлчилгээний нөхцөл байдлыг үнэлэх судалгааг хийхдээ холбогдох төр захиргааны байгууллага, тухайн салбарт ажилладаг сайн дурын байгууллага болон бусад хүмүүстэй хамтран ажиллаж, хэлэлцүүлэг, уулзалт семинар зохион байгуулж, харилцан зөвлөлдөх нь илүү үр дүнтэй байдаг. Боловсролын үйлчилгээний нөхцөл байдлыг үнэлэх судалгааны үр дүн нь цаашдын үйл ажиллагааны эхлэл болох бөгөөд сургуулийн хувьд нэн тэргүүнд шийдвэрлэвэл зохих ямар асуудал байгааг тодорхойлоход дөхөмтэй.
2. Боловсролын үйлчилгээний нөхцөл байдлын талаарх судалгааны үр дүнг эцэг эх, бусад оролцогч талуудад танилцуулна.
3. Эцэг эхээс тулгамдсан асуудлын талаар хэлэлцүүлэг өрнүүлнэ. Эцэг эх боловсролын үйлчилгээнд тулгамдсан асуудлын талаар өөр өөр санаа бодолтой байдаг. Зарим эцэг эх үдийн хоол амтгүй, нэг ангид хэт олон хүүхэд сурдаг, хүүхдүүд

хичээлээ ойлгохгүй байна, багш нар гэрийн даалгавар шалгадаггүй нь хамгийн бэрхшээлтэй асуудал гэж үзэж байхад нөгөө хэсэг нь ариун цэврийн өрөө бохир, биеийн тамирын заал хүүхдүүдэд хүртээмжгүй, багш нарын хандлага тааруу зэргийг нэн даруй шийдэх асуудал гэж үздэг.

4. Эцэг эхийн зүгээс гаргасан асуудлыг эрэмбэлнэ. Тодорхойлсон асуудлыг эрэмбэлэхдээ нэрлэсэн /номинал/ бүлгийн техникийг ашиглах нь үр дүнтэй. Нэрлэсэн бүлгийн арга гэдэг нь сургуулийн хэмжээнд тулгамдаж буй асуудлыг жагсаан тэдгээрээс нэн чухал гэснийг сонгох үйл явц юм. Дийлэнх сонголт авсан асуудлыг үлдээгээд бага сонголт бүхий асуудлыг хасна. Дараа нь үлдсэн асуудлуудаас зөвхөн нэг эсвэл хоёроос гурвыг сонгон авдаг. Асуудал нь ирээдүйд үүсэх асуудал бус харин яг одоо бодит амьдралд сурагчдад сөргөөр нөлөөлж буй асуудал байна.

Таны асуудлыг
шуурхай
шийдвэрлэж,
хамтран ажиллаж
чадах төр
захиргааны
байгууллага
бол нутгийн
удирдлагын
байгууллага буюу
аймаг, сумын
ИТХ, Засаг дарга,
түүний Тамгын
газар, болон
баг, хорооны
ИНХ, Засаг дарга
байдаг.

Алхам 2.

Орон нутгийн нөөц хөрөнгийг харгалзан үзэх

5. Боловсролын үйлчилгээнд нэн тэргүүнд тулгамдсан асуудлыг тодорхойлсны дараа тухайн асуудлыг орон нутгийн нөөц хөрөнгөөр шийдвэрлэх боломжтой эсэхийг судалж үзэх нь чухал.

Эцэг эх болон бусад оролцогч талууд сургуулийн хэмжээнд нэн тэргүүнд тулгамдаж буй асуудлыг оновчтой зөв тодорхойлж чадсан ч түүнд зарцуулах төсөв хөрөнгө байхгүй бол уг асуудлыг шийдвэрлэх боломжгүй юм.

6. Иймээс эцэг эх болон бусад оролцогч талууд зөвхөн асуудлыг тавьж, орон нутгийн төр захиргааны байгууллагад шаардлага хүргүүлээд хүлээж суух бус харин тухайн орон нутагт асуудлыг шийдвэрлэх нөөц хөрөнгө байгаа эсэх, хэрэв байхгүй бол түүнийг хэрхэн олох, эцэг эхийн оролцоо юу байж болох талаар нарийн судалж, холбогдох байгууллага, албан тушаалтантай хамтран ажиллана. Нөөцийн гурван хэлбэр бий.

Үүнд:

- **Нэгдүгээрт**, эцэг эхийн дэмжлэг дээр үндэслэн асуудлыг шийдэх. Жишээлбэл, дотуур байрын тохижилттой холбоотой зарим асуудлыг эцэг эхийн оролцоотойгоор шийдэж болно. (Ховд, Мянгад сум, х-66-70)
- **Хоёрдугаарт**, анги танхим, сургуулийн засвартай холбоотой асуудлаар орон нутгийн түвшинд түншлэл бий болгох замаар орон нутгийн удирдлага, тухайн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, сургууль төгсөгчдийн холбоо, нутгийн зөвлөлөөс дэмжлэг хүсэн хамтран ажиллаж болно.
- **Гуравдугаарт**, үндэсний болон аймаг, дүүргийн нөөцөд тулгуурлан сургуулийн байрыг шинээр барих зэрэг ажлыг хийнэ. Нийгэмд нэн тэргүүнд тулгамдсан асуудалд зориулсан тодорхой төсөв хөрөнгө тухайн орон нутагт байх нь зүй ёсны хэрэг юм. Сургуулийн өмнө тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх хөрөнгийг гаргуулах нэг эх үүсвэр нь 2011 онд батлагдсан Төсвийн тухай хуулиар орон нутагт жил бүр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төслүүдийг санхүүжүүлэх зорилго бүхий “Орон нутгийн хөгжлийн сан” юм. Уг сангийн үндсэн зорилго нь орон нутгийн хөгжлийг дэмжих, бүс нутгийн тогтвортой байдлыг хангах замаар иргэдийн тогтвор суурьшилтай ажиллаж, амьдрах орчин бүрдүүлэхэд чиглэдэг байна.

Алхам 3. Төслийн санал боловсруулах

7. Сургуулийн нөхцөл байдлыг үнэлсэн судалгааны үр дүнг нийт эцэг эх, бусад оролцогч талуудын дунд нээлттэй танилцуулах, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх ажлыг зохион байгуулна.

Төсөл гэдэг нь боловсролын үйлчилгээг сайжруулах ажлыг тодорхой хугацааны дотор хийж гүйцэтгэх зохион байгуулалттай үйл ажиллагаа буюу асуудал шийдвэрлэх арга зам юм. Төсөл нь цаг хугацаа, зардал мөнгө, хамрах хүрээ зэргийг сайтар тооцож боловсруулагдсан байх

ёстой. Хамгийн чухал нь төслийн саналыг боловсруулахдаа түүний үндэслэл, шалтгааныг тодорхой, оновчтой дурьдах нь чухал байдаг. Тиймээс төслийн үндэслэл хэсэгт боловсролын үйлчилгээний нөхцөл байдлын үнэлгээний үр дүн, дүгнэлтийг тусгах байдлаар сургуулийн хэмжээнд тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зайлшгүй хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлон бичнэ.

8. Төслийн зорилго, зорилтыг тодорхойлохдоо тухайн асуудлыг шийдвэрлэснээр ямар үр дүнд хүрэх боломжтойг илэрхийлсэн эцсийн үр дүн байдлаар томъёолох хэрэгтэй.

9. Дэвшүүлсэн зорилгодоо хүрэхийн тулд ямар стратеги, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх талаар төлөвлөгөө боловсруулна.

10. Боловсруулсан төслийн саналаа иргэд, олон нийтэд танилцуулах, тэднийг мэдээллээр хангах ажлыг зохион байгуулна.

Хүснэгт 3. Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний жишиг загвар

Дд	Үйл ажиллагаа	Хариуцах эзэн	Хугацаа		Шаардлагатай нөөц (хүн, санхүү, техник хэрэгсэл гэх мэт)	Үр дүн (хүрэх түвшингийн үзүүлэлт)
			Эхлэх хугацаа	Дуусах хугацаа		

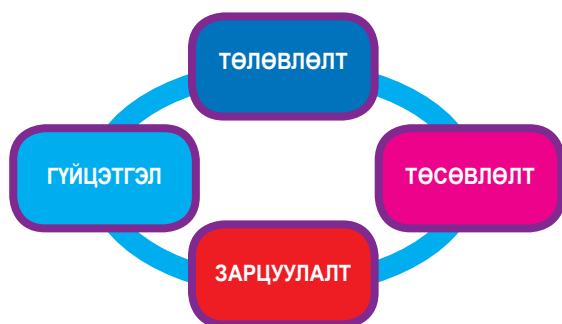
Алхам 4. Төслийн саналыг эцэслэн батлуулах

11. Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэгчид төслийн саналаа холбогдох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд уламжилна.

12. Боловсруулсан төслийн саналаа холбогдох байгууллагад хүргүүлснээр уг асуудал шийдэгдэхгүй учраас асуудлыг шийдвэрлэхэд тусалж чадах бодлого боловсруулагч, шийдвэр гаргагчдад нөлөөллийн ажлыг эцэг эхийн оролцоотой зохион байгуулна. Нөлөөллийн ажлын гол зорилго нь олон нийтийн анхаарлыг боловсролын үйлчилгээнд тулгамдаж буй асуудалд хандуулах явдал юм. Холбогдох байгууллага нь үүнийг өөрийн шийдвэртээ тусгаснаар төслийн санал батлагдаж бодит ажил болох боломжтой болдог.

4.2

ТӨСӨВЛӨЛТИЙН ҮЕ ШАТАНД ХЭРЭГЛЭГДЭХ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫН АРГУУД

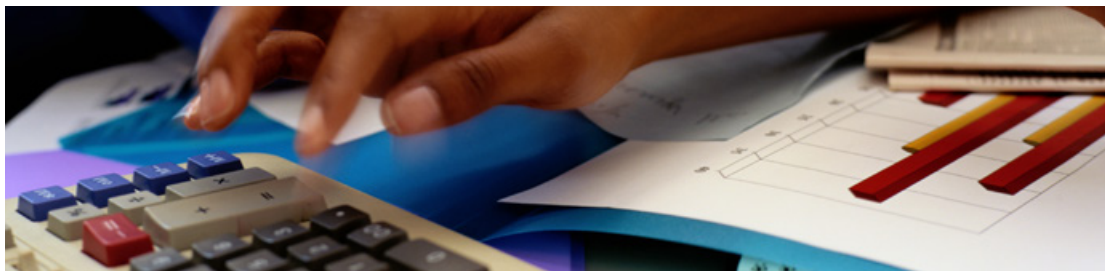

Асуулт:

- Сургуульд тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд шаардлагатай төсвийн хуваарилалт хийгдсэн үү?
- Энэ нь хуулийн хүрээнд хийгдсэн үү?

Арга:

- Оролцоот төсөвлөлт
- Төсвийн хяналт-шинжилгээ/ шинжилгээ

ТӨСӨВ

Төсөв гэдэг нь ирэх хичээлийн жилд хийгдэхээр төлөвлөсөн үйл ажиллагааг мөнгөн дүнгээр илэрхийлсэн хэлбэр юм. Өөрөөр хэлбэл төсөв нь ирээдүйн цаг хугацааны турш хэрэгжих үйл ажиллагааг төлөвлөөд дараа нь тухайн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мөнгөний тоо хэмжээг урьдчилан тооцоолсон тооцоо юм. Гаргасан тооцоог эргүүлээд хяналтын арга хэрэгсэл болгон ашиглах боломжтой.

Сурагчдын эцэг эх сургуулийн төсвийг хэрхэн боловсруулдаг, түүнд чухам юу тусгадаг тухай огтхон ч анхаардаггүй. Тэдэнд хүүхдүүд нь яагаад хичээлдээ муу дүн авав, яагаад бусдад уруу татагдаад байна, яагаад үдийн цайгаа уулгүй орхиод байгаа нь чухал байдаг. Гэтэл эдгээр тулгамдсан асуудлуудын шалтгааныг төсвөөс хайх хэрэгтэйг эцэг эх огтхон ч ойлгодоггүй.

Иймээс нэн тэргүүнд хийх шаардлагатай ажил бол төсөв хомс байгаагаас бидэнд ийм асуудал тулгамдаж байна, төсөвтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд сургууль ганцаараа хүчин мөхөсөж байна, эцэг эх, ахлах ангийн сурагчид, сургуулийн багш, ажилтнууд нэгдэн сургуульд шаардлагатай мөнгөний араас уйгагүй хөөцөлдвөл үр дүнд хүрч болохыг эцэг эхэд маш сайн ойлгуулах шаардлагатай.

Төлөвлөлтийн үе шатанд тодорхойлогдсон асуудлыг шийдвэрлэх, боловсролын үйлчилгээг сайжруулах нөөцийг хэрхэн хуваарилах тухай санал боловсруулах үйл явц нь төсөвлөлтийн үе шатанд хийгдэнэ. Энэ үе шатанд нийгмийн эгэх хариуцлагын дараах хоёр арга хэрэглэгдэнэ. Үүнд:

1. Оролцоот төсөвлөлт
2. Төсвийн хяналт-шинжилгээ/шинжилгээ

4.2.1 Оролцоот төсөвлөлт

Оролцоот төсөвлөлт нь сургуулийн төсөв боловсруулах, шийдвэр гаргах, төсвийн хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээ хийхэд эцэг эх болон бусад оролцогч талуудыг шууд оролцуулдаг үйл явц юм. (World Bank, Social accountability E-guide).

Оролцоот төсөвлөлтийн зорилго

- Сургуулийн үйл ажиллагааны зорилгыг биелүүлэх
- Сургууль үр дүнтэй шийдвэр гаргахад туслах
- Сургуулийн санхүүгийн нөөцөд хяналт тавих
- Сургууль хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэлийг эцэг эх бусад оролцогч тал тодорхойлж төсөвт тусгах замаар төсвийн хуваарилалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх
- Сургуулийн үйл ажиллагааг үр дүнтэй зохион байгуулах

- Хязгаарлагдмал нөөцийн ашиглалтыг оновчлох, эцэг эх болон бусад оролцогч тал, сургуулийн захиргаа хамтдаа төсвийн хязгаарлалтын талаар хэлэлцэж удирдлага, хариуцлагыг сайжруулах
- Сургуулийн төсвийн ил тод байдлыг дэмжих

Оролцоот төсөвлөлтийн аргыг анх 1980 онд Бразилийн Хөдөлмөрийн нам санаачлан хүн амын нягтшил ихтэй Порто Алегро хотод нэвтрүүлсэн юм.

Иргэд өөрсдийн хэрэгцээ шаардлага, амьдарч буй орон нутгийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэлдээ тулгуурлан төрөөс санхүүжүүлэх шаардлагатай төсөл, хөтөлбөр, үйл ажиллагааны талаар яриа хэлэлцүүлэг өрнүүлсэн нь ихээхэн үр дүнтэй болжээ (World Bank, 2000). Оролцоот төсөвлөлтийг дараах алхмыг даган хийгээрэй.

Зураг 9. Оролцоот төсөвлөлтийн алхам

Алхам 1.
Бэлтгэл ажил

Алхам 2.
Уулзалт зохион байгуулах

Алхам 3.
Оролцоот төсөвлөлтийн зөвлөлийн хурал

Алхам 4. Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх

Нэгдүгээр алхам.

Бэлтгэл ажил

1. Оролцогч талуудын сүлжээ үүсгэх. Эцэг эх, сурагч, багш, ажилтнууд, сум дүүргийн боловсролын асуудал хариуцсан нэгжийн удирдлага зэрэг оролцогч талуудын дунд сүлжээ үүсгэнэ. Сүлжээ үүсгэхэд интернэт холболттой газар facebook ашиглаж, харин алслагдсан сум, багт багийн дарга нар мэдээлэл дамжуулагчаар ажиллах, эсвэл багш нар тодорхой багийг хариуцан эцэг эхэд мэдээлэл дамжуулах, тэднийг холбох үүрэг гүйцэтгэнэ.
2. Сургуулийн төсөв, төсөв боловсруулах үе шат, цаг хугацааны талаарх мэдээллийг хурал цуглаан, мессэж, facebook, цахим шуудан, захиагаар дамжуулан илгээхээс аль тохиромжтойг нь сонгон эцэг эхэд мэдээлэл тараана. Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх урьдач нөхцөл сэдвийн хүрээнд дурьдагдсан мэдээлэл тараах хэлбэрээс аль тохиромжтойг нь сонгоорой.
3. Эцэг эхийг сургууль дээр ирж бодит байдалтай өөрийн биеэр танилцахыг уриалж сургуулийн үйл ажиллагаатай танилцах өдрүүдийг бүлэг тус бүрээр хуваарилан гаргана.
4. Захирал өнгөрсөн болон ирэх хичээлийн жилийн төсвийн талаарх мэдээллийг энгийн ойлгомжтой байдлаар зураг, хүснэгт ашиглан урьдчилан боловсруулна. Энэ мэдээлэлд ирэх хичээлийн жилд суралцах сурагч, ажиллах багш ажилтнуудын тоо, үйл ажиллагаанд шаардлагатай хөрөнгө зэргийг агуулсан байна.
5. Эцэг эх, бусад оролцогч талуудын үүргийг тодорхойлж, тэдэнтэй хамтран ажиллах, оролцоот төсөвлөлтийн үйл явцыг зохицуулах дүрмийг боловсруулна.
6. Хэлэлцүүлэг зохион байгуулах бүлгийн хуваарийг гаргана. Тухайлбал, 6 дугаар ангиудыг нэгтгэн нэг бүлэг үүсгэх байдлаар хуваарилалт хийнэ.
7. Бэлтгэл ажлыг хангаж дууссаны эцэст дараах байдлаар хурлын хэлэлцэх асуудлыг боловсруулан эцэг эх болон бусад оролцогч талуудад тараана.

Хүснэгт 4. Оролцоот төсөвлөлтийн хурлын хэлэлцэх асуудал боловсруулах жишиг хуудас

Сургуулийн нэрийг бичих

Хурал зохион байгуулах он сар өдрийг бичих

Хүрэх үр дүн

- Сургуулийн төсвийг хянах
- Сургуулийн үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлох
- Тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд төсвийн тооцоог гаргах

Хэлэлцэх асуудал

Үйл ажиллагаа	Зохион байгуулах хэлбэр	Хэн	Хугацаа
▪ Уулзалтыг нээх ▪ Уулзалтын зорилго, баримтлах хэм хэмжээ, дүрмийг танилцуулах	Мэдээлэл өгөх	_____, Захирал	5 мин
▪ Дүүргийн төсвийн байдал ▪ Сургуулийн эрхэм зорилго, тэргүүлэх чиглэлийг танилцуулах	Мэдээлэл өгөх/ хэлэлцэх	_____, Захирал Төрийн сангийн хэлтэс	10 мин
▪ Өнгөрсөн хичээлийн жилийн төсвийг танилцуулах ▪ Ирэх хичээлийн жилийн төсвийг танилцуулах ▪ Дээрх хоёр төсвийн харьцуулалт, ижил болон ялгаатай талуудыг танилцуулах	Танилцуулга Мэдээлэл өгөх/ хэлэлцэх	_____, Захирал Төрийн сангийн хэлтэс	10 мин
▪ Сургуулийн мэдээлэл ➢ Сурлагын амжилт ➢ Суралцагчдын идэвх, оролцоо ➢ Харилцаа (багш хоорондын, багш-сурагчдын, сурагч хоорондын) ✓ Сургуулийн үйл ажиллагааны талаарх судалгааны үр дүн ✓ Сургуулийн ирэх жилийн төлөвлөгөө ✓ Бусад	Мэдээлэл өгөх/ хэлэлцэх	Захирал	15 мин
▪ Хэлэлцүүлэг ✓ Өнгөрсөн жил юу нь сайн байсан бэ? ✓ Энэ жил юуг сайжруулах хэрэгтэй байна вэ? ✓ Ирэх жил ямар өөрчлөлт хийх хэрэгтэй вэ? ✓ Хэрхэн энэ өөрчлөлтийг хийх вэ?	Хэлэлцэх	Бүх оролцогч талууд	15 мин
▪ Шаардлагатай хөрөнгийг тооцох	Мэдээлэл өгөх	Захирал	5 мин
▪ Ирэх жилийн тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлох	Хэлэлцүүлэг	Бүх оролцогч талууд	20 мин
▪ Түншлэлийн боломж/ хэрэгцээ	Хэлэлцүүлэг	Бүх оролцогч талууд	10 мин
▪ Дүгнэлт, дараагийн алхам ✓ Төсвийг тооцоолох хугацаа ✓ Оролцогч талууд төсвийг хянах	Мэдээлэл өгөх/ хэлэлцэх	_____, Бүх оролцогч талууд	5 мин
▪ Үнэлгээ/хаалт	Үнэлгээ хийх	_____, Оролцогчид	5 мин

Хоёрдугаар алхам. Сургуулийн хэмжээнд уулзалт зохион байгуулах

8. Төсөвлөх үйл ажиллагааг сургууль, сум дүүргийн стратегийн чиглэл, зорилготой дүйцүүлэн боловсруулна.
9. Уулзалтын эхэнд оролцоот төсөвлөлтийг хэрхэн, ямар дүрэм журам, зохицуулалтын хүрээнд зохион байгуулах, сургуулийн зүгээс тодорхойлсон тэргүүлэх чиглэл юу болох тухай мэдээллийг эцэг эх бусад оролцогч талуудад өгнө.
10. Сургуулийн төсөвтэй холбоотой мэдээллийг захирал танилцуулна. Танилцуулгаа хэвлэж тараасан байна.
11. Захирлын танилцуулгын дараа хэлэлцүүлэг өрнүүлэх асуулт хариултын цаг гаргана.
12. Эцэг, эх болон төрийн сангийн мэргэжилтэн зэрэг бусад оролцогч талууд харилцан ярилцаж сургуулийн хэмжээнд тулгамдсан асуудал, тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлж эрэмбэлэнэ. Ингэхдээ дараах хуудсыг ашиглаж болно.

Хүснэгт 5. Оролцоот төсөвлөлтийн жишиг хуудас

Сургуулийн нэр:.....

Хурал зохион байгуулах он сар, өдөр

Сургуулийн 2019-2020 оны хичээлийн жилийн төсвийг боловсруулахад таны санал бидэнд нэн чухал байна. Та сургуулийн хэмжээнд тулгамдаж буй асуудлыг 1-3 хүртэл эрэмбэлэн, уг асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэж болох саналаа бичнэ үү (Зөвхөн 3-ыг сонгоно).

Сургуулийн хэмжээнд тулгамдаж буй асуудлууд	Эрэмбэ	Шийдэл
	1	
	2	
	3	

13. Эцэг эх болон бусад оролцогч талууд хэлэлцэж, харилцан тохиролцсоны эцэст нэн тулгамдсан тодорхой тооны асуудлыг сонгоно.
14. Бүлэг тус бүр “Оролцоот төсөвлөлтийн зөвлөл”-д өөрсдийг нь төлөөлөх боломжтой 1-2 төлөөллийг сонгоно.
15. “Оролцоот төсөвлөлтийн зөвлөл”-д сонгогдсон эцэг эх төсөвлөлтийн бүлгээс гаргасан саналаар мэдээлэл хийхдээ бэлдэнэ.
16. Уулзалтын төгсгөлд дараах хүснэгтийг ашиглан оролцоот төсөвлөлтийн үр дүнг эцэг эхээр үнэлүүлээрэй.

Хүснэгт 6. Оролцоот төсөвлөлтийг үнэлэх хуудас

Сургуулийн нэрийг бичих

Та дараах асуултад хариулж оролцоот төсөвлөлтийн үйл ажиллагаанд үнэлгээ өгнө үү. Таны үнэлгээ дараа дараагийн оролцоот төсөвлөлтийн үйл явцыг сайжруулахад ашиглагдах болно.

Мэдээлэл	Санал огт нийлэхгүй байна	Санал бага зэрэг нийлж байна	Санал дунд зэрэг нийлж байна	Ер нь санал нэгтэй байна	Санал бүрэн нийлж байна
Сургуулийн төсвийн талаар өгсөн мэдээлэл ойлгомжтой байсан.					
Захирлын мэдээлэл төсвийн талаарх ойлголттой болоход тустай байлаа.					
Би сургуулийн төсвийн талаарх мэдээллийг орон нутгийн бусад иргэдэд түгээнэ.					
Би өөрийн оролцоогоо үнэ цэнэтэй гэдгийг мэдэж авлаа.					
Би сонирхсон асуултдаа хариулт авч чадсан.					

Нэмэлт санал

Гуравдугаар алхам. Оролцоот төсөвлөлтийн зөвлөлийн хурал зохион байгуулах

- “Оролцоот төсөвлөлтийн зөвлөл”-д сонгогдсон эцэг эхийн төлөөлөл хуралдаж бүлэг бүрээс гаргасан асуудлуудаа танилцуулна.
- Анги бүрээс гарсан саналуудыг нэгтгэн харилцан ярилцах замаар сургуулийн хэмжээнд тулгамдаж буй асуудлын эрэмбийг үүсгэнэ.
- Төсвийг боловсруулахдаа дараах асуултад хариулаарай. Үүнд:
 - Төсөв хамтын ажиллагаанд тулгуурлан боловсруулагдсан уу?
 - Төсөв сургуулийн бодлого, тэргүүлэх чиглэлтэй уялдаатай боловсруулагдсан уу?
 - Төсөв сум, дүүргийн, улсын бодлогын орчинтой нийцэж байна уу?
- Сургуулийн хэмжээнд тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд шаардлагатай төсвийн хэмжээг тодорхойлно.
- Эцэг эхийн оролцоотой боловсруулсан төсвийг сургуулийн зөвлөлд хүлээлгэн өгнө.

Шигтгээ-7

Монгол улсад ерөнхий боловсролын сургуулиудыг санхүүжүүлэх зарчим нь санхүүжилтийн томъёо ашиглах (суралцагчдын тоо, газарзүйн байршилд үндэслэн), үйл ажиллагааны зардлаар нь санхүүжүүлэх (сургуулийн засвар), зарим үед эрэлтэд суурилсан санхүүжилтэд (эмзэг бүлгийн хүүхдийг сурах бичгээр хангах) тулгуурладаг (Economic Research Institute, Боловсролын хамтын ажиллагааны нийгэмлэг, 2013)

Дөрөвдүгээр алхам. Төсвийг төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүлээлгэн өгөх

22. “Оролцоот төсөвлөлтийн зөвлөл”, сургуулийн зөвлөл боловсруулсан төсвийг хянан үзэж баталгаажуулна. Ингэхдээ эцэг эх болон бусад оролцогч талуудын гаргасан саналыг өөрчилж болохгүйг онцгой анхаарна уу.

Хүснэгт 7. Төсөвлөлт дэх эцэг эх, бусад оролцогч талуудын оролцоо

Дд	Хийгдэх ажил	Хугацаа	Оролцооны хэлбэр
1	Бэлтгэл ажил	Жил бүрийн 2 дугаар сарын 28-ны дотор	Сургуулийн зүгээс бэлтгэл ажлыг хангана
2	Оролцогч талуудын дунд уулзалт зохион байгуулах	Жил бүрийн 4 сарын 30-ны дотор	Эцэг эх, оролцогч талууд хэлэлцүүлэгт оролцох
3	Төсөвлөлтийн зөвлөлийн хурал зохион байгуулах	Жил бүрийн 5 сарын 30-ны дотор	Эцэг эхийн төлөөлөл болон бусад оролцогч талууд шийдвэр гаргах
4	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд суурилсан жилийн төсвийн хязгаарын саналаа санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх /Хуулийн 8.3.1. /	Жил бүрийн 6 дугаар сарын 10-ны дотор	Сургуулийн зүгээс төсвийн саналаа хүргүүлэх
5	Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн жилийн төсвийн хязгаарын саналыг нэгтгэн боловсруулж, Засгийн газарт хүргүүлэх; /Хуулийн 8.3.2 /	Жил бүрийн 6 дугаар сарын 20-ны дотор	Оролцогч талууд өөрсдийн төсвийн санал дэмжигдсэн эсэхд хяналт тавьж ажиллана
6	Засгийн газар төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн жилийн төсвийн хязгаарын төслийг хэлэлцэн батлах /Хуулийн 8.3.3/	Жил бүрийн 7 дугаар сарын 01-ний дотор батлах;	Оролцогч талууд төсвийн санал хэлэлцэн батлуулахад хяналт тавих, санал орхигдох тохиолдолд төрийн байгууллагад шахалт өгч ажиллах
7	Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Засгийн газрын баталсан жилийн төсвийн хязгаарыг төсвийн удирдамжийн хамт төсвийн ерөнхийлөн захирагчид хүргүүлэх. /Хуулийн 8.3.4 /	Жил бүрийн 7 дугаар сарын 5-ны дотор	Оролцогч талууд өөрсдийн төсвийн санал орхигдсон эсэхд хяналт тавьж ажиллана

Төсвийн тухай хуулийн 8.4.3-т заасны дагуу төсвийн ерөнхийлөн захирагч ирэх жилийн төсвийн саналаа жил бүрийн 8 дугаар сарын 15-ны дотор санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх хүртэл хугацаанд эцэг эх болон бусад оролцогч талууд өөрсдийнх гаргасан төсвийн санал орхигдсон эсэхэд санаа тавин ажиллана.

Шигтгээ-8

АНУ-ын Форест Гров сургууль төсөвлөлт хийхдээ бүх төсвөө 100 долларт багтаах байдлаар багасган хэрэглэдэг. Тухайлбал, 100 долларынхаа 16.46 долларыг багш нарын цалинд, 45 центийг сурах бичиг худалдан авахад, 15.82 центийг цахилгаан халаалтад гэх мэтээр хуваарилалт хийдэг. Ийнхүү мөнгөний хэмжээг багасгаж төлөвлөх нь эцэг эх, ахлах ангийн сурагчдад илүү ойлгомжтой байдаг ажээ.

4.2.2 Төсвийн хяналт-шинжилгээ

Төсвийн хараат бус хяналт-шинжилгээ нь Засгийн газрын бус байгууллага (иргэний нийгмийн байгууллага, хэвлэл мэдээлэл, хараат бус шинжээч, эцэг эх г.м) төсвөөр дамжин хуваарилагдах төрийн зардал ба хөрөнгө оруулалтын талаарх мэдээллийг шинжлэх, тайлбарлах, түгээх үйл явц юм (World Bank, Social accountability E-guide).

Төсвийн хараат бус хяналт-шинжилгээг дараах зорилгоор хийдэг. Үүнд:

- Төсвийн үйл явц дахь сул талыг тодорхойлох
- Төсвийн хөрөнгийн хуваарилалтад нөлөөлөх
- Хэт техникийн хэлээр илэрхийлэгдсэн албан ёсны төсвийн нууцыг тайлах, төсвийн төлөвлөлт болон эрх баригчдын амлалтын тодорхой бус байдлыг задлан шинжилж ил болгох
- Нийгмийн эмзэг бүлэгт зориулсан төсвийн хуваарилалтыг сайжруулах нөлөөллийн ажлыг хүчирхэгжүүлэх
- Төсвийн талаарх олон нийтийн ойлголтыг мөн төсвийн мэдээлэл хуваалцах үйл явцыг сайжруулах

Зураг 10. Оролцоот төсөвлөлтийг хэрэглэх алхам

Алхам 1.

Чадавх бий болгох сургалт зохион байгуулах

Алхам 2.

Төсвийн мэдээллийн хүртээмж, мэдээлэл цуглуулах

Алхам 3.

Шинжилгээ хийх

Алхам 4.

Шинжилгээний үр дүнг тогтоох

Алхам 5.

Нөлөөллийн үйл ажиллагаа явуулах ба зөвшилцөл бий болгох

Алхам 1. Чадавх бий болгох сургалт зохион байгуулах

Төсвийн хяналт-шинжилгээг хийх урьдач нөхцөл нь эцэг эхийг төсвийн мэдээллийг шинжлэх, ойлгох чадавхтай болгох явдал юм. Чадавх бий болгохын тулд 1) эцэг эх төсвийн чиглэлээр мэргэшсэн мэргэжлийн судлаачид, мэргэжлийн байгууллагатай хамтран ажиллах, 2) санхүү эдийн засгийн чиглэлээр мэргэшсэн эцэг эхийг төлөөлөл болгон

ажиллуулах, 3) эцэг эхийг чадавхжуулах тусгайлсан сургалт зохион байгуулах зэрэг болно.

Энэ чиглэлийн сургалт нь төсвийн “цагаан толгойд” суралцах, төсвийн үйл явцыг ойлгох, төсвийн шинжилгээ хийх, шинжилгээний үр дүнг тайлагнах, мөн түүнчлэн нөлөөллийн үйл ажиллагаа явуулах чадварыг сайжруулахад чиглэгддэг.

Шигтгээ-9

Ерөнхий боловсролын салбарын төсвийн төлөвлөлт, санхүүжилтийн үндэслэл нь хувьсах зардлын норматив бөгөөд Боловсролын тухай хуулийн дараах заалтуудаар баталгаажсан байна.

40.1.Төрийн өмчийн боловсролын сургалтын байгууллагыг тогтмол болон нормативт зардлаар санхүүжүүлнэ.

40.2.Төрийн өмчит бүх шатны сургууль, цэцэрлэгийн тогтмол зардал, ерөнхий боловсролын сургууль, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын дотуур байрын нийт зардал, тусгай сургуулийн сурагчийн үдийн хоолны зардал, цэцэрлэгийн байршлыг харгалзан хүүхдийн хоолны зардлын тодорхой хувь, өмчийн хэлбэр харгалзахгүйгээр амгийн болон амгийн төлөө бус цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургуулийн албан болон албан бус сургалтад хамрагдаж байгаа нэг суралцагчид ногдох хувьсах зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

40.3.Сургуулийн өмнөх болон бага, дунд, мэргэжлийн боловсрол эзэмшүүлэхэд нэг суралцагчид ногдох хувьсах зардлын дундаж норматив, түүний бүрэлдэхүүн, аймгийн төвөөс бусад сум, тосгон, багийн сургуульд бага, суурь, бүрэн дунд боловсрол эзэмшүүлэхэд нэг суралцагчид ногдох хувьсах зардлын хүүхдийн тооноос хамаарсан өсөн нэмэгдэх итгэлцүүрийг Засгийн газар жил бүр шинэчлэн тогтооно.

40.5.Нэг суралцагчид ногдох хувьсах зардлыг сургуулийн байршил, хэв шинж, мэргэжлийн чиглэл, олон улсын хөтөлбөрийн сургалттай ерөнхий боловсролын сургуулийн сургалтын онцлог болон хөгжлийн бэрхшээлтэй суралцагчийн тусгай хэрэгцээтэй уялдуулан энэ хуулийн 40.3-т заасан сургалтын байгууллага тус бүрээр ялгавартай тогтоох бөгөөд аргачлалыг нь боловсролын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

41.3.Төрийн бус өмчийн ерөнхий боловсролын сургуулийн нэг суралцагчид төрөөс ногдох сургалтын нормативт зардлын хэмжээг тухайн боловсролын сургалтын байгууллагын сургалтын төлбөртэй нь уялдуулан Засгийн газар жил бүр шинэчлэн тогтооно.

Эх сурвалж: Боловсролын тухай хууль, 2002 оны 5 дугаар сарын 03

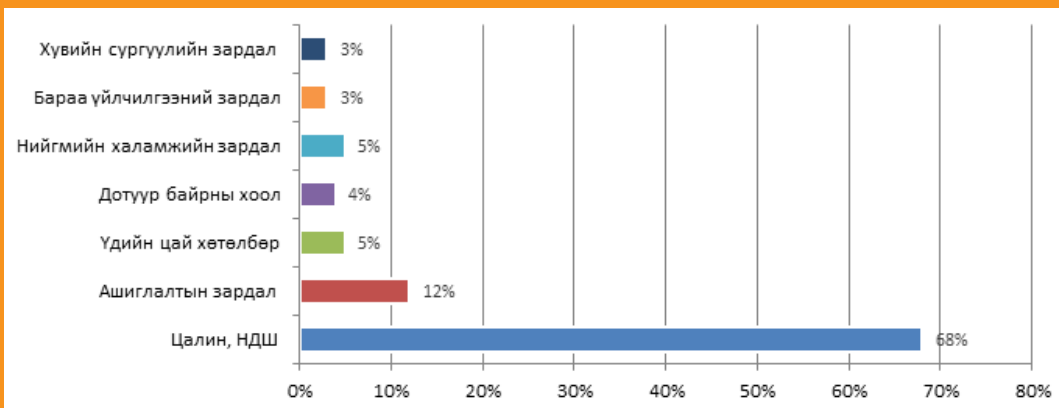
Алхам 2. Төсвийн мэдээллийн хүртээмж, мэдээлэл цуглуулах

Төсвийн хараат бус хяналт-шинжилгээ хийхэд ашиглагдах эх сурвалж нь төсвийн мэдээлэл юм. Төсвийн мэдээлэлд зөвхөн сургуулийн төсөв, санхүүгийн тоо, баримт, хүснэгт, тайлан, баланс зэргээс гадна сургуулийн стратегийн баримт бичиг, төлөвлөгөө, төсвийн хүрээний дунд хугацааны мэдэгдэл, төсөвтэй

холбогдох хууль, тогтоол шийдвэр, захирамж, тушаал, дүрэм, журам зэрэг нь хамаарагдана.

Сургуулийн удирдах ажилтан та төсвийн шинжилгээг эцэг эх болон бусад оролцогч талуудаар хийлгэх боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор үнэн зөв, алдаа мадаггүй, ашиглагдахуйц, цаг үеэсээ хоцроогүй мэдээллийг гаргаж өгөөрөй.

Шигтгээ-8 ЕБС-ийн төсөв

Эх сурвалж: ЕБС-ийн зардлын норм, норматив санхүүжилтийн шинэчлэл. “Тогтвортой хөгжил ЕБС”, Улсын 2 дугаар зөвлөгөөн, 2018

Эхлээд хяналт-шинжилгээ хийх зорилгоо тодорхойлон, хэрэгцээтэй өгөгдөл, мэдээллийн жагсаалтаа гаргана.

Үүний дараа бэлэн байгаа, хялбар олж болох мэдээллүүд, олоход төвөгтэй мэдээлэл гэх мэтчилэн ангилж мэдээлэл цуглуулах арга, тактикаа боловсруулна. Юун түрүүнд бэлэн, өмнө нь хэн нэгэн цуглуулчихсан хоёрдогч мэдээллийн эх сурвалжийг ашиглах, дараа нь шаардлагатай бол шинээр анхдагч мэдээлэл цуглуулна.

Алхам 3. Шинжилгээ хийх

Энэ шатанд төсвийн шинжилгээг хийнэ.

Үүнд:

- **Нийцлийн шинжилгээ** – Сургууль үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлд төсвийн хуваарилалтыг хийсэн эсэх, оролцоот төсөвлөлтийн үр дүнд тодорхойлсон тэргүүлэх чиглэл төсөвт тусгагдсан эсэх, тэргүүлэх чиглэлд нөөц хэрхэн хуваарилагдсаныг шинжлэх
- **Төсөв хүрэлцээтэй, шударга хуваарилагдаж байгаа эсэхэд хийх шинжилгээ** - Төсвийн хуваарилалт шударга, зөв хийгдэж байгаа эсэхийг шинжлэх, сургуулийн хэмжээнд төлөвлөсөн хөтөлбөр, арга хэмжээнд хуваарилагдсан төсөв хүрэлцэхүйц хангалттай эсэхийг шинжлэх
- **Харьцуулсан шинжилгээ** - Тайлант

хугацааны төсвийн төлөвлөгөө ба өмнөх үеийн төсвийн төлөвлөгөө, гүйцэтгэл зэргийг харьцуулах, эсвэл өмнөх онуудын төсвийн тайлангийн дүнгийн өөрчлөлтийг шинжлэх зэргээр төсвийн төлөвлөгөө, тайлангийн үзүүлэлтүүдийн өөрчлөлтийг шинжлэх

- **Бүтцийн өөрчлөлтийн шинжилгээ** – Төсвийн орлогын бүтэц, эсвэл төсвийн зарлагын бүтцийн шинжилгээ, эсвэл салбар, хөтөлбөр, арга хэмжээ гэх мэтээр хуваарилагдсан төсөв, түүний өөрчлөлт, нийт дүнд эзлэх жин, бодит гүйцэтгэл, түүний өөрчлөлт гэх мэт.
- **Хүчин зүйлийн нөлөөллийн шинжилгээ** - Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, төсвийн өсөлт, бууралт, алдагдал, ашиг зэрэгт нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг шинжлэх (Түмэнцогтоо. Т, Бямбасүрэн. Я нар, 2017, р. 84)

Хүснэгт 12. Сургуулийн төсвийн харьцуулсан шинжилгээний жишиг хуудас

Үндсэн үзүүлэлт	Төсөвлөгдсөн мөнгөн дүн	Зарцуулалт
Сурагчдын тоо		
Нэг багшид ногдох хүүхдийн тоо		
Багшийн тоо		
Захиргааны болон бусад ажилтнуудын тоо		
Багшийн цалин		
Захиргааны болон бусад ажилтнуудын цалин		
Орлого		
Төрийн санхүүжилт		
Төсөл хөтөлбөр		
Зарцуулалт		
Цалин, НДШ		
Ашиглалтын зардал		
Үдийн цай хөтөлбөр		
Дотуур байрын хоол		
Нэг удаагийн тэтгэмж, томилолт		
Хангамж материал, норматив зардал		
Бараа үйлчилгээ		
Эд хогшлын зардал		
Урсгал засварын зардал		

Алхам 4. Шинжилгээний үр дүнг түгээх

Олон нийтийн тэр дотроо гол оролцогч, шийдвэр гаргагчдын анхаарлын төвд хүргэж бодлогын хэлэлцүүлэг, шийдвэрт нөлөөлөх зорилгоор төсвийн шинжилгээний үр дүнг түгээнэ.

- Шинжилгээг хийж, тайланг энгийн, ойлгомжтой байдлаар бичнэ.
- Шинжилгээний үр дүнг хэрэгцээтэй хүнд тохирох сувгаар хүргэнэ. Ингэхдээ сонин, шуудан, радио, ТВ, самбар, брошур, олон нийтийн уулзалт гэх мэт уламжлалт сувгуудыг ашиглахаас гадна орчин үеийн интернэтэд суурилсан мэдээлэл түгээх аргуудыг ч ашиглаж болно.

Алхам 5. Нөлөөллийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах, зөвшилцөл бий болгох

Нөлөөллийн үйл ажиллагаа нь дараах аргаар хэрэгжинэ. (UNICEF, 2010, хууд. 7)

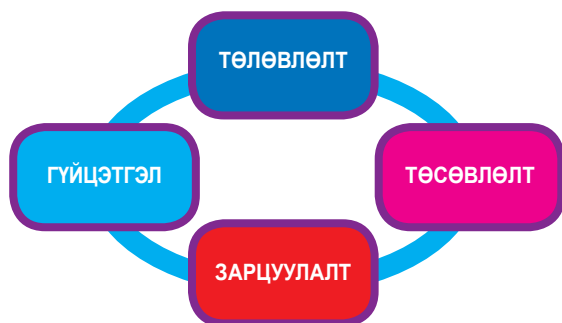
Үүнд:

- Эцэг, эхийн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, коммуникаци ба хэвлэл мэдээллийн ажил зохион байгуулах: Нотолгоонд суурилсан, шийдэлд чиглэсэн мессэжийг эцэг эх, олон нийт, оролцогч талууд, шийдвэр гаргагчдад хүргэх.
- Зан үйлийг өөрчлөх коммуникаци: Бодлогын өөрчлөлтийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхийн тулд боломжит орчинг бий болгох.
- Хамтын ажиллагаа/зөвшилцөл/эвсэл бий болгох: Нөлөөллийн ажлын ерөнхий зорилгыг хангах, шийдвэр гаргагчидтай холбоо тогтоох.
- Лобби ба хэлэлцээр хийх: Зан үйл, бодлого зэргийг өөрчлөхөд нөлөөлөх шийдвэр гаргагчтай ганцаарчилсан хэлэлцүүлэг хийх.

- Кампанит ажил: Шийдвэр гаргагч, оролцогч талуудад нөлөөлөх дэмжлэгийг бий болгох ба төсөөллийг өөрчлөх зорилгоор олон нийтийг хөдөлгөх, дайчлах.
- Судалгаа/хэвлэн нийтлэл: Шийдвэр гаргагчид, оролцогч талуудад зориулсан зөвлөмжийг гаргах, асуудлын шалтгаан, шийдлийг дүрслэн харуулах.
- Хурал, зөвлөгөөн зохион байгуулах: Асуудлын шийдлийг тодорхойлох, шалтгааныг илрүүлэхэд оролцогч талууд ба шийдвэр гаргагчдын хамтад нь оролцуулах (Түмэнцогтоо. Т, Бямбасүрэн. Я нар, 2017, хууд. 86) .

4.3.

ЗАРЦУУЛАЛТЫН ҮЕ ШАТАНД ХЭРЭГЛЭГДЭХ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫН АРГУУД

Асуулт:

- Хуваарилагдсан төсөв зөв зүйлд зөв аргаар зарцуулагдсан уу ?

Арга:

- Худалдан авах ажиллагааны хяналт
- Төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгаа

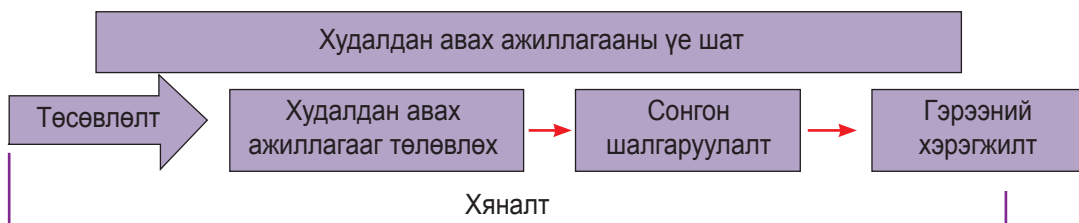
Төсөвт төвлөрсөн орлогыг зориулалтын дагуу зарцуулах үйл ажиллагаанд хяналт тавих зорилгоор нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл болох худалдан авах ажиллагааны хяналт, төрийн мөнгийг мөшгих судалгааг гүйцэтгэдэг.

4.3.1 Худалдан авах ажиллагааны хяналт

Төсвийн ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, төсвийн мөнгө шаардлагатай үйл ажиллагаандаа дүрэм журмын дагуу зарцуулагдаж байгаа эсэхийг тодорхойлох зорилгоор хийгддэг худалдан авах ажиллагааны хяналт нь нийгмийн эгэх хариуцлагын үр дүнтэй нэгэн арга юм.

Худалдан авах ажиллагааг хууль бусаар зохион байгуулдаг, тендэрт шалгарсан компани ажлыг дутуу гүйцэтгэсэн байхад яамнаас санхүүжилтийг олгосон (Ц.Шинэбаяр “Боловсролын салбар дахь авлигын гэмт хэрэг, түүний шалтгаан нөхцөл” Боловсролын салбар дахь авлига, түүнээс урьдчилан сэргийлэх нь хэлэлцүүлэг, 2018 оны 12 сарын 5) зэргээр сургуулийн худалдан авах ажиллагаа хамгийн ихээр авлигад өртөх магадлалтай тул үүнд эцэг эхийн хяналт нэн чухал юм.

Зураг 13. Худалдан авах ажиллагааны үе шат

Сургууль Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан спортын салбарын 2019 оны улсын төсвөөр 1,450.0 өртөгтэй 120 ортой дотуур байр бариулахаар болжээ. Дээрх зурагт үзүүлсний дагуу дотуур байр барихад шаардлагатай төсвийг тооцоолох, худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх, сонгон шалгаруулалт зохион байгуулах, байгуулагдсан гэрээний дагуу үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх гэсэн үе шат бүрт эцэг эхийн төлөөллөөс бүрдсэн ажиглах хороог байгуулан хяналт тавин ажиллаж болно.

Сургуулийн дотуур байрыг барихад зарцуулах хөрөнгийн хэмжээг тооцоолоход төсөвлөгч, эдийн засагчдын хамтаар эцэг эхийн төлөөлөл хамтран ажиллах эсвэл эдийн засагч, санхүүч мэргэжилтэй эцэг эхийн төлөөлөл бие даан энэхүү үйл ажиллагааг гүйцэтгэж болно.

Захиалагч тал дотуур байр бариулах төлөвлөгөөний төслийг шаардлагатай бол техник, эдийн засгийн үндэслэл, төсөлтэй хамтад нь боловсруулж, харьяалах төсвийн ерөнхийлөн захирагчид хүргүүлсний дараа худалдан авах ажиллагааг төлөвлөнө. Худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх шатанд сонгон шалгаруулалтын бичиг баримт бэлтгэх, худалдан авах ажиллагааны урилгыг нийтэд зарлан мэдээлэх, худалдан авах ажиллагааны сонгон шалгаруулалтын бичиг баримт боловсруулах, шалгаруулалттай холбоотой мэдээллийг сонирхогч талуудад өгөх үйл ажиллагааг зохион байгуулахад эцэг эхийн төлөөлөл хөндлөнгийн хяналт тавина.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 47.4-д заасны дагуу худалдан авах ажиллагааны ил тод байдлыг хангах зорилгоор үнэлгээний хорооны бүрэлдэхүүнд тухайн салбарын мэргэжлийн холбоодын төлөөлөл, хувийн хэвшлийн, эсхүл төрийн бус байгууллагын хоёроос доошгүй төлөөлөгч, орон нутагт тухайн нутаг дэвсгэрийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас томилсон иргэн, Засаг

даргын Тамгын газрын ажилтныг оролцуулна гэж заасан байдаг.

Энэ заалтын дагуу сургуулийн эцэг эхийн төлөөлөл оролцох бүрэн боломжтой юм. Дараа нь сонгон шалгаруултад ирүүлсэн бичиг баримтыг нээх, хянан үзэх, үнэлэх, гэрээ байгуулах эрхийг олгох зэрэг үнэлгээний хорооны үйл ажиллагаанд эцэг эхийн төлөөлөл хөндлөнгийн хяналт тавьж ажиллана.

Эцэг эхийн төлөөлөл бие даан эсвэл худалдан авах ажиллагаагаар мэргэшсэн бусад ТББ-ын дэмжлэгтэйгээр боловсролын салбарын худалдан авах ажиллагааны үр дүнд баригдсан дотуур байрыг урьдчилан боловсруулсан шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлж хяналт тавин ажиллана. Үүнд үйл ажиллагааны үр дүн (төлөвлөгөөний дагуу худалдан авах ажиллагаа зохион байгуулагдсан байдал, цаг хугацааг баримталсан байдал, үр ашигтай байдал), ил тод байдал (үйл явц ойлгомжтой, оролцоог бүрэн хангасан, сонгон шалгаруулах үйл явцын найдвартай байдал), мөнгөний үнэ цэнэ (цаг хугацаа, хөрөнгө мөнгөний хувьд алдагдалгүй байх, үзүүлж буй үйлчилгээ нь чанартай, хүртээмжтэй байх), тэгш байдал (эрх тэгш хандах, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үр дүнгээр нь үйл ажиллагааг хэмжих), өрсөлдөөн (худалдан авах ажиллагааны үр дүн, чанарыг сайжруулах) гэсэн үндсэн шалгуур үзүүлэлтүүд багтана.

Зураг 14. Худалдан авах ажиллагааны хяналтын алхам

Мэдээлэл цуглуулах

Мэдээлэлд шинжилгээ хийх

Судалгааны дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулах

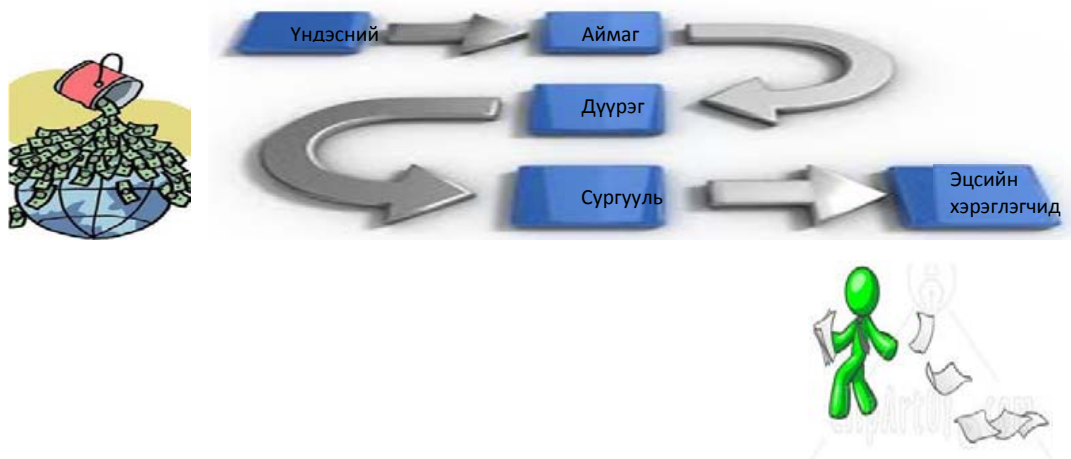
Үр дүнг олон нийтийн хүртээл болгох

- Худалдан авах ажиллагааны үе шат бүрт цуглуулсан мэдээлэлд шинжилгээ хийж үр дүнг ойлгомжтой байдлаар тайлагнан бичнэ.
- Уг тайланд худалдан авах ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн зөвлөмжийг боловсруулна.
- Судалгааны үр дүнг оролцогч талуудад танилцуулан олны хүртээл болгож, худалдан авах ажиллагааны үр дүнг сайжруулахад чиглэсэн ажлыг зохион байгуулна.

4.3.2 Төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгаа

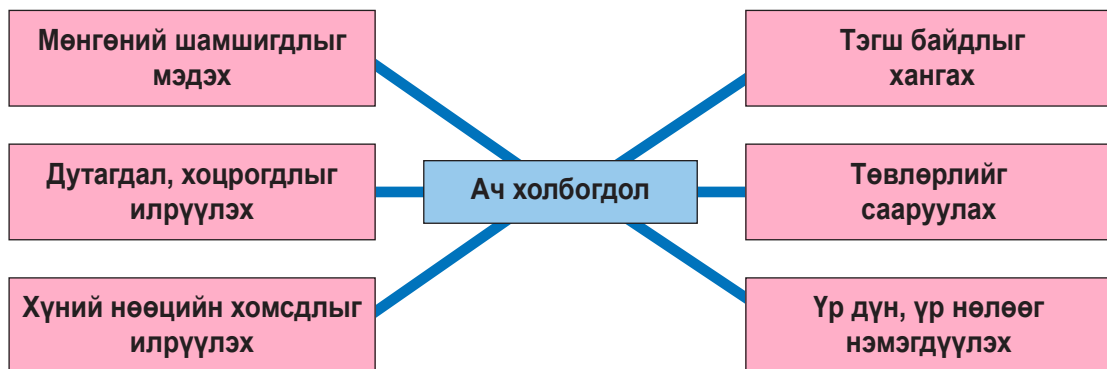
Хөгжиж байгаа улс орнуудын бодлого боловсруулагчид, иргэний нийгмийн байгууллагууд, иргэд төрөөс төсөвлөсөн мөнгө зориулалтын хөтөлбөр, төсөл, үйлчилгээндээ зүй зохистой зарцуулагдаж байгаа талаарх мэдээлэл багатай байдгаас улбаалан төсвийн хуваарилалт удаашрах, төсөвлөсөн мөнгө эцсийн үйлчилгээ үзүүлэгчдэд бүрэн очихгүй зэрэг бэрхшээл үүснэ. Эдгээр бэрхшээлийг арилгах зорилгоор сургуулийн удирдлага, эцэг эх төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгааг хийж болно.

Зураг 15. Төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгаа

Төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгаагаар юуг илрүүлж болох вэ?

Зураг 16. Төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгааны ач холбогдол

Танай сургуульд сургалтын тоног төхөөрөмжийг сайжруулах зорилгоор БСШУСЯ-аас тодорхой мөнгийг төсөвлөсөн байна гэж төсөөлье. Энэ тохиолдолд анх төсөвлөсөн мөнгө сургуульд тэр хэмжээгээрээ хуваарилагдан ирж чадсан эсэх, төсөвлөсөн мөнгөнд багтааж худалдан авалт хийсэн эсэх, тухайн худалдан авсан тоног төхөөрөмж чанарын шаардлага хангасан эсэх судалгааг дараах байдлаар хийж болно.

Зураг 17. Төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгааны алхам

Алхам 1. Бэлтгэл ажил

1. Судалгааны баг бүрдүүлэх- Судалгааны багт ажиллах эцэг эхийг сургаж чадавхжуулна. Сургууль дээр хийгдэх судалгааг цөөн тооны гишүүд бүхий судлаачдын баг багахан өртгөөр гүйцэтгэж болох бол боловсролын салбарын хүрээнд хийх судалгааг туршлагатай, мэдлэгтэй шинжээчдээс бүрдсэн баг гүйцэтгэнэ.
2. ЕБС-ийн багш, ажилтан, эцэг эхийн төлөөлөл бүхий судалгааны баг оролцогч талуудыг тодорхойлно. Бодлогын судалгааны хүрээлэн, орон нутгийн, үндэсний, олон улсын иргэний нийгмийн байгууллага, хандивлагчид, эдийн засаг санхүүгийн мэргэжилтнүүд зэргээр дэмжлэг туслалцаа авах шаардлагатай хүмүүс нь судалгааны оролцогч талууд юм.
3. Оролцогч талууд болон судалгааг гүйцэтгэх баг судалгааны талаар зөвлөлдөн, хийгдэх үйл ажиллагаа, цаг хугацааг товлон, шаардлагатай төсвийг тооцно.

Алхам 2. Судалгааны асуулт, цар хүрээ, зорилго тодорхойлох

4. Судалгааны асуулт боловсруулна.

Үүнд:

- Төсвийн мөнгөний шүүрэлт/алдагдлын хэмжээ ямар байна?
- Чухам хаана төрийн мөнгөний алдагдал үүссэн бэ?
- Нөөц үр шим хүртэгчиддээ очиход удаашралтай байна уу? зэргээр судалгааны асуултыг боловсруулна.

5. Судалгааны зорилгыг тодорхойлдог. Авлигын түвшинг бууруулах, төрийн үйлчилгээний гүйцэтгэл, үр ашигтай байдлыг нэмэгдүүлэх, салбарын хэмжээнд өөрчлөлт хийх зэргээр чухам ямар зорилгоор судалгаа хийхээ маш тодорхой болгоно.

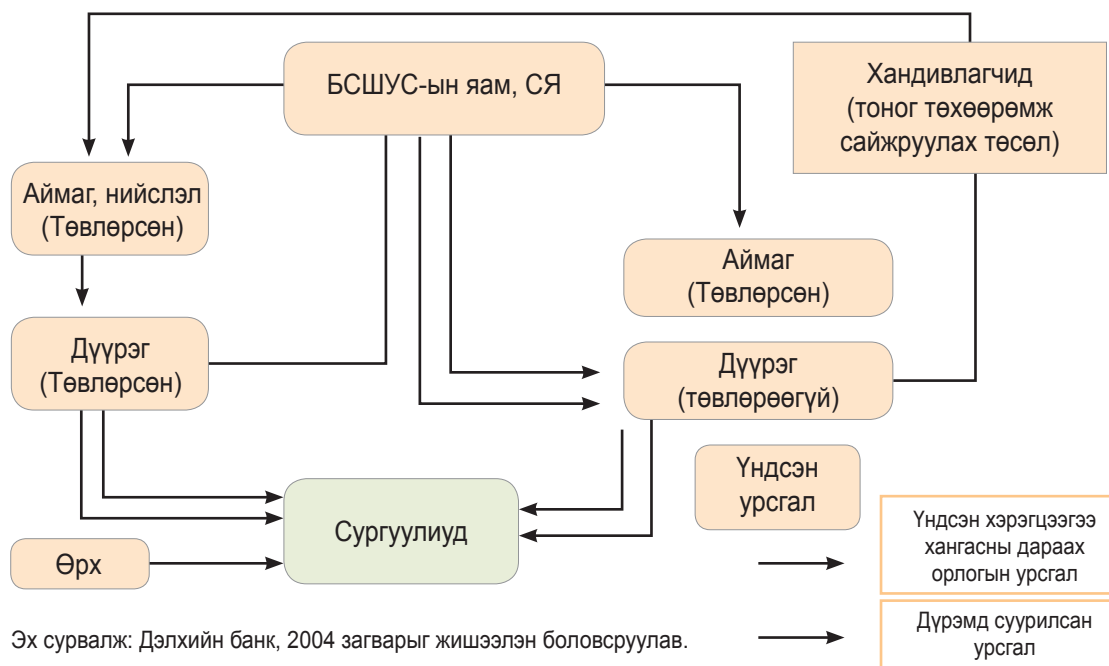
Алхам 3. Судалгааны дизайн боловсруулах

6. Судалгааны зорилго, цар хүрээг тодорхойлсны дараа шаардлагатай мэдээ, тоо баримт олдоц, мэдээллийн чанар, найдвартай байдал зэрэгт анхан шатны судалгаа хийнэ. Мэдээлэл олдох боломж

хомс бол судалгааг арай өөр өнцгөөс гүйцэтгэх шаардлагатай болдог. Нэг эх үүсвэрээс бус болж өгвөл олон эх үүсвэрээс мэдээлэл авах нь судалгааны найдвартай байдлыг нэмэгдүүлнэ.

7. Төсвийн хуваарилалт хийсэн эх сурвалжийн эхнээс нь эцсийн үйлчилгээг үзүүлэгчдэд хүрэх мөрийг мөшгин хөрөнгийн зарцуулалтыг судална.
8. Боловсролын салбартай шууд хамаарал бүхий холбогдох бодлого, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичгийг судлан үзнэ.
9. Төсвийн хуваарилалтад оролцогч талуудыг тодорхойлж, салбарын бүтэц, зохион байгуулалт, тогтолцоо, тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг, хариуцлагыг нягтлан судлаад мөнгө хуваарилах анхны эх үүсвэрээс эцсийн хүлээн авагч сургууль хүртэл үндэсний хэмжээний байгууллагуудын зураглалыг үйлдэнэ. Жишээ нь ЕБС-д тоног төхөөрөмж худалдан авахад зориулсан мөнгөний урсгалыг нягтлахын тулд Сангийн яамнаас хуваарилсан мөнгө, хот, дүүрэг, сум багийн түвшинд хэрхэн зарцуулагдсаныг шалгахын тулд дараах зураглалыг гаргаж болно.

Зураг 18. Сургуулийн нөөцийн урсгалын зураглал

Алхам 4. Судалгааны түүврийн хэмжээг тодорхойлох

10. Судалгааны төсөв, хөрөнгө санхүү, хүний нөөцөөс хамааран судалгааны түүврийг сонгоно. Эхлээд төлөөллийн хүрээ буюу эх олонлогийг тодорхойлно.
11. Эх олонлогоос /үндэсний хэмжээний, бүс нутгийн, дүүрэг г.м/ түүврийг санамсаргүй байдлаар сонгоно. Төлөөллийн хүрээн дэх бүх элементүүдийг дугаарласны дараа судлаач санамсаргүй байдлаар сонголт хийнэ. Жишээ нь: эх олонлогийн 100 төлөөлөлд 100 дугаар өгнө. Судлаач түүврийн хүснэгт ашиглан эдгээр 100 тооноос санамсаргүй байдлаар шаардлагатай 80 тооны түүврийг сонгож авах гэх мэтээр судалгааны эх олонлогийн тооноос хамааран түүврийн хэмжээг тодорхойлно.

Алхам 5. Мэдээлэл цуглуулах, мэдээлэлд шинжилгээ хийх

12. Эхлээд мөнгөн урсгалыг мөшгин судлах буюу Сангийн яамнаас төсөвлөсөн мөнгө сургуульд очих дарааллыг нягтлан судалж хаана, хэдий хэмжээгээр мөнгө дутсаныг судална.
13. Тухайн шат бүрт мөнгөний хуваарилалт багасаж байгаа шалтгааныг судлах зорилгоор төрийн захиргааны албан хаагчид, сургуулийн багш ажилтнууд, эцэг эх, сурагчдаас боловсруулсан асуултын дагуу ярилцана. Судалгааны асуулга нь төсвийн хуваарилалт, түүний зарцуулалтын үр дүнгүй байдал, төрийн үйлчилгээний гүйцэтгэлийн тааруу байдал, хүртээмж муу байгаагийн шалтгаан, нөлөөлж буй хүчин зүйлийг тодруулахад чиглэнэ. Судалгааны асуулгыг орц, үр дүн, чанар, санхүүжилт, институцийн механизм болон тайлагнах гэсэн үндсэн асуудлыг агуулсан байдлаар тодорхойлно.

Шигтгээ-10

Төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгааны асуулга нь дараах агуулгаар боловсруулагдана. Үүнд:

- Хөтөлбөр, үйл ажиллагааны түүх
- Хөтөлбөр, үйл ажиллагааны зорилго
- Хөтөлбөр, үйл ажиллагааны бодлогын орчин, бусад бодлого, үйл ажиллагаатай нийцэх байдал
- Хөтөлбөр, үйл ажиллагааны зорилгдоо хүрэх арга зам
- Байгууллагын бүтэц (аливаа үйл ажиллагааг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үүрэг бүхий яам, хэлтэс, нэгж)
- Хөтөлбөр, үйл ажиллагааны үр шим хүртэгчдийг тодорхойлох
- Төсвийн хэмжээ, дэд бүтэц, үйлчлүүлэгчдийн тоог судлах байдлаар төрийн үйлчилгээний шинж байдлыг тодорхойлох
- Мөнгөний хуваарилалтын шалгуур үзүүлэлт
- Хөрөнгө, мөнгө хуваарилах механизм
- Хөтөлбөрийн төсөв, өртөг
- Төсвийн зарцуулалтад хяналт тавих, эргэн тайлагнах механизм (дотоод болон гадаад хяналт, мэргэжилтнүүд биечлэн танилцах)
- Захиргааны мэдээ, мэдээлэл (Мэдээллийн менежментийн систем, мэдээ мэдээллийг тараах байдал, мэдээ мэдээллийн шинж)
- Хөтөлбөр, үйл ажиллагааны үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлт
- Үйлчилгээний чанар (Хөтөлбөр, үйл ажиллагааны чанар, хүртээмжийг хэмжих, үнэлэх байдал)
- Хөтөлбөр, үйл ажиллагааны эрсдэл, бэрхшээл
 - o Шүүрэлт- Нийлүүлэгч талын гинжин дараалал дах алдаа
 - o Зорилтот хэрэглэгчдэд нөөц очихгүй байх байдал
 - o Хүн амын бүлэг, газарзүйн байршлын хувьд ялгаатай хуваарилалт хийх
 - o Захиргааны зардал их байх, хуваарилалт удаамрах, хуваарилалтыг байгууллага төлөвлөсөн цаг хугацаанд хийсэн эсэх
 - o Бусад

Нэг эх үүсвэрээс бус хоёр буюу түүнээс дээш эх үүсвэрээс мэдээлэл авах нь судалгааны найдвартай байдлыг нэмэгдүүлнэ. Зөвхөн тоон болон чанарын аргаас гадна гуравдахь аргыг тухайлбал, ажиглалтын аргыг ашиглан судалгааг хийх нь үр дүнтэй байдаг.

Төсвийн хуваарилалт тодорхой дүрэм журмын дагуу хийгддэг бол (нэг сурагчдад ногдох хувьсах зардал г.м) төсвийн алдагдлыг дараах томъёог ашиглан тооцдог (UNPFA, 2004). Үүнд:

$$\text{Шат дараалсан хатуу тогтолцооны алдагдал} = 1 - \frac{\text{Сургуулиудын хүлээн авсан нийт нөөц}}{\text{Сургуулиудад төсөвлөсөн нийт нөөц}}$$

Сургууль засгийн газрын тооцсоны дагуу нэг сурагчдын ногдох зардлаар төсвөө авдаг бол сургуулиудын хүлээн авсан нийт мөнгийг сургуулиудад төсөвлөсөн байсан нийт мөнгөн дүнд хувааж олдог. Жишээлбэл сургуулийн хүлээн авсан нийт нөөц 300,000 төгрөг, төсөвлөсөн нийт нөөц нь 560,000 төгрөг байсан гэж төсөөлбөл мөнгөний алдагдлын хэмжээ 0.47 болно.

$$\text{Сургуулийн мөнгөний алдагдал} = 1 - \frac{300,000}{560,000} = 0.47$$

Нөөц тогтсон дүрэм журмын дагуу бус янз бүрийн түвшин дэх эрх мэдэлтний боловсруулсан шалгуураар хуваарилагддаг бол төсвийн алдагдлыг тооцоолох нь нэлээд сорилтыг бий болгодог. Энэ тохиолдолд дараах томъёог ашиглана. Үүнд:

$$\text{“Явцуу” тогтолцооны алдагдал} = 1 - \frac{\sum \text{Сургуулиудын хүлээн авсан нийт нөөц}}{\text{Сургуулиудад төсөвлөсөн нийт нөөц}}$$

Алхам 6. Судалгааны үр дүнг олон нийтэд танилцуулах

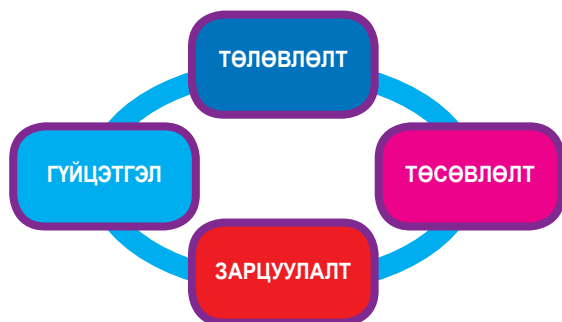
14. Судалгааны үр дүнг иргэд, олон нийт, төрийн албан хаагчдын дунд таниулах ажлыг зохион байгуулна.
15. Тайлангийн мэдээллээ энгийн, ойлгомжтой хэлбэрт оруулан радио, телевиз, интернэт, сонин хэвлэл зэрэг мэдээллийн хэрэгсэл ашиглан олон нийтийн дунд түгээхээс гадна тайланг хураангуйлан брошур болгон зарлалын самбар, иргэд, төрийн албан хаагчдын дунд зохион байгуулах хурал, форумар дамжуулан тараана.
16. Бодлого боловсруулагч, төлөвлөгчдөд боловсролын төсвийн зарцуулалтыг үр дүнтэй болгоход чиглэсэн зөвлөмжийг хүргүүлэхээс гадна төр болон иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллөөс бүрдсэн ажлын хэсэг байгуулж бэрхшээлийг шийдвэрлэх арга замыг тодорхойлно.

Алхам 7. Институтчлэх боломжийг эрэлхийлэх

17. Төсвийн хуваарилалт, зарцуулалтын байдлыг тодорхой давтамжтай судалж, эцэг эх болон бусад оролцогч талуудаар үнэлүүлж байх
18. Эцэг эхийг төлөвлөлтөд оролцуулах тухай дүрэм журмыг боловсруулна.
Төрийн зарцуулалтыг мөшгих судалгаа нь төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж, төрийн санхүүгийн сахилга батыг дээшлүүлэх ач холбогдолтой нийгмийн эгэх хариуцлагын үр дүнтэй арга юм.

4.4.

ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ҮЕ ШАТАНД ХЭРЭГЛЭГДЭХ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫН АРГУУД

Асуулт:

- Хөтөлбөр тавьсан зорилгодоо хүрсэн үү?
- Боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмж ямар байна вэ ?

Арга:

- Иргэдийн онооны картын арга
- Хэрэглэгчийн үнэлгээний карт

Гүйцэтгэлийн үнэлгээний үе шатанд боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг үнэлэх үйл ажиллагааг эцэг эх, бусад оролцогч талуудын оролцоотой зохион байгуулна. Төрийн санхүүгийн удирдлагын гүйцэтгэлийг үнэлдэг иргэдийн онооны картын арга, хэрэглэгчийн үнэлгээний картын арга ижил мэт сонсогдож байгаа ч үнэн хэрэгтээ өөр хоорондоо эрс ялгаатай аргууд юм. Ялгааг нь дараах хүснэгтээс үзээрэй.

Хүснэгт 8. Иргэдийн онооны карт, хэрэглэгчийн үнэлгээний картын аргын ялгаа

Иргэдийн онооны карт (Community score card)	Хэрэглэгчийн үнэлгээний карт (Citizen report card)
Оролцооны үйл явцад фокус бүлгийн хэлэлцүүлэг ашиглана	Санал асуулгын аргаар мэдээлэл цуглуулна
Судалгааны нэгж орон нутаг\олон нийт	Судалгааны нэгж өрх, хувь хүн
Орон нутгийн түвшинд хэрэглэгдэнэ	Илүү макро түвшинд хэрэглэгдэнэ
Бодит өгөгдөлд анхаарах нь бага	Хяналтанд ач холбогдол өгдөг- хэрэглэгч тал гүйцэтгэлд үнэлгээ өгнө
Хэрэгжүүлэх хугацаа богино (3-6 долоо хоног)	Хэрэгжүүлэх хугацаа урт (3-6 сар)
Шууд санал гаргана	Судалгааны саналыг дараа нь гаргаж олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр тараана
Чиглүүлэгчийн ур чадвар ихээр шаардагдана	Техникийн ур чадвар их шаардагдана

Эх сурвалж: The community score card process. Introducing concept and methodology. Participation and Civic Engagement Group, Social Development, The World Bank

4.4.1 Иргэдийн онооны карт

Иргэдийн онооны картын арга (ИОК) боловсролын байгууллагын удирдах ажилтан танд дараах байдлаар тусална.

Зураг 19. ИОК-ын ач холбогдол

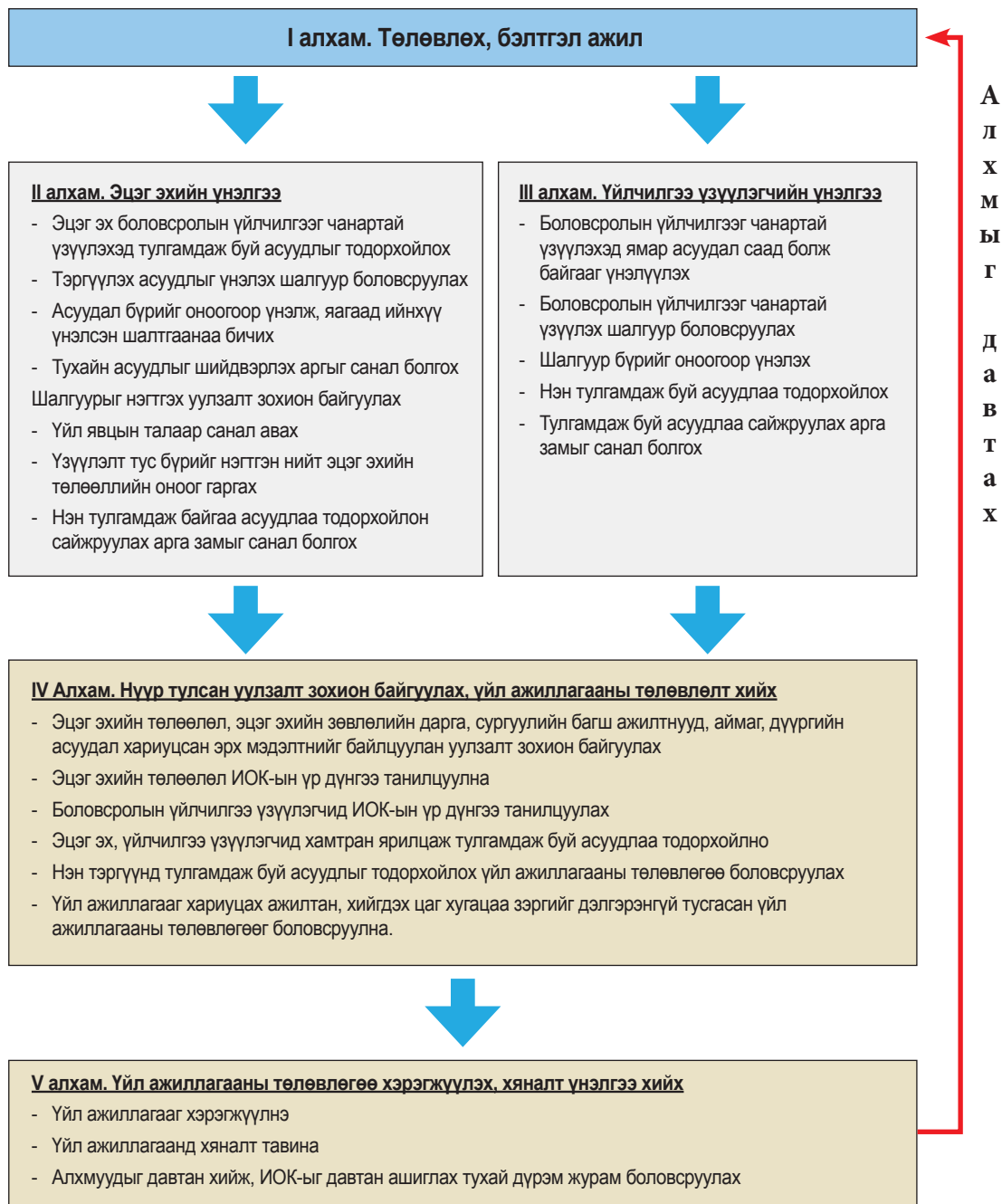
Эх сурвалж: CARE, 2003

Шигтгээ-11

Иргэдийн онооны картын аргыг хэрэглэхдээ дараах зүйлсийг бүү мартаарай!!!

- Энэ арга хэн нэгнийг зэмлэх зорилгогүй
- Хувь хүнийг үнэлдэггүй, зөвхөн үйлчилгээг үнэлдэг
- Зөрчил үүсгэхийн эсрэг байр суурийг баримталдаг

Зураг 20. Иргэдийн онооны картыг хэрэглэх алхам

Иргэдийн онооны картын аргыг хэрэглэх үндсэн алхмууд

Иргэдийн онооны картыг ашиглан төрийн байгууллагын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг үнэлэх дараах үндсэн зургаан алхам байдаг.

Нэгдүгээр алхам: Төлөвлөлт, бэлтгэл ажил

1. ИОК-ын талаар мэдлэгтэй, чадавхжсан багш, эцэг эхийн төлөөлөл бусад оролцогч талуудтай хамтран ажиллана.
2. ИОК судалгааг гүйцэтгэх багийг бүрдүүлнэ.
3. Судалгааны баг ажлын төлөвлөгөө боловсруулан, судалгааг гүйцэтгэхэд шаардлагатай материалын төсвийг тооцон (цагаан самбарын үзэг, цаасан самбар, үзэг, скоч г.м) худалдан авалт хийнэ.
4. Судалгааны баг эцэг эх, сургуулийн багш, ажилтнуудад ИОК-ын зорилгыг танилцуулан хэзээ, хаана уулзалт зохион байгуулах, уулзалтын үргэлжлэх хугацаа зэрэг мэдээллийг тараана.

Хоёрдугаар алхам. Эцэг эхээр үнэлгээ хийлгүүлэх

Эцэг эхийн уулзалтыг зохион байгуулах

5. Урьдчилан товлосон өдөр сурагчид, эцэг эхийг цуглуулан ИОК-ын арга ашиглан хийгдэх судалгааны зорилгыг танилцуулна.
6. Эцэг эх, сурагчдыг сонирхлын бүлэгт хуваана (эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүд, төрийн байгууллага болон хувийн хэвшилд ажиллагчид г.м).
7. Бүлэг бүрт хоёр чиглүүлэгч томилно. Нэг чиглүүлэгч хэлэлцүүлгийг удирдаж, нөгөө чиглүүлэгч тэмдэглэл хөтлөхийн зэрэгцээ шаардлагатай тохиолдолд хамтран ажиллаж буй нөгөө чиглүүлэгчдээ туслах, нэмэлт асуулт асуух, бүлэг хяналтаас гарах үед чиглүүлэх үүргийг гүйцэтгэнэ.

Орцыг хянах матриц боловсруулах

8. Сургуулийн үйлчилгээг үнэлэх орцын шалгуур үзүүлэлтийн тухай эцэг эхэд танилцуулж аль шалгуур үзүүлэлтийг сонгон хэрэглэх талаар хэлэлцүүлэг өрнүүлэн, харилцан ярилцана.
9. Орцыг хянах матрицыг боловсруулахад хийгдэх эхний алхам бол бэлтгэл ажлын хүрээнд цуглуулсан мэдээлэл, судалгаанд үндэслэн боловсролын үйлчилгээг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт боловсруулах явдал юм. Шалгуур үзүүлэлтийг гаргасны дараа тухайн шалгуур тус бүрт хамаарах “суурь үзүүлэлт”-ийг боловсруулах шаардлагатай. Өөрөөр хэлбэл, тухайн шалгуур үзүүлэлтийн дагуу тогтоосон стандартыг тодорхойлдог.

Жишээ нь доорх хүснэгт дэх “анги дүүргэлт” гэсэн шалгуурын дагуу “суурь үзүүлэлт”-ийг тогтооно. Үүний тулд эхлээд Монгол Улсын хэмжээнд мөрдөгдөж буй хууль, дүрэм, журам, норм, стандартыг судлаарай. 2007 оны 08 дугаар сарын 31-ний өдрийн БСШУ, НХХ, Сангийн сайдын хамтарсан 307/91/237 тоот тушаалд анги дүүргэлтийг бага ангид 30-35, дунд, ахлах ангид 32-35 хүүхэдтэй байхаар зохион байгуулна гэж заажээ.

Энэ тохиолдолд бид “анги дүүргэлт” хэмээх шалгуурын суурь үзүүлэлтийг “бага ангид 30-35”, “ахлах ангид 32-35” гэж авч үзнэ. Дараах байдлаар орцыг хянах матрицыг боловсруулна уу.

Хүснэгт 9. Орцыг хянах матриц

Дд	Шалгуур үзүүлэлт	Тогтоосон стандарт	Бодит байдал	Нотолгоо, баримт-жуулалт
1	Анги дүүргэлт	Анги дүүргэлт бага ангид 30-35, дунд, ахлах ангид 32-35 сурагч	Бага ангид 60, дунд ангид 41 сурагч сурч байна	
2	Ариун цэврийн өрөөний нөхцөл	Нэгдүгээр ангийн сурагчдад зориулсан угаагуурыг шалнаас 0,5м-т, 7-оос дээш насных бол 0.6м-0.7м-ийн өндөрт байрлуулна. Хүүхдийн байгууллагад хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдэд зориулсан ариун цэврийн өрөө, гар угаагуур 1-ээс багагүй байна.	Нэгдүгээр ангийн сурагчдад зориулсан угаагуурыг шалнаас 0,8м-т, 7-оос дээш насных бол 0.8м-ийн өндөрт байрлуулсан. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдэд зориулсан ариун цэврийн өрөө, гар угаагуур байхгүй	

10. Үүний дараа үйлчилгээ үзүүлэгч талаас цуглуулсан мэдээлэл, тоо баримт, тайлан зэргийг ашиглан шалгуур үзүүлэлтүүдээ эцэслэн баталгаажуулна.

ИОК боловсруулах

- Асуудлыг ерөнхийлөх-Орцыг хянах матриц боловсруулсны дараа үйлчилгээтэй холбоотой асуудлаар чиглүүлэгч нар эцэг эхтэй санал солилцоно. “Сургуулийн хэмжээнд юу нь болж байна?” “Ямар үйлчилгээ асуудалтай байна?” “Яагаад үйлчилгээ болохгүй байна?” гэсэн асуулт дэвшүүлэн эцэг эхчүүд бүлэг дотроо харилцан ярилцаж, тулгамдсан асуудлаа цаасан самбар дээр бичнэ. Тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх боломжийг эцэг эхээс асуугаарай.
- Асуудлаа эрэмбэлэх-Бүлэг дотор харилцан ярилцаж тохиролцсоны эцэст сургуультай холбоотой тулгамдаж буй асуудлыг нэн чухлаас нь эрэмбэлнэ. Тухайн эрэмбийг цаасан самбар дээр бичиж, ийнхүү эрэмбэ үүсгэсэн шалтгаанаа тэмдэглэнэ.

Хүснэгт 10. Асуудлын эрэмбэ тогтоох хүснэгт

Асуудал	Эрэмбэ	Шалтгаан
Нэг ангид ногдох сурагчдын тоо их	I	
Үдийн хоол амтгүй, хэмжээ нь хэт бага	II	

Эх сурвалж: CARE, 2003

- Эцэг эхтэй хийсэн анхны уулзалтыг төгсгөх- Эцэг эх сургуульд тулгамдсан асуудлыг эрэмбэлсний дараа уулзалтад оролцогчдод талархлаа илэрхийлж, дараагийн уулзалтын хугацааг товлон уулзалтыг хаана.
- Шалгуур үзүүлэлт боловсруулах- Бүлгийн чиглүүлэгчид албан тасалгаандаа буцаж очоод өөрсдийн хариуцсан бүлгүүдийн (эрэгтэйчүүдийн, эмэгтэйчүүдийн, залуучуудын) тулгамдсан асуудлыг нэгтгэн тэргүүлэх үндсэн асуудлуудаа тодорхойлж, тухайн асуудлын шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулна.

15. Үнэлгээний матриц боловсруулах: Шалгуур үзүүлэлт бүхий үнэлгээний матрицын хүснэгтийг дараах байдлаар боловсруулна уу.

Хүснэгт 11. Үнэлгээний матриц

Бүлгийн нэр.....		Он, сар, өдөр.....		Бүлгийн нэр....		
Шалгуур үзүүлэлт	Үнэлгээ					Шалтгаан
	Маш муу=1	Муу=2	Дунд=3	Сайн=4	Маш сайн=5	
Үзүүлэлт 1						
Үзүүлэлт 2						
Үзүүлэлт 3						

Дээрх хүснэгтийг фокус бүлгийн чиглүүлэгч бүрийн тоогоор хувилж өгнө.

16. Товлосон хугацаа болоход чиглүүлэгчид дахин бүлэгтэйгээ уулзаж үнэлгээний нэгдсэн матрицаа бүлгийн гишүүдэд танилцуулна. Бүлгийн гишүүд эхний үзүүлэлтээс эхлээд матриц дээрх тулгамдаж буй асуудлуудад үнэлгээ өгнө. Бүх шалгуурыг үнэлсэний дараа бүлгийг төлөөлөх 2-3 төлөөллийг сонгоно. Энэ өдрөөс хойш 2-3 хоногийн дараа бүлгүүдийн төлөөлөлтэй уулзах уулзалтыг зохион байгуулаарай.

Шигтгээ-12 "Анхаарах зүйл"

Нүүр тулсан уулзалтад хэнийг урих вэ?

- Тулгамдаж буй асуудлаар хэн шийдвэр гаргадаг вэ?
- Тулгамдаж буй асуудлыг төлөвлөлт, төсөвлөлтөд тусгах эрх мэдэл бүхий оролцогч талууд хэн байх вэ?
- Нутгийн захиргааны байгууллагаас хэнийг урих вэ?

17. ИОК-ын талаар зөвшилцөх: Бүх фокус бүлгийн оноог нэгтгэж фокус бүлэг бүрийн 2-3 төлөөлөлтэй уулзан өөрсдийн бүлгийн оноо тусгагдсан эсэх, оноог зөвшөөрсөн талаар санал солилцоно. Фокус бүлэг тус бүрээр зөвшилцөлд хүрсний дараа нэгдсэн оноог дараах байдлаар бэлдээрэй.

Хүснэгт 12. Нэгдсэн үнэлгээний хүснэгт

Шалгуур	Фокус бүлэг	Бүлэг 1 үнэлгээ	Бүлэг 2 үнэлгээ	Бүлэг 3 үнэлгээ	Нийт оноо	Шалтгаан
Шалгуур 1	Эрэгтэйчүүд	50	20		35	
	Эмэгтэйчүүд	20	0		10	
	Залуучууд	10	5		30	
Нэгдсэн оноо		30	8		55	
Шалгуур 2	Эрэгтэйчүүд	20	3		11	
	Эмэгтэйчүүд	30	40		35	
	Залуучууд	40	50		45	
Нэгдсэн оноо						

Эх сурвалж: CARE, 2003

18. Нүүр тулсан уулзалтыг зохион байгуулах бэлтгэл ажил- Шалгуур үзүүлэлтүүдийг нэгтгэсний дараа эцэг эхийн төлөөлөлд үйлчилгээ үзүүлэгчидтэй хийх нүүр тулсан уулзалтын зорилго, уулзалтыг хэзээ, хаана зохион байгуулах тухай мэдээлэл өгнө. Фокус бүлэг бүрээс жендэрийн тэгш байдлыг харгалзан нэлээд идэвхтэй, санаа бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх чадвартай хоёр төлөөлөл сонгоно. Нэгдсэн үнэлгээний хүснэгтийг хувиан эцэг эхийн төлөөлөл, чиглүүлэгч нарт тарааж өгнө. Нэгдсэн үнэлгээний мэдээллийг ашиглан эцэг эхийн төлөөлөл танилцуулга бэлдэнэ. Нүүр тулсан уулзалтад нутгийн удирдлагын байгууллага, орон нутгийн иргэдийн төлөөлөл, үйлчилгээ үзүүлэгчдийн төлөөлөл, орон нутгийн улс төрчид, ТББ зэргээр хэнийг оролцуулахаар төлөвлөн оролцогчдод зар хүргэнэ.

Гуравдугаар алхам. Үйлчилгээ үзүүлэгчийн өөрийн үнэлгээ

19. Эхлээд уулзалтын зорилгыг үйлчилгээ үзүүлэгчдэд тайлбарлаж өгнө. Эцэг, эхийн төлөөлөлтэй харьцуулахад үйлчилгээ үзүүлэгчдийн зүгээс өөрсдийн үзүүлдэг үйлчилгээг үнэлэх байдал харьцангуй хурдан байдаг. Үүнийг үйлчилгээ үзүүлэгчид тулгамдаж буй асуудал, үйлчилгээг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийн талаар харьцангуй мэдлэгтэй байдагтай холбон тайлбарлаж болох юм. Мөн түүнчлэн эцэг эхтэй харьцуулахад үйлчилгээ үзүүлэгчид харьцангуй олон асуудал дэвшүүлж, илүү олон нэмэлт шалгуурыг боловсруулдаг. Үйлчилгээ үзүүлэгчдийг нэг бүлэг болгон зохион байгуулах нь зүйтэй. Үйлчилгээ

үзүүлэгчдэд ИОК нь тэднийг чичлэхэд бус гол нь боловсролын үйлчилгээтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэж байгааг ойлгуулахад онцгой анхаараарай.

20. Чиглүүлэгч дараах асуултуудыг үйлчилгээ үзүүлэгчдээс асууна. Үүнд:

- Ямар төрлийн үйлчилгээг бид үзүүлдэг вэ?
- Бид үйлчилгээг хэрхэн үзүүлдэг вэ?
- Бид ажлаа хийхэд ямар хүндрэлтэй тулгарч байна вэ?
- Үйлчилгээ үзүүлэхэд оролцогч талууд хэрхэн оролцож байна вэ?
- Нөхцөл байдлыг сайжруулахын тулд юу хийх хэрэгтэй вэ? зэрэг асуултуудыг асууж өгсөн хариултыг бүлгийн дотор зөвшилцөж харилцан тохиролцсоны эцэст цаасан самбар дээр бичүүлнэ.

21. Шалгуур үзүүлэлт боловсруулах Үйлчилгээтэй холбоотой асуудлаа тодорхойлсны дараа тухайн асуудлыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт боловсруулна.

Дөрөвдүгээр алхам. Нүүр тулсан уулзалт зохион байгуулах, үйл ажиллагааны төлөвлөлт

Одоо эцэг эх, үйлчилгээ үзүүлэгчид хамтран боловсролын үйлчилгээтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлуудын талаар ярилцах цаг болжээ. Оролцогч талууд тулгамдаж буй асуудал, түүнийг хэрхэн үнэлсэн, ингэж үнэлэх болсон шалтгааны талаар нүүр тулсан уулзалтаар хэлэлцэх болно. Уулзалтын эцэст үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хамтран боловсруулдаг.

Шигтгээ-13

Нүүр тулсан уулзалтыг зохион байгуулахад анхаарах зүйл
Энэ үйл ажиллагааг зохион байгуулахад их анхааралтай ажиллах хэрэгтэй. Харилцааны ур чадвар сайтай, чиглүүлэгч хийж байсан туршлагатай хүнийг чиглүүлэгчээр томилон ажиллуулна. Хувийн шинжтэй зөрчил гарахаас урьдчилан сэргийлэхэд чиглүүлэгч анхааран ажиллана.

22. Нүүр тулсан уулзалтыг эхлүүлэх- Уулзалтыг нээж, хурлын зорилго, хүлээгдэж буй үр дүн, уулзалтыг зохион байгуулах арга зүйг танилцуулна. Түүний дараа эцэг эхийн төлөөлөл өөрсдийн гаргасан нэгдсэн оноог тайлбарлахын зэрэгцээ муу оноогоор үнэлэгдсэн үйлчилгээг хэрхэн сайжруулах тухай зөвлөмжийг танилцуулна. Дараа нь үйлчилгээ үзүүлэгчдийн буюу багш, ажилтнуудын төлөөлөл оноогоо танилцуулна. Үүний дараа хоёр талын танилцуулгатай холбоотой асуулт асууж, тодруулах цаг гарган хэлэлцүүлэг өрнүүлнэ.
23. Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хамтран боловсруулах-Дараа нь эцэг эхийн төлөөлөл, үйлчилгээ үзүүлэгчид хамтран боловсролын үйлчилгээг сайжруулахад нэн шаардлагатай байгаа асуудлуудыг эрэмбэлэн тухайн асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх арга замын талаар ярилцана. Тухайн асуудлыг шийдвэрлэх бодит арга зам юу байна вэ? Алийг нь богино хугацаанд алийг нь урт хугацаанд хийх вэ? гэсэн асуултад хариулах байдлаар тулгамдаж буй асуудал бүрийн шийдлийг ярилцана. Нэн тэргүүнд тулгамдаж байгаа асуудлуудыг шийдвэрлэхэд доор хаяж 6 сар ихдээ 1 жил зарцуулахыг бодолцон шийдлийн хувилбарыг сонгоорой. Асуудлыг эрэмбэлсний дараа төлөвлөлтийн матрицыг дараах байдлаар хийнэ үү.

Хүснэгт 13. Төлөвлөлтийн матриц

Тэргүүлэх асуудлууд	Үйл ажиллагаа	Хариуцах эзэн	Хариуцах байгууллага	Дуусах хугацаа	Нөөц	Тэмдэглэл
Сургуулийн цэвэрлэгээ	-Үйлчлэгч нэмж авах -Сургуулийн эмч цэвэрлэгээнд хяналт тавьж ажиллах	-Дүүргийн боловсролын газрын мэргэжилтэн	Дүүргийн боловсролын газар	9 сарын 1 2019	Цалин	
Багш нар хичээлээ цагтаа эхлэх байдал	-Менежерүүд багшийн ажлын цагт хяналт тавих	Заах аргын нэгдлийн ахлагч нар	Сургуулийн заах аргын нэгдлүүд	6 сарын 4, 2019	Шаард-лагагүй	
Багш сурагчдын харилцаа	-Багш нар харилцаагаа сайжруулах	Багш нар	Сургуулийн захиргаа			

Тавдугаар алхам. Үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих

ИОК-ын аргын тусламжтай сургуулийн хэмжээнд тулгамдаж байгаа асуудлыг бусдад ойлгуулж, хэлэлцүүлэг өрнүүлэн, бусад оролцогч талуудад нөлөөлж болохоос гадна энэ арга нь асуудлыг шийдвэрлэх боломжийг эрэлхийлдгээрээ онцлогтой юм. ИОК аргаар сургуулийн үйл ажиллагааг нэг удаа үнэлээд зогсдоггүй харин цаашид үргэлжлүүлэн хийгдэх үйл явц болохыг та битгий мартаарай. Үйл ажиллагааны хэрэгжилтэд хоёр тал хамтран хяналт тавьж ажиллана. ИОК аргыг сургуулийн үйл ажиллагаанд хэрэглэх тухай журам боловсруулах нь институцчилж буй нэгэн хэлбэр юм. Энэ үе шатанд дараах үйл ажиллагааг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

24. Боловсролын үйлчилгээнд ИОК-ын аргаар үнэлгээ хийсэн судалгааны тайланг боловсруулна.
25. Хийгдэх ажлын төлөвлөгөөг боловсруулна.
26. Судалгааны үр дүн, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг аймаг, дүүргийн түвшний үйл ажиллагааны төлөвлөлт, төсөвлөлтөд тусгана.
27. ИОК-ын арга ашиглан хийгдсэн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний гүйцэтгэлд хяналт тавьж, төлөвлөгөөний гүйцэтгэлд үнэлгээ өгнө.
28. Төлөвлөгөөнд тусгагдсан ажил хийгдэж дууссаны дараа ИОК-ын аргыг дахин ашиглаж боловсролын үйлчилгээг үнэлнэ. Ингэхдээ өмнө нь ажилласан төлөөллийг алхам бүрт тэр чигээр нь ажиллуулж байж сургуульд гарсан өөрчлөлт, амжилт, алдааг мэдэх боломжтой. ИОК аргыг эхний судалгааны дараа доор хаяж 6 сар дээд тал нь 1 жилийн дараа давтан хийнэ (CARE, 2013).

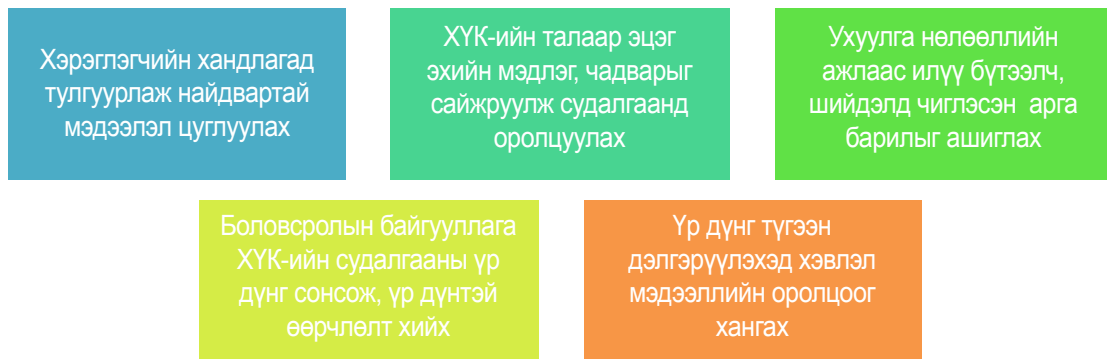
ИОК аргаар хийгдсэн судалгааны үр дүнг үйл ажиллагааг төлөвлөх, төсөвлөхөд хэрэглэх боломжтой болохыг сургуулийн удирдах ажилтан та битгий мартаарай.

4.4.2 Хэрэглэгчийн үнэлгээний карт

Хэрэглэгчийн үнэлгээний картын арга

Хэрэглэгчийн үнэлгээний карт (ХҮК) ын арга зүй нь боловсролын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийн талаарх мэдээллийг эцэг эх, сурагчдаас цуглуулж, дүн шинжилгээ хийн, судалгааны үр дүнг сургууль болон сонирхогч талуудад түгээн таниулж, улмаар сонирхогч талуудын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах зорилготой, хамтын ажиллагааг хөгжүүлэхэд чиглэсэн цогц үйл ажиллагаа бүхий арга зүй юм. (Төрийн албаны зөвлөл, 2006). Энэхүү арга зүйг анх Бүгд Найрамдах Энэтхэг улсын Бангалор хотод төрөх газрын үйлчилгээний чанарыг хэрэглэгчдээр үнэлүүлэхэд ашигласан.

Зураг 21. ХҮК-ын аргыг хэрэглэхэд тавигдах шаардлага

Зураг 22. Хэрэглэгчийн үнэлгээг хэрэглэх алхам

Хэрэглэгчийн үнэлгээний картын арга зүйд суурилсан судалгаанд эцэг эх болон бусад оролцогч талууд дараах байдлаар оролцоно. Үүнд (1) судалгааны хамрах хүрээ, судалгааны зорилго, оролцогч талуудыг тодорхойлох; (2) судалгааны асуулга боловсруулах; (3) судалгааны түүврийг сонгох; (4) судалгааг зохион байгуулах; (5) судалгааны үр дүнг боловсруулах, дүн шинжилгээ хийх; (6) үр дүнг түгээх; (7) институцлэх зэрэг нь багтдаг.

Алхам 1. Судалгааны хамрах хүрээ, судалгааны зорилго, оролцогч талуудыг тодорхойлох

1. Боловсролын үйлчилгээг үнэлэх ХҮК-ийн судалгааг хийхдээ эхний ээлжинд энэ талаар мэргэшсэн туршлагатай судалгааны байгууллага, их дээд сургууль, төрийн байгууллагын зөвлөгөө, туслалцаагавах нь зүйтэй юм. Эхний судалгааг гүйцэтгээд туршлага хуримтлуулсны дараа эцэг эх, сурагч бусад оролцогч талууд дараагийн үнэлгээний судалгааг бие даан гүйцэтгэх боломжтой болдог.
2. Судалгааг ямар хүрээнд хийх, ямар зорилгоор хийх, судалгаанд ямар оролцогч талыг хамруулахыг тодорхойлно. ХҮК-ын аргаар боловсролын үйлчилгээг бүхэлд нь эсвэл үйлчилгээний аль нэг хэсгийг үнэлэхээ шийднэ. Тухайлбал, зөвхөн сургуулийн сургалтын орчин (эрүүл ахуйн, сэтгэл зүйн, материаллаг орчин) эсвэл багш нарын заах арга зүйг үнэлж болно.
3. Судалгаанд оролцогчдын эх олонлогийг /эцэг эх, ахлах ангийн сурагчид г.м/ сонгоно.

Зураг 23. ХҮК-ын аргын ач холбогдол

Оношлогооны хэрэгсэл болдог. Иргэдийг боловсролын үйлчилгээний стандарт, тулгамдсан асуудлуудын талаарх тоон болон чанарын мэдээллээр хангах, эцэг эх өөрсдийн эрх, үүрэг, хариуцлагаа ухаарах

Хариуцлага тооцох хэрэгсэл болдог. Боловсролын үйлчилгээний байгууллагууд хүлээсэн үүрэг хариуцлага, үйлчилгээний стандартаа үйл ажиллагааныхаа аль түвшинд хангаж чадахгүй байгааг илрүүлдэг.

Шилдэг туршлага тодорхойлох хэрэгсэл болдог. Шилдэг, тэргүүний туршлагуудыг нээн илрүүлж, олны хүртээл болгох

Нуугдмал зардлыг илрүүлэх хэрэгсэл болдог. Эцэг эх, сурагчид боловсролын үйлчилгээг хүртэхдээ албан ёсны хууль эрх зүйн актуудаар зөвшөөрөгдсөн төлбөрөөс бусад нэмэлт төлбөр төлж буй тохиолдол болон төлөх шаардлагатай болдог нуугдмал зардлын талаарх мэдээллийг цуглуулж болно.

Төлөвлөлтийн хүчирхэг хэрэгсэл болдог. Бүсийн болон орон нутгийн үйлчилгээг сайжруулах төлөвлөлтөд ашиглагдана

Эх сурвалж: Anu Pekkonen. CIVICUS. Monitoring and evaluation of public services. Tool: Citizen report cards.

Алхам 2. Судалгааны асуулга боловсруулах

4. Судалгааны асуулга боловсруулахдаа эхлээд тухайн үнэлэх гэж буй үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг тодорхойлох шалгуур үзүүлэлтүүдийг боловсруулж, дараа нь судалгааны асуулт бэлтгэх гэсэн дарааллаар ажиллах нь оновчтой байдаг.
5. Судалгааны асуулгын хэмжээ, бүтцийг тодорхойлно.
6. Судалгааны асуулгыг боловсруулсны дараа туршилт асуулга зохион байгуулж түүний үр дүнд тулгуурлан зохих засвар өөрчлөлтийг хийнэ.

Алхам 3. Судалгааны түүврийг сонгох

7. ХҮК-ын судалгааны хувьд боловсролын үйлчилгээний үр шимийг хүртэгч хувь хүн, өрх тухайн судалгааны эх олонлог болно.
8. Эх олонлогоос хамааран судалгааны түүврийн хэмжээг тодорхойлох шаардлагатай. Эх олонлогоос түүврийн хэмжээг сонгоно. Түүврийн хэмжээг тооцоолохдоо нийгмийн шинжлэх ухаанд түүвэр судалгаа хийхэд ашигладаг аргуудаар тооцно. **ХҮК-ын арга зүйн хувьд гол төлөв өрх гэрүүд судалгааны нэгжээр сонгогддог учраас тухайн өрх гэрээс судалгаанд хамрагдах хувь хүнийг мөн сонгох хэрэгтэй.** Ингэхдээ гол төлөв өрхийн тэргүүнийг сонгохыг илүүд үздэг хэдий ч нийт түүврийн дүнгээр аваад үзвэл ялгаатай нас, хүйсийн хүмүүс байхаар тооцоолон сонгох ёстой.

Алхам 4. Судалгааг зохион байгуулах

9. Судалгааг гардан зохион байгуулах судлаачдыг судалгааны арга зүйн талаар мэдээлэл өгөх, сургалтад хамруулах зэргээр чадавхжуулна.
10. Судалгааг зохион байгуулагчид ярилцлага, судалгааны асуулгад хариулсан байдалд байнга хяналт тавьж нягтлах шаардлагатай.

Алхам 5. Судалгааны үр дүнг боловсруулах, дүн шинжилгээ хийх

11. Судалгаагаар цуглуулсан бүхий л мэдээллийг статистик мэдээлэл боловсруулах програмын тусламжтайгаар боловсруулж, үр дүнг гаргана. Ихэнх тохиолдолд иргэд боловсролын үйлчилгээг үнэлэхдээ (1) - ээс (5) хооронд үнэлсэн байдаг. Иргэдээс өгсөн үнэлгээг нэгтгээд, дундаж үнэлгээг тооцох, иргэдийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээг хувьд шилжүүлэн үзүүлэх зэргээр боловсруулалт хийнэ. Энэхүү үнэлгээний дүнг бид “Үнэлгээний Карт” гэж нэрлэж байгаа юм.

12. Судалгааны асуулгын хариулт буюу өгөгдлийг SPSS бусад судалгааны програм хангамжид оруулна.
13. Судалгааны өгөгдөлд чанар, хүртээмж, тулгамдаж буй асуудал, асуудлын шийдэл зэрэг үзүүлэлтээр шинжилгээ хийнэ

Алхам 6. Үр дүнг түгээх

14. ХҮК-ын үр дүнгээр тайлан боловсруулна. Судалгааны үр дүнг хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, олон нийтийн хурал, хэвлэлийн бага хурал, цахим орчноор дамжуулан олны хүртээл болгоно. Танай сургуулийн үйл ажиллагаа хэдий муу гэж үнэлэгдсэн ч тайлангаа бусдаас битгий нуугаарай. Эсрэгээр нь энэ баримтыг дэлгэж тавьснаар сургуулийн хүрээнд тулгамдаж буй асуудлуудыг аймаг, сум, дүүргийн эрх бүхий оролцогч талууд анхааран үзэж дараа жилийн төлөвлөх, төсөвлөх үйл ажиллагаандаа оруулах боломжтой гэдгийг та онцгой анхаарна уу.

Алхам 7. Институцлэх

15. ХҮК-ын арга зүй нь зөвхөн тухайн тохиолдолд ганц удаа үйлчилгээг үнэлэхэд ашиглагдаад орхигдох биш, үүнийг хэрхэн тогтмолжуулах асуудлыг (дүрэм, журам боловсруулах) судлан үзээрэй.

Иргэдийн онооны картын арга, хэрэглэгчийн үнэлгээний картын арга нь боловсролын байгууллагын ажлын үр дүнг үнэлэх, боловсролын үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулах үйл ажиллагааг төлөвлөхөд эцэг эхийн оролцоог хангасан үр дүнтэй арга юм.

**Хуудас:
152-168**

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

**БОЛОВСРОЛЫН
САЛБАРТ
НИЙГМИЙН ЭГЭХ
ХАРИУЦЛАГЫГ
ДЭМЖСЭН
БОДЛОГЫН ОРЧИН**

БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ НИЙГМИЙН ЭГЭХ ХАРИУЦЛАГЫГ ДЭМЖСЭН БОДЛОГЫН ОРЧИН

Мэдээж хүн бүр үр хүүхдээ эрдэм боловсролтой, эх орон ард түмэндээ хэрэгтэй хүн болоосой хэмээн сэтгэж, зүтгэж, тэднийг өөрөөсөө илүү сайн боловсролтой эрдэм мэдлэгтэй болгохын төлөө чармайн ажиллаж байдаг билээ.

Гэвч бидний чармайлт ямар үр дүнд хүрч байна вэ гэдгийг зарим маань төдийлөн анзааралгүй, боловсрол эзэмших ажлыг зөвхөн сургууль, багш нарын үйл хэрэг гэж ойлгож хандаж байгаагаас эцэг эхчүүд хүүхдээ ерөнхий боловсролын сургууль төгссөн хойно нь сайн сурсангүй гэж зэмлэх, нөгөө талаас сургууль сайн сургасангүй гэж гоморхох байдалтай үлдэж байна. Үүний цаана эцэг эхчүүд хүүхдүүд маань мөр бүтэн, гэдэс цатгалан, сургуульдаа явж л байвал болно доо гэсэн хуучинсаг бодол, ардчилсан нийгэмд сурах эсэх нь хүний эрх гэсэн хүүхдийн гэнэн томоогүй санаа, хүүхдийг шахаж шаардах нь буруу ч байж мэднэ гэсэн багшийн болгоомжлол зэрэг олон хүчин зүйл байгаа нь дамжиггүй юм.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд тунхагласан хүмүүнлэг ардчилсан нийгмийг байгуулахын тулд бид эрдэм, боловсролтой, ёс суртахуунтай залуу үеийг төлөвшүүлэх ажлыг зайлшгүй хийх ёстой юм. Энэ зорилгодоо хүрэхийн тулд ерөнхий боловсролыг төрөөс үнэ төлбөргүй (Шигтгээ-1) олгохоор хуульчилсан. **Үнэ төлбөргүй зүйл үнэ цэнэгүй байх учиргүй юм.**

Шигтгээ-14

6.1. Монгол Улсын иргэн бүх шатны боловсролыг хуульд заасан нөхцөл, журмын дагуу төлбөргүй буюу төлбөртэйгээр сурч эзэмших, ажил эрхлэхийн зэрэгцээ суралцах эрхтэй.

6.2. Үндсэн хуульд заасны дагуу төрөөс бүх нийтийн ерөнхий боловсролыг төлбөргүй олгоно.

6.3. Монгол Улсын иргэн суурь боловсрол заавал эзэмших үүрэгтэй.

6.4. Иргэн тодорхой хугацаанд мэргэшил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдах, бие даан суралцах замаар боловсрол, мэргэшлийн ур чадвараа байнга дээшлүүлж байх үүрэгтэй.

Эх сурвалж: Боловсролын тухай хууль
2002 он

Боловсролын зорилгод хүрэхийн тулд төр нь ч, иргэн нь ч залуу үеэ зөв сайн хүн болгохын төлөө чармайн ажиллах ёстой гэсэн энгийн зарчмыг хамтдаа хэрэгжүүлэх ёстой юм.

Хүүхдийг зөв сайн хүн болгох үйлд иргэний зүгээс оролцох нэг хялбар арга нь нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилга бөгөөд үүнийг хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг Үндсэн хууль болон бусад эрх зүйн баримт бичигт хэрхэн туссаныг энэ хэсэгт авч үзнэ.

Төсвийн орчил ба төрийн бодлого боловсруулах үйл явцын хамаарлыг хэрхэн ойлгох вэ?

Боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд төсвийн орчил болон бодлого боловсруулалтын орчлыг харьцуулан зөв ойлгох шаардлагатай юм. Үүнийг нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгсэл гарын авлагаас авч энд орууллаа. Учир нь аль шатанд ямар асуудлыг төрөөр шийдвэрлүүлэхээр хандаж байгаагаа санаачлагч мэдсэнээр зөв байгууллага, албан тушаалтанд, зөв цаг хугацаанд хандаж нийгмийн эгэх хариуцлагыг шаардах, тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлүүлэх боломжтой болно.

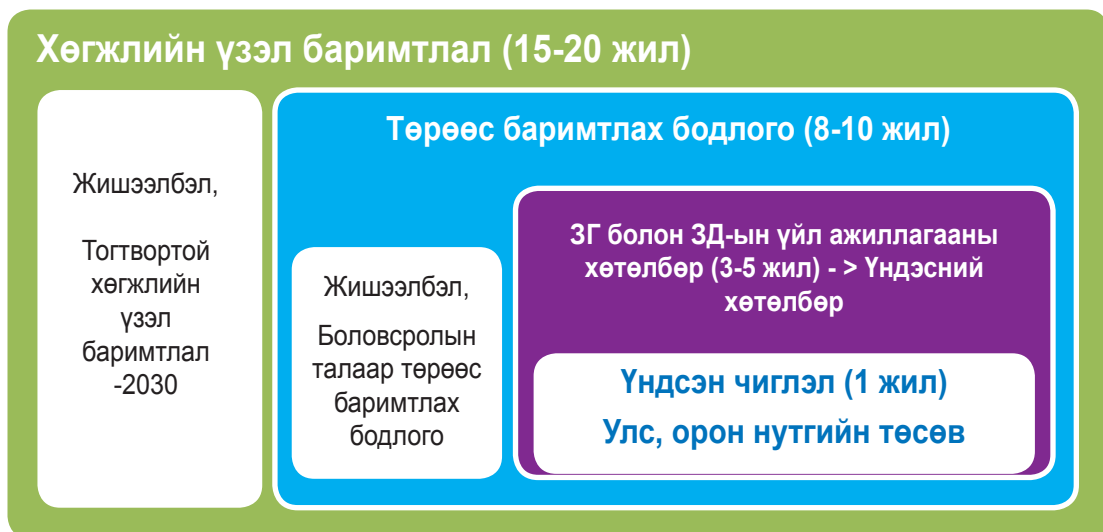
Зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжсэнээр төрийн бодлого боловсруулах хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд ихээхэн өөрчлөлт гарсан. Өмнөх нийгмийн үед төвлөрсөн төлөвлөгөөний дагуу бодлого боловсруулалт, хэрэгжүүлэлт нягт уялдаатай явагддаг байсан бол зах зээлийн харилцаанд шилжсэнээр олон асуудлыг зах зээлийн зохицуулалтад үлдээж, төр хийх зайлшгүй шаардлагатай ажил буюу зах зээлийн харилцааны доголдол болон төрийн оролцоон дахь доголдлыг залруулахад чиглэсэн үйлдэл, үйл ажиллагаанд төрийн бодлого чиглэгдэх болсон.

Ингэснээр салбарын яамд бодлого боловсруулах ажлыг хариуцан өөрийн харьяалах агентлагаар бодлого хэрэгжүүлэлтийг гүйцэтгүүлж, зарим бодлогыг нутгийн удирдлагын байгууллагад гэрээний үндсэн дээр шилжүүлэн гүйцэтгүүлж байна.

Салбарын яам, агентлаг бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэх нь олон талын ач холбогдолтой ч салбарын ашиг сонирхол, засгийн газрын бүтцийн өөрчлөлтийг даган зарим бодлого хариуцах эзэнгүй орхигдох, зарим нь давхардах зэрэг улс орны хөгжлийн урт хугацааны бодлогын зохицуулалт орхигдох, намын сонгуулийн 4 жилийн хөтөлбөрт хэт уягдах зэрэг олон бэрхшээлтэй асуудлыг бий болгосон.

Иймд төрөөс Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн хуулийг 2015 онд баталсан нь, улс төрийн намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, засгийн газрын хөтөлбөр, хөгжлийн бодлогыг харилцан уялдаатай боловсруулж байхад чиглэгдсэн.

Зураг 1. Улсын бодлогын эрэмбэ

Энэ хууль гарснаар улс орны хөгжлийн бодлогыг урт, дунд, богино хугацаанд уялдуулах арга зам, эрэмбэ тодорхой болсон. Энд 15-20 жилийн урт хугацааны бодлогын хөгжлийн үзэл баримтлал байхаар зохицуулсан бөгөөд хөгжлийн үзэл баримтлалд тодорхойлсон зорилго, зорилт түүнийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа нь бусад бодлогын удирдамж байхаар зохицуулсан. (Зураг 1)

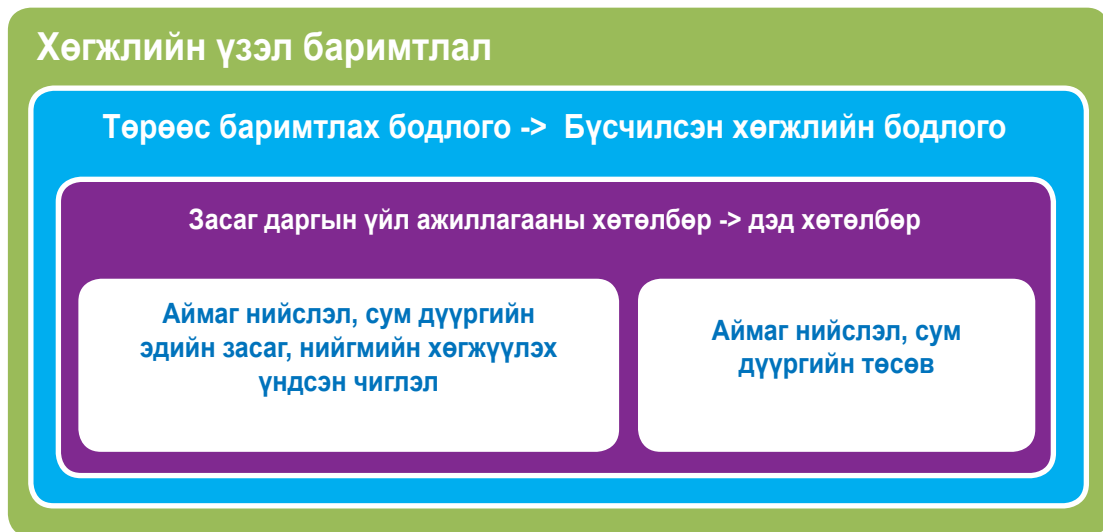
Дунд хугацааны бодлогыг 8-10 жилд хэрэгжүүлэхийг төрөөс баримтлах бодлого, 3-5 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэхийг нь Засгийн газар болон засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр гэж зааж өгсөн. **Энэ нь улс төрийн намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хөгжлийн үзэл баримтлал болон салбарт төрөөс баримтлах бодлоготой уялдуулах, хэрэгжих боломжгүй зүйлийг сонгуулиар амлахгүй байхыг зохицуулах учиртай юм.** Харин богино хугацааны бодлогыг улс, орон нутгийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл байхаар зохицуулжээ. Үндсэн чиглэл нь ирэх оны төсөв боловсруулах суурь баримт бичиг болно.

Хөгжлийн үзэл баримтлал нь “Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлэх, дэлхий нийтийн хөгжлийн түгээмэл хандлагыг өөрийн орны онцлогт тохируулан тусгасан,

эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг ахисан түвшинд хүргэх, байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг хадгалах, хүний хөгжлийг хангахад чиглэсэн баримт бичиг” байхыг хуульчлан тодорхойлсон. Энэ баримт бичигт 15-20 жилийн дараа монголын нийгэм, эдийн засаг ямар ахисан түвшинд хүрсэн байхыг тодорхойлон заасан байдгаараа бусад бодлогын баримт бичгийн суурь болж өгнө.

Хөгжлийн үзэл баримтлалд суурилан төрөөс баримтлах бодлого боловсруулагдах бөгөөд засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр нь хөгжлийн үзэл баримтлал болон төрөөс баримтлах бодлогод суурилсан байна. Харин аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хувьд бүсчилсэн хөгжлийн бодлого болон аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилгыг суурь болгон авч үзэхийг шаардсан байна. Засгийн газар үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрээнд үндэсний хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлнэ. (Зураг 2)

Зураг 2. Орон нутгийн бодлогын эрэмбэ

Харин Засаг дарга дэд хөтөлбөрийг өөрийн үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрээнд боловсруулан хэрэгжүүлж болно. Богино хугацааны бодлого нь улс, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл байна. Энэ үндсэн чиглэлд тулгуурлан тухайн жилийн төсвийг боловсруулна. Орон нутгийн хувьд төрөөс баримтлах бодлогыг орон нутаг, бүс нутгийн онцлогт тохируулан уялдуулах, бодлогын давхардал, орхигдлыг арилгах зорилго бүхий бүсчилсэн хөгжлийн бодлого дунд болон богино хугацааны бодлогын чухал суурь болох бөгөөд үүнд тулгуурлан дунд хугацааны аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилтыг тодорхойлохоор зохицуулалт хийсэн. Хэтийн зорилтын үндсэн зорилго нь төрөөс баримтлах бодлого, бүсчилсэн хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд аймаг, нийслэлийн оруулах хувь нэмэр, аймгийн хөгжлийн хүрэх дунд түвшний зорилтыг тодорхой харах боломжийг бодлого боловсруулагч, иргэдэд олгоход оршиж байна.

Төрийн бодлого боловсруулалт, хэрэгжүүлэлт болон төрийн санхүүгийн удирдлагын орчлын хоорондын уялдааг хугацааны хязгаараар авч үзвэл ихээхэн ойлгомжтой болно. Зураг 3-т төрийн бодлогын орчлыг төрийн санхүүгийн удирдлагын нэг удаагийн орчлын хүрээнд харьцуулан үзүүлсэн. Урт хугацааны бодлого боловсруулалт, хэрэгжүүлэлтийн орчил 15-20 жилийн хугацаанд төрийн санхүүгийн удирдлагын 6 аас 8 бүтэн орчил багтаж байгаа юм. Харин нэг удаагийн төрийн санхүүгийн удирдлагын орчлын хувьд авч үзвэл урт хугацааны бодлого

Зураг 3. Төрийн бодлого болон төрийн санхүүгийн удирдлагын орчлын уялдаа

Төрийн бодлогын орчил	Төрийн санхүүгийн удирдлагын орчил		
Асуудал тодорхойлох	Хөгжлийн үзэл баримтлал (15-20 жил), <i>Жишээлбэл, Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030</i>	Төрөөс баримтлах бодлого (8-10 жил), ЗГ болон Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр (3-5 жил)	Үндсэн чиглэл (Улс, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн)
Хувилбар боловсруулах			Төлөвлөлт
Бодлогын баримт бичгийн төсөл боловсруулах			-Эрэмбэлэх -Сонголт хийх
Бодлогын шийдвэр гаргах		Төлөвлөлт	Төсөвлөлт
Бодлогын зохицуулалт	Төлөвлөлт	Төсөвлөлт	Зарцуулалт
Бодлогын хэрэгжүүлэлт	Төсөвлөлт	Зарцуулалт	
Бодлогын хяналт-шинжилгээ	Зарцуулалт	Гүйцэтгэлийн үнэлгээ	Гүйцэтгэлийн үнэлгээ
Бодлогын үнэлгээ	Гүйцэтгэлийн үнэлгээ		

зохицуулалтын хэсгээс төрийн санхүүгийн удирдлагын төлөвлөлтийн үе шаттай давхцаж байна. Учир нь төрийн санхүүгийн орчил эхлэх үед бодлогын шийдвэр аль эрт гарсан тодорхой хэмжээнд хэрэгжсэн цаашид тухай орчлын хүрээнд ямар хэсгийг хэрэгжүүлэх тухай зохицуулалтыг төлөвлөлтийн үе шатанд хийнэ.

Урт хугацааны төрийн бодлогын бүтэн орчлын хувьд төрийн санхүүгийн удирдлагын бүтэн 8 орчил давхцаж байгаа хэдий ч бодлого зохицуулалт нь төлөвлөлттэй, гүйцэтгэлийн үнэлгээ нь бодлогын үнэлгээтэй давхцаж байна. Энэ нь урт хугацааны бодлогын хэрэгжилтийн 2.5 жилд хамаарах бодлогын тодорхой зорилго, зорилт, түүний хэрэгжүүлэлт төсвийн нэг удаагийн орчилтой давхцаж байгааг илэрхийлж байна.

Нөгөө талаас нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилга урт хугацааны бодлогын зорилго, зорилтод хамаарах асуудлыг хөндөж байвал төрийн санхүүгийн удирдлагын харилцааг үндэс болгох бус төрийн бодлогын орчлыг үндэс болгон авч үзэх шаардлагатай болохыг харуулж байна. Дунд хугацааны бодлогын орчлын хувьд төрийн санхүүгийн орчлын нэг бүтэн орчлоос 4 бүтэн орчлын хугацаа давхцаж байгаа юм. Хэрэв төрийн санхүүгийн удирдлагын орчлын нэг удаагийн орчлын хугацаанд дунд хугацааны төрийн бодлогын орчилтой давхцуулан харвал төрийн санхүүгийн удирдлагын эхний

үе шат болох төлөвлөлт нь бодлогын баримт бичиг боловсруулах үе шаттай тохирч байгаа юм. Дунд хугацааны зарим бодлогын шийдвэр аль эрт гарсан байдаг ч цөөнгүй тохиолдолд тулгамдсан асуудал тодорхойлогдсон болон хувилбар боловсруулагдсан бодлогын баримт бичгийг боловсруулах үе шат төсвийн төлөвлөлттэй давхцаж болно. Тухайлбал, Засгийн газрын болон үндэсний хөтөлбөр боловсруулах нь төрийн санхүүгийн удирдлагын төлөвлөлттэй давхцаж байна. Дунд хугацааны бодлогын үндэсний болон аймгийн засаг даргын боловсруулан хэрэгжүүлдэг дэд хөтөлбөрийн тулгамдсан асуудал тодорхойлох, хувилбар боловсруулахаас хойшхи хэсэг нь төрийн санхүүгийн удирдлагын орчлын нэг удаагийн эргэлтийг бүтэн багтаана.

Харин богино хугацааны бодлогын бүхий л үе шат төрийн санхүүгийн удирдлагын орчлын бүтэн эргэлттэй давхцаж байдгаараа онцлогтой юм. Богино хугацааны бодлого нь улс, орон нутгийн эдийн засаг, нийгмийн үндсэн чиглэл, түүнд тулгуурлан боловсруулан төсөв хэсэгтэй. Энд бодлогын тулгамдсан асуудал тодорхойлохоос аваад бодлогын үнэлгээний бүх үе шат төрийн санхүүгийн удирдлагын бүх үе шаттай зэрэгцэн хэрэгжинэ. Энд төрийн санхүүгийн удирдлагын төлөвлөлтийн үе шатанд богино хугацааны бодлогын тулгамдсан асуудлыг тодорхойлж, хувилбар боловсруулах нь төлөвлөлтийн үе шаттай, бодлогын баримт бичиг боловсруулалт, шийдвэр гаргалт нь төсөвлөлттэй, бодлогын зохицуулалт, хэрэгжүүлэлт нь төсвийн зарцуулалт, бодлогын хяналт шинжилгээ, үнэлгээ нь төсвийн гүйцэтгэлийн үнэлгээтэй зэрэгцэн хэрэгжиж байна. Иймд нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилга нь богино хугацааны бодлогын асуудалтай холбоотой байвал үр дүн нь хурдан хугацаанд илэрнэ.

Боловсролын салбарт нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдсэн үү?

Нийгмээ зөв сайн болгохын төлөө ажиллахдаа төр ямар зарчим баримтлахыг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн нэгдүгээр зүйлийн хоёр дахь хэсэгт “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн” гэж заасан бөгөөд иргэний эрхийг мөн хуулийн гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт

шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ” гэж тодорхойлсон. Энэ нь манай төр иргэний идэвхтэй оролцоо, төлөөлөлтэйгээр байгуулагдаж, тэдний сайн сайхан байдлын төлөө ажилладаг болохыг илэрхийлж байна. Түүнчлэн төр иргэний төлөө ажиллаж байгаа эсэхийг хянан шалгах боломжийг үндсэн хуулийн арван зургаадугаар зүйлийн нэг дэх хэсгийн 12-т Монгол Улсын иргэн “төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл, гомдлоо гаргаж шийдвэрлүүлэх эрхтэй”; мөн зүйлийн 17-д “төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй...”; арван есдүгээр дүгээр зүйлийн нэг дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна” хэмээн тус тус заажээ (Монгол улсын үндсэн хууль, 1992 он). Энэ нь бидний хамтын гэрээ болсон үндсэн хуульд хүүхдээ зөв сайн хүн болгох үйл хэрэгт төр ч, иргэн ч идэвх, санаачилгатай оролцох ёстой болохыг харуулж байна.

Хүүхдээ зөв сайн хүн болгон хүмүүжүүлэх, эрдэм боловсролтой болгон төлөвшүүлэх эрх зүйн зохицуулалтыг зөвхөн үндсэн хуулийн хүрээгээр хязгаарлаж болохгүй юм. Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030-д боловсролын зорилтыг “Суурь болон мэргэжлийн боловсролд хамрагдалтын түвшинг 100 хувьд хүргэж, насан туршийн боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ” гэж заасан (Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030, 2016). Үүнийг цааш нарийвчлан илүү тодорхой зорилтуудыг томъёолсон шигтгээ-2-оос харна уу.

Шигтгээ-15

2.2.3. Мэдлэгт суурилсан нийгэм ба ур чадвар бүхий Монгол хүн
Зорилт 1. Хүүхэд бүрийг стандартын шаардлага хангасан сургуулийн өмнөх боловсролын үйлчилгээнд хамруулж, монгол хэл, сэтгэлгээний үндсийг эзэмшүүлнэ.

I үе шат (2016-2020): Сургуулийн өмнөх боловсролын тогтолцооны төрөл хэлбэрийг өргөтгөж, хүртээмж, чанарыг сайжруулан сургуулийн өмнөх боловсролын үйлчилгээнд сургуулийн өмнөх насны нийт хүүхдийн 70 хувийг хамруулах нөхцөл бүрдүүлэх.

II үе шат (2021-2025): Сургуулийн өмнөх боловсролын тогтолцоог төгөлдөржүүлж, нэг багшид ногдох хүүхдийн тоог 25 хүртэл бууруулж, сургуулийн өмнөх боловсролын үйлчилгээнд сургуулийн өмнөх насны нийт хүүхдийн 80 хувийг хамруулах нөхцөл бүрдүүлэх.

III үе шат (2026-2030): Сургуулийн өмнөх боловсролын нэг багшид ногдох хүүхдийн тоог 20 хүртэл бууруулж, сургуулийн өмнөх боловсролын үйлчилгээнд сургуулийн өмнөх насны нийт хүүхдийн 90 хувийг хамруулах нөхцөл бүрдүүлэх.

Зорилт 2. Монгол иргэнийг төлөвшүүлэх ерөнхий боловсролын тогтолцоог олон улсын жишигт нийцүүлэн хөгжүүлж, чанарыг баталгаажуулна.

I үе шат (2016-2020): Боловсролын олон улсын чанарын үнэлгээнд /PISA/ хамрагдах бэлтгэлийг хангаж, нийт ерөнхий боловсролын сургуулийг хоёроос ихгүй ээлжээр хичээллэх боломжийг бүрдүүлэх, уламжлалт нүүдлийн ахуйд зохицсон боловсрол олгох хөтөлбөр боловсруулж, нэвтрүүлэх. Бүрэн дунд боловсрол эзэмшсэн хүүхэд бүр мэргэжлийн чиг баримжаатай болсон байх.

II үе шат (2021-2025): Боловсролын олон улсын чанарын үнэлгээнд хамрагдах, хоёр ээлжээр хичээллэж байгаа ерөнхий боловсролын сургуулийн тоог 30 хүртэл хувиар бууруулах, анги дүүргэлтийг багасгаж, улсын дунджийг 25-аас илүүгүй байлгах.

III үе шат (2026-2030): Боловсролын олон улсын чанарын үнэлгээнд эзлэх байрыг 5-аар урагшлуулж, сургалтын лаборатори, тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслээр бүх сургуулийг 100 хувь хангах, хоёр ээлжээр хичээллэж байгаа ерөнхий боловсролын сургуулийн тоог 50 хүртэл хувиар бууруулах, анги дүүргэлтийг багасгаж, улсын дунджийг 20-оос илүүгүй байлгах.

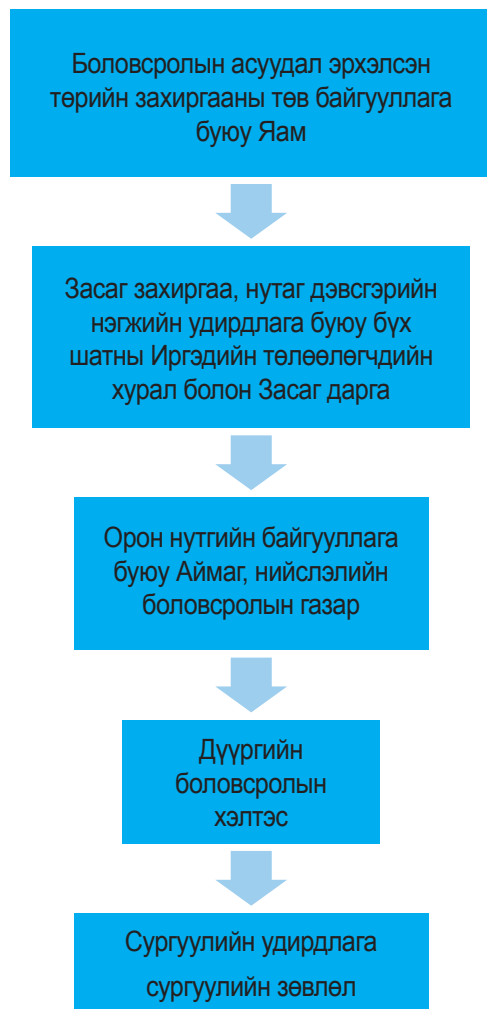
Эх сурвалж: УИХ, 2016, №19, Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030

Мөн энэ үзэл баримтлалд тогтвортой хөгжлийн засаглалын үндсэн зарчимд “төрийн бүх шатны байгууллагын удирдлагын манлайллыг дээшлүүлэх, бүх нийтийн оролцоо, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг хангасан ил тод, хариуцлагатай засаглалыг үндэсний болон орон нутгийн түвшинд бүрдүүлнэ” гэсэн нь боловсролын салбарын үйл хэргийн салшгүй нэг хэсэг нь иргэдийн оролцоо болохыг нотолж байна. (Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030, 2016) .

Хөгжлийн үзэл баримтлалд тодорхойлсон зорилго, зорилтыг хэрэгжүүлэхийн тулд төрөөс боловсролын талаар баримтлах бодлогыг баталсан бөгөөд энэ баримт бичигт төр, иргэн, иргэний нийгмийн хамтын ажиллагаа, түншлэлийн хүрээнд дараах зохицуулалтыг хийсэн байна. Төрөөс боловсролын талаар баримтлах бодлогын 7.1-д “иргэдийн насан туршийн боловсрол эзэмших үйл хэргийг хөгжүүлэхэд төр, дотоод, гадаадын олон нийт, мэргэжлийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдийн оролцоо, хувь нэмрийг хөхиүлэн дэмжиж, түншлэлийг өргөжүүлэн хүлээх үүрэг, хариуцлагыг дээшлүүлнэ”, уг зүйлийн 7.2-д “олон улс, бүс нутгийн боловсролын байгууллагын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох, хамтарсан хөтөлбөр, төсөл хэрэгжүүлэх, харилцан мэдээлэл солилцох, бодлогыг уялдуулан зохицуулна” гэжээ.

Боловсролын бодлогыг хэрэгжүүлэх ажлын эрх зүйн үндсийг боловсролын тухай хууль/2002/, бага, дунд боловсролын тухай хууль/2002/ болон сургуулийн өмнөх боловсролын тухай хууль/2008/ болон боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага буюу Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яамнаас гаргасан дүрэм журам зэрэг бүрдүүлж байна. Боловсролын тухай хуулийн 27.1-д “**боловсролын удирдлага** нь боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв болон орон нутгийн байгууллага, засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага, боловсролын байгууллагын болон түүний өөрийн удирдлагаас бүрдэнэ” гэж заасан. Үүнийг задлан ойлговол дараах зургаар үзүүлж болно.

Зураг-4 Боловсролын байгууллагын удирдлагын ерөнхий бүдүүвч

Эх сурвалж: Боловсролын тухай хууль, 27 зүйлийн 1, 2002 он

Боловсролын салбарын удирдлага бүр өөрийн түвшинд тодорхой эрх үүрэгтэй байхаар тодорхойлсон зохицуулалт эрх зүйн баримт бичгүүдэд байгаа. Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэхдээ тухай түвшний удирдлагыг эрх үүрэгт тохирсон шаардлага тавьж түүнийг биелүүлэхийг шаардвал илүү сайн үр дүнд хүрч чадна. Жишээлбэл, *сумын сургуулийн нэг хүүхдэд ноогдох хувьсах зардал, сумын сургуульд бүх төрлийн мэргэжлийн багштай байх боломжийг хязгаарлаж байна гэсэн*

тулгамдсан асуудлыг нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгаар шийдвэрлэхийг хүсвэл үүнийг эцэг, эхчүүд сургуулийн удирдлага, сум, аймгийн удирдлага тавиад цааш уламжлах биз гэж найдаад орхивол амжилтад хүрэхгүй харин өөрийн тойргийн УИХ-ын гишүүдэд хандсан санал санаачилга бүх орон нутгийн байгууллага иргэд хамтран өрнүүлбэл илүү үр дүнд

хүрэх магадлалтай юм. Гэвч нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг гаргахдаа хэний үүрэг хариуцлагаа биелүүлээгүйгээс болж тулгамдсан асуудал бий болсон вэ гэдгийг эхлээд нарийвчлан тодруулах нь маш чухал байдаг. Иймд сургуулийн үйл ажиллагаанд холбогдогч талуудын үүрэг хариуцлагыг эрх зүйн баримт бичигт хэрхэн тодорхойлсон байдлыг шигтгээ-3-т тодруулан харуулсан.

Шигтгээ-16

Нутгийн захиргааны байгууллагын удирдлагын зарим эрх үүрэг
42.7. Аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь шинээр барих сургууль, цэцэрлэгийн урт хугацааны төлөвлөлтийг аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө, хотын хөгжлийн хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгаж, сургууль, цэцэрлэгийн эзэмшил, ашиглалтын эдэлбэр газрыг сургалтын орчинд тавигдах шаардлагад нийцсэн талбайн хэмжээний дагуу нөөцөд авах шийдвэр гаргана.

Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын бүрэн эрх

30.1.4. өөрийн орлогоо нэмэгдүүлэхэд нь боловсролын байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх, тэдгээрийг хичээлийн болон дотуур байр, сургалтын техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, ном, сурах бичгээр хангах ажлыг зохион байгуулах;

30.1.13. цэцэрлэгийг зориулалтын барилга байгууламжаар, ерөнхий боловсролын сургуулийг хичээлийн болон дотуур байраар хангах, дотуур байрын хүүхдийн хоол хүнсний хангамжийг зохих журмын дагуу шийдвэрлэх;

Гэтэл энэ үүрэг, эрх сум, дүүрэг болон баг хорооны засаг даргад байхгүй юм.

Харин Сум, дүүргийн Засаг даргын бүрэн эрх

31.1.1. боловсролын тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах;

31.1.2. хүүхдэд сургуулийн өмнөх болон бага, суурь, бүрэн дунд боловсрол эзэмшүүлэх, иргэнд суурь боловсрол нөхөн эзэмшүүлэх ажлыг захиргааны удирдлагаар хангах;

Баг, хорооны Засаг даргын бүрэн эрх

32.1.1. сургуулийн өмнөх болон суурь боловсрол эзэмшүүлэх сургалтад харьяа айл өрхийн хүүхдийг хамруулах;

32.1.2. иргэдийн боловсрол эзэмшсэн байдалд судалгаа хийж, шаардлагатай асуудлыг холбогдох байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлэх;

32.1.3. суурь боловсрол эзэмшээгүй иргэнд нөхөн эзэмшүүлэх ажил зохион байгуулах.

Эх сурвалж: Боловсролын тухай хууль 2002 он

Үүнээс харвал, сургууль барих газар олдохгүй асуудлыг Засаг даргад бус аймаг, нийслэлийн ИТХ-д тавьж байж сая амжилттай зохицуулалт хийгдэнэ. Хэрэв багийн иргэдийн нийтийн хурал, сумын иргэдийн төлөөлөгчдийн хуралд асуудал тавибал амжилтад хүрэхгүй байх магадлал их юм. Жишээлбэл, энэ асуудлыг нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгын хүрээнд шийдвэрлэх бол тухайн тойргийн ИТХ-ын гишүүний дэмжлэгтэй, **баг, сум болон сургуулийн удирдлагатай хамтран** хөөцөлдвөл илүү амжилттай болно. Үүний адилаар **сургуулийн тоног төхөөрөмж, ном сурах бичгийн хүрэлцээгүй байдлыг** Аймаг, нийслэлийн засаг даргад хандвал удирдлагын шийдвэр гаргалт хурдан байх магадлалтай юм. *Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачлагч боловсролын тулгамдсан асуудлаа зөв тодорхойлсны дараа холбогдох эрх зүйн зохицуулалттай танилцан шийдвэр гаргах үүрэгтэй удирдлагад хандах нь асуудлаа уур бухимдал багатай шийдвэрлэх зөв арга зам байх болно.*

Иргэн та санаачлагч байх боломжтой

Нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлэх нь тухайн иргэнээс ихээхэн хүчин чармайлт шаардсан ажил байдаг хэдий ч сургуулийн зөвлөлөөр дамжуулан хийвэл илүү үр дүнтэй байх боломжтой юм. Боловсролын хуульд сургууль зөвлөлтэй байхыг тодорхойлж бүрэлдэхүүнийг дараах байдлаар зааж өгсөн. Үүнд: “Сургууль, цэцэрлэгийн зөвлөл нь багш, ажилтан, сурагч, эцэг, эх, бусад байгууллагын төлөөлөлтэй байна. 9-11 гишүүнтэй сургууль, цэцэрлэгийн зөвлөлийг 3 жилийн хугацаагаар сонгоно.” Боловсролын хуулиар сургуулийн зөвлөлийн эрх үүргийг тодорхойлсныг шигтгээ-4-т үзүүлэв.

Шигтгээ-17

Сургууль, цэцэрлэгийн зөвлөлийн зарим эрх үүрэг

35.4.1.сургууль, цэцэрлэгийн хөгжлийн бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, дүрэм, журам батлах, хэрэгжүүлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх;

35.4.2.сургууль, цэцэрлэгийн дэг журам, дотоод зохион байгуулалтын хэлбэрийг тодорхойлох;

35.4.3.сургууль, цэцэрлэгийн үйл ажиллагааны тайлан хэлэлцэх, үнэлэлт, дүгнэлт өгөх;

35.4.4.сургалтын чанар, хүүхэд төлөвшүүлэх, хамгаалах, хөгжүүлэх ажлын үр дүн, түвшинг сайжруулах талаар сургууль,

цэцэрлэгийн удирдлага болон үүсгэн байгуулагчид санал тавих;

35.4.5.захирал, эрхлэгчийн үйл ажиллагаанд хөндлөнгийн хяналт тавих, дэмжлэг үзүүлэх;

35.4.6.багш, сурагч, ажилтны эрх амгийг хамгаалах;

35.4.9.сургууль, цэцэрлэгийн хөрөнгө оруулалт, төсвийн төлөвлөлтөд санал өгөх, зайлшгүй нөхцөл байдлын улмаас хүүхдээ 6 наснаас нь сургуульд элсүүлэх боломжгүй талаар малчин эцэг, эхийн гаргасан хүсэлтийг үндэслэж шийдвэрлэх;

35.4.10.сургууль, цэцэрлэгийн батлагдсан төсөв, сангийн зарцуулалтад хяналт тавих, төсвийн гүйцэтгэл, санхүүгийн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлттэй танилцах, мэдээлэх;

35.4.11.сургууль, цэцэрлэгийн зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг гаргаж, хамт олны хуралд тайлагнах.

Эх сурвалж: Боловсролын тухай хууль 2002 он

Эндээс үзвэл эцэг эхчүүд багш нар сургуулийн үйл ажиллагааг сайжруулах талаар хамтран ажиллах эрх зүйн орчин бүрэлдсэн болохыг харж болно. Боловсролын тухай хуулийн зургаадугаар бүлэгт боловсролын харилцаанд оролцогчдын нийтлэг эрх үүргийг тусгайлан зохицуулсан байна. Тухайлбал, хуулийн 45.1.3-д “суралцагч сургууль, багшийн үйл ажиллагаатай холбогдох асуудлаар санал гаргах, шүүмжлэх, шаардлага тавих”; 46.1.2-т “эцэг, эх, асран хамгаалагч нь боловсролын сургалтын байгууллага, багшийн үйл ажиллагаатай холбогдсон санал, хүсэлт гаргах эрхтэй” байгаа бол 46.2-т “эцэг, эх, асран хамгаалагч хүүхдийн авьяас, чадварыг бага наснаас нь дэмжин хөгжүүлэх, боловсрол эзэмшихэд нь шаардагдах нөхцөлийг бүрдүүлэх, багштай хамтран ажиллах, мэргэжлээ сонгоход нь хүүхэддээ туслах; сургалтын хэвийн үйл ажиллагааг хангахтай холбогдуулан сургууль, багшаас тавьсан шаардлагыг биелүүлэх үүрэгтэй” гэж заажээ.

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх, үүрэгтэй холбоотой харилцааг зохицуулах зорилго бүхий 47.1.4-т “боловсролын байгууллагыг бэхжүүлэхэд дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх, ивээн тэтгэсний төлөө хууль тогтоомжид заасан зохих хөнгөлөлт эдлэх” гэж заасан байна (Боловсролын тухай хууль, 2015). Сургуулийн зөвлөлийн ажлыг сайжруулсан жишээг Өвөрхангайн Баянгол, Хайрхандулаан, Ховдын Чандмань, Манхан сумдын туршлагаас илүү дэлгэрэнгүй танилцах боломжтой юм.

Бага, дунд боловсролын тухай хуулийн 13.4-т “ерөнхий боловсролын тусгай сургууль нь ерөнхий боловсролын бусад сургууль, багш, иргэн, гэр бүл, олон нийтэд мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлнэ” гэжээ. Мөн хуулийн 20.2-т “захирал нь сургууль хөгжүүлэх бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, дүрэм, журам боловсруулах, хэрэгжилтийг зохион байгуулахад багш, сурагч, эцэг, эх, олон нийтийн оролцоо, түншлэлийг ханган ажиллах үүрэгтэй” гэсэн бол 20.2.4-т “сургуулийн төсөв, санхүүгийн

үйл ажиллагааг сургуулийн зөвлөл, багш, суралцагч, эцэг, эх, асран хамгаалагчийн оролцоотойгоор төлөвлөх, сургалтын орчныг бэхжүүлэх, төсөв, хөрөнгийг зориулалтын дагуу үр ашигтай зарцуулах, мэдээлэх”; 20.2.11-д “шийдвэр гаргахад багш нарын зөвлөл, заах аргын нэгдэл, багш, суралцагч, эцэг, эх, олон нийтийн оролцоог хангах, сургуулийн үйл ажиллагаа, сургалтын явц, үр дүнгийн талаар нээлттэй мэдээлэх” зэргээр эрх үүргийг тодорхой зааж өгсөн. (Бага, дунд боловсролын тухай хууль, 2002)

Энэ бүх зохицуулалтаас үзвэл сургалт нь багш, сургуулийн удирдлага, хүүхэд, тэдний асран хамгаалагчид зэрэг олон талын хамтын ажиллагаа шаарддаг үйл явц юм. Гурван талын оролцоог хангасан туршлагыг Ховд аймгийн Мөнххайрхан сумын ЕБС-ын “Сум, Сургууль, Сурагч” гэсэн нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгаас дэлгэрүүлэн харж болно.

Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн үүргийг дараах байдлаар тодорхойлжээ. Үүнд эцэг эх, асран хамгаалагч нь хүүхдийг сурган хүмүүжүүлэх, авьяас чадварыг хөгжүүлэхэд сургууль, хамт олон, хүүхдэд боловсрол эзэмших боломж нөхцлийг бүрдүүлэх, хүүхдийн болон бусад холбогдох байгууллага, албан тушаалтан, иргэдийн дэмжлэг туслалцааг авч, хамтран ажиллах гэсэн заалтыг оруулсан ажээ (Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль, 2016).

Эцэг, эх, сургуулийн удирдлагын нэг анхааран үздэг асуудал бол сургалтын орчин түүний стандарт хангалт байдаг бөгөөд энэ талаар холбогдох хууль тогтоомжид дараах байдлаар тусгагдсан байна. Бид сургалтын орчин гэхээр материаллаг зүйл гэж ойлгодог бол боловсролын тухай хуулийн 3.1.10-т “сургалтын орчин” гэж боловсролын стандартыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах материаллаг нөхцөл болон сурах, сургах харилцааг гэж илүү өргөн хүрээнд тодорхойлсон байна.

Хэрэв сургалтын орчны стандарт, норм, нормативын тогтоох талаар боловсролын тухай хуулийн 42.3-т “Цэцэрлэг, сургуулийн барилга байгууламж, сургалтын техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, хоол хүнсний зүйл болон суралцагчийн эрүүл ахуй, ариун цэвэр, аюулгүй байдлын норм, нормативыг холбогдох хууль тогтоомж, боловсролын стандартыг үндэслэн боловсрол, эрүүл мэндийн болон санхүүгийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран баталж мөрдүүлнэ” гэж тодорхойлж өгсөн байна.

Сургалтын орчны стандарт, норм, нормативтай холбоотой тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилга хэрэгжүүлэхэд гурван салбарын сайдын буюу боловсролын сайд, эрүүл мэндийн сайд болон сангийн сайд нарын хамтын шийдвэр хэрэгтэй байна.

Эрх зүйн орчин хэрхэн ойлгож ашиглах вэ?

Энэ бүх эрх зүйн зохицуулалтыг нэг гарын авлагад тайлбарлах боломжгүй тул нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг өрнүүлэхдээ эрх зүйн нөхцөл байдлыг хэрхэн шалгах тухай товч зөвлөмжийг өгч энэ хэсгийг төгсгөө.

Нэгдүгээрт, сургуулийн өмнө тулгамдсан асуудал юу болохыг сайтар тодорхойлох шаардлагатай. Энэ асуудал сурагч (суралцагч) үүрэг хариуцлагаа (Шигтгээ-6) биелүүлээгүйгээс үүдэн бий болж байна уу? Багш үүрэг хариуцлагаа (Шигтгээ -5) биелүүлээгүйгээс үүдэн бий болж байна уу?

Эцэг эх асран хамгаалагч үүрэг хариуцлагаа (Шигтгээ-7) биелүүлээгүйгээс үүдэн бий болж байна уу? Сургуулийн удирдлага үүрэг хариуцлагаа биелүүлээгүйгээс үүдэн бий болж байна уу? Орон нутгийн захиргааны байгууллага үүрэг хариуцлагаа биелүүлээгүйгээс үүдэн бий болж байна уу? Эсвэл яам, засгийн газар үүрэг хариуцлагаа биелүүлээгүйгээс үүдэн бий болж байна уу?

гэсэн асуултуудын аль нэгд нь хариулах шаардлагатай.

Энэ асуултуудад хариулах түвэгтэй байвал **нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгслүүд гарын авлагын 6-р бүлгийн уншихыг** зөвлөж байна. Хэрэв та тулгамдсан асуудлаа тодорхойлж чадсан бол дараагийн шат руу шилжиж болно. Энд үүрэг хариуцлагаа биелүүлээгүйгээс болж тулгамдсан асуудлыг тодорхойлохдоо хариуцлага тооцох, буруушаах байдлаар биш яагаад энэ үүрэг хариуцлага биелэгдэхгүй байгаагийн учир шалтгааныг тодруулах хандлагаар хандах нь зүйтэй юм.

Хоёрдугаарт, бид хэн үүрэг хариуцлагаа биелүүлээгүйгээс болж тулгамдсан асуудал бий болсныг мэдсэний дараа ямар хууль тогтоомж зохицуулалтаар тухайн этгээдэд уг үүрэг хариуцлагыг оноосон болохыг хуулийн вебсайт/www.legalinfo.mn/ болон өөрийн гарын дор байх хүчин төгөлдөр эрх зүйн баримт бичгийн эмхэтгэлд тулгуурлан тодорхойлох ёстой.

Магадгүй бидний үүрэг хариуцлагаа биелүүлээгүй гэж үзээд байгаа этгээдэд ямар нэгэн эрх зүйн зохицуулалтаар тухай үүрэг хариуцлагыг оноогоогүй байж болно. Тэгвэл бид тулгамдсан асуудлаа буруу тодорхойлсон байна гэсэн үг юм. Иймд тулгамдсан асуудал тодорхойлох үе шат руу буцаж очих шаардлагатай. Энэ тохиолдолд **нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгслүүд гарын авлагын 6-р бүлгийг дахин уншихыг зөвлөж** байна. Энд тулгамдсан асуудал тодорхойлох нарийн зааварчилгаа байгаа. Эрх зүйн зохицуулалтыг мэдэж тухайн асуудлыг шийдвэрлэх эрх бүхий этгээдийг тодорхойлж чадсан бол нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгслийн сонголтын үе шат руу шилжинэ.

Гуравдугаарт, нэгэнт та нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилга хэрэгжүүлэх, шаардлага тавих эзнээ олсон бол одоо ямар арга замыг ашиглан шаардлага тавьж, тулгамдсан асуудлыг хамтран шийдвэрлэх

вэ гэдэг алхмыг хийх хэрэгтэй. **Энд нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгслүүд гарын авлагын 2 оос 5-р бүлгийн уншихыг** зөвлөж байна. Мөн энэ номны 4-р бүлгээс зарим мэдээлэл арга зүйг сурч болно. Та арга хэрэгслээ зөв сонгосноор таны санаачилга илүү сайн үр дүнд хүрэх болно.

Мэдээж энэ заавар төдийлөн хангалтгүй санагдвал нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгын холбогдох бүлэг тохирох хэсгийг уншихыг зөвлөж байна. Жишээлбэл та боловсролын байгууллагын бодлого, төсөв хэрхэн уялдаж байдгийг сайн ойлгохгүй байвал **нийгмийн эгэх хариуцлагын арга хэрэгслүүд гарын авлагын 1-ээр бүлгийн уншихыг** зөвлөж байна.

Хэрэв нийгмийн эгэх хариуцлагын ерөнхий эрх зүйн зохицуулалтыг сайн ойлгож авах шаардлагатай бол **нийгмийн эгэх хариуцлагын үндсэн ойлголт гарын авлагын 5-р бүлгийг уншихыг** зөвлөж байна. Энд боловсролын салбарын үр дүнг сайжруулах нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгад дэмжлэг болох бусад эрх зүйн зохицуулалтын талаар товч тайлбарласан байгаа.

Мөн энд лавлах байдлаар ашиглахад зориулж боловсролын салбарын гол гурван тоглогч багш, сурагч/суралцагч/ болон эцэг, эх, асран хамгаалагчийн эрх, үүрэг шигтгээ байдлаар оруулж өгсөн.

Эрх зүйн орчин НЭХ санаачилгыг холбон ойлгох нь

Өмнөх бүлэгт байгаа нийгмийн эгэх хариуцлагын санаачилгыг хэрэгжүүлсэн 20 сургуулийн туршлагаас авч үзвэл багшийн эрх үүргийн холбогдох заалтын хүрээнд олон ажлын санаачлан хэрэгжүүлсэн байна. Жишээлбэл цөөнгүй сургуульд багш 44.1.3. заасан эрхийнхээ хүрээнд “суралцагч болон түүний эцэг, эх, асран хамгаалагчид шаардлага тавих, зөвлөгөө өгөх” ажлыг шинэлэг хэлбэрээр буюу зөвхөн шаардлага тавиад орхих бус хамтран ажиллахыг чухалчлан эцэг эхийн хурлын ирцийг нэмэгдүүлэх олон үр дүнтэй аргыг хэрэгжүүлсэн байна.

Үүнийг уншигч та өмнөх туршлагын дэлгэрэнгүй жишээ болон товч мэдээллээс харж болохыг дээр хэрэгжүүлэгчтэй холбогдон бодит туршлагыг судлан өөрийн сургуулийн нөхцөл байдалд тулгуурлан хэрэгжүүлж болно.

Хэрэв та анзааран туршлага бүрийг уншвал шаардлага тавьдаг хуучин аргаас татгалзан зөвлөгөө өгөх шинэлэг аргыг хэрэгжүүлсний үр дүнд эцэг эхийн хурлын ирцийг нэмэгдүүлж чадсан байгаа.

Шигтгээ-18

Багшийн эрх, үүрэг

44.1. Багш дараах эрхтэй:

44.1.1. сургалтын үйл ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөл бололцоогоор хангуулах;

44.1.2. сургалтад шинжлэх ухааны дэвшилт арга барил, боловсролын стандартад нийцсэн сурах бичиг, сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг сонгон хэрэглэх;

44.1.3. суралцагч болон түүний эцэг, эх, асран хамгаалагчид шаардлага тавих, зөвлөгөө өгөх;

44.1.4. суралцагчийн мэдлэг, чадвар, дадлыг үнэлэх, тэдний авьяас, бие сэтгэцийн хөгжилтөд тодорхойлолт өгөх;

44.1.5. суралцагчийг сонгон суралцуулах, мэргэжлийн болон гүнзгийрүүлсэн сургалт зохион байгуулах;

44.1.6. судалгаа шинжилгээний ажил хийх, багшийн мэргэжлийн болон боловсролын зэрэг хамгаалах, мэргэжлийн цол хүртэх;

44.1.7. хүүхдийн эрүүл мэнд, эрх ангийг хохироосон эцэг, эх, асран хамгаалагчийн талаар насанд хүрээгүй суралцагчаа төлөөлөн зохих байгууллагад гомдол гаргаж шийдвэрлүүлэх.

44.2. Багш дараах үүрэгтэй:

44.2.1. багшийн ёс зүй, нэр төрийг эрхэмлэн сахих;

44.2.2. боловсролын стандартыг хэрэгжүүлэх;

44.2.3. онолын мэдлэг, заах арга, ур чадвараа дээшлүүлэх;

44.2.4. суралцагчдыг ялгаварлан гадуурхахгүй байх, нэр төрийг нь хүндэтгэн хамгаалах;

44.2.5. суралцагч бүрийн онцлог байдлыг хүлээн зөвшөөрч хүнлэг харьцах, өөрөө өөрийгөө хөгжүүлэх, бие хүн болж төлөвшихөд дэмжлэг үзүүлэх;

44.2.6. суралцагчийн бие даасан байр суурь, үзэл бодолд хүндэтгэлтэй хандах;

44.2.7. суралцагчийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдалд анхаарал тавих.

44.2.8. хөгжлийн бэрхшээлтэй суралцагчийн бие эрхтэн, хөгжлийн онцлогийг хүндэтгэн үзэж, хөгжлийн бэрхшээлтэй суралцагч бусдын адил тэгш байх нөхцөлийг бүрдүүлэх.

44.3. Багш нь суралцагчийн бие махбодид халдах, тэдэнд сэтгэл санааны дарамт үзүүлэх, хувийн нууцыг нь задруулахыг хориглоно.

44.4. Багш нь хуульд заасан үүргээ хэрэгжүүлэхдээ багшийн ёс зүйн дүрмийг баримталж ажиллана.

Эх сурвалж: Боловсролын тухай хууль 2002 он

Нийгмийн эгэх хариуцлагыг санаачилгыг хэрэгжүүлэгч 20 сургуулийн туршлагын олонх нь сурагчийн суралцах эрхийг хангахад чиглэгдсэн байна. Тухайлбал, Ховд аймгийн Мянгад, Булган сумдын сургууль болон Жаргалант сумын 2, 6-р сургууль болон Өвөрхангай аймгийн Есөнзүйл, Хайрхандулаан болон бусд сумын сургуулийн санаачилга сурагчийн сурах эрхээ хангуулахад чиглэсэн ажлыг санаачлан хэрэгжүүлсэн байна.

Шигтгээ-19

Суралцагчийн эрх, үүрэг

45.1. Суралцагч дараах эрхтэй:

- 45.1.1. суралцах нөхцөл бололцоогоор хангуулах;
- 45.1.2. сургалтын төлөвлөгөөнд заавал судлахаар тусгаагүй хичээлээс сонгон судлах;
- 45.1.3. сургууль, багшийн үйл ажиллагаатай холбогдох асуудлаар санал гаргах, шүүмжлэх, шаардлага тавих;
- 45.1.4. суралцах хугацаа, хэлбэрийн талаар санал тавьж шийдвэрлүүлэх;
- 45.1.5. хууль тогтоомжид заасны дагуу тусламж авах, хөнгөлөлт эдлэх;
- 45.1.6. гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол сургууль төгсөгч эзэмшсэн буюу сонирхсон мэргэжлийн дагуу эрхлэх ажлаа хөдөлмөрийн зах зээл дээр чөлөөтэй сонгох;
- 45.1.7. сургалтын төлбөр, хандивын зарцуулалт, ашиглалтын талаар мэдээлэл авах, хяналт тавих;
- 45.1.8. уламжлалт соёл, зан заншлыг өвлөх, сургуулийн орчинд төрөлх хэлээрээ харилцах.

45.2. Суралцагч дараах үүрэгтэй:

- 45.2.1. сургалтын хөтөлбөрийн агуулгыг хугацаанд нь бүрэн эзэмших;
- 45.2.2. багшаас тавьсан шаардлага, өгсөн үүрэг, даалгаврыг биелүүлэх;
- 45.2.3. бие дааж суралцах арга барилыг эзэмших;
- 45.2.4. багш, шавийн харилцааг хүндэтгэн дээдлэх;
- 45.2.5. сургуулийн дотоод журмыг хүндэтгэн сахих;
- 45.2.6. сургалтын төлбөрийг гэрээний дагуу хугацаанд нь төлөх.

Эх сурвалж: Боловсролын тухай хууль 2002 он

Санаачилгын хүрээнд хийгдсэн зарим ажлыг дурьдвал

- Сурагчийн хичээлийн хэрэглэгдэхүүний бүрэн бүтэн байдлыг шалган, гүйцээлгэх
- Анги танхмын стандарт хангалтын шалган, дутууг хангуулах
- Хичээл тасалтын шалтгааныг арилгуулах
- Дотуур байрын амьдрах орчинг сайжруулах
- Сурагч бүрийн онцлогт тохирсон ганцаарчилсан зөвлөгөө тусламж өгөх
- Сургуулийн орчны эрсдлийг үнэлэн эрсдэлт хүчин зүйлсийн арилгах зэрэг олон ажлыг дурьдаж болно.

НЭХ-ын санаачилгыг хэрэгжүүлэгч 20 сургуулийн бүх хийсэн ажил нь эцэг, эх, асран хамгаалагчийн эрх, үүргийг сайжруулахад чиглэгдэж байсан бөгөөд үүнийг сайжруулах эхний алхам нь сургууль эцэг, эх, асран хамгаалагчийн хооронд амьд харилцааг тогтоох олон арга хэлбэр гэж үзсэн байна. Үүний заримаас дурьдвал Өвөрхангай аймгийн Гучин-Ус сумын сургуулийн “Масс мессэж манай сургуулиас” санаачилга юм. Энэ санаачилгыг хүрээнд нэг багийн бүх малчин эцэг, эхчүүд хүүхдийн суралцах үйл явцын талаар цаг алдалгүй мэдээлэл хүлээн авч, сургуультай амьд харилцаатай болсны дээр малчдын унших чадварт бодит ахиц гаргасан байна. Бүх сургууль эцэг, эх, асран хамгаалагчтай амьд харилцааг тогтоохдоо хуучин шаардах аргаас татгалзан эцэг, эх, асран хамгаалагчдад хамгийн тохиромжтой арга замыг сонгон хэрэгжүүлсэн нь тэдний оролцоог 20-70 хувиар нэмэгдүүлж чадсан байна.

Шигтгээ-20

Эцэг, эх, асран хамгаалагчийн эрх, үүрэг

46.1. Эцэг, эх, асран хамгаалагч дараах эрхтэй:

46.1.1. хүүхдээ аль сургуульд, ямар хэлбэрээр суралцуулахыг зохих журмын дагуу сонгох;

46.1.2. боловсролын сургалтын байгууллага, багшийн үйл ажиллагаатай холбогдсон санал, хүсэлт гаргах;

46.1.3. хүүхдийнхээ мэдлэг, чадвар, авьяас, бие, сэтгэцийн талаар сургууль, багшаас гаргасан тодорхойлолттой танилцах.

46.2. Эцэг, эх, асран хамгаалагч дараах үүрэгтэй:

46.2.1. хүүхдийн авьяас, чадварыг бага наснаас нь дэмжин хөгжүүлэх, боловсрол эзэмшихэд нь шаардагдах нөхцөлийг бүрдүүлэх, багштай хамтран ажиллах, мэргэжлээ сонгоход нь хүүхэддээ туслах;

46.2.2. сургалтын хэвийн үйл ажиллагааг хангахтай холбогдуулан сургууль, багшаас тавьсан шаардлагыг биелүүлэх;

46.2.3. хүүхэддээ 16 хүртэл насанд нь суурь боловсрол заавал эзэмшүүлэх, суралцах хүсэл, сонирхлыг нь хааж боогдуулахгүй байх;

46.2.4. хүүхдийг гэр бүлийн орчинд сургах арга барил эзэмших;

46.2.5. боловсрол эзэмшихэд нь хүүхэддээ байнгын дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх, урамшуулан дэмжих;

46.2.6. хүүхдийнхээ суралцах, төлөвших, авьяасыг хөгжүүлэх сургалт, үйл ажиллагааны үйл явц, үр дүнтэй танилцах.

46.3. Хүүхдийнхээ суралцах, төлөвших, авьяас, чадварыг хөгжүүлэх асуудлаар боловсролын сургалтын байгууллагатай гэрээ байгуулан хамтран ажиллаж болно.

Эх сурвалж: Боловсролын тухай хууль 2002 он

Нэгэнт сургууль эцэг, эх, асран хамгаалагчийн хооронд амьд харилцаа тогтсоны дараа тэд эрх, үүргээ харилцан ойлголцож, нэг нэгнээсээ хариуцлага шаардан, зарим зүйлсийг хамтран шийдвэрлэх олон арга зам байдгийг сургууль бүрийн жишээнээс харж болно.

**Хуудас:
169-228**

ХАВСРАЛТ

Үлгэрчилсэн чиглэл

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ,
СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН
САЙДЫН ТУШААЛ

2019 оны 03 сарын 07 өдөр

Дугаар А/119

Улаанбаатар хот

Үлгэрчилсэн чиглэл батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсэг, Боловсролын тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.1.2 дахь заалтыг тус тус үндэслэн, Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 3.2.9 дэх заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор ТУШААХ нь:

1. Ерөнхий боловсролын сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, олон нийтийн оролцоо, хариуцлагыг нэмэгдүүлэхэд баримтлах үлгэрчилсэн чиглэлийг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Үлгэрчилсэн чиглэлийг удирдлага болгон хэрэгжүүлэх ажлыг суралцагчдын эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэдтэй хамтран ажиллах төлөвлөгөө батлан, үр дүнтэй зохион байгуулахыг өмчийн бүх хэлбэрийн ерөнхий боловсролын сургуулийн захирал нарт үүрэг болгосугай.

3. Энэхүү тушаалын хэрэгжилтийг удирдлагаар ханган ажиллахыг Ерөнхий боловсролын бодлогын газар /Г.Ням-Очир/-т даалгасугай.

САЙД

Е.БААТАРБИЛЭГ

000350

**ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ЭЦЭГ ЭХ, АСРАН
ХАМГААЛАГЧ, ИРГЭД, ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦОО, ХАРИУЦЛАГЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХЭД
БАРИМТЛАХ ҮЛГЭРЧИЛСЭН ЧИГЛЭЛ**

НЭГ. ҮНДЭСЛЭЛ

Дэлхий ертөнц тасралтгүй хувьсан өөрчлөгдөж, нийгэм, эдийн засгийн хувьд даяаршин, өдөр бүр шинэ техник, технологи бүтээгдэж, ашиглагдаж байгаа нь бидний амьдралд байнга нөлөөлж байна. Үүнээс улбаалан сургуульд олон төрлийн амьдрах хэв маяг, шашин, соёл, үнэт зүйлстэй хүүхдүүд хамтдаа суралцаж байна. Тиймээс энэ бүх өөрчлөлтийг дан ганц сургууль, багш шийдэж, өөрчлөгдөж буй дэлхий ертөнцтэй зохицон амьдрах иргэнийг төлөвшүүлэх боломжгүй юм. Нийгэм, эдийн засгийн эдгээр өөрчлөлтөөс шалтгаалан сургууль, ангид багшийн олж харж чадахгүй олон нуугдмал зүйл, хүндрэл бэрхшээл бий болж байна. Эдгээр асуудлыг даван туулахад арга зүйн дэмжлэг болох, боломжийг эрэлхийлэхэд тухайн орон нутгийн иргэд, олон нийт, эцэг эх, асран хамгаалагчийн сургуулийн үйл ажиллагаан дахь оролцоо, дэмжлэг, хамтын ажиллагаа чухал байна.

“Монгол Улсын Үндсэн хууль”-ийн 2.17.2 дахь заалтад “Хөдөлмөрлөх, эрүүл мэндээ хамгаалах, үр хүүхдээ өсгөн хүмүүжүүлэх, байгаль орчноо хамгаалах нь иргэн бүрийн журамт үүрэг мөн” хэмээн заасан.

Монгол улсын “Бага, дунд боловсролын тухай” хуулийн 20.2.2 дахь заалт “Сургууль хөгжүүлэх бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, дүрэм, журам боловсруулах, хэрэгжилтийг зохион байгуулахад багш, сурагч, эцэг эх, олон нийтийн оролцоо, түншлэлийг ханган ажиллах”, 20.2.4 дэх заалт “Сургуулийн төсөв, санхүүгийн үйл ажиллагааг сургуулийн зөвлөл, багш, суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагчийн оролцоотойгоор төлөвлөх, сургалтын орчныг бэхжүүлэх, төсөв, хөрөнгийг зориулалтын дагуу үр ашигтай зарцуулах, мэдээлэх; 20.2.11 дэх заалт “Шийдвэр гаргахад багш нарын зөвлөл, заах аргын нэгдэл, багш, суралцагч, эцэг эх, олон нийтийн оролцоог хангах, сургуулийн үйл ажиллагаа, сургалтын явц, үр дүнгийн талаар нээлттэй мэдээлэх”-ээр заасан. Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрөөс боловсролын талаар баримтлах бодлого”-ын баримт бичигт “Боловсролын үйл хэргийг удирдахад төрийн болон нутгийн захиргааны, иргэний нийгмийн байгууллага, гэр бүл, нийгмийн бүх салбарын оролцоонд суурилсан хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ” хэмээн тус тус тусгасан.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөрт “Боловсролын түвшин, чиглэл тус бүрээр үнэлгээний систем, шалгуур, аргачлалыг хянан сайжруулж, үйлчилгээний чанар, үр дүнг, эцэг эх, сурагчдын оролцоотой үнэлэх боломжтой болно” гэсэн зорилт тусгагдан хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байгаа билээ.

ХОЁР. ЗОРИЛГО

Боловсролын үйлчилгээний чанар, суралцагчийн хөгжил төлөвшлийг дэмжихэд эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн оролцоо, хариуцлагыг нэмэгдүүлэхэд чиглэнэ.

Чиглэлийг хэрэгжүүлэхэд дараах зарчмыг баримтална.

1. Бүтээлчээр хамтран ажиллах
2. Харилцан бие биеэ хүндэтгэх
3. Шийдлийг хамтдаа эрэлхийлэх
4. Сайн дурын санаачилгыг дэмжих
5. Олон талт түншлэлийг хөгжүүлэх

ДӨРӨВ. ХАМТРАН АЖИЛЛАХ ЧИГЛЭЛ

1. Ерөнхий боловсролын сургууль нь эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийттэй холбоо тогтоож, мэдээллээр ханган, тэднийг сайн дураараа, бүтээлчээр хамтран ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх;
2. Хүүхэдтэй холбоотой аливаа шийдвэр гаргах үйл явцад эцэг эх, асран хамгаалагчийг оролцуулах, тэдний санал бодлыг сонсон, шийдвэрт тусгадаг байх;
3. Эцэг эх, асран хамгаалагчийн хүүхдээ хөгжүүлэх үр чадвар, насан туршдаа суралцахад дэмжлэг үзүүлэх;
4. Сургуулийн зүгээс суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, олон нийттэй хамтран үйл ажиллагаандаа өөрийн үнэлгээ хийж, үр дүнг хэлэлцэн, асуудлыг хамтран шийдвэрлэдэг байх

ТАВ. ЧИГЛЭЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХҮРЭЭ

Нэг. Эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийттэй холбоо тогтоож, мэдээллээр ханган, тэднийг сайн дураараа, бүтээлчээр хамтран ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх

- 1.1 Сургуулийн зүгээс эцэг эх, асран хамгаалагч нарт хүүхдийн хөгжил, төлөвшил, суралцагчийн хүмүүжил, авьяасыг хөгжүүлэх, гэр бүлийн зүгээс хүүхдийг дэмжих арга зүйн чиглэлээр зөвлөгөө, мэдээлэл өгч хамтран ажиллах,
- 1.2 Эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, олон нийтээс сургуулийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээ, хүүхдийн хөгжил төлөвшлийн талаарх сэтгэл ханамжийн судалгаа, санал бодлыг сонсох, тулгамдаж байгаа асуудал ба шийдвэрлэх арга замыг эрэлхийлэх уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулахад сургуулийн зүгээс дэмжлэг үзүүлэх,
- 1.3 Эцэг, эх, асран хамгаалагчидтай хамтран зохион байгуулах ажлын талаар хичээлийн жилийн эхэнд хэлэлцэн, төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэх,
- 1.4 Эцэг эх, иргэд, олон нийтэд түншлэл, хамтын ажиллагаа, харилцан бие биеэ дэмжин хөгжих, сайн дурын ажлын талаарх ойлголт хандлагыг төлөвшүүлэх сургалт, нөлөөллийн ажлыг зохион байгуулах,
- 1.5 Сургуулийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээ, төсөв санхүү зэрэг мэдээллийг ойлгомжтой хэлбэрээр боловсруулан эцэг эх, иргэд, олон нийтэд хүргэж, нээлттэй, ил тод мэдээлэл ашиглах боломжийг бүрдүүлэх,
- 1.6 Орон нутгийн иргэд, олон нийт, төр, төрийн бус болон бизнесийн байгууллагаас сургуулийн хөгжилд оруулж болохуйц нөөцийг тодорхойлж, хамтран ажиллах чиглэл түншлэлийг өргөжүүлэх,
- 1.7 Эцэг эх, асран хамгаалагчийн эзэмшсэн мэргэжил, үр чадварын давуу талд тулгуурлан сургуультай хамтран ажиллах, суралцагчдын хөгжил төлөвшилд дэмжлэг үзүүлэх санаачилгыг өрнүүлэх,
- 1.8 Суралцагчийн мэдлэг, чадварыг хөгжүүлэх, тэднийг амьдрах ухаан, мэргэжлийн чиг баримжаатай болгох, мэргэжлээ сонгоход иргэд, олон нийт, эцэг эх, асран хамгаалагчийн санаачилгыг өрнүүлэн, хамтран ажиллах,

нэмэгдүүлэх, хамтын ажиллагааны эргэх холбоог сайжруулах үйл явцыг сургуулийн төлөвлөлтийн бүрэлдэхүүн болгох;

Хоёр. Хүүхэдтэй холбоотой аливаа шийдвэр гаргах үйл явцад эцэг эх, асран хамгаалагчийг оролцуулан, тэдний санал бодлыг сонсон, шийдвэрт тусгадаг байх;

- 2.1 Суралцагчийн талаар аливаа шийдвэр гаргахдаа тэдний санал бодлыг эхэлж сонсдог байх талаар холбогдох дүрэмд тусгах, хэрэгжүүлэх,
- 2.2 Сургууль дээрх аливаа шийдвэр гаргах үйл явцад суралцагч, эцэг эх, багш, ажилтныг санал бодлоо хэлэх, оролцох нөхцөлийг бүрдүүлэх,
- 2.3 Суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, багш, ажилтнууд санал бодлоо солилцон, бие биенээ хүндэтгэн хамтын шийдвэр гаргах соёлд суралцах, сургуулийн шийдвэрт тусгах зохицуулалт бий болгох,
- 2.4 Эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, олон нийтийн зүгээс гаргасан аливаа санал санаачилга, хүсэлтийг сургуулийн зүгээс хэрхэн шийдвэрлэж, хамтран ажилласан тухай эргэн мэдээлдэг байх ажлыг сургууль зохион байгуулж хэвших;

Гурав. Эцэг эх, асран хамгаалагчийн хүүхдээ хөгжүүлэх ур чадвар, насан туршдаа суралцахад дэмжлэг үзүүлэх;

- 3.1 Эцэг эх, асран хамгаалагчийг хүүхдийнхээ давуу тал, авьяас, хөгжил төлөвшилд байнга дэмжлэг үзүүлэх чадвар, өөрсдийн үлгэр дууриал, хувь хүний хөгжлийн талаарх сургалт бусад үйл ажиллагаанд хамруулах;
- 3.2 Хүүхдийнхээ сурч хөгжих, боловсрол эзэмших, хүмүүжил, төлөвшлийг дэмжихэд хүлээх үүрэг, хариуцлагын талаар эцэг эх, асран хамгаалагчдын туршлагыг бусдад нь түгээн дэлгэрүүлэх, бие биенээсээ суралцахад дэмжлэг үзүүлэх
- 3.3 Эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, олон нийтийн насан туршдаа суралцах хэрэгцээ, тэдэнд шаардлагатай дэмжлэгийг тодорхойлон, арга замыг эрэлхийлэх, холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэх;
- 3.4 Эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, олон нийтийн насан туршийн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр талуудтай шинэлэг арга зүй, хандлагаар хамтран ажиллах
- 3.5 Сургуулийн зүгээс эцэг эх, асран хамгаалагчийн хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг төрийн болон төрийн бус байгууллага, бусад сонирхлын бүлэгтэй хамтран зохион байгуулах;

Дөрөв. Сургуулийн зүгээс суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, олон нийттэй хамтран сургуулийн үйл ажиллагаанд өөрийн үнэлгээ хийж, үр дүнг хэлэлцэн, асуудлыг хамтран шийдвэрлэдэг байх

- 4.1 Эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, олон нийтийн сургуулийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээний чанарт өөрийн үнэлгээг хийх чадавхийг нэмэгдүүлэх,
- 4.2 Үнэлгээгээр илэрсэн тулгамдаж буй асуудал, түүнийг шийдвэрлэх арга замын талаар эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэдийн гаргасан санал санаачилгыг хэлэлцэх, шийдвэрт тусгах,
- 4.3 Өөрийн үнэлгээний үр дүн, түүнтэй холбоотой авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг эцэг эх, асран х иргэд, олон нийт, холбогдох бусад талуудад танилцуулах, эргэн мэдээлэх ажлыг тогтмолжуулах;

ЗУРГАА. ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

Ерөнхий боловсролын сургуулийн үйл ажиллагаанд эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэд, олон нийтийн оролцоо, хариуцлагыг нэмэгдүүлэхэд баримтлах үлгэрчилсэн чиглэлийн хэрэгжилтийн үр дүнг хичээлийн жилд нэг удаа дараах шалгуурын дагуу үнэлж, цаашид хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгаж ажиллана.

1. Эцэг эх, асран хамгаалагчийн сургуулийн үйл ажиллагаанд сайн дураар оролцож буй байдал
2. Сургуулийн зүгээс суралцагчийн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр эцэг эх, асран хамгаалагчийн ур чадварыг хөгжүүлэхээр зохион байгуулсан арга хэмжээ, түүний үр дүн
3. Удирдлага, багш нарын сургуулийн эцэг эх, асран хамгаалагчийн үр дүнтэй оролцоог бий болгох арга зүй эзэмшсэн байдал
4. Эцэг эх, асран хамгаалагчийн зүгээс хүүхдийн хөгжил, төлөвшлийг дэмжих чиглэлээр зохион байгуулсан үйл ажиллагааны тоо, хамрагдах хүрээний өсөлт
5. Хүүхэдтэй холбоотой гаргасан шийдвэрийн тоо, түүнд суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагчийг оролцуулсан байдал

ЭЦЭГ ЭХ, ОЛОН НИЙТИЙН ЗҮГЭЭС СУРГУУЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, ХИЧЭЭЛД АЖИГЛАЛТ ХИЙХ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХУУДАС БОЛОВСРУУЛАН, АШИГЛАХ АРГАЧЛАЛ

Олон нийтийн оролцоот сургууль дээр зохион байгуулагдсан эцэг эх, иргэдийн сайн дурын идэвхжсэн бүлгүүд тухайн сургуулийн үйлчилгээ, сургалтын хэрэглэгдэхүүний хүрэлцээ, хангамж, орчин нөхцөл, багш, сурагчдын харилцаа хандлага, өдөр тутмын үйл ажиллагаа, дотуур байрын тохижилт, хичээлээс гадуурх үйл ажиллагааны хүртээмж, чанар зэрэгт хөндлөнгийн үнэлгээ хийж үр дүнгээ сургуулийн захирал, сургалтын менежер, багш, БСУГ, сум, аймгийн ЗДТГ, ИТХ болон түншлэн хамтран ажилладаг байгууллагуудын холбогдох хүмүүст мэдээлэл өгч, асуудлыг шийдэхийн төлөө хамтран ажиллаж байна.

Эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн үнэлгээний зорилго нь зөвхөн сайн, муу, хангалттай, хангалтгүй байна гэж үнэлэхээс илүүтэйгээр үнэлгээний дагуу сургууль, багш, эцэг эх, сурагчдад зөвлөмж боловсруулж, асуудлыг шийдэх үйл ажиллагааг олон талын оролцоотойгоор зохион байгуулж тодорхой үр дүнд хүрэх явдал билээ.

Эцэг эх, иргэд олон нийтийн оролцоот сургуулийн чанарын үзүүлэлтээр сургуулийн хамгийн бага оноо авсан үзүүлэлт дээр анхаарлаа хандуулан асуудлыг илүү тодруулах зорилго бүхий үнэлгээний хуудсыг өөрийн сургуулийн хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэн боловсруулан ашиглана. Хөндлөнгийн үнэлгээний хуудас нь маш энгийн, ойлгомжтой, ямар ч боловсролын түвшинтэй эцэг эх, иргэд аваад ашиглаж болохуйцаар боловсруулагдсан байна.

Нөгөө талаар энэхүү хөндлөнгийн үнэлгээний хуудас нь сургууль, багш нарын шийдвэрлэж хараахан чадахгүй байгаа эсвэл анзаардаггүй, үнэлгээ дүгнэлт тэр бүр хийгээд байдаггүй зүйлсийг тусган боловсруулснаараа ач холбогдолтой юм.

Эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээний хуудас боловсруулах үйл явц

Сургуулийн боловсролын бодлого, үйл ажиллагаа, тухайн хөтөлбөр, төсөл хэрхэн бодитойгоор газар дээрээ хэрэгжиж байна, ямар асуудал, бэрхшээл байна, ямар ахиц ололт байгаа зэргийг илрүүлэн, цаашид зорилго, зорилтдоо хүрэхэд ямар арга зам байгаа талаар эцэг эх, олон нийт хамтран ярилцаж, холбогдох талуудад мэдэгдэх, санал хүргүүлэх, танилцуулах, зөвлөмж боловсруулах, шийдвэрлэх, хэрэгжүүлэх ажлуудыг бүтээлч оролцоонд суурилсан байдлаар зохион байгуулах үйл ажиллагааг ерөнхийд нь “эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээ” гэж нэрлэж байна.

Хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээний хуудас боловсруулах, ашиглах явцдаа дараах үйл явц, үйл ажиллагааг орхигдуулахгүй байхад холбогдох талууд анхаарах нь зүйтэй.

Үүнд:

• **Эцэг эх, олон нийтийг чадавхжуулах**

- ✓ Эцэг эх, иргэд, олон нийтийг сургуулийн бодит амьдралтай танилцуулах, хялбар үнэлгээний хуудас боловсруулах, ашиглах гэх мэт бусад амьдрах ухааны сургалтуудаар чадавхжуулах
- ✓ Хамтран ажиллах, харилцан мэдээлэл солилцох, олон төрлийн чиг үүрэгтэй байгууллага, хувь хүмүүстэй хэрхэн хамтран ажиллах, харилцаа хандлагаа хөгжүүлэх зэрэг сургалт, уулзалт, хэлэлцүүлэг, туршлага солилцох үйл ажиллагаа зэрэгт идэвхжсэн эцэг эхчүүдийн бүлгийн гишүүдийг тогтмол оролцуулан чадавхжуулах
- ✓ Эцэг эх, олон нийт сургууль, багш, суралцагчдын эрэлт хэрэгцээ, өөрсдийн боломж бололцоонд тулгуурласан энгийн хялбар үнэлгээний хуудас боловсруулан туршиж, сайжруулах, хяналт үнэлгээ хийх

• **Сургуулийн мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл цуглуулах**

Боловсруулсан хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээний хуудсаар мэдээлэл цуглуулах, мэдээлэл авах боломж олгосон хувь хүмүүст талархал илэрхийлэх, цугласан мэдээлэлд үндэслэн мэдээлэл олж авах нөхцөл байдал сургууль дээр ямар байгаа талаар холбогдох хүмүүст мэдээлэх үйл явцыг орхигдуулахгүй байх. Ингэж ажиллах нь сургуулийн мэдээлэл нээлттэй, ил тод байх боломжийг нэмэгдүүлэхэд хувь нэмрээ оруулах юм.

Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс сургуулийн мэдээлэл аль зэрэг:

- ✓ Хүртээмжтэй байна
- ✓ Олдоцтой байна
- ✓ Үнэн зөв байна
- ✓ Ойлгомжтой байна
- ✓ Шинэчлэгдсэн байна
- ✓ Ашиглаж болохуйц байна гэсэн үзүүлэлтээр мэдээллийн чанарт үнэлгээ хийхийн зэрэгцээ энэ талаар эцэг эх, олон нийт нэгдсэн ойлголттой болсон байхад анхаарна.

• **Олж авсан мэдээлэлдээ шинжилгээ хийх буюу санал бодлоо ярилцах**

- ✓ Сургууль, сурагч, багш, эцэг эх, олон нийтийн өдөр тутмын амьдрал, тулгамдаж буй асуудал, асуудлыг шийдэх бүтээлч оролцоо, идэвх, санаачилга, сайн туршлага зэргийн талаар олон талын оролцоотойгоор ярилцах, мэдээлэл солилцох урсгалыг сайжруулах нь нэн чухал. Санал бодлоо солилцох, ярилцах, хэлэлцэх тутам л мэдээллийн нээлттэй, ил тод байдал хангагдаж байдаг.

- ✓ Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс хийсэн хөндлөнгийн үнэлгээгээр олж авсан мэдээлэл нь сургууль, багш, сурагчдын үйл ажиллагааг дэмжих, тулгарч буй асуудлыг илрүүлэхүйц, тэднээр хүлээн зөвшөөрөгдөхүйц, үндэслэл сайтай, бодитой эсэхийг шинжлэн дүгнэж, нягтлан ярилцана.
- ✓ Эцэг эх, олон нийтийн хийсэн хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээ нь сурагчдын сурлагын амжилт, хөгжил, төлөвшилд хувь нэмэр оруулахуйц байгаа эсэх талаар дахин нягтлан ярилцана.

• Зөвлөмж гаргах

Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс хийсэн хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээний үр дүн дээр суурилсан бодит, хэрэгжихүйц санал, зөвлөмжийг тухайн холбогдох ажил хариуцаж байгаа хүмүүст хүргүүлэн, гүйцэтгэлийг хамтран хэрэгжүүлэх тал дээр хамтран ажиллана. Өөрөө хэлбэл, зөвлөмжид ямар бодлогын баримт бичигт тусгах, нэмэлт оруулах, өөрчлөх хувилбаруудыг санал болгохын зэрэгцээ хэн юуг хариуцах, хэзээ гүйцэтгэх, ямар төсөв хөрөнгө шаардлагатай байгаа талаар зөвлөмжид тодорхой тусгана гэсэн үг юм.

• Нөлөөллийн үйл ажиллагаа зохион байгуулах

Эцэг эх, олон нийтийн хөндлөнгийн үнэлгээгээр гарч ирсэн асуудал нь сургууль, багш, эцэг эхийн зүгээс шийдвэрлэх боломжгүй нөхцөлд сум, аймгийн ЗДТГ, ИТХ зэрэг байгууллагуудад нөлөөлөх үйл ажиллагааг зохион байгуулна.

• Зөвшилцөлд хүрэх

Тулгамдсан асуудлыг шийдэхийн тулд тухайн асуудлын нөхцөл байдал, гадаад, дотоод нөөц боломжоо тодорхойлсны дараа сургууль, эцэг эх, түншлэн ажиллаж буй төр, ТББ, компани, аж ахуйн нэгж байгууллага, сум, аймаг орон нутгийн боловсролын асуудал хариуцсан хүмүүс нэг зорилгын төлөө нэгдэн хамтын зөвшилцөлд хүрнэ. Ингэснээр тулгамдаад байгаа асуудлыг орон нутгийн түвшинд шийдэх боломж бий болно.

Ингээд төсөл хэрэгжүүлсэн зарим сургуулийн эцэг эх, олон нийтийн зүгээс хийсэн хөндлөнгийн үнэлгээний хуудсыг жишээ болгон танилцуулж байна. Сургууль бүрийн шийдэх асуудал, эцэг эх, олон нийтийн мэдлэг, чадвар, боломж, бололцоо өөр өөр учраас та бүхэн доорх хөндлөнгийн хяналтын хуудсыг өөрчлөн ашиглах, бүтээлчээр сайжруулах бүрэн боломжтой.

ХИЧЭЭЛД АШИГЛАЖ БУЙ СУРГАЛТЫН ХЭРЭГЛЭГДЭХҮҮНИЙ ХҮРЭЛЦЭЭ ХАНГАМЖ

Энэхүү хөндлөнгийн хяналтын хуудсаар багш нэгж хичээлийг заахдаа хэрэглэж буй сургалтын хэрэглэгдэхүүний хүртээмж, чанарт үнэлгээ хийх юм. Хичээлд ашиглах сургалтын хэрэглэгдэхүүн сайтай хичээлийн чанар үр өгөөж болон хэрэглэгдэхүүн ашиглаагүй хичээлийн хүртээмж чанарыг харьцуулан ажиглах боломжтой. Хөндлөнгийн хяналт хийсний дараа зөвхөн сайн, муу гэхээсээ илүүтэй сургууль, эцэг эх, хамтран ажилладаг түнш байгууллагуудад ямар дотоод, гадаад нөөц байгаа тал дээр ярилцан, боломжит шийдвэрт хүрэх нь чухал юм.

Анги

Сурагчдын тоо.....

Хугацаа

Хичээл заасан багш.....

Хөндлөнгийн хяналт хийсэн эцэг эх:

Ашигласан зүйлс	Хангалттай	Дунд зэрэг	Хангалтгүй	Санал, хүсэлт санаачлага
Өнгийн цаас				Жишээ нь: хүүхэд бүрт хүрэлцээтэй өнгийн цаас байхгүй байсан тиймээс эцэг эхчүүд энэ тал дээр туслая. Би 20 ш өнгийн цаас өгнө гэсэн санал бичиж болно.
Тарааж өгсөн материал				
Техник хэрэгсэл ашигласан байдал				
Үзүүлэн (зурган)				
Үзүүлэн (биет)				
Туршилт хийсэн				
Бусад				

Нэмэлт санал зөвлөмж _____

Үнэлгээг хүлээн авсан багш _____

ЭЦЭГ ЭХИЙН ЗҮГЭЭС СУРАГЧДЫН ХИЧЭЭЛД ОРОЛЦОЖ БАЙГАА ИДЭВХ, ОРОЛЦООГ ХЯНАХ ХУУДАС

Эцэг эх бүрийн хүсэл мөрөөдөл нь тэдний хүүхдүүд хичээлдээ идэвх оролцоотой байгаасай гэсэн бодол байдаг. Сурагчдын идэвх, оролцоог хянахаар ирж байгаа эцэг эхэд ангийн сурагчдын суудлын байрлалыг харуулсан тойм зураглал байна. Эцэг эх хүүхэд бүрийн хичээлд оролцсон, хариулсан, асуулт асуусан тоо бүрт тухайн хүүхдийн суудлын хажууд цэгээр тэмдэглэн идэвх, оролцооны эхний мэдээллийг авна. Ингээд хичээл заасан багштай уулзаж тэмдэглэлээ үзүүлэн цаашид хэрхэн, яаж хүүхдүүдийг идэвхжүүлэн хамтран ажиллах, ямар дэмжлэг хэрэгтэй байгаа талаар ярилцана.

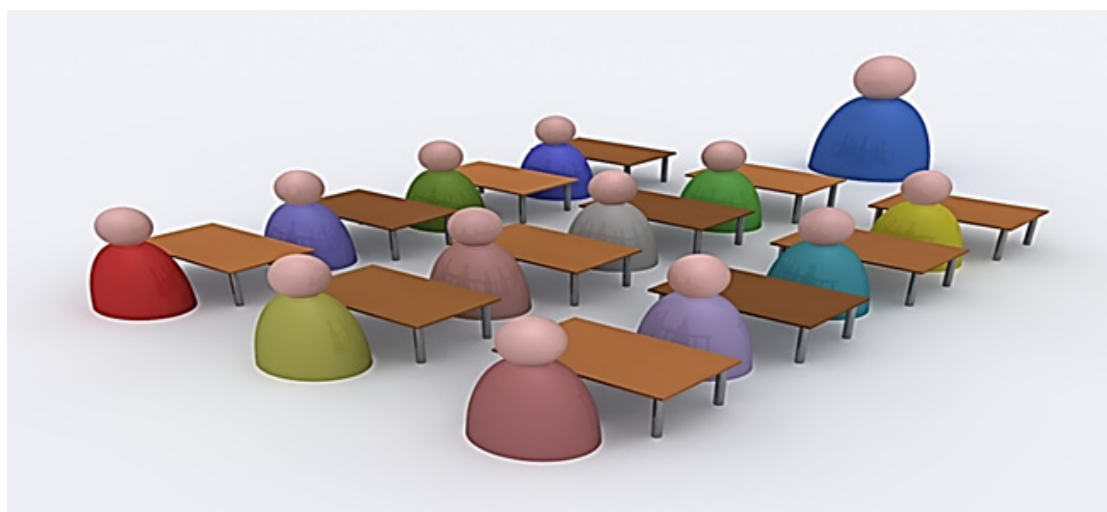
Анги

Сурагчдын тоо.....

Хугацаа

Хичээл заасан багш.....

Хөндлөнгийн хяналт хийсэн.....

Нэмэлт санал зөвлөмж _____

Үнэлгээг хүлээн авсан багш _____

МАЛЧИН ЭЦЭГ ЭХЧҮҮДИЙН ЗҮГЭЭС ХҮҮХДИЙНХЭЭ АМЬДАРЧ БУЙ ДОТУУР БАЙРНЫ ҮЙЛЧИЛГЭЭНД ХЯНАЛТ ХИЙХ ХУУДАС

Эцэг эх дотуур байрын үйлчилгээнд хяналт хийхдээ дотуур байрын үйлчилгээнд тавигдах нийтлэг шаардлага"-ыг баримтална. (2008 онд ЭМ-ийн сайд, БСШУ-ны сайдын хамтарсан тушаалаар батлагдсан)

Малчин эцэг эхчүүд доорх үнэлгээний хуудасын аль нэг үзүүлэлтийн биелэлтийг сонгон авч хөндлөнгийн үнэлгээ хийж болно. Жишээ нь; эхний удаад зөвхөн хүүхдүүдийн унтаж буй орны чанар, эрүүл, аюулгүй байдлын талаар үнэлгээ хийж болох юм. Ингэхдээ үзүүлэлтүүдээ нэлээд нарийвчлан орны пүрш, банз, толгой, гудас, хөнжил зэргийн чанар, хүртээмж зэргийг үнэлж болох юм. Үнэлгээ хийсний дараа дүгнэлтээ холбогдох эрх бүхий хүмүүст танилцуулан шийдвэрлүүлэх арга хэмжээг авах ба эцэг эхчүүд сайн дурын үндсэн дээр санаачилга гарган шийдвэрлэх боломжтой зарим нэг ажлуудыг гүйцэтгэж болох юм.

Хэзээ

Хаана хяналт хийсэн

Хяналт хийсэн.....

Эд зүйлс	Тоо ширхэг	Чанар	Шаард- лагатай зүйлс	Хэн хариуцах	Хэзээ гүйцэтгэх	Үр дүн
Сурагчдын алжаал тайлах, чийрэгжүүлэх өрөө						
Номын сан, уншлагын танхим						
Ор						
Ширээ						
Сандаал						
Шүүгээ						
Гутлын гадуур углааш хэрэглэдэг эсэх						
Дотуур байрын хоолны амт, чанар						
Угаалгын хэсэг тохитой эсэх						

Нэмэлт санал зөвлөмж _____

Үнэлгээг хүлээн авсан дотуур байрны багш _____

НЭГДҮГЭЭР АНГИЙН СУРАГЧДЫН АНГИЙН ОРЧИНД ЭЦЭГ ЭХИЙН ЗҮГЭЭС ХИЙХ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

Эцэг эхчүүд нэгдүгээр ангийн сургалтын орчинд тавигдах шаардлага бодит амьдрал дээр ямар байгаад хөндлөнгийн хяналт хийнэ. Энэхүү хөндлөнгийн хяналтын хуудсыг боловсруулахдаа Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухааны Сайдын “Загвар анги байгуулах тухай” № 243 тушаалын хавсралтыг ашиглана. Үнэлгээ хийхэд эцэг эхээс ямар нэг тусгай хэрэглэгдэхүүн шаардахгүй зөвхөн урт, өндөрийг хэмжэх метр байхад л болно. Үнэлгээ хийж дууссаны дараа эцэг эх, олон нийтийн төлөөлөл тухайн ангийн багштай ярилцан тохируулгыг санаачлан хийж суралцагчдын ая тухтай орчинг бий болгоход хувь нэмрээ оруулна. Эцэг эх, түнш байгууллагууд бие даан шийдэх боломжгүй зүйлс байвал сургуулийн захирал болон бусад холбогдох хүмүүст танилцуулан шийдвэрлүүлэх арга хэмжээг авна.

Анги Сурагчдын тоо.....

Хугацаа Анги даасан багш.....

Хөндлөнгийн хяналт хийсэн

№	Стандартын дагуу ангид байх зүйлс	Хэм хэмжээнд тохирсон	Зөрсөн хэмжээ, үзүүлэлт	Санал, хүсэлт санаачилга:
1	Самбарын доод ирмэг шалнаас 550 миллиметр			<i>Жишээ нь: Ангийн цонх тус бүр дээр байгаа нийт 9 ш цэцгийг өөр газар байрлуулахад биечлэн тусалж оролцохыг хүсэж байна гэсэн нэгэн ээжийн тэмдэглэл байсан.</i>
2	Цонхны тавцан дээр цэцэг тавихгүй, хөшгөөр хааж болохгүй			
3	Цэцгийг тусгай тавиур дээр шалнаас 650- 700 миллиметр байрлуулах			
4	Ширээний өндөр 560 миллиметр			
5	Сандлын суудал шалнаас 300 миллиметр			
6	Хичээлд ашиглах хөгжим, телевизор, CD, DVD тоглуулагч, дуу, шүлгийн бичлэгтэй хуурцаг			
7	Ханын тасалгаа бүхий сурагчдын бүтээлийн самбар, тавиур			
8	Гар нүүрний угаалтуур			
9	Ус буцалгагч			
10	Зурагт үлгэр, ном, өгүүлэл бүхий номын сан			

Нэмэлт санал зөвлөмж

Үнэлгээг хүлээн авсан багш

Олон нийтийн оролцоот сургууль дэд хөтөлбөрийн жишээ

ХОВД АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ТЭРГҮҮЛЭГЧДИЙН ТОГТООЛ

2017 оны 11 сарын 03 өдөр

Дугаар 104

Ховд

"Олон нийтийн оролцоот сургууль -Хүний хөгжлийн төв" дэд хөтөлбөр батлах тухай

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1.2, 20.1.14, Боловсролын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.2 дахь заалт, УИХ-ын 2015 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан "Төрөөс боловсролын талаар баримтлах бодлого", аймгийн Засаг даргын саналыг үндэслэн аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдээс ТОГТООХ нь :

1."Олон нийтийн оролцоот сургууль-Хүний хөгжлийн төв" аймгийн дэд хөтөлбөрийг хавсралтаар баталсугай.

2. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах арга хэмжээг зохион байгуулж, шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг жил бүрийн улс, орон нутгийн төсөв болон төсөл хөтөлбөрүүдийн санхүүжилтэнд тусган, биелэлтэнд хяналт тавьж, үр дүнг тооцон жил бүрийн 12 дугаар сард аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн хуралдаанд танилцуулж ажиллахыг аймгийн Засаг дарга /Д.Галсандондог/- д үүрэг болгосугай.

ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ПҮРЭВГАНДИ

Ховд аймгийн ИТХ-ын Төргүүлэгчдийн
2017 оны 11 сарын 28-ны өдрийн
104 тоот тогтоолоор батлагдсан

“ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦООТ СУРГУУЛЬ-ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН ТӨВ” ДЭД ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрөөс боловсролын талаар баримтлах бодлого”-ын баримт бичигт “Боловсролын үйл хэргийг удирдахад төрийн болон нутгийн захиргааны, иргэний нийгмийн байгууллага, гэр бүл, нийгмийн бүх салбарын оролцоонд суурилсан хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ”, Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөрт “...сургуулийг хүн хөгжлийн төв болгоно. Сургууль хүүхдэд мэдлэг, боловсрол, чадвар олгодог төдийгүй эрүүл чийрэг, эерэг зан суртахуун, хүмүүжил, төлөвшилтэй, амьдрах ухаантай, эх оронч, үндэсний бахархалтай хүн болоход нь тусалдаг болно”, “Бүх шатны боловсрол, сургалтын байгууллагад нийгэм, сэтгэл зүй, дэд бүтцийн эрүүл, аюулгүй, ээлтэй орчин, нийгмийн үйлчилгээг бий болгоно” зэрэг зорилго зорилтууд дэвшүүлсэн.

Аймгийн Засаг даргын 2016-2020 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөрт “Боловсролын үйл ажиллагаанд нийгмийн эгэх хариуцлагыг нэвтрүүлж, олон нийтийн оролцоотой сургуулийг хөгжүүлнэ”, “... иргэд, сургуулийн хамтын оролцоог сайжруулахад чиглэсэн “Сургууль-хүний хөгжлийн төв” дэд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ” зорилтуудыг дэвшүүлж хэрэгжилтийг хангахаар ажиллаж байна.

Дэлхий нийтийн хөгжлийн хурдац улам бүр нэмэгдэж, шинэ мэдлэг богино хугацаанд хэрэглээ болон нэвтэрч хүүхэд багачуудын сурч боловсрох хэв загвар, аргад өөрчлөлт буй болж дэлхий нийтийг хамарсан сургалтын сүлжээ үүсэж хөгжихийн хэрээр эцэг эхчүүд, иргэдийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж сургуулийн үйл ажиллагаанд тэдний бүтээлч оролцоог нэмэгдүүлэх хэрэгцээ, шаардлага улам бүр нэмэгдсээр байна.

Энэ бодит байдлууд нь сургуулийг өмнөхөөс илүү нээлттэй болгож, зөвхөн хүүхдийг бүх талаар хөгжүүлэх биш орон нутгийн иргэдийн хамтран хөгжих, дэлхий нийтийн хөгжлийн ололтоос амьдрал ажилдаа бүтээлчээр хэрэгжүүлэх хөгжлийн төв болон хөгжих бодит хэрэгцээг буй болгож байна.

Мөн хүүхдийн сайн сайхны төлөө зарцуулж буй хөрөнгийн үр ашгийг дээшлүүлэхэд эцэг эх иргэдийн бүтээлч оролцоо хамтын ажиллагааг хөгжүүлснээр ирээдүйн иргэдийг илүү хариуцлагатай болгон төлөвшүүлэх болно.

Монгол Улсын Засгийн газар, Швейцарийн Хөгжлийн Агентлаг, Дэлхийн Банкны хамтран хэрэгжүүлж буй “Монгол Улсад нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэх нь” төслийн хүрээнд Боловсролын Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэг ТББ-аас манай аймгийн 10 сургуульд туршин хэрэгжүүлсэн “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд төслийн хүрээнд буй болсон тэрүүний сайн үйл ажиллагаа, туршлага нь хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх суурь нөөц юм.

Хүмүүнлэг, иргэний, ардчилсан нийгэм байгуулах эрхэм зорилгын хүрээнд өсвөр үеийнхний нийтлэг сайн сайхан байдал, хүүхэд нэг бүрийн хөгжлийг хангахад чиглэсэн төр, иргэний нийгмийн байгууллага, иргэд олон нийтийн бүтээлч хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх үндсийг бүрдүүлж, хэрэгжилтийг хангах нь хөтөлбөрийг боловсруулах нийтлэг үндэслэл болно.

Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго

Хүүхдийг багаас нь хариуцлагатай, өөртөө итгэлтэй, шийдвэр гаргах, хамтран ажиллаж амьдрах, байнга суралцагч иргэн болж төлөвших гэр бүл, боловсрол, нийгмийн орчныг бүрдүүлж нутгийн удирдлагын байгууллага, иргэдийн оролцоотойгоор сургуулийг иргэдийн хөгжлийн төв болгон хөгжүүлэхэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.

Гурав. Хөтөлбөрийн зарчим

3.1. Хөтөлбөрийн агуулга, хэрэгжилт нь, орон нутгийн онцлог, хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн уян хатан байна.

3.2. Хүүхэд бүрийн хөгжлийг дэмжих иргэд, гэр бүл олон нийтийн бүтээлч оролцоог эрхэмлэнэ.

3.3. Сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцогч талуудын эрх тэгш харилцааг дээдэлнэ.

Дөрөв. Хөтөлбөрийн хугацаа

4.1. 2017-2020 онд нийт сургуулиудад хэрэгжүүлнэ.

Тав. Хөтөлбөрийн зорилт

5.1. Сургуулийн хөгжилд олон нийтийн оролцоог өргөжүүлж, орон нутгийн иргэдийн хөгжлийн төв болгон хөгжүүлнэ

5.2. . Сургууль –хүний хөгжлийн төв болон хөгжих эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, тогтвортой байдлыг хангах

5.3. Сургуулийн үйлчилгээнд иргэдийн хяналтыг буй болгон нийгмийн эгэх хариуцлагыг нэвтрүүлнэ.

Зургаа. Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөлт

Д.д	Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа	Хугацаа/хичээлийн жил, улирлаар/												Төсөв /сая төгрөг/			Хүрэх үр дүн	Хариуцах байгууллага
		2017-2018 улирал			2018-2019 улирал			2019-2020 улирал			Улсын төсөв	ОНХС	Бусад					
		1	2	3	4	1	2	3	4	1				2	3	4		
6.1. Сургуулийн хөгжилд иргэд олон нийтийн оролцоог өргөжүүлж, орон нутгийн иргэдийн хөгжлийг төв болгон хөгжүүлэх зорилтын хүрээнд																		
6.1.1.	Сургуулиуд бүх талуудын оролцоотойгоор сургуулийн зөвлөлөө шинэчлэн байгуулж, ажиллах журам, хичээлийн жил бүрийн төлөвлөгөө гарган ажиллах															Сургуулийн зөвлөлүүд байгуулагдаж, ажиллах эрх зүйн орчин бүрдсэн байна.	Сургуулиуд	
6.1.2.	“ОНОС- хүний хөгжлийн төв” дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлэх багийг олон талын оролцоотой байгуулж, ажлын төлөвлөгөө гарган ажиллах															Сургууль бүрд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх орон нутгийн иргэд ИНБ, сургуулийн төлөөлөлтэй баг бүрдэж, ажиллах	БСУГ Сургуулиуд	
6.1.3.	Төсөлд хамрагдаагүй 15 ЕБС-ийн төлөөлөлд ОНОС-ын чанарын үнэлгээ хийх арга зүйг эзэмшүүлэх													2.0		Сургууль бүрд ОНОС-ын чанарын үнэлгээ хийх чадваржсан баг бүрдсэн байна.	БСУГ, ОНОС төсөл хэрэгжсэн сургуулийн хэрэгжилтийн баг	

6.2.2.	Сургуулийн зөвлөл, хэрэгжилтийн багийн гишүүдийг чадавхижуулах сургалт хийх																		3.0	4.0		Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг сургууль бүрт сайжруулах чадавхи нэмэгдсэн байна.	БСУГ хэрэгжилтийн баг
6.2.3.	“ОНОС-хүний хөгжлийн төв” хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд миний оролцоо” нэгдсэн хэлэлцүүлгийг СЗ, ХБ-ийн гишүүдийг хамруулан зохион байгуулах																			7.0	4.0	“ОНОС – хөгжлийн төв” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чадавхи нэмэгдүүлсэн байна.	БСУГ, Сургуулиуд
6.2.4.	СЗ, хэрэгжилтийн багийн гишүүдийн төлөөллийг бусад аймаг хотын туршлагаас суралцах аяллыг зохион байгуулах																			8.0	3.0	Сайн туршлагын сан нэмэгдсэн байна.	БСУГ Хэрэгжилтийн баг
6.2.5.	Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн тогтвортой байдлын үнэлгээ хийх,																					Улс, аймаг, сум сургуулийн хэмжээнд хөтөлбөрийн тогтвортой байдлыг сайжруулах зөвлөмж гарсан байна	БСУГ, ИНБ
6.2.6.	Сум байгууллагын удирдлагуудад ОНОС үндсэн шинж, стандартын																			3,0	3,0	Хөтөлбөрийн талаарх орон нутгийн удирдлагуудын	БСУГ Хэрэгжилтийн баг

	дүгнэлтийг иргэдэд тайлагнах																мэдээлэлтэй болно	
6.3.4.	Сургуулийн үйлчилгээ, төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалтанд хяналт үнэлгээ хийх сургалтыг сум бүрийн иргэдийн төлөөлөлд бүсчлэн зохион байгуулах																Сургуулийн үйлчилгээний чанар, төсвийн зарцуулалтад хяналт тавих иргэдийн чадавхарсан баг бүрдсэн байна.	БСУГ ИНБ, Сургуулийн захирал
6.3.5.	Жил сургуулиуд тодорхой үйлчилгээний чанар, төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалтад иргэдийн хяналт үнэлгээ хийлгэж, тайлагнан, зөвлөмжийг хэрэгжүүлж ажиллах																Сургуулийн үйлчилгээний чанар сайжирч, төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалт сайжирна	БСУГ, Сургуулийн зөвлөл.
6.3.6.	Сургуулийн үйлчилгээ, төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалтад хяналт тавьж ажилласан байдалд нэгдсэн хяналт шинжилгээ																Хяналт шинжилгээний чанар үр дүн сайжирна.	БСУГ

[illegible]

Долоо. Хөтөлбөрийн санхүүжилт

7.1. Улсын төсөв.

7.2. Орон нутгийн төсөв.

7.3. Олон улсын төсөл, хөтөлбөр.

7.4. Аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдийн хандив.

Найм. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх удирдлага, зохион байгуулалт

8.1. Аймгийн Засаг даргын Тамгын Газарын Нийгмийн бодлогын хэлтэс нь хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг стратегийн бодлого, төлөвлөлтөөр хангах, хяналт-шинжилгээ хийх, санхүүжүүлэх үүргийг хүлээнэ.

8.2. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг байнгын удирдлага, арга зүй, зохион байгууллалтаар хангах үүргийг аймгийн Боловсрол соёл, урлагийн газар хүлээнэ.

8.3. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд дэмжлэг үзүүлэн, сумын орон нутгийн онцлогт нийцүүлэн хэрэгжүүлэх, санхүүжүүлэх үүргийг сумынн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргын Тамгын газар хариуцан гүйцэтгэнэ.

8.4.Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг хичээлийн жил бүрийн эхэнд боловсруулан сургуулийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлэн баталж, хэрэгжилтийг тайлагнан, иргэд болон иргэний нийгмийн төлөөллийн оролцоог хангаж ажиллах үүргийг сургуулийн удирдлага хүлээнэ.

8.5. Боловсролын байгууллагын удирдлага, багш, ажилтнууд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд идэвхтэй оролцож, суралцагч, эцэг эх, олон нийттэй хамтран ажиллана.

. Ес. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлт

9.1. ОНОС-ын чанарын үнэлгээ сайжирсан байна.

9.2. Сургуулийн үйл ажиллагааны нээлттэй байдлын үзүүлэлт

9.3. Сургуулийн үйл ажиллагааны чанарын үнэлгээ

9.4. Сургуулийн үйл ажиллагаан дахь олон нийтийн оролцоо эгэх хариуцлагын талаарх ойлголттой болсон эцэг эх, олон нийтийн эзлэх хувь;

- 9.5. Сургуулийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлж эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэхэд чиглүүлэн зохион байгуулсан үйл ажиллагааны тоо;
- 9.6. Орон нутгийн төлөөллийг чадавхижуулах үйл ажиллагаа, чадваржсан багийн гишүүдийн тоо;
- 9.7. Сургууль бүрийн олон нийтийн оролцоо, эгэх хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, чиглэлээр боловсруулсан болон сайжруулсан загвар, туршлага болсон сайн үйл ажиллагааны тоо;
- 9.8. “Олон нийтийн оролцоот сургууль-хүний хөгжлийн төв “ хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангуулах талаар шинэчилсэн, нэмэлт өөрчлөлт оруулсан эрх зүйн баримт бичгийн тоо.
- 9.9. Сургуулийн үйлчилгээний чанар, төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалтад иргэдийн оролцоотой хийсэн хяналт үнэлгээ
- 9.10. Сургуулиудын иргэдийн хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааны тоо
- 9.11. Сургуулийн орчны стандарт хангалтын түвшин
- 9.12. Багш нарынхаа бүтээлч үйл ажиллагааг дэмжих, хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх чадамжтай болсон сургуулийн эзлэх хувь;
- 9.13. Олон улсын үнэлгээний аргачлалаар үндэсний хэмжээнд авсан сурлагын амжилтын үнэлгээний онооны зөрүү багассан хувь;
- 9.14. Боловсролын стандарт, хөтөлбөрийн түвшин хангаагүй хүүхдүүдээс ахиц дэвшил гаргаж, амжилт үзүүлсэн сурагчдын эзлэх хувь;\
- 9.15. “Олон нийтийн оролцоот сургууль-хүний хөгжлийн төв” аргачлалыг боловсруулсан байдал, үр дүн.
- 9.16. Олон нийтийн оролцоот сургуулийг хөгжүүлэх арга зүй, технологийг боловсруулсан байдал, үр дүн;
- 9.17. Хөтөлбөрийн хүрээнд боловсруулж, түгээсэн гарын авлага, арга зүйн зөвлөмжийн тоо
- 9.18. Багш, эцэг эхчүүдэд зориулсан сургалтын тоо, хамрагдсан хүний тоо;
- 9.19. Үндэсний хэмжээнд нэвтрүүлсэн сайн туршлагын тоо, чанар;
- 9.20. Олон нийтэд зохион байгуулсан лекцийн тоо, ач холбогдол;

-----oOo-----

ӨВӨРХАНГАЙ АЙМГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
ТЭРГҮҮЛЭГЧДИЙН ТОГТООЛ

1617 оны 07 сарын 03 өдөр

Дугаар 55

Арвайхээр

Аймгийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө
батлах тухай

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2 -ын "ж", 20 дугаар зүйлийн 20.1 дэх заалтуудыг тус тус үндэслэн ТОГТООХ нь:

1. "Олон нийтийн оролцоот сургууль" аймгийн хөтөлбөрийг хавсралтаар баталсугай.

2. Сургуулийн орчин дахь орон нутгийн иргэд, эцэг эхчүүдийн бүтээлч, хамтын ажиллагаа, идэвхтэй оролцоог сайжруулах цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ажлыг жил бүрийн аймгийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд тусган хэрэгжүүлж, ажиллахыг аймгийн Засаг дарга /Г.Ганболд/-д даалгасугай.

ДАРГА

А.ИШДОРЖ

Аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн
2017 оны ᠑᠘ сарын ᠒᠖ өдрийн хурлын
᠑᠑ дугаар тогтоолын хавсралт

“ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦООТ СУРГУУЛЬ” ХӨТӨЛБӨР

НЭГ. НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

Монгол Улсын “Бага, дунд боловсролын тухай” хуулийн 20.2.2 дахь заалт “Сургууль хөгжүүлэх бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, дүрэм, журам боловсруулах, хэрэгжилтийг зохион байгуулахад багш, сурагч, эцэг эх, олон нийтийн оролцоо, түншлэлийг ханган ажиллах”, 20.2.4 дэх заалт “Сургуулийн төсөв, санхүүгийн үйл ажиллагааг сургуулийн зөвлөл, багш, суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагчийн оролцоотойгоор төлөвлөх, сургалтын орчныг бэхжүүлэх, төсөв, хөрөнгийг зориулалтын дагуу үр ашигтай зарцуулах, мэдээлэх; 20.2.11 дэх заалт “Шийдвэр гаргахад багш нарын зөвлөл, заах аргын нэгдэл, багш, суралцагч, эцэг эх, олон нийтийн оролцоог хангах, сургуулийн үйл ажиллагаа, сургалтын явц, үр дүнгийн талаар нээлттэй мэдээлэх” гэж тусгасан төдийгүй Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрөөс боловсролын талаар баримтлах бодлого”-ын баримт бичигт “Боловсролын үйл хэргийг удирдахад төрийн болон нутгийн захиргааны, иргэний нийгмийн байгууллага, гэр бүл, нийгмийн бүх салбарын оролцоонд суурилсан хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ”, Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөрт “сургуулийг хүн хөгжлийн төв болгоно. Сургууль хүүхдэд мэдлэг, боловсрол, чадвар олгодог төдийгүй эрүүл чийрэг, эерэг зан суртахуун, хүмүүжил, төлөвшилтэй, амьдрах ухаантай, эх оронч, үндэсний бахархалтай хүн болоход нь тусалдаг болно”, “Бүх шатны боловсрол, сургалтын байгууллагад нийгэм, сэтгэл зүй, дэд бүтцийн эрүүл, аюулгүй, ээлтэй орчин, нийгмийн үйлчилгээг бий болгоно” зэрэг зорилго зорилтууд дэвшүүлсэн.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн үйл ажиллагаанд байнгын идэвхи, санаачлага, бүтээлч оролцоотой эцэг эх, олон нийт, иргэдийн дуу хоолойг сургуулийн бодлого, чиглэлтэй уялдуулан, тэднийг мэдээллээр ханган, хамтарч ажилласнаар эрүүл бие бялдартай, сурах хүсэл эрмэлзлэлтэй, зөв зан үйлийн эзэн хүүхдийг төлөвшүүлэх нэг талын нөхцөл бүрдэнэ гэж үзэж байна.

Монгол Улсын Засгийн газар, Швейцарийн Хөгжлийн Агентлаг, Дэлхийн Банкны хамтран хэрэгжүүлж буй “Монгол Улсад нийгмийн эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэх нь” төслийн хүрээнд Боловсролын Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэг ТББ-аас манай аймгийн 10 сургуульд туршин хэрэгжүүлсэн “Олон нийтийн

оролцоот сургууль" дэд төслийн хүрээнд буй болсон тэрүүний сайн үйл ажиллагаа, туршлага нь хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх суурь нөөц юм.

"Олон нийтийн оролцоот сургууль" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлснээр өсвөр үеийхнийг өөртөө итгэлтэй, шийдвэр гаргах чадвартай, бие бялдар, оюун сэтгэхүй, ёс суртахууны төлөвшилтэй хувь хүн болж төлөвшихөд эцэг эх, төрийн үүрэг, олон нийтийн оролцоо, хамтын ажиллагааг тодорхойлж, аймгийн бодлогын зорилтыг дэвшүүлэн, хэрэгжилтийг хангах нь энэхүү хөтөлбөрийг боловсруулах нийтлэг үндэслэл болно.

ХОЁР. ХӨТӨЛБӨРИЙН ЗАРЧИМ

2.1.Хөтөлбөрийн агуулга, хэрэгжилт нь, орон нутгийн онцлог, хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн уян хатан байна.

2.2.Хүүхэд бүрийн хөгжлийг дэмжих иргэд, гэр бүл олон нийтийн бүтээлч оролцоог эрхэмлэнэ.

2.3.Сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцогч талуудын эрх тэгш харилцааг дээдэлнэ.

ГУРАВ. ЗОРИЛГО

Сургуулийн орчин дахь орон нутгийн иргэд, эцэг эхчүүдийн бүтээлч, хамтын ажиллагаа, идэвхтэй оролцоог сайжруулснаар сурагчдын сурлагын амжилт, тэдний хөгжил төлөвшлийг дээшлүүлэхэд ахиц гарган, "ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦООТ СУРГУУЛЬ"-ийг бий болгох

ДӨРӨВ. ЗОРИЛТ

4.1.Ерөнхий боловсролын сургуулиудад байнгын идэвх санаачилга, оролцоотой эцэг эхийн зөвлөлийг бий болгон, тэдний үйл ажиллагааг сургуулийн бодлого чиглэлтэй уялдуулан тогтмолжуулснаар нийт эцэг эхчүүдийн бүтээлч идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх

4.2. Ерөнхий боловсролын сургуулиуд "ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦООТ СУРГУУЛЬ"-ийн стандартын чанарын үнэлгээний шалгуурыг хангахад чиглэсэн тогтолцоотой болсноор хүүхэд бүр сэтгэл хангалуун суралцах нөхцлийг бүрдүүлэх

4.3.Сургуулийн үйлчилгээнд иргэдийн хяналтыг буй болгон нийгмийн эгэх хариуцлагыг нэвтрүүлэх.

ТАВ. ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

5.1. Зорилт 1-ийн хүрээнд:

5.1.1.Сургуулийн зөвлөл болон эцэг эхийн зөвлөлийг багш, эцэг эх, сурагчдын оролцоотойгоор байгуулж, ажиллах журам, төлөвлөгөөг жил бүр боловсруулан тэдний үйл ажиллагааг сургуулийн бодлого чиглэлтэй уялдуулан байнгын чадваржуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх

5.1.2. Сургуулийн эцэг эхийн зөвлөлийг сургууль, ангид тулгамдаж буй асуудлыг судлан гаргах, шийдэх арга замыг эрэлхийлэн сурагчдын сурлагын амжилт, хөгжил төлөвшлийг дэмжих оролцоо багатай эцэг эхчүүдийг идэвхжүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаа

5.1.3. Ерөнхий боловсролын сургуулийн анги удирдсан багш эцэг эхийн уулзалт, эцэг эхийн хурлыг чанаржуулах, хэлбэр, агуулгыг сайжруулах загварыг бий болгох

5.1.4. Эцэг эхчүүдийн санал санаачлагаар сайн дурын бүлгэм, клуб, зөвлөлүүдийг байгуулж, чадваржуулснаар эрүүл бие бялдартай, сурах хүсэл эрмэлзэлтэй, зөв зан үйлийн эзэн хүүхдийг төлөвшүүлэх үйл ажиллагаа

5.1.5. Эцэг эхийн зөвлөл, сайн дурын бүлгэм, клубүүдийн үйл ажиллагаагаар дамжуулан сургуулийн үйл ажиллагаанд хөндлөнгийн хяналт тавих, сургалтын чанарыг сайжруулах, санаачилга гаргах, багш, суралцагч, ажилтны эрх ашгийг хамгаалах үйл ажиллагаа

5.2. Зорилт 2-ын хүрээнд:

5.2.1. Сургуулиас үзүүлж буй сургалт болон бусад үйлчилгээний стандартуудын үнэлгээг хийх аргачлалын сургалтыг зохион байгуулах

5.2.2. Сургуулийн хүрээн дэх мэдээллийг нээлттэй, ил тод, эргэх холбоотой болгосноор эцэг эх бусад талуудын сургуулийн үйл ажиллагаанд дахь хяналтыг сайжруулах үйл ажиллагаа

5.2.3. Сургуулиас үзүүлж буй сургалт болон бусад үйлчилгээний чанарыг сайжруулахад эцэг эх, олон нийтийн анхаарлыг хандуулж тэдний дэмжлэгээр сургалтын орчинд өөрчлөлт хийх үйл ажиллагаа

5.2.4. Сум орон нутгийн болон сургуулийн удирдлага, багш, эцэг эхчүүд, сурагчидтай хамтран ажиллах хариуцан тайлагнах хамтын ажиллагаа

5.2.5. Ерөнхий боловсролын сургууль, эцэг эх, бусад байгууллагуудын түншлэлийн тогтолцоог бий болгох үйл ажиллагаа

5.2.6. Сургуулийн удирдлагын манлайллыг хөгжүүлэх, орон нутгийн хүний хөгжлийн төв болгох, сургуулийн соёл, эерэг уур амьсгал, орчин нөхцлийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаа

5.3. Зорилт 3-ын хүрээнд:

5.3.1. Сургуулийн үйлчилгээ, төсөв хуваарилалт зарцуулалтын журмыг танилцуулах сургалтыг сургуулийн зөвлөлийн гишүүдэд зохион байгуулах

5.3.2. Сургуулийн төсвийн төлөвлөлтийн төслийг сургуулийн зөвлөлөөр хэлэлцэх, нийтэд мэдээллэх

5.3.3. Сургуулийн төсвийн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлтийг Сургуулийн зөвлөл, иргэдэд тайлагнах

5.3.4. Сургуулийн үйлчилгээ, төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалтанд хяналт үнэлгээ хийх сургалтыг сум бүрийн иргэдийн төлөөлөлд бүсчлэн зохион байгуулах

5.3.5. Сургуулийн үйлчилгээний чанарт иргэдийн хяналт үнэлгээ хийх арга зүйн зөвлөмж гаргах

5.3.6. Сургуулийн хөгжлийн талаарх бодлогын баримт бичигт шинжилгээ хийх

ЗУРГАА. ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ХУГАЦАА

6.1. 2017-2020 онд нийт ерөнхий боловсролын сургуулиудад хэрэгжүүлнэ.

ДОЛОО. ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛСНЭЭР ГАРАХ ҮР ДҮН:

7.1. Сургуулийн үйл ажиллагаан дахь олон нийтийн оролцоо эцэг эхчүүдийн бүтээлч идэвхи нэмэгдсэн байна.

7.2. Ерөнхий боловсролын сургуулиудын бодлогын баримт бичигт олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилт, заалт тусгадаг болсон байна.

7.3. Ерөнхий боловсролын сургууль, эцэг эх, бусад байгууллагуудын түншлэлийн харилцаагаар сургуулийн орчин, үйлчилгээний чанар дээшилж, суралцагчдын сурах сэтгэл ханамж нэмэгдсэн байна.

НАЙМ. УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

8.1. Аймгийн Засаг даргын Тамгын Газрын Нийгмийн бодлогын хэлтэс нь хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг стратегийн бодлого, төлөвлөлтөөр хангах, хяналт-шинжилгээ хийх үүргийг хүлээнэ.

8.2. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг байнгын удирдлага, арга зүй, зохион байгуулалтаар хангах үүргийг аймгийн Засаг даргын дэргэдэх Боловсрол соёл, урлагийн газар хүлээнэ.

8.3. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд дэмжлэг үзүүлэн, сум орон нутгийн онцлогт нийцүүлэн хэрэгжүүлэх, санхүүжүүлэх үүргийг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргын Тамгын газар хариуцан гүйцэтгэнэ.

8.4. Ерөнхий боловсролын сургуулийн захиргаа нь хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг хичээлийн жил бүрийн эхэнд боловсруулан сургуулийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлэн баталж, хэрэгжилтийг тайлагнан, иргэд болон иргэний нийгмийн төлөөллийн оролцоог хангаж ажиллах үүргийг хүлээнэ.

8.5. Орон нутгийн түвшинд зохион байгуулсан ажлын явц, үр дүнг аймгийн Засаг даргын дэргэдэх Боловсрол, соёл урлагийн газар аймгийн Засаг даргын тамгын газарт жил бүрийн 6 дугаар сарын 20-ны дотор жилд 1 удаа тайлагнана.

8.4.Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Нийгмийн бодлогын хэлтэс нь хөтөлбөрийн хүрээнд аймгийн хэмжээнд зохион байгуулсан ажлын явц, үр дүнг нэгтгэн аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд жил бүр тайлагнаж байна.

ЕС. ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ

9.1.Сургуулийн үйл ажиллагаан дахь олон нийтийн оролцоо эгэх хариуцлагын талаарх ойлголттой болсон эцэг эх, олон нийтийн эзлэх хувь

9.2.Сургуулийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлж эгэх хариуцлагыг бэхжүүлэхэд чиглүүлэн зохион байгуулсан үйл ажиллагааны тоо, чанар

9.3.Сургуулийн үйлчилгээний чанар, төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалтад иргэдийн оролцоотой хийсэн хяналт үнэлгээ

9.4.Хөтөлбөрийн хүрээнд боловсруулж, түгээсэн гарын авлага, арга зүйн зөвлөмжийн тоо

9.5.Олон нийтийн оролцоо, нийгмийн эгэх хариуцлагын чиглэлээр багш, эцэг эхчүүдэд зориулсан сургалтын тоо, хамрагдсан хүний тоо

9.6. ЕБС-иудын үндэсний хэмжээнд нэвтрүүлсэн сайн туршлагын тоо, чанар

---o0o---

Эрх шилжүүлсэн сайн туршлага

МОНГОЛ УЛС ХОВД АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ЗАХИРАМЖ

2017 оны 01 сарын 01 өдөр

Дугаар А/42

Ховд

Эрх шилжүүлэх тухай

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.5-ын "а", 29.1.6-ын "к" дахь заалтуудыг үндэслэн ЗАХИРАМЖЛАХ нь:

1. Ерөнхий боловсролын сургуулийн захирал, цэцэрлэгийн эрхлэгч нарт Боловсрол, соёл урлагийн газрын дүгнэлтийн дагуу улирлын үр дүнгийн мөнгө урамшил олгох, сургууль, цэцэрлэгийн зөвлөлд бусад байгууллагын төлөөллийг санал болгох эрхийг сумдын Засаг дарга нарт шилжүүлсүгэй.
2. Улирлын үр дүнгийн урамшил олгосон тайлан мэдээг аймгийн Боловсрол, соёл урлагийн газарт сар бүрийн 30- ны дотор ирүүлж байхыг сумдын Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.
3. Захирамжийн хэрэгжилтэнд хяналт тавьж ажиллахыг аймгийн Боловсрол, соёл, урлагийн газрын дарга / М. Пүрэвхүү/-д даалгасугай.

ЗАСАГ ДАРГА

Д.ГАЛСАНДОНДОГ

Зах А/42-Ч
02 01 01

Сумын сургуулийн дотоод журам

ХАЙРХАНДУЛААН СУМЫН ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛИЙН ЗАХИРЛЫН ТУШААЛ

2018 оны 01 сарын 01 өдөр

Дугаар 1/03

Марзат

Г Хөдөлмөрийн дотоод журам батлах тухай Г

Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 130 дугаар зүйлийн 130.1 дэх заалт, 130.2 дахь заалтуудыг үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Ерөнхий боловсролын сургуулийн багш, ажилтан ажиллагсдын хурлаар хэлэлцүүлсний үндсэн дээр байгууллагын дотоод журмыг шинэчлэн баталсугай.
2. Шинэчлэгдэн батлагдсан байгууллагын дотоод журмыг 2018 оны 01 дүгээр сарын 01-нээс эхлэн мөрдөж ажиллахыг нийт багш, ажилчдад үүрэг болгосугай.
3. Дотоод журам шинэчлэгдсэнтэй холбогдуулан Захирлын 2016 оны 12 дугаар сарын 23-ний өдрийн А/41 дугаар тоот тушаалыг хүчингүйд тооцсугай.

ЗАХИРАЛ Ч.ХОРОЛМАА

159000007

ХӨДӨЛМӨРИЙН ДОТООД ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

- 1.1. Энэхүү хөдөлмөрийн дотоод журмаар /цаашид дотоод журам гэнэ./Хайрхандулаан сумын ЕБ- сургууль/ цаашид сургууль гэнэ./-ийн үндсэн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны онцлогийг харгалзан Төрийн албаны тухай хууль, Боловсролын тухай хууль, Бага дунд боловсролын тухай хууль, Монгол улсын бусад хууль тогтоомжууд, Сургуулийн дүрэмд нийцүүлэн захиргаа, багш, ажилтан, /цаашид ажиллагсад гэнэ/-ийн эрх үүргийг тодорхойлж, тэдгээрийн хоорондын хөдөлмөрийн харилцаа, зохион байгуулалт, дотоод үйл ажиллагааг зохицуулна.
- 1.2. Сургуулийн багш ажиллагсдын хөдөлмөрийг оновчтой зохион байгуулах, ажлын цаг ашиглалт, ажил үйлчилгээний чанар, үр дүнг дээшлүүлэхэд дотоод журмын зорилт оршино.
- 1.3. Сургуулийн багш ажиллагсад бүр Монгол улсын Хөдөлмөрийн тухай хууль, Төрийн албаны тухай хууль, Боловсролын тухай хууль, Бага дунд боловсролын тухай хууль, бусад хууль тогтоомжууд болон энэхүү дотоод журмыг үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгоно.
- 1.4. Дотоод журмыг сургуулийн захиргаа үйл ажиллагаандаа удирдамж болгож, хэрэгжилтэнд хөдөлмөрийн харилцааны оролцогч талууд /ажил олгогч, ажиллагсад /хяналт тавина.
- 1.5. Дотоод журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулахдаа захирлын зөвлөлийн хурлаар хэлэлцэж, захирлын тушаалаар баталгаажуулна.
- 1.6. Сургуулийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих хөндлөнгийн хяналтыг сургуулийн зөвлөл, дотоод хяналтыг дотоод хяналт хариуцсан багийн дарга тус тус хэрэгжүүлнэ.

Хоёр. Удирдлага зохион байгуулалт

- 2.1. Байгууллагыг захирал/ түүний эзгүйд бүрэн дунд боловсролын асуудал эрхэлсэн сургалтын менежер/ удирдах эрхтэй бөгөөд захирлын дэргэд зөвлөх эрхтэй захирлын зөвлөл-/цаашид зөвлөл гэнэ/ ажиллаж, үйл ажиллагаагаа тогтмол явуулна.
- 2.2. Зөвлөлийн гишүүдийг захирлын тушаалаар батална. Зөвлөлөөр захирлын шийдвэр гаргах / боловсон хүчин, хөрөнгө санхүү, дотоод ажил г.м/ зарим асуудлыг урьдчилан хэлэлцэнэ.
- 2.3. Сургуулийн нийт ажиллагсад эрхэлсэн ажил, хариуцсан үүргийнхээ дагуу үйл ажиллагааны гүйцэтгэл, чанар үр дүнг дээд шатны даргын өмнө бүрэн хариуцна.
- 2.4. Сургуулийн боловсон хүчний бүтэц, зохион байгуулалт:
 - Бага боловсрол хариуцсан менежер 1
 - Дунд боловсрол хариуцсан менежер 1
 - Нийгмийн ажилтан 1
 - Сургуулийн эмч 1
 - Санхүүч 1

ажиллаж ажил үйлчилгээний гүйцэтгэл, үр дүнг захирлын өмнө бүрэн хариуцна. Мөн

- Бага ангийн ЗАН
- Байгалийн ухааны ЗАН
- Нийгмийн ухааны ЗАН

- Захиргаа аж ахуйн алба гэсэн мэргэжил арга зүйн алба, нэгжүүд
 - Дотоод хяналт, үнэлгээний баг
 - Өмч хамгаалах баг зэрэг сургалтын үйл ажиллагааг дэмжих багууд ажиллаж ажил үйлчилгээний гүйцэтгэл үр дүнгээ захирлын зөвлөлд тайлагнана.
- 2.5. Сурагчдын авьяасыг хөгжүүлэх зорилгоор мэргэжлийн чиг баримжаа олгох Гар урлал, бөх, шатар, найрал дуу, хөгжим, драм урлаг, гар бөмбөг, хөнгөн атлетик, математикийн сонгон, оюуны хөгжилийн секц дугуйлангууд хичээллэнэ.
 - 2.6. ЗАН-ийн ахлагч нь сургалтын менежерийн өмнө, сургалтын менежер, нэгжийн дарга нар нь захирлын өмнө, сургуулийн захирал нь аймгийн Засаг даргын өмнө ажлын үр дүн, үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг хариуцна.
 - 2.7. Сургууль нь сургуулийн хөгжлийн стратеги төлөвлөгөө, ЗАН, албадууд нь үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний хүрээнд үйл ажиллагаагаа явуулна.
 - 2.8. Сургуулийн захирлын тушаалаар нягтлан бодох бүртгэлийн баримт бичиг боловсруулан, түүнд тусгагдсан дансны төлөвлөгөө, санхүүгийн тайлан гаргах, бэлтгэх арга зүй нь хууль эрх зүйн хүрээнд үйл ажиллагаагаа явуулна.
 - 2.9. Сургуулийн захиргаа, аж ахуйн нярав нягтлан нь сургуулийн урсгал засвар, жижүүр, хамгаалалт, тохижилт үйлчилгээ, үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулна.
 - 2.10 Сургуулийн эмч багш ажилчид, суралцагчдын эрүүл мэндийн үйлчилгээ, анги танхимын цэвэрлэгээ, дотуур байрны болон үдийн цайны үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулна.

Гурав. Байгууллагын дотоод үйл ажиллагаа.

- 3.1. Сургуулийн захирал нь хууль тогтоомжид нийцүүлэн байгууллагын дотоод үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлаар шийдвэр /цаашид “тушаал” гэнэ/ гаргана.
- 3.2. Тодорхой асуудлаар тушаалын төсөл боловсруулсан ажилтан захиралд урьдчилан танилцуулж хянуулсны дараа бичиг хэргийн ажилтнаар дамжуулан захирал баталгаажуулна.
- 3.3. Тушаалыг холбогдох ЗАН, алба, нэгж, хувь хүнд нэг өдрийн дотор хүргүүлж хэрэгжүүлэх ажлыг бичиг хэргийн ажилтан хариуцан зохион байгуулна. Тушаалын хэрэгжилтийг захирлын зөвлөлд танилцуулж байна.
- 3.4. Хариуцсан ажлын чиглэлээр ажиллагсдад үүрэг, даалгавар өгч, гүйцэтгүүлэх, үр дүнгийн талаар мэдээлэл авах, тушаал шийдвэрийн тухай мэдээллийг хамт олонд хүргэх хэрэгжүүлэх, хяналт тавих тухай асуудлыг сургалтын менежер, нийгмийн ажилтан, ЗАН-ийн ахлагчид, нэгжүүдийн удирдлага зохион байгуулна.
- 3.5. Жил бүр уламжлал болгон явагддаг олимпиад, уралдаан тэмцээнийг зохион байгуулах, үнэлж дүгнэх ажлын хэсгийг захирлын тушаалаар томилж, үр дүнд хяналт тавина.
- 3.6 Сургууль болон эцэг эхийн зөвлөл байгуулахдаа гишүүдийн хүйсийн харьцааг анхаарч, зөвлөлд ажиллуулах аавуудын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.8 Эцэг эхийн оролцоог хяналтын хуудас, сайн дурын үйл ажиллагаа, гэр айлчлал, багш айлчлал, явуулын эцэг эхийн хурал, чадваржсан бүлгийн эцэг эхчүүдийн үйл ажиллагаагаар хангана.
- 3.9 Чадваржсан бүлгийн үйл ажиллагааг аавуудын хөгжлийн төвөөр тогтмолжуулж, сургалт хүмүүжлийн үйл ажиллагаанд эерэг өөрчлөлт гаргана.
- 3.10 Сургуульд зохион байгуулагдаж байгаа сургалт, хүмүүжил, төлөвшлийн үйл ажиллагаа бүрт эцэг эхчүүдийг (аавуудыг) татан оролцуулах, тэдний санал хүсэлтийг авах, үйл ажиллагаандаа тусгах, хамтран суралцах зэрэг ажлыг байгууллагын багш, ажилтан бүр төлөвлөгөөндөө тусган хэрэгжүүлж үр дүн гаргахад анхаарна.
- 3.11 Сургуулийн багш, ажилтны ажлыг хагас жил тутам үнэлэхдээ эцэг эхийн зөвлөл, сайн дурын үйл ажиллагаа, хяналтын хуудасны тоо чанар, тэднийг татан оролцуулсан ажлын баримт,

хамтран ажилласан сайн арга зүй, туршлагыг олон нийтийн оролцоог хангах бүтээлч ажлын үзүүлэлт болгон үнэлнэ.

- 3.12 Түншлэлийн олон хэлбэрийг туршиж, хэрэгжүүлж, сургуулийн орчин, үйлчилгээний чанарт тодорхой ахиц гаргана.

Дөрөв. Гүйцэтгэлийн удирдлага түүнд тавих хяналтын тогтолцоо

- 4.1. Сургуулийн зорилго, зорилтуудыг хэрэгжүүлэх жил, улирал, сарын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөтэй байх сургалтын менежер, нийгмийн ажилтан, нэгж, албадууд нь сар, улирлын төлөвлөгөөгөө сар бүрийн эхний 7 хоногийн дотор хэлэлцүүлэн боловсруулж захирал болон холбогдох нэгжийн дарга нараар батлуулсан байна.
- 4.2. Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд удирдах дээд байгууллагаас өгсөн төлөвлөгөө, Засгийн газрын болон БСШУ-ны яамны ойрын бодлого, удирдамж, чиглэлүүдээс тухайн жилд хэрэгжүүлэх үндсэн арга хэмжээнүүдийг тусгаж батлуулна.
- 4.3. Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хагас, бүтэн жил /тухайн жилийн 06 сар, 12 дугаар сард / дүгнэж дүнг нийт ажиллагсдын хурлаар хэлэлцүүлэн гаргасан шийдвэрийг хэрэгжүүлж ажиллана.
- 4.4. Сургуулийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд дүгнэлт өгөх, санал авах, төлөвлөгөөг батлуулах, биелэлтийг тооцох ажлыг сургалтын менежер хариуцан зохион байгуулна.
- 4.5. ЗАН, нэгж, албадууд нь сургуулийн жилийн төлөвлөгөөнд оруулах ажлын саналыг нэгтгэн сургалтын менежерт ирүүлнэ.
- 4.6. Захирал, төсвийн шууд захирагч нь төсвийн ерөнхийлөн захирагч /аймгийн засаг даргатай/ жил бүр үр дүнгийн гэрээг 12 дугаар сарын 30-ны дотор байгуулж ажиллана.
- 4.7. Сургалтын менежер, нийгмийн ажилтан, ЗАН, нэгжүүд нь үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх ажлыг бүрэн хариуцна.
- 4.8. Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний биелэлт, явцыг сургалтын менежерүүд, нийгмийн ажилтан, сургуулийн эмч, номын санч, байрны багш, нярав нягтлан нар сар бүр, ЗАН-ийн ахлагчид, багш нар улирал тутамд тайлагнана.
- 4.9. Тайланд туссан үйл ажиллагааг 2, 4 дүгээр улиралд хөндлөнгийн үнэлгээний ажлын хэсэг үнэлж дүгнэнэ.
- 4.9. Захирлын зөвлөл нь ЗАН, нэгж, албадуудын үйл ажиллагааны үр дүнд хяналт шинжилгээ хийж үнэлэлт дүгнэлт өгч ажиллана.
- 4.10. ЗАН, нэгж, албадын жил, улирлын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө нь сургуулийн бодлого, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд чиглэгдэнэ.
- 4.11. ЗАН, нэгж, алба нь гишүүдийнхээ саналыг тусгаж, үйл ажиллагаагаа улирлаар төлөвлөн, хариуцсан сургалтын менежерээр батлуулна.
- 4.12. ЗАН, нэгж, албаны ажлын төлөвлөгөөний биелэлтэнд дотоод хяналт шинжилгээний баг хяналт тавьж, биелэлтийг улирал бүр дүгнэж, захирлын зөвлөлд тайлагнана.
- 4.13. Захирал багш, ажиллагсадтай хөдөлмөрийн гэрээг хичээлийн жилийн эхэнд байгуулж ажиллана.
- 4.14. Багш нь сургалтын хөтөлбөрөө жилээр болон нэгж хичээл, ээлжит хичээлээр хийж сургалтын менежерээр батлуулна.
- 4.15. Анги удирдсан багш нь ангийн ажлын болон хүмүүжлийн ажлын төлөвлөгөө, сургалтыг дэмжих үйл ажиллагааны хөтөлбөрүүдийг боловсруулж нийгмийн ажилтнаар батлуулна.
- 4.16. Багшийн гүйцэтгэсэн ажил үйлчилгээний чанар, хүртээмж, үр дүнг хариуцсан менежер сар, улирлаар үнэлж биелэлтийг хангуулан ажиллана.
- 4.17. Хөдөлмөрийн гэрээний хавсралт үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний биелэлтийг багшийн ажлыг үнэлэх журмын дагуу дүгнэнэ.

- 4.18. Ажиллагсад нь сургуулийн захирлаар сар, улирлын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөгөө батлуулан хэрэгжүүлнэ. Сар, улирлын төлөвлөгөөний биелэлтийг харгалзан улирлын урамшууллыг олгоно.
- 4.19. Ажиллагсад нь хагас, бүтэн жилийн ажлын тайланг захирлын зөвлөлд тайлагнана.
- 4.20. Ажиллагсад бүр төрийн албаны **стандартыг мөрдөж** ажиллана.

Тав. Сургуулийн дотоод ажлын зохион байгуулалт

- 5.1. Захирлын зөвлөл нь 7 хоног бүрийн Даваа гарагийн 15.00 цагаас шуурхай зөвлөгөөн хийж, өнгөрсөн 7 хоногт гүйцэтгэсэн ажил, өгсөн үүрэг даалгаврын биелэлт явцын талаар нэгжийн менежер бүрийн мэдээллийг сонсож, ирэх 7 хоногт хийж гүйцэтгэх ажил үйлчилгээний арга хэмжээг товлон.
- 5.2. Захирлын зөвлөлийн хурлын тэмдэглэлийг менежер хөтлөх ба хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллана.
- 5.3. 14 хоног бүрийн Даваа гарагийн 16 цагт багш нарын цуглаан хийж, ажил төрлийн болон хууль эрх зүйн мэдээлэл, уулзалт, зөвлөгөөн хийнэ.
- 5.4. ЗАН-ийн ажлуудыг 7 хоногийн тогтсон өдөр, цагт графикийн дагуу сургалтын менежер, ЗАН-ийн ахлагч нар хариуцан зохион байгуулна.
- 5.5. Сургалт хүмүүжлийн ажлууд графикийн дагуу явагдах бөгөөд мэргэжил сурталчлах 14 хоногийн ажлыг ЗАН бүр зохион байгуулж, ажлын үр дүнг зурагт тайланд тусгана.
- 5.6. Эцэг эхийн нэгдсэн хурлыг жилд 2 удаа, ангийн эцэг эхийн хурлыг улирал бүр хийж, нээлттэй хаалганы өдөрлөгийг жилд 2 удаа зохион байгуулна.

Зургаа. Ажил, амралтын цагийн горим

6.1. Ажлын цаг

- 6.1.1. Ажиллагсдын долоо хоногийн ажлын цаг 40 байх ба ердийн ажлын өдрийн үргэлжлэх хугацаа 8 цаг байна. Шаардлагатай тохиолдолд илүү цагаар ажиллана.
- 6.1.2. Албан ажил үдээс өмнө 9.00-13.00 цаг, үдээс хойш 14.00-18.00 цаг хүртэл үргэлжлэн өдөр 13.00-14.00 цаг хүртэл завсарлана.
- 6.1.3. Хичээл, сургалтын ажил өглөө 8.30 цагт эхэлж, их завсарлага 10 минут, бусад завсарлага 05 минут байна. Сургалт хүмүүжлийн ажил 8.30 – 18.00 цаг хүртэл үргэлжилнэ
- 6.1.4. Анги танхим, сургалтын орчны их цэвэрлэгээг долоо хоногийн Лхагва, Баасан гариг бүрт тогтмол, чанартай гүйцэтгэж байна.
- 6.1.5. Сурагч, багш нарын ирц, цаг ашиглалтанд сургалтын менежерүүд хяналт тавьж, тооцоо хийнэ. Сургалтын менежер болон цагийн бүртгэлд бүртгэгдсэн бүртгэлийг захирал баталснаар тухайн багшид цалин олгох баримт болно.
- 6.1.6. Хичээлээс гадуурхи болон олон нийтийн үйл ажиллагаа зохион байгуулахдаа хичээлтэй багш, сурагчдыг татан оролцуулахгүй байх, шаардлагатай бол цаг төлөвлөлтийг зөв зохицуулж өгнө.
- 6.1.7. Сургуулийн захиргаа сар бүрийн 3 дахь 7 хоногийн Пүрэв гарагт цаг ашиглалтын тайланг гаргаж багш нарт мэдээлнэ.
- 6.1.8. Ажлын онцлогтой холбогдон зарим ажиллагсад /багш, ажилтан/-ын ажлын цаг өөр өөр

тогтоогдож болох бөгөөд уг асуудлыг тухайн ажилтантай байгуулсан хөдөлмөрийн гэрээгээр зохицуулна. Сарын эцэст ажлын цагийг нэгтгэн бодно.

- 6.1.9. Захиргаа нь ажиллагсдыг урьдчилан хэлэх боломжгүй яаралтай хийхгүй бол байгууллагын хэвийн үйл ажиллагаанд саад учруулж болзошгүй /дулаан, усан хангамж, цахилгаан эрчим хүчний хэвийн ажиллагааны алдагдал, болзошгүй аюулаас сэргийлэх зэрэг/ ажил гүйцэтгэхэд илүү буюу ажлын бус цагаар ажилуулж болно.
- 6.1.10. Ажиллагсад өөрийн биеэр цаг бүртгэгчид /тухайн өдрийн жижүүр хөтөч болон үүдний жижүүр/ ажилд ирэх, үдийн завсарлага, орой тарахдаа бүртгүүлнэ. Сургуулийн санхүүч хяналт тавьж, цагийн тооцоо хийнэ.
- 6.1.11. Ажиллагсад нь ажлын цагаар албан ажлын шаардлагаар гадуур ажиллах үед нэгжийн менежер, менежер нь захиралд заавал мэдэгдэж байна.
- 6.1.12. Ээлжийн амралттай ажилтанг амралтын хугацаа дуусахаас өмнө ажилд оруулвал амралтын үлдсэн хоногийг биеэр нөхөн эдлүүлнэ.
- 6.1.13. Багш, ажилтан ажиллагсад бүр 50 хоногт 1 удаа сургуулийн жижүүр-хөтөчийн үүргийг гүйцэтгэж сургалт хүмүүжлийн ажилд хяналт тавьж, өөрийн үнэлгээ дүгнэлтийг албан ёсоор бичгээр гаргана.
- 6.1.14. Бямба гарагт хичээлээс гадуурх ажил, гар бөмбөг, бөх, гар урлал, шатар зэрэг секц дугуйлан хичээллэж болно.
- 6.1.15. Мэргэжил дээшлүүлэх сургалт улиралд 1 удаа, ЗАН ажил 7 хоног бүр хуваарийн дагуу явагдана.
- 6.1.16. Сургуулийн хариуцлагатай жижүүрийг захирал, сургалтын менежерүүд, ЗАН-ийн ахлагчид хуваарь гарган хийж, хичээлийн байр, дотуур байр, гал тогоонд 8⁰⁰-19³⁰ хүртэл ажиллаж өөрийн үнэлгээ дүгнэлтээ бичиж сургуулийн захиралд өгнө.

6.2. Хувийн чөлөө олгох.

- 6.2.1. Захирал нь ажилтны хүсэлт өргөдлийг үндэслэн 1-3 хоногийн, сургалтын менежер цагийн чөлөөг бичгээр олгож, цагийг зохицуулж хичээл хэвийн явах нөхцлийг хангана.
- 6.2.2. Дараах тохиолдолд чөлөө цалинтай олгогдоно.
 - Тухайн багш, ажилтны гэр бүлийн гишүүд нь нас барсан бол 5 хоног
 - Тухайн багш, ажиллагсдын хол ойрын хамаатан садан нас барсан бол 3 хоног
 - Ар гэр, эд хөрөнгө нь гамшигт нэрвэгдсэн бол 3 хоног.
 - Багш, ажилтны өөрийн үр хүүхэд нь гэрлэвэл 3 хоног
 - Шинээр гэр бүл болоход 5 хоног
 - Төрсөн үр хүүхэд нь шинээр их дээд сургуульд орсон тохиолдолд хүүхдээ хүргэж өгөхөд 5 хоног
 - Багш, ажилчдын төрсөн аав, ээж, хань, үр хүүхэд нь хүндээр өвчилж, зайлшгүй асрах шаардлагатай тохиолдолд 5хоног/ сумын төвөөс 500км-с хол зайд орших газарт 10 хүртэлх хоног /
 - Эхнэр нь болон бэр охин нь төрсөн тохиолдолд 1-3 хоногийн
 - Зайлшгүй шаардлагатай эрүүл мэндийн үзлэг шинжилгээнд хамрагдах бол тухайн үед нь эмчийн магадлагааг үндэслэн 1-3 хоног

- 6.2.3. Чөлөөний бичгийг үндэслэн тухайн сарын цагийн тооцоог гаргана.
- 6.2.4. Цалинтай чөлөө авахад үндсэн цалинг олгож, мэргэжлийн багшаар цагийг заалган хичээл заасан багшид цагийг тооцож олгоно.
- 6.2.5. Ажил хичээлээс хоцорсон минутыг нийлүүлэн цагт шилжүүлж цагийн хөлснөөс хасах, хөдөлмөрийн гэрээнд зааснаар хуулийн дагуу хариуцлага тооцно.
- 6.2.6. Дотоод журамд заасны дагуу чөлөө авч хичээл заах боломжгүй болсон тохиолдолд заавал 1-3 өдрийн өмнө сургалтын менежерт мэдэгдэж хичээл зохицуулалт хийлгэнэ.
- 6.2.7 Эрүүл мэндийн байдлаас шалтгаалж ажил үүргээ гүйцэтгээгүй үед эмнэлгийн магадлагааг үндэслэж цалин тэтгэмжийг тооцно.

6.3. Амралтын цаг

- 6.3.1. Ажиллагсдын санал, ажлын шаардлагыг харгалзан ээлжийн амралт эдлэх хуваарийг жилийн эхэнд гаргаж баталж мөрдөнө.
- 6.3.2. Ээлжийн амралтыг хуваарийн дагуу биеэр эдлүүлэх ба тухайн ажилтны амралтын хуваарийг өөрчлөх шаардлага гарвал зохицуулж болно. Анх ажилд орсон ажиллагсдыг 6 сараас дээш хугацаагаар ажиллуулсны дараа ээлжийн амралт олгоно.
- 6.3.3.А жиллагсдын ээлжийн амралт, олговрыг зохих заавар журмын дагуу олгож, амралтын мэдэгдлийг бичгээр өгнө.

Долоо. Ажиллах нөхцөл, албан томилолт, цалин хөлс, шагнал, урамшил, тусламж дэмжлэг олгох тухай.

7.1. Цалин хөлс, Ажиллах нөхцөл, албан томилолт.

- 7.1.1. Захирал болон эрх бүхий албан тушаалтны баталсан цагийн бүртгэл, баланс, тодорхойлолтыг үндэслэн цалинг олгоно.
- 7.1.2. Багш ажилчдын хөдөлмөрийн гэрээг хуулийн хугацаанд дүгнэх замаар ажиллагсдын үйл ажиллагааны үр дүнд үнэлгээ өгч, цалин, нэмэгдлийг өөрчлөх, шагнаж урамшуулах асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 7.1.3. Ажиллагсдын цалин хөлсийг нэмэгдүүлэх талаар Засгийн газраас авч буй арга хэмжээтэй уялдуулан тухай бүрд нь өөрчлөлт оруулна.
- 7.1.4. Цалин хөлсийг сард нэг удаа тогтсон хугацаанд олгоно. Цалин тооцсны дараах хоногийн цагийг ирэх сард шилжүүлэн тооцно.
- 7.1.7. Ажиллагсад ажил, албан тушаал хавсран болон орлон ажилласан тохиолдолд тухайн ажил, албан тушаалын үндсэн цалингаас нь “Хөдөлмөрийн тухай хууль”-д заасны дагуу тооцон нэмэгдэл цалин, хөлс олгоно.
- 7.1.8. Ажиллагсдыг ажлаа хэвийн явуулахад нь зориулж ажлын байр, ширээ сандал, тоног төхөөрөмж, бичиг хэргийн материалаар хангана.
- 7.1.9. Мэдээллийн технологийг өргөн нэвтрүүлж. компьютер , техник хэрэгслийг дотоод сүлжээ интернетэд холбож, мэдээллийг шуурхай солилцох нөхцөлийг бүрдүүлж ажиллана.
- 7.1.10. Олимпиад, уралдаан, тэмцээн зэрэг арга хэмжээнд суралцагсдыг олноор авч явах тохиолдолд тухайн тээврийн хэрэгслийн жолоочтой гэрээ байгуулж ажиллана.

- 7.1.11. Багш, ажилтны сургалтад явсан албан томилолтыг сургалтын тайлангаа хамт олонд тавьсны дараа, бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг шалган журмын дагуу олгоно.

7.2. Ажиллагсдад үзүүлэх тусламж дэмжлэг.

7.2.1. Тусламж үзүүлэх:

- 7.2.1.1. Багш, ажилтныг өндөр насны тэтгэвэрт гарахад нь холбогдох хууль дүрмийн дагуу тэтгэмжийг олгоно.
- 7.2.1.2. Төрсөн эцэг эх хань үр хүүхэд ах эгч дүү, хадам эцэг эх нь нас барсан бол хүн бүр 5000 төгрөг.
- 7.2.1.3. Багш, ажилчид гэнэт болон хүнд өвчний улмаас нас барсан тохиолдолд хүн бүр 10000 төгрөг, байгууллагаас 1 сарын цалингийн буцалтгүй тэтгэмж олгоно.
- 7.2.1.4. Багш ажилчид өөрөө, хань, үр хүүхэд, төрсөн аав ээж нь 1 сараас дээш хугацаагаар өвчилсөн бол хамт олны тусламж 5000 төгрөг олгоно.
- 7.2.1.5. Шинэ гэр, байшин барьсан, өөрөө гэрлэсэн бол 5000, өндөр насны тэтгэвэрт гарсан бол 2000 төгрөг, байгууллагаас 1 хонь
- 7.2.1.6. 5 ба түүнээс дээш жил тухайн хамт олны дотор ажиллаад өөр аймаг, хотод хот, сум руу шилжсэн бол **2000** төгрөг
- 7.2.1.7. Засгийн газрын тэргүүний ажилтан, яамны жуух бичиг, төрийн одон медаль “Хөдөлмөрийн хүндэт медаль”, “Алтан гадас”, “Хөдөлмөрийн гавъяаны улаан тугийн одон”-аар шагнагдсан бол-2000 төгрөг./Төрийн бус байгууллага болон олон нийтийн байгууллагын шагнал хамаарахгүй/
- 7.2.1.8. Дэмжлэг, тусламж урамшууллыг нэг гэр бүлийн эхнэр нөхөр хоёр журмын дагуу өгч, авна.
- 7.2.1.9. Бусад хувь хүнд өгөх тусламж дэмжлэг 1000 ба түүнээс дээш төгрөг байна.
- 7.2.1.10. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 42.1 дэх заалтын дагуу өндөр насны тэтгэвэр авах эрх үүссэн ажилтан, ажиллагсдад, багш нарт /Боловсролын тухай хуульд заасны дагуу/ тэтгэмжийг олгоно.
- 7.2.1.11. Жил бүрийн хичээлийн багш нарын баяр, шинэ жилийн баярт байгууллагын нэмэлт орлогоос тодорхой хувийг, тус бүрт нь хамтын сангаас 500,000-1000000 төгрөгөөр зохион байгуулна.
- 7.2.1.12. Тухайн жилд төсөл хөтөлбөрөөр хамгийн өндөр хөрөнгө оруулалт хийсэн багш, ажилчдаас 1 хүнийг 12-р сард шалгаруулж 50000 төгрөгний урамшуулал олгоно.
- 7.2.1.13. Багш нар, удирдах ажилтныг дотоод, гадаадад туршлага судлах болон сургалтанд хамруулахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- 7.2.1.14. Сурагчдын улирлын амралтаар багш ажилтан эрүүл мэндээ үзүүлэх, хувийн болон албан ажлаа амжуулах зорилгоор 1-3 хоногийн цалинтай чөлөөг сургуулийн захиргаатай тохиролцон авч болно.
- 7.2.1.15. Тэтгэвэрт гарах гэж байгаа ахмад багш, ажилтанд /цалингийн сангаас шалтгаалан/ тодорхой хугацаанд ур чадварын нэмэгдэл олгож болно.
- 7.2.1.16. Сургуулийн цэцэрлэгт талбайгаас хураасан чацарганы жимсээр өвлийн улиралд 7 хоногт 2 удаас халуун жүүсээр үйлчилнэ.

7.3. Урамшуулал

- 7.3.1. Аймаг, сум, бүс, сургуулийн хэмжээнд уламжлал болон зохиогддог олимпиад, уралдаан, ЭШалгалтаар аймагт сурагч нь 800 оноо авсан бол, ур чадварын

уралдаан, ажил мэргэжил, спортын тэмцээнд оролцож амжилт гаргахад ур чадварын нэмэгдэл олгож урамшуулна.

- 7.3.1.1. Багшид: /БШУЯ-с болон аймгийн БСУГ- с зохион байгуулагддаг аймгийн аварга шалгаруулах төрөлжсөн олимпиад, аймаг дундын бүсийн олимпиад, аймгийн аварга шалгаруулах спортын уралдаан, тэмцээн/
Улсад –I байр 30% 5 сар, II байр 30% 4 сар, III байр 30% 3 сар
Аймаг – I байр 25% 3 сар, II байр 20% 3 сар, III байр 15% 3 сар тусгай байр 4-5 байранд 10% 2 сар
- 7.3.1.2. Шавийн амжилт /БШУЯ-с болон аймгийн БСУГ-с зохион байгуулагддаг аймгийн аварга шалгаруулах төрөлжсөн олимпиад, аймаг дундын бүсийн олимпиад, аймгийн аварга шалгаруулах уралдаан, тэмцээн /
Улсад –I байр 25% бүтэн жил, II байр 25% 6 сар, III байр 25% 3 сар
Аймаг – I байр 25% 6 сар, II байр 25% 3 сар, III байр 15% 3 сар, тусгай байр 4-5 байранд 10% 2 сар
Урлаг спортын төрлөөр : Улсад –I байр 25% 1 жил, II байр 25 % 6 сар, III байр 25% 3 сар
Аймаг – I байр 25 % 6 сар, II байр 15% 3 сар, III байр 10% 3 сар
- 7.3.1.3. **Багш, шавь хоёулаа**
Улсад –I байр 30% 1жил, II байр 30 % 6 сар, III байр 30% 3сар
Аймаг – I байр 30% 6 сар, II байр 25% 3 сар, III байр 20% 2 сар
- 7.3.1.4. Аймгийн хэмжээний анги хамт олны олимпиад
Аймаг – I байр 25% 3 сар, II байр 20% 2сар, III байр 15% 2сар
Бүс- байр 20% 1 сар, II байр 15% 1сар, , III байр 10% 1сар
- 7.3.1.5. ЭЕШ-д үзүүлсэн амжилт:
ЭЕШ-н дундаж оноогоор аймгийн дунджаас дээгүүр үнэлэгдсэн багшид урамшуулал олгоно.
Аймгийн дундажаас 15-25 оноогоор дээгүүр бол 20% 2сар
Аймгийн дундажаас 25-35 оноогоор дээгүүр бол 20% 3сар
Аймгийн дундажаас 36 дээш оноогоор дээгүүр бол 25 % сар
- 7.3.1.6. ЭЕШ-н дүнгээр эхний байранд орсон сурагчийг бэлдсэн багшид:
I байр 25 хувь 3 сар
II байр 20 хувь 3 сар
III байр 10 хувь 3 сараар ур чадварын нэмэгдэл олгоно.
- 7.3.1.7. Кенгеру болон аймгийн математик сэтгүүл, математик цаг олимпиадын амжилт/ медалийн тоогоор/:
I-III байр 1 сурагч 10% 2 сар,
I-III байр 2 сурагч 15% 2 сар,
I-III байр 3 ба түүнээс дээш сурагч 25% 2 сар
- 7.3.1.8. БСУГ, мэргэжлийн хяналтын байцаагчийн шалгалтаар 70-с дээш хувьтай шалгагдсан багш нарт ур чадварын нэмэгдлийг 3 сарын хугацаатай 15 хувиар олгоно. Сургуулийн хөндлөнгийн шалгалтанд 80-с дээш хувьтай шалгагдвал ур чадварын нэмэгдлийг 2 сарын хугацаатай 10 хувиар олгоно.
- 7.3.1.9. Хамт олны гаргасан амжилт: /БШУЯ-с болон аймгийн БСУГ- с зохион байгуулагддаг аймгийн аварга шалгаруулах “Багш нарын илтгэл, заах арга

ур чадварын уралдаан/

Улсад I байр 150000, II байр, 100000, III байр 80000

Аймаг I байр 100000, II байр, 80000, III байр 50000

Бүсэд I байр 20000

- 7.3.2. Ерөнхий боловсролын сургуулийн багшийн ажлыг үнэлэх дүгнэх журмын 5.3-т заасны дагуу ажлын үнэлгээгээр 70 дээш оноо буюу сайн үнэлгээ авах нь улирлын мөнгөн урамшуулал авах үндэслэл болох ба анги удирдсан багш нарын ажлыг тусгай удирдамжийн дагуу үнэлж, ажил дүгнэх үзүүлэлтэд тусган шагнал, хариуцлагыг жилд нэг удаа тооцно.
- 7.3.3. Улирлын мөнгөн урамшууллыг үндсэн цалингаас Засгийн газраас тогтоосон хэмжээгээр сар бүр тооцон улирал тутам олгоно.
- 7.3.4. Үр дүнгийн урамшууллын нэмэгдлийг батлагдсан журмын дагуу олгох ба дараах онцгой тохиолдолд үр дүнгийн урамшуулал олгохгүй. Үүнд:
- А. Даасан ангийн сурагчдаас сургууль завсардвал
- Б. Заадаг хичээлийн стандарт хангалт 50% иас бага бол
- В. Багшийн ёс зүйн дүрмийг удаа дараа зөрчиж байгууллага хамт олны нэр хүнд эрх ашгийг хохироосон бол.
- Г.Хугацаатай үүрэг даалгавар / төлөвлөгөө, тайлан, бусад бичиг баримт/ 2-с дээш удаа биелүүлээгүй тохиолдолд
- 7.3.5. Сургуулийн хэвийн үйл ажиллагааг хангахад туслах ажилчдын ажлыг улирал бүр дүгнэж үр дүнгээр нь 10-25 %-ийн ур чадварын нэмэгдлийг сар бүр олгоно. Ажлын үр дүн буурсан нөхцөлд ур чадварын нэмэгдлийн хэмжээ бууруулах буюу олгохгүй.
- 7.3.6. Багш нарын болон бусад баяраар ажлын үр дүн онцлох амжилтыг үндэслэн зохих шагналд тодорхойлно.
- 7.3.7. “Оны тэргүүн ажилтан”-аар 3 хүнийг шалгаруулж алдаршуулна.

Найм. Ажлын хариуцлага тооцох

- 8.1.1 Багш, ажилтан, ажиллагсад нь “Ёс зүйн дүрэм”- ийг дээдлэн хамт олны, хүүхдийн эрх ашгийг хамгаалан ажиллана.
- 8.1.2 Эрхэлсэн ажилдаа хариуцлагагүй хандсан гэж дараах нөхцөлийг үзэн хөдөлмөрийн хуулийн дагуу шат дараалсан арга хэмжээ тооцох ба хөдөлмөрийн гэрээний заалтад ноцтой зөрчил болгон үзсэн тохиолдолд ажлаас шууд чөлөөлнө..
- Төрөлжсөн олимпиадад өөрөө оролцоогүй, сурагчдыг бэлтгээгүй бол
 - Төрөлжсөн олимпиад, уралдаан тэмцээнд оролцоод нийт оролцогчдыг байр эзлүүлэхэд сүүлийн 10 байранд орсон бол
 - Анги нийтийн олимпиадад оролцоод сүүлийн 2 байранд орсон бол
 - ЭЕШ-д чанаргүй бэлдэж аймаг, улсын дундажаас доогуур шалгагдсан бол
 - Сургууль, бүс, аймаг, улсын хэмжээнд зохион байгуулагдаж байгаа нэгдсэн үйл ажиллагаа, илтгэл, олон нийтийн ажилд санаатай оролцоогүй бол
 - Багшийн болон төрийн албан хаагчийн ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн.

- Ажлын болон ажлын бус цагаар согтууруулах ундаа, мансууруулах бодис, галт зэвсэг хэрэглэсэн нь тогтоогдсон
- Бусдыг хэл амаар доромжилж, нэр хүндийг гутаах, айлган сүрдүүлэх зэргээр танхайран нийгмийн хэв журам, байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулсан,
- Эрхэлж байгаа ажил үүрэгтэй нь холбогдуулж шууд удирдах албан тушаалтнаас өгсөн үүрэг даалгаврыг санаатайгаар биелүүлээгүй, эсэргүүцсэн, эсхүл гүйцэтгэхээс татгалзсан бол
- Сургалтын болон ажлын явцад суралцагчдын эрүүл мэнд, бие махбодь, сэтгэл зүйд хохирол учруулж, хүүхдийн эрхийг зөрчсөн бол
- Сургуулийн эд зүйлс, өмч хөрөнгийг хувьдаа ашигласан, алдсан, өр авлага үүсгэсэн бол
- Хариуцсан ажил үүргээ хангалтгүй биелүүлж, хууль тогтоол, шийдвэр, хөтөлбөр, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхгүй байгаа нь 2-оос дээш удаа нотлогдсон бол
- Байгууллага хамт олны нэр хүндийг гутаан доромжилсон, эв нэгдлийг алдагдуулсан, эмх замбараагүй байдал үүсгэсэн, хувь хүний нэр хүндэд санаатай халдсан бол
- Зохион байгуулалттай нам, шашны үйл ажиллагаанд оролцсон бол

Ес. Тамга, тэмдэг, хэвлэмэл хуудас хэрэглэх, хадгалах, хамгаалах, баримт бичиг хувилах, олшруулах, архив албан хэрэг хөтлөх

- 9.1. Захирлын тамгыг захирал өөрөө, санхүүгийн тэмдгийг санхүүч хадгалж хамгаалах бөгөөд хэрэглэх зааврыг мөрдөж ажиллах үүрэг хариуцлага хүлээнэ.
- 9.2. Хайрхандулаан сумын Ерөнхий боловсролын сургууль” гэсэн хэвлэмэл хуудсыг хэрэглэнэ. Захирлын болон гарын үсэгтэй албан бичигт зөвхөн захирлын тамгыг хэрэглэнэ.
- 9.3. Албан бичгийн төслийг тухайн асуудал хариуцсан ажилтан боловсруулж, нэгж албаны даргаар хянуулан захирлаас зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр албан бичгийн хэвлэмэл хуудсан дээр эцэслэн бичүүлнэ.
- 9.4. Захирлын тушаалыг стандартын дагуу зохих хувь үйлдэж албажуулан ёсчилсны дараа үндсэн эх хувийг бичиг хэрэгт авч, үлдсэн хувийг уг асуудлыг хариуцсан холбогдох ажилтнуудад буюу, санхүүд хүргэх асуудлыг бичиг хэргийн эрхлэгч хариуцна.
- 9.5. Сургуулийн үйл ажиллагаатай холбогдох бичиг, баримтыг хувилах, олшруулах ажлыг бичиг хэргийн ажилтан хариуцан гүйцэтгэж тусгай бүртгэл хөтөлнө.
Албан ажлын хэрэгцээний бичиг баримтыг захирал, сургалтын менежер нарын зөвшөөрлөөр хувилж олшруулна.
- 9.6. Бичиг хэргийн ажилтны ажлын өрөөнд гадны хүн зөвшөөрөлгүй орох, бичиг баримтыг зөвшөөрөлгүй авах, олшруулах, хувилах машин, компьютер, техник хэрэгслийг дур мэдэн ашиглахыг хориглоно. / бусад анги, танхим, өрөө тасалгаа нэгэн адил хамаарна/
- 9.7. Бичиг баримт хүлээн авах, бүртгэх, шилжүүлэх, тараахад дараах зарчмыг баримтална.
а. Илгээх албан тоотыг тусгай дэвтэрт бүртгэж, холбогдох газарт шуудан, и-мэйлээр болон бие төлөөлөгчөөр илгээнэ. Бие төлөөлөгч авч явах тохиолдолд тусгай бүртгэлд тэмдэглэж гарын үсэг зуруулна.
б. Ирсэн албан бичиг тоотыг бүртгэж захиралд танилцуулж удирдлагын заалт авсны дараа

холбогдох албаны даргад болон ажиллагсдад бүртгэлээр шилжүүлэн гарын үсэг зуруулна. Сургуулийн үйл ажиллагаатай холбогдох архивын бичиг баримтыг захирлын туслах, бичиг хэргийн эрхлэгч жил бүрийн 1 дүгээр улиралд багтаан сургуулийн алба, нэгж, түүний холбогдох албан тушаалтнуудаас хүлээн авч цэгцлэн байгууллагын архивт шилжүүлнэ.

Арав. Иргэнийг ажилд авах, хөдөлмөрийн сахилга зөрчсөн ажилтанд хариуцлага хүлээлгэх, ажилтныг ажлаас чөлөөлөх, халах

10.1. Иргэнийг ажилд авах.

- 10.1.1. Ажиллагсдыг ажилд авах, чөлөөлөх, халахдаа Төрийн албаны тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хууль, бусад холбогдох хууль тогтоомж, энэхүү журам, сонгон шалгаруулалтын комиссын дүнг үндэслэн захирлын тушаалаар шийдвэрлэнэ.
- 10.1.2. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасны дагуу ажилд орохоор тэнцсэн иргэн боловсролын үнэмлэх, мэргэжлийн диплом, сертификат, иргэний үнэмлэх, нийгмийн болон эрүүл мэндийн даатгалын дэвтэр зэргийг бүрдүүлж, сургуулийн захиралтай хөдөлмөрийн гэрээг туршилтын хугацаагаар бичгээр 2 хувь байгуулна.
- 10.1.3. Сургуулийн ажил, албан тушаалд ажиллагсдыг авахдаа эрх бүхий албан тушаалтны баталсан ажлын байрны тодорхойлолт, хөдөлмөрийн гэрээг үндэс болгоно.
- 10.1.4. Сургуульд шинээр ажиллагсдыг авахдаа /Багшийг БСУГ-ын сонгон шалгаруулалтад тэнцсэн, ажилтан ажиллагсдыг захирлын дэргэдэх зөвлөл сонгон шалгаруулж / зохих журмын дагуу сонгон шалгаруулах зарчмыг удирдлага болгох бөгөөд сонгон шалгаруулах үйл ажиллагааг нь тусгай журмаар зохицуулна.
- 10.1.5. Ажиллагсдыг ажилд авахдаа Төрийн албаны тухай хууль, эрхлэх ажлын чиг үүрэг, эрх хэмжээ, ажлын нөхцөл, цалин нэмэгдэл, шагнал урамшуулал, тэтгэмж, нөхөн олговор, иргэний хамгаалалт, галын аюулаас урьдчилан сэргийлэх, нууц хамгаалах болон дотоод журмын талаар тайлбарлан танилцуулж гарын үсэг зуруулна.
- 10.1.6. Ажиллагсдын мэргэжлийн ур, чадварыг бүрэн ашиглах, чөлөөтэй байгаа ажилтны хариуцсан ажил, үүргийг тасралтгүй явуулах зэрэг зорилгоор зарим ажилтныг хавсран ажиллуулах буюу түр хугацаанд гэрээгээр иргэнийг авч ажиллуулж болно.
- 10.1.7. Хөдөлмөрийн сахилгын зөрчил гаргаж ажил олгогчийн санаачлагаар ажлаас халагдсан, хөдөлмөрийн гэрээ цуцлагдсан буюу дуусгавар болсон иргэнийг ажилд авахгүй.

10.2. Ажиллагсдад хариуцлага хүлээлгэх, ажлаас чөлөөлөх, халах

- 10.2.1. Ажиллагсад өөрсдөө хүсэлтээ гаргасан болон “Төрийн албаны тухай хууль”, “Хөдөлмөрийн тухай хууль” болон хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой бусад эрх зүйн актуудад заасан үндэслэлүүдээр ажиллагсдыг ажлаас чөлөөлж болно.
- 10.2.2. Албан үүргээ хангалтгүй биелүүлсэн, биеийн эрүүл мэндийн байдал, мэргэжлийн түвшин нь төрийн албан тушаал эрхлэх шаардлага хангахгүй болсон болон урт хугацааны сургалтаар бэлтгэгдэх болсон зэргийг харгалзан ажиллагсдыг захиргааны санаачлагаар албан тушаал бууруулах буюу ажлаас чөлөөлж болно.
- 10.2.3. Ажиллагсдыг албан үүргээ хангалтгүй биелүүлж байгаа гэдэгт дараах асуудлуудыг онцлон авч үзнэ. Үүнд:

а. Ажлын байрны тодорхойлолтод тусгагдсан өөрт хамаарах хуваарьт ажил үүргүүдийг бүрэн биелүүлж ажиллахгүй байх.

б.Хариуцсан ажлынхаа чанар, үр ашиг, үр өгөөжийг дээшлүүлэх талаар идэвх санаачлагаа дайчлахгүй, санал, санаачлага гаргахгүй байх.

в. Байгууллагын өдөр тутмын болон цаашдын хөгжлийн аливаа асуудлаар удирдах албан тушаалтнуудаас өгөгдсөн үүрэг даалгавар, эрх шилжүүлэн гүйцэтгүүлсэн ажлыг сургуулийг бүрэн төлөөлж, удирдамж болон тодорхой чиг үүргийн дагуу гүйцэтгэж ажиллахгүй байх.

г.Удирдах албан тушаалтан, ажил хэргийн бусад хүмүүс, иргэдийн шүүмжлэлд дүгнэлт хийж дутагдлыг арилгах талаар тодорхой өөрчлөлт гаргахгүй байх.

д. Өөрийн эрхэлсэн ажлын чиглэлээр байгууллага, иргэдэд үйлчлэх үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулж хууль, тогтоомж, журам, дүрмийг мөрдөхгүй, хугацаа алдах, асуудлыг үл анхаарах, орхигдуулах энэ чиглэлээр ажлын дутагдал гаргах.

е. Хугацаатай мэдээ, тайлан, албан бичгийн хариуг удаа дараа /2 ба түүнээс дээш / хугацаа хоцроож явуулсан, мөн шаардлага хангахгүй түвшинд боловсруулалт хийж, алдаатай мэдээ тайлан гаргасан.

10.2.4. Албан үүргээ биелүүлээгүй, албан тушаалын бүрэн эрхээ хэтрүүлсэн тохиолдолд тухайн зөрчлийн шинж байдал, түүнийг анх буюу давтан үйлдсэнийг харгалзан хуульд өөрөөр заагаагүй бол ажиллагсдад дараах сахилгын шийтгэл оногдуулна

- Сануулах
- Албан тушаалын цалингийн хэмжээг 3 хүртэл сарын хугацаагаар 20 хувиар бууруулах
- Ажлаас халах.

10.2.5. Хамт олны бүтээлч, нөхөрсөг, шударга өрсөлдөөнийг хангасан орчин төлөвшүүлэхэд багш бүр “Ёс зүйн дүрэм”-д захирагдан ажиллана.

10.2.7. Төрийн албан хаагчийн албан үүргээ биелүүлээгүй гэдэгт дараах асуудлуудыг онцлон авч үзнэ. Үүнд:

Энэхүү журмын 6 дугаар зүйлийн 1-д заасан ажлын цагт төрийн албан ажлыг гүйцэтгэх бөгөөд ажлын цагтаа байхгүй буюу ажлын цагаар албаны бус ажил үүрэг гүйцэтгэвэл албан үүргээ биелүүлээгүйд тооцно.

Төр, засгийн дээд байгууллага, нутгийн өөрөө удирдах ёсны болон захиргааны байгууллагын удирдах албан тушаалтнаас өөрийн ажлын байрны тодорхойлолтод тусгагдсан ажил, үүргийн хуваарийн дагуу тодорхой чиг үүрэг бүхий үүрэг даалгаврыг биелүүлэх талаар санал санаачилга гаргахгүй, энэ нь сургуулийн гүйцэтгэх үүрэгт нөлөөлөхөөр бол тухайн ажилтныг албан үүргээ биелүүлээгүйд тооцно.

Удирдах ажилтан, эрх бүхий этгээд тухайн ажилтны ажлын чанар, үр нөлөө, үр өгөөжийг шалгахад ажлын байрны тодорхойлолтод заасан үүргээ хангалтгүй биелүүлж байгаа нь нотлогдвол тухайн ажилтныг албан үүргээ биелүүлээгүйд тооцно.

Ажлыг шалгаж тогтоогоогүй боловч удирдах албан тушаалтан болон ажилтнуудын ердийн үнэлэмжээр төрийн албан үүргийг хангалтгүй биелүүлж байгаа нь тодорхой байгаа буюу ажлын цаг бүртгэл, өдөр тутмын хариуцлагатай жижүүрийн хяналтаар

ажлын цагтаа албан ажилдаа байхгүй, иргэдэд үйлчлэх үүргээ удаа дараа биелүүлэхгүй байгаа ажилтныг албан үүргээ биелүүлэхгүй байна гэж үзнэ.

- 10.2.8. Сахилгын шийтгэлийг сургуулийн захирлын тушаалаар оногдуулна.
- 10.2.9. Сахилгын шийтгэл хүлээсэн ажиллагсдыг нэг жил хүртэл хугацаанд шагнал урамшилд хамруулахгүй.
- 10.2.10. Ажиллагсдын ажлын байрны тодорхойлолтод заасан ажил үүрэг болон тухайн оны үр дүнгийн гэрээгээр хүлээсэн үүргээ хангалтгүй биелүүлж байгаа тохиолдолд тухайн ажилтанд анхааруулах, ажил эрчимжүүлэх талаар үүрэг даалгавар өгч ажиллах ба тодорхой үр дүнд хүрээгүй нөхцөлд ажлаас чөлөөлөх саналыг тавина.
- 10.2.11. Гэмт хэрэг үйлдсэн нь нотлогдож шүүхийн таслан шийдвэрлэх тогтоол хүчин төгөлдөр болсон, гэмт үйлдэл нь тогтоогдсон, Монгол Улсын харъяатаас гарсан, засаг захиргаа шилжсэн, ажлын цагаар архидан согтуурсан, Төрийн албан хаагчийн албан үүргээ хангалтгүй биелүүлж байгаа нь удаа дараа давтагдаж нотлох баримтаар батлагдсан, үр дүнгийн гэрээгээ биелүүлэхгүй буюу үндсэнд нь биелүүлээгүй, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр нэг сарын дотор нийлбэрээрээ 6 ба түүнээс дээш өдөр, жилдээ 10 өдөр /хоцорсон болон эрт тараасан цагийн нийлбэр 8 цаг хүрсэн тохиолдолд ажлын нэг өдрөөр тооцно/ мөн дараалан 3 ба түүнээс дээш өдөр ажил тасалсан, ажил үүргээ гүйцэтгэсний төлөө бусдаас шан, харамж авах, бусдыг хэл амаар доромжлох, эрхшээлдээ оруулах зорилгоор сэтгэл санааны дарамтанд оруулах, төрийн, байгууллагын болон санхүүгийн нууцад нэвтрэх, нэвтрэхийг санаархах, бичиг баримтыг хуурамчаар үйлдэх нь тухайн ажилтанд сахилгын арга хэмжээг дэс дараалан авсан эсэхийг харгалзахгүйгээр ажлаас шууд халах үндэслэл болно.

10.3. Сургуулийн аж ахуйн ажилчдад хүлээлгэх хариуцлага.

- 10.3.1. Хариуцсан талбайг шаардлагын хэмжээнд цэвэрлээгүй, цэвэрлэгээг тогтмол чанартай хийгээгүй үйлчлэгчийн цалинг 10 – 20 % иар 1 – 3 сараар хасах.
- 10.3.2. Дээрх хариуцлагыг сантехникч, аж ахуйд нэгэн адил тооцно.
- 10.3.3. Энэхүү журамд заасан үүргээ биелүүлээгүй багш, ажилчдын шаардлагыг хүлээж авдаггүй үүрэг даалгаврыг хугацаанд нь биелүүлээгүй ажлын хариуцлага алдснаас байгууллагад хохирол учирсан зэрэг тохиолдолд буруутай эзэнд нь хариуцлага тооцон сургуулийг хохиролгүй болгоно.

10.4. Эд хөрөнгийн хариуцлага:

- 10.4.1. Багш ажиллагсад өөрсдийн хариуцсан эд хөрөнгийг бүрэн бүтэн байлгах ба үрэгдүүлсэн тохиолдолд бодит шалтгааныг тогтоож тухайн үеийн ханшаар нөхөн төлж сургуулийг хохиролгүй болгоно.
- 10.4.2. Эд хөрөнгийн хариуцлага хүлээлгэх ажил албан тушаалын жагсаалтыг захирлын тушаалаар баталж мөрдөнө.
- 10.4.3. Анги танхим, кабинетийн эд хөрөнгөд дахин үнэлгээ хийж хөрөнгийн бүртгэлийг хариуцсан багш, ажилтныг захирлын тушаалаар томилно.
- 10.4.4. Сургуулийн захирлын тушаалаар “Өмч хамгаалах хамгаалах зөвлөл” байгуулагдах бөгөөд уг зөвлөлийн шаардлагыг эд хариуцсан хүн бүр биелүүлнэ.

Арван нэг. Ажиллагчдын эрх, үүрэг

11.1. Ажиллагсад дор дурьдсан эрх эдлэнэ.

- 11.1.1. Ажиллагсад нь хөдөлмөрийн аятай нөхцлөөр хангуулах, цалин хөлс, тэтгэвэр, тэтгэмж, олговор авах, амрах эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо хамгаалах, хөдөлмөрийн ба хамтын гэрээ, хэлэлцээрт заасан бусад хөнгөлөлт эдлэх.
- 12.1.2. Хөдөлмөрөө үнэлүүлэх, шат дараалсан шагнал урамшил хүртэх, төрийн дээд байгууллагад тодорхойлуулах.
- 11.1.3. Сургуулийн зөвлөлд сонгогдох.

11.2. Ажиллагсад дор дурдсан үүрэг хүлээнэ.

- 11.2.1. Монгол Улсын Үндсэн хууль, Төрийн албаны тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хууль, Боловсролын тухай хууль, Бага дунд боловсролын тухай хууль, бусад хууль, тогтоомж, сургуулийн дүрэм, журмыг мөрдөж, хөдөлмөрийн гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлж ажиллах.
- 11.2.2. Эрхэлсэн ажил, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний технологийн горимыг чанд сахин биелүүлж, санаачилга, үр бүтээлтэй, үлгэр дууриалтай ажиллах, удирдах ажилтны өгсөн үүрэг, даалгаврыг цаг хугацаанд нь чанартай гүйцэтгэж, ажлын цагийг зохистой ашиглах.
- 11.2.3. Аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн журам, зааврыг хөдөлмөрийн үйл ажиллагаандаа чанд дагаж мөрдөх.
- 11.2.4. Мэргэжлийн болон гадаад хэл, мэдээлэл, харилцааны техник, технологийн мэдлэг, чадвараа байнга дээшлүүлж, судалгаа шинжилгээний бүтээл туурвих.
- 11.2.5. Сургууль, анги кабинет, төв, санхүү, материаллаг баазын ахиц дэвшил, хөгжлийн асуудлаар төсөл боловсруулж, хэрэгжүүлэх, санаачилга гаргах, хэрэгжүүлэхэд оролцох.
- 11.2.6. Ажлын цагийг хатуу баримтлах.
- 11.2.7. Ажлын байранд согтууруулах ундаа үл хэрэглэх, согтуу байдалтай ажилд ирэхгүй, ажил үүрэг гүйцэтгэхгүй байх.
- 11.2.8. Өөр байгууллагад хөдөлмөрийн гэрээ, контрактаар ажиллах тохиолдолд сургуулийн захиргаанд мэдэгдэж зөвшөөрөл авах ба ажлын цагийн зохицуулалт хийх.
- 11.2.9. Ажиллагсад Төрийн албан хаагчийн болон багшийн ёс зүйн дүрмийг чанд мөрдөх.
- 11.2.10. Эд хөрөнгийн бүрэн хариуцлага хүлээх.

Ажиллагчдын ажил үүрэг

Захирал, сургалтын менежерүүд, нийгмийн ажилтан нь БСШУЯ-ны сайдын тушаалаар ажил үүрэг нь зохицуулагдана.

Арван дөрөв. Сургуулийн захирлын эрх үүрэг

1. Байгууллагын ажил, албан тушаалын жагсаалыг батлан гаргаж, багш ажилчдын цалин хөлсийг зохих журмын дагуу тогтоох.
2. Багш ажилчдыг сонгон авч ажиллуулах өөрчлөх ,чөлөөлөх
3. Сургуулийн багш нарын зөвлөл, анги дэвших болон төгсөх шалгалтын комиссын шийдвэрийг үндэслэн сурагчдыг анги дэвшүүлэх болон алгасуулан суралцуулах,сургууль төгсөх, сургуулаас хасах
 - Багш сурагчид эцэг эх асран хамгаалагчдад болон зохих байгууллагад хичээл сургалтын ажилтай холбогдон асуудлаар шаардлага тавьж шийдвэрлүүлэх
 - Гадаадын болон дотоодын сургууль аж ахуй нэгж байгууллагатай хууль тогтоомжийн дагуу гэрээ хийж хамтран ажиллах
 - Сургалтын ажлын дэвшилтэд арга хэлбэрийг өөрийн сургууль дээр турших
 - Багш ажилчдын хөдөлмөрийн нийгмийн асуудал болон түүний мэргэжил боловсролыг дээшлүүлэх ажлыг зохион байгуулна.
 - Сургуулийн төсөв санхүү, хөрөнгийн зориулалтын дагуу үр ашигтай зарцуулан, хэмнэгдсэн төсвийг зүй зохистой зарцуулах.
 - Сургуулийн санхүү нягтлан бодох бүртгэл статистикийн тайлан мэдээг хугацаанд нь үнэн зөв гаргах ажлыг зохион байгуулна.
 - Сурагчдын авъяас чадварыг хөгжүүлэхэд нөхцөл бололцоог бүрдүүлнэ.
 - Багш ажилчдын хөдөлмөрийн үр дүнг үнэлэх чиглэлээр үйлчлүүлэгчдээс санал асуулгын судалгаа авч, түүний үр дүнгээр урамшуулан дэмжих
 - Багш сурагчдын хөдөлмөрийн эрүүл ахуй аюулгүй байдлыг хангах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
 - Хичээлийн жилийн эцэст өөрийн ажлын болон сургуулийн сургалт хүмүүжлийн ажлын тайлан, санхүүгийн тайланг багш ажилчдаар хэлэлцүүлэн, ирэх хичээлийн зорилго, зорилтыг тодорхойлон, сургалт хүмүүжлийн ажлыг хэлэлцэн тогтоодог байна.
 - Аймгийн ИТХ-аас баталсан “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагаанд эцэг эх, олон нийтийг татан оролцуулж, мэдээллээр ханган, хяналт тавиулан ажиллах.

Арван тав. Нийгмийн ажилтны эрх,үүрэг,хариуцлага

Нийгмийн ажилтны эрх

1. Анги удирдсан багш нарын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, эмзэг бүлгийн хүүхдүүдтэй ажиллахад гарч буй алдаа дутагдлыг тухай тухай бүрт нь зохицуулах.
2. Анги удирдсан багшийн ажлыг тодорхой үзүүлэлтээр дүгнэх, анги хамт олон сурагчдын төлөвшил сурагчдын дунд зохион явуулж буй ажлуудын чанарыг үнэлэн багш нарын анги удирдалт болон багш нарын зохион байгуулсан ажлын үр дүнд тохирсон цагыг бичиж дүгнэх.
3. Багш сурагчдын дунд зохион байгуулсан төрөл бүрийн арга хэмжээнд оролцоогүй багш сурагчдад хариуцлага тооцох
4. Сурлага сахилгаар хоцорч буй сурагчдын талаар эцэг эх асран хамгаалагчид болон багийн засаг дарга, холбогдох хүмүүстэй сургуулийн захиргааг төлөөлөн хариуцлага тооцох, шаарлага тавих, хамтран ажиллах, санал оруулж шийдвэрлүүлэх.

5. Хүүхдийн төлөвшил хүмүүжлийн талаар эцэг эхчүүдийн дунд сургалт болон ганцаарчилсан ярилцлага,уралдаан тэмцээн зохион байгуулах.
6. Багш нарын үйл ажиллагааг дүгнэх, удирдлагын үйл ажиллагаанд оролцож санал бодлоо илэрхийлэх, шийдвэрлүүлэх.
7. Анги удирдсан багш болон мэргэжлийн багш нар дотуур байрны багш ,номын санч нягтлан бодогч нярваас шаардлагатай мэдээ судалгааг цаасаар болон файлаар гаргуулж авах.
8. Хичээлээс гадуурх сургалт, хүмүүжлийн ажилд хяналт тавин, биеийн тамирын багш,дуу хөгжмийн багш,холбогдох мэргэжлийн багш нарт шаардлага тавих.

Арван зургаа. Нийгмийн ажилтны үүрэг

1. Сурагчдын дагаж мөрдөх журмыг биелүүлэх, хэвшүүлэхэд анги удирдсан багш нар хэрхэн ажиллаж байгаад хяналт тавьж ажиллах, арга зүйн зөвлөгөө өгөх.
2. Сургуулийн хичээлээс гадуурх ажлын төлөвлөгөөг мэргэжлийн хичээлийн багш хамтран гарган, зохион байгуулалтанд хяналт тавих.
3. Сурагчдаас зайлшгүй авах судалгаануудыг /эмзэг бүлэг, 4-өөс дээш сургуульд сурдаг өрх, хасас бүтэн өнчин, байрны, сургууль завсардаж болзошгүй сурагчид..../ цаг тухайд нь авч дүн шинжилгээ хийж холбогдох газруудтай хамтран ажиллах, тусламж дэмжлэг үзүүлэх, төсөл хөтөлбөрт хамруулах.
4. Сурагчдын сайн дурын байгууллагыг дэмжин ажиллах арга зүйн зөвлөгөөгөөр хангах.
5. Багш ажилчид, сурагчдын хууль эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, өөрийн хариуцлагаа ухамсарлахад тохирсон сургалт семнарыг зохион байгуулах, гацаарчилсан уулзалтыг зохион байгуулах.
6. Гэр бүл анги хамт олон багш нарын орон нутаг сум баг мэргэжлийн байгууллага гэсэн хүрээнд ажиллаж, Хүүхдийн төлөө зохицуулагч, өмгөөлөгч зуулчлагч, хүмүүжүүлэгч багшийн үүргийг гүйцэтгэнэ.
7. Хийсэн ажлын тайлангаа багш ажилчдад улирал бүт тавьж байх

Арван долоо. Нийгмийн ажилтны хүлээх үүрэг

1. Сургууль дээр сурагчдын дагаж мөрдөх журмын биелэлт хангалтгүй, зохиогдож буй хүмүүжлийн чанар зохион байгуулалт шаардлагын хэмжээнд хүрэхгүй, үр өгөөж муу байвал ажлаа чанаржуулахыг сануулан, хугацаатай даалгавар өгөх.
2. Аймаг сумын хэмжээнд зарлагдсан ажлуудад бэлтгэл зохион байгуулалт хангалтгүй оролцсон бол цалинг 10 хүртэл хувиар хасах.
3. Журамд заасан эрх үүргийн хүрээнд ажлаагүй, хариуцлагагүй идэвх санаачлагагүй, цалгар наазгай ажилласан , эмзэг бүлгийн хүүхдүүдэд тохиолдох бэрхшээл тодорхой хэмжээгээр буураагүй, сургууль завсардалт нэмэгдсэн зэрэг тохиолдолд ажлын тайланг хамт олноороо хэлэлцэх цалинг 20 хүртэл хувиар бууруулах
4. Хичээлийн жилийн эцэст багш нарийн зөвлөлийн хурлаар тайланг хэлэлцэхэд болон дээд шатны байгууллагын хяналт дүгнэлтээр хангалтгүй үнэлгээ авсан тохиолдолд багш нарын зөвлөл, сургуулийн захирлын шийдвэрийг үндэслэн гэрээг цуцлан үүрэгт ажлаас чөлөөлөх.
5. Аймгийн ИТХ-аас баталсан “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагаанд эцэг эх, олон нийтийг татан оролцуулж, мэдээллээр ханган, хяналт тавиулан ажиллах.

Арван найм. Сургалтын менежерийн эрх үүрэг хариуцлага

Сургалтын менежерийн эрх

1. Багш нарын ээлжит ээлжит хичээлийн бэлтгэлд хяналт тавин хангалтгүй бэлтгэлтэй хичээл заасан болон сургалт хүмүүжлийн ажлаас хоцорсон, тасалсан багш нарт журамд заасны дагуу хариуцлага тооцох
2. Багшийн ажлыг үнэлж дүгнэх сургалтыг удирдлагаар хангах зорилгоор түвшинг тогтоох болон түүвэр шалгалтуудыг авч дүгнэх
3. Зайлшгүй шаардлагатай мэдээ тайланг хоцроосон, зохих судалгаа дүгнэлт, анализыг бүрэн өгөөгүй өгсөн үүрэг даалгаврыг биелүүлээгүй сургалт хөгжлийн ажлыг дур мэдэн зохицуулсан багш нарт журамд заасны дагуу хариуцлага тооцох
4. Сургалт хүмүүжлийн ажлыг зохион байгуулахад шаардагдах орчин материал бүрдүүлээгүй багш ажилчидад шаардлага тавих, хариуцлага тооцож арга хэмжээ авах санал оруулна.
5. Сургуулийн сурагчдын тоо ангийн багтаамжид, ангийн багтаамжид түшиглэн шилжин ирж буй сурагчдыг бүртгэн хувиарлах, тухайн сурагчдаас мэдлэгийн түвшин тогтоох шалгалт авах
6. Сургуулийн сурагчдын хувийн хэргийн зөрчлийг арилгуулах,
7. Ерөнхий шалгалтын дүнгээр аймаг 1-5 р байранд орвол 25% 3 сар
8. Нийт багш нарын 50% нь мэргэжлийн зэрэг авсан, багш нарын 30 % нь бүс аймгийн олимпиадад 1-3 р байр эзэлсэн тохиолдолд 20% ийн нэмэгдлийг 3 сарын хугацаатай олгоно.
9. ЗАН- ийн ахлагч нарт үүрэг хариуцлага тооцон, ажлын үр дүнгээс хамаарч урамшууллыг бодитой олгох

Арван ес. Сургалтын менежерийн үүрэг:

1. Ээлжит хичээлийн бэлтгэлийг сайтар хангуулж, биелэлт үр дүнд хяналт тавина.
2. Мэргэжлийн хичээл бүрийн хөтөлбөр стандартыг судалж шинэлэг арга хэлбэрийг тухай бүрд нь олж харж багш нарын ажилд хэвшүүлэхэд тусална.
3. Сургуулын дотоод журам сурагчийн дүрэм хөдөлмөрийн дотоод журмыг багш сурагч нэг бүрээр дагаж мөрдүүлэхэд хяналт тавьна.
4. Мэргэжлийн хичээлүүдээр аймаг улсад зохион байгуулагддаг уралдаан тэмцээн олимпиадад сурагчдад бэлтгэх ажлыг биечлэн удирдаж багш нэг бүртэй хичээлийн эхэнд тусгай гэрээ хэлэлцээр хийж түүнийгээ хөдөлмөрийн гэрээнд тусгуулна.
5. Өөрийн сургуулийн онцлогт тохируулан хичээлийн хуваарийг багш сурагчдад мөрдөж болохуйц алдаагүй зөв хийж батлуулах, сургалт хүмүүжлийн ажлыг зохиох хуваарийн дагуу явагдаж буй эсэхэд хяналт тавина.
6. Сурагчдын шилжилт хөдөлгөөн анги бүлэг хуваарилалтыг бие даан шийдвэрлэнэ.
7. Сургалттай холбоотой тайлан мэдээ судалгааг тухай бүрт нь үнэн зөвөөр нь гарган улирал, хагас жил жилийн эцсийн үйл ажиллагааны тайланг тухай бүрт нь гарган баталгаажуулан бичиг хэрэгт өгч байх
8. Багш нарын хичээлд өдөрт 2 оос доошгүй удаа сууж тэдэнд арга зүйн зөвлөгөө өгөх, дадлага туршлагатай багш нараар зөвлөгөө өгүүлэх ажлыг зохион байгуулах
9. Боловсролд гарч буй шинэчлэлийг тухай бүрт соргоогоор мэдэрч, багш нарын сургалтын арга зүйг шинэчлэхэд, мөн багш нарын мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэх талаар төлөвлөгөөтэй ажиллан, туслагч дэмжигч удирдагч нь байна.
10. Сургалтын ажлын тайланг хагас бүтэн жилээр гарган сургуулийн захиргаа, багш нарын хамт олонд тайлагнадаг байна.

11. Аймаг сум улсын хэмжээний тэмцээн сургалт семинарт өөрийн сургуулийн багш нарыг олноор нь оролцуулахад анхаарч багш нараа бэлтгэж онолын болоод арга зүйн талаар дадлагажуулна.
12. Ажил дүгнэх цуглаанд бэлтгэх сургалт хүмүүжлийн ажлыг төлөвлөх биелэлтэнд хяналт тавих үр дүнг захирал болон хамт олонд мэдээлж байна. Мэргэжлийн хичээлийн кабинет байгуулах ажлыг биечлэн удирдана.
13. ЗАН-ийн ажлын өдрийг товлон хуваарь гаргуулан хамтын арга ажиллагаанд хяналт тавихын зэрэгцээ зөвлөгөө өгөх багаар ажиллуулна.
14. Сургууль завсардагчдын судалгаатай ажиллаж сургууль завсардалтыг арилгахад сумын АББ-ийн арга зүйч анги удирдсан багш мэргэжлийн хичээлийн багш эцэг эхтэй хамтран ажиллана.
15. Төгсөх болон түвшин тогтоох шалгалтын хуваарийг графикайн дагуу хуваарьт оруулан шалгалтын явц зохион байгуулалт чанарт хяналт тавих хөндлөнгийн комисс ассисент багш нарын томилно.
16. Улирал бүр багш нарын арга зүйн цагийн тооцоог нарийвчлан гарах үнэлэлт дүгнэлт хийж байна.
17. Мэргэжлийн багш нараар сургуулийн хөтөлбөр хийлгэн анализ хийх.
18. Үндэсний болон дэд хөтөлбөрийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, тайлагнах
19. Сургалтын чанарын ахиц, багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх байдал зэрэгт анализ хийн, график байгуулан чанаржуулах ажлын төлөвлөгөө мөрдлөгөө болгох.
20. Аймгийн ИТХ-аас баталсан “Олон нийтийн оролцоот сургууль” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагаанд эцэг эх, олон нийтийг татан оролцуулж, мэдээллээр ханган, хяналт тавиулан ажиллах.

Хорь. Сургалтын менежерийн хүлээлгэх хариуцлага:

1. Сургалтын менежер нь журамд заасан эрх, үүрэг ба боловсролын тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжийн заалтыг зөрчсөн тохиолдолд хуулийн дагуу сургуулийн захиргаанаас хариуцлага тооцно.
2. Сургалтын менежерийн буруугаас багш нарын хуваарьт ноцтой гарсан хичээл тасарсан тохиолдолд уг багшид хичээлээ нөхөн заах тусгай хуваарь гаргаж өгөх эсвэл уг багшид олгох цагийн ажлын хөлсийг сургалтын менежерийн ажлын хөлснөөс тооцож олгоно.
3. Аймаг бүс улсын чанартай уралдаан тэмцээн уламжлалт олимпиадад багш сурагчдыг бэлтгэж оролцуулаагүй энэ ажлын бэлтгэлийг хичээлийн жилийн турш хангалтгүй зохион байгуулсан, багш нарт арга зүйн зөвлөгөө өгөх талаар санаачилгагүй ажилласан эцэг эх багш сурагчидтай буруу харьцснаас үүдэн ёс зүйн алдаа дутагдал гаргасан тохиолдлуудад үндсэн цалингийн 10% иар 3 сар хасна.
4. Сурагчдын эрх ашиг зөрчигдсөн, багшийн буруугаас буюу ёс зүйн ноцтой алдаа гаргасан үед тухайн хариуцагчид санаатайгаар хариуцлага хүлээлгээгүй бол хариуцлага тооцно.
5. Дээрх хариуцлагуудыг удаа дараа давтвал / 3-аас дээшгүй удаа / ажлаас чөлөөлнө.

Хорин нэг. Багшийн эрх үүрэг

1. Багш нь Боловсролын тухай хуулийн 44.2 – т заасны гадна дараах үүрэгтэй. Багшийн ёс зүйн хэм хэмжээг хүндэтгэн сахиж биелүүлэх.
2. Холбогдох хууль, тогтоомж, дүрэм, журам, шийдвэрийг мөрдөх ба тэдгээрийг эцэг эх, суралцагч, асран хамгаалагч, иргэдэд, сурталчлах суралцагчаа хуулийг хүндлэн дээдэлж сахин биелүүлдэг болгох.
3. Бага, суурь, бүрэн дунд боловсролын стандартыг мөрдөх, заах арга мэргэжлийн ур чадвараа байнга дээшлүүлэх.

4. Сургалтын хөтөлбөр төлөвлөгөөг боловсруулж албажиж баталгаажсан хөтөлбөрөөр хичээлээ заана.
5. Сургалтын баримт бичгийн зохих журмын дагуу хөтлөх, хичээлийн хуваарь, үргэжлэх хугацааг мөрдөх.
6. Хичээлийг багш, суралцагчийн хамтын бүтээлч үйл ажиллагаа болгон зохион байгуулж, суралцагчийн мэдлэг, чадвар, дадлыг зөв үнэлэх.
7. Сургалтын ажлын эрүүл ахуй, хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй байдлын шаардлагыг хангах.
8. Бага насны хүүхдийн эрүүл мэнд, бие бялдрын хөгжлийн асуудлаар сургуулийн эмч болон эцэг, эхэд зөв мэдээлэл өгөх.
9. Стандартыг хэрэгжүүлэх болон бусад ажлын тооцоо, тайланг сургалтын менежертэй үнэн зөв гаргаж өгнө.
10. Багш нь ажлын байрандаа өөрийгөө тасралтгүй хөгжүүлэх бөгөөд жилд 2 удаа цахим сорилгыг захиалж мэргэжил боловсролоо дээшлүүлнэ.
11. Багш нь сургалтын үйл явцад гарах аливаа хариуцлагыг хүлээнэ.
12. Эцэг эх олон нийтийн үйл ажиллагааг ОНОС төслийн арга аргачлалаар хангах, сар бүр бүтээлч ажил хийх
13. Сургалт, хүмүүжил, төлөвшлийн үйл ажиллагаа бүрт аавуудыг татан оролцуулж, тэдний санал хүсэлтийг авах, хяналт хийлгэх, үйл ажиллагаандаа тусгах, хамтран суралцах ажлыг сар бүр төлөвлөн хэрэгжүүлж, үр дүнг ажлын үнэлгээнд тусгана.
14. Багшийн хичээлийн цагаар гар утсаа унтраах, БСШУ Сайдын 2016 оны 09 сарын 16 өдрийн А/43 тоот тушаалыг мөрдөх
15. Сум орон нутгийн хэмжээнд зохион байгуулагдаж байгаа олон нийтийн ажилд идэвх санаачлагатай оролцох
16. Сар бүрийн 5-ний өдөр хийх ажлын жагсаалтыг гарган менежерээр батлуулж, биелэлтийг тухайн сарын 23 –ний дотор гарган баримтжуулж тооцуулах

Сургуулийн мужааны эрх үүрэг

1. Сургуулийн анги танхим, албан тасалгаа, коридор, вестибюлийн модон эдлэлийг бүрэн бүтэн байлгана.
2. Тоног төхөөрөмжийг зориулалтын дагуу ариг гамтай эдэлнэ.
3. Анги, танхимын ширээ сандалд тогтмол үзлэг хийж, эвдрэл гарсан тохиолдолд шуурхай засварлана.
4. Сургалтын орчны эд хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдал болон шаардагдах материал, хэрэгслийн талаарх саналаа захирал, ня – бо, няравт гарган тухай бүр шийдвэрлүүлнэ.
5. Чадваржсан бүлгийн аавуудтай хамтарч сургуулийн эд хэрэглэлийг засан сэлбэх, тохижуулах ажлыг зохион байгуулна.
- 6.

Ээлжийн жижүүр, сахиулын үүрэг

1. Сургалтын үргэжлэх хугацаанд хүндэтгэх шалтгаангүй бол багш сурагчдыг хичээл сургалтын ажлаас дуудаж уулзуулахгүй байх.
2. Сургалт хүмүүжлийн ажлын төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй, хариуцсан багшгүй сурагчдыг сургалтын бус цагаар болон амралтын өдрүүдэд сургуулийн анги танхимд оруулахгүй байх.
3. Багш сурагчдын үйл ажиллагааны талаар сургуулийн захиргаанд санал хүсэлт оруулан шийдвэрлүүлэх.

4. Шаардлагатай гэж үзвэл сургуулийн хаалгаар орж гарч буй багш, ажилчид сурагчид, эцэг эх, асран хамгаалагчид болон гадны хүмүүсийн цүнх сав барьж яваа зүйлсэд үзлэг хийх.
5. Сургуулийн сурагчид багш ажилчдаас бусад эцэг эх, гадны хүмүүсийн бичиг баримтыг шалган биеийн байцаалтгүй хүмүүсийг оруулахгүй байх
6. Ажилласан хугацааны тэмдэглэлийг дэлгэрэнгүй тодорхой бичих.
7. Ээлжийн жижүүрүүд ажлаа нарийн хүлээлцэх, ээлж хооронд сургуулийн өмч хөрөнгө үрэгдэн гэм буруутай эзэн тогтоогдоогүй бол хариуцлагыг хүлээлцсэн жижүүрт адил тооцон төлбөр барагдуулж байгууллагыг хохиролгүй болгоно. Сургууль дээр сургалт хүмүүжлийн цагаар багш сурагчид ажилчдын болон байгууллагын эд хөрөнгө алдагдсан гэм буруутай эзэн нь тогтоогдоогүй бол жижүүрийн тэмдэглэлийг шалгах бөгөөд орж гарсан хүмүүсийн биеийн байцаалтыг шалгаж оруулаагүй нь тогтоогдвол тухайн өдрийн жижүүрээр төлбөрийг төлүүлэн байгууллага болон хувь хүнийг хохиролгүй болгоно. Сургалт хүмүүжлийн ажлын талаар гадны хүн оруулсан журам зөрчсөн жижүүрт эхний удаа сануулах арга хэмжээ, дараагийн удаа цалингийн хувиар хасах уг байдлаа давтан хариуцлагагүй хандвал хөдөлмөрийн гэрээг цуцлах хүртэл арга хэмжээ авна.
8. Ажилласан хугацаандаа гадна тал, үүдийг тогтмол цэвэрлэх, сургуулийн коридорыг цэвэр байлгахыг хариуцсан үйлчлэгчдээс шаардах.
9. Хичээл сургалт хүмүүжлийн ажлын үргэлжлэх хугацаанд гарч болзошгүй аюул ослоос урьдчилан сэргийлэх, шаардлагатай үед сумын цагдаагийн, сумын засаг даргын, эмнэлгийн эрхлэгч эмчийн, захирлын, нийгмийн ажилтны утсаар дуудаж цаг алдалгүй арга хэмжээ авах.
10. Сургууль болон түүний өмчид хамрагдах эд хогшлыг нүдлэн хамгаална.
11. Сургалт хүмүүжлийн цагаар багш сурагчидтай уулзахаар ирсэн хүмүүсийн талаар тодорхой тэмдэглэл хөтлөх.
12. Сургалт хүмүүжлийн бус цагаар ажилласан, сургуулиар орж гарсан багш сурагчдын талаар заавал тэмдэглэл хөтлөх.
13. Сургуулийн орчин тойронд сургуулийн захиргааны болон зохих байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр гар дээрээс худалдаа наймаа хийгчдэд хориг тавих.
14. Хүүхэд хамгааллын болон, ёс зүйг чанд сахих
15. School police-ийн үйл ажиллагаандаа аавуудыг татан оролцуулах, тэдний санал хүсэлтийг авч, үйл ажиллагаандаа тусган хэрэгжүүлж, үр дүн гаргахад анхаарна.

Сургуулийн нярвын үүрэг

1. Сургуулийн эд аж ахуйн эдэлгээнд хяналт тавин, гамтай эдлэх, засаж сэлбэх талаар багш сурагчдад шаардлага тавих.
2. Сургуулийн өмчийг эвдэж үрэгдүүлсэн багш, сурагч ажилчдад зохих төлбөр тавих.
3. Сургуулийн гадна дотно тохижилтын талаар, урсгал засварын талаар сургуулийн захиргаанд санал тавин шийдвэрлүүлэх.
4. Аж ахуйн ажилчдын хариуцлагад анхаарч үүрэг даавлгавар өгөх, өгөдсөн үүрэг даалгаврыг биелүүлээгүй бол сургуулийн захиргаанд санал шүүмжлэл тавин шийдвэрлүүлэх.
5. Сургуулийн аж ахуйг хариуцагч нэг бүрээр тооцож гарсан хохирлыг тухай бүрд нь зохих байдлаар арилгуулдаг байх.
6. Сургалт хүмүүжлийн ажилд шаардагдах аж ахуйн материалыг бүрэн хангах энэ талаар санаачлагатай байж сургалт явуулах нөхцлийг байнга бэлэн байлгах .
7. Сургуулийн гадна дотно орчныг тохижуулахад байнга анхаарч тухайн цаг үеийн шаардлагад нийцүүлэн шинээр хийх болон сэргээн засварлах ажилд санаачлагатай хандах.
8. Хандив, хөрөнгө, оруулалтын тоног төхөөрөмж техник хэрэгслийн ашиглалт, хадгалалт бүрэн

бүтэн байдалд хяналт тавин хагас жилд 1 удаа тооллого хийж бүртгэнэ.

9. Аж ахуйн ажилчдад багаж хэрэгсэл шаардлагатай материалыг цаг алдалгүй ямагт бэлэн байлгах.
10. Сургуулийн анги танхим заал, талбай ариун цэвэр хогийн цэгийг тогтмол ариутгалын бодисоор цэвэрлүүлэх ариутгалын бодисыг зөв хадгалах.
11. Сургуулийн эд хогшил тоног төхөөрөмжийн бүртгэл складын бүртгэлийг тогтмол хөтөлж байх.
12. Багш нарт олгосон тусламж дэмжлэг, урамшууллын мөнгөний талаарх мэдээллийг нярав биеэр нийтэд мэдээлж байх.
13. Шаардахаар авсан бичгийн хэрэгсэл болон бусад сургалтын хэрэглэгдэхүүний тооцоог улирал бүрээр хүн нэг бүрт тооцон ашиглалтын байдалд дүгнэлт гарган сургуулийн захиргаанд мэдэгдэж байх.
14. Чадваржсан бүлгийн аавуудтай хамтарч сургуулийн эд хэрэглэлийг засан сэлбэх, тохижуулах ажлыг зохион байгуулна.

Номын санчийн эрх үүрэг

1. Номын сангийн ном хэвлэл сурах бичгийг гамгүй хэрэглэсэн хаяж үрэгдүүлсэн сурагчдын талаар анги удирдсан багш эцэг эх сургуулийн захиргаанд мэдэгдэн шаардлагатай тохиолдолд торгуул төлбөр ноогдуулах.
2. Сурах бичгийн тооцоо хийгээгүй сурагчдыг анги дэвшин сурах болон шилжилт хөдөлгөөнд орох тохиолдолд хувийн хэргийг шилжүүлэхийг түдгэлзүүлнэ.
3. Сүүлийн үеийн мэдээлэл шинэ ном гарын авлагаар номын санг баяжуулахад санаачлагатай байж энэ талаар сургуулийн захиргаанд уламжлан багш сурагчдыг шинэ мэдээллээр хангах.
4. Ном сурах бичгийг хангах цэвэр гамтай эдлэх талаар сурагчдын дунд тодорхой ажлуудыг зохион байгуулах.
5. Жил бүр сургуулийн аварга уншигч, багш, сурагчийг тусгай болзолын дагуу шалгаруулдаг байх.
6. Номын сангийн программ хангамжийг үнэн зөв хөтөлж сурагчдад номтой харьцах зөвлөгөө өгөх.
7. Номын сангийн тоног төхөөрөмжийн бүрэн бүтэн байдлыг биечлэн хариуцна.
8. Эцэг эхчүүдтэй хамтран гэр бүлийн ном унших орчинг бүрдүүлж, тэдний санал хүсэлтэд тулгуурлан, үйл ажиллагаагаа төлөвлөн ажиллах.

Нягтлан бодогчийн эрх үүрэг

1. Сургалтын менежерүүдийн стандартын хэрэгжилт болон бусад ажлын тооцоог үндэслэн багш ажилчдад цалин, нэмэгдэл хөлсийг үнэн зөв тооцон олгодог байх.
2. Сургуулийн төсөв санхүүгийн үйл ажиллагааг зохих журмын дагуу хөтөлж явуулах.
3. Багш ажилчдын нийгмийн асуудлаар гарсан санал хүсэлтийг сургуулийн захиргаа болон холбогдох байгууллагуудад тавин боломжтой байдлаар шийдвэрлүүлэх.
4. Санхүү нягтлан бодох бичиг баримтыг шаардлагын дагуу бүрэн хөтөлж явуулах.
5. Сургалт хүмүүжлийн ажлын хүрээнд орлого олох эх үүсвэрийг хайн санаачлагатай байж өөрийн орлогыг нэмэгдүүлэн зөв зохистой зарцуулж хамт олонд мэдээлдэж байх.
6. Баримт дутуу бүрдүүлсэн тохиолдолд багш ажилчдад томилолтын зардал, сургалт төлбөр, тэтгэлгийг олгохгүй байх.
7. Жилийн эцэст төсөв санхүүгийн тайланг хамт олонд тавьдаг байх.
8. Үндсэн хөрөнгийн бүртгэлийг хөтлөн өмч хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдалд хяналт тавин

ажиллана.

9. Байгууллагын төсвөөс гадуурх орлого, зарцуулалтад хяналт тавих
10. Эцэг эх, олон нийтэд санхүүгийн мэдээллийг өгөх, тэдний саналыг авах, үйл ажиллагаа төлөвлөх, тайлагнах

Үйлчлэгчдийн эрх үүрэг

1. Цэвэрлэгээний материалын чанар хүртээмжийн талаар сургуулийн аж ахуй болон захиргаанд санал тавих.
2. Өөрсдийн ажлын нөхцөлийн талаар асуудал дэвшүүлэн шийдвэрлүүлэх. Сургуулийн захирал аж ахуй багш нарын тавьсан шаардлагыг биелүүлээгүй журамд заасан үүргээ биелүүлээгүй дутагдал удаа дараа гаргасан үйлчлэгчийн гэрээг цуцлан ажлаас нь чөлөөлөх. Удирдах дээд байгууллага, ариун цэвэр хяналтын албаны шалгалтаар цэвэрлэгээний чанар хангалтгүй гэж дүгнэсэн тохиолдолд цэвэрлэгээний материалын хангамж ажлын ачаалал зэрэг сургуулийн захиргаа ажил олгогчийн зүгээс шалтгаалсан болон буруутай эзнээр, хэрвээ ажилтны ажлын хариуцлага цалгар наазгай байдлаас шалтгаалсан бол уг ажилтнаар торгуулыг төлүүлнэ.
3. Сургалт хүмүүжлийн ажлын үед дэг журам сурагчдын дагаж мөрдөх журмын биелэлт цэвэрлэгээний ажлын хүндрэл зэрэг асуудлаар багш ажилчид сургуулийн захиргаа сурагчдад шаардлага тавих
4. Мэргэжил боловсролоо дээшлүүлэн ажлын чөлөө заваар курс сургалтанд хамрагдах бололцоогоор хангуулах
5. Хөдөлмөрийн багаж хэрэгсэл хамгаалалтын хувцсаар хангуулах
6. Хуваарьт талбайдаа байнга чийгтэй цэвэрлэгээ хийх хог хаягдлын цэгийг цэгцэлж орчны бохирдлоос хамгаалах
7. Өөрийн эзэмшиж байгаа цэвэрлэгээний материал, багаж хэрэгсэл дүрэмт хувцасыг ариг гамтай цэвэр нямбай хэрэглэх.
8. Их цэвэрлэгээ болон ээлжийн хооронд чийгтэй цэвэрлэгээ байнга заавал хийх
9. Цэвэрлэгээнд ариутгалын бодис заавал хэрэглэх
10. Өөрийн хариуцсан талбайд их цэвэрлэгээг 3 хоног тутамд заавал хийж чанарыг сургуулийн эмчээр тооцуулана.
11. Сургуулийн орчны ариун цэврийг эцэг эхчүүдээр үнэлүүлэн, тэдний санал хүсэлтийг үйл ажиллагаандаа тусган хэрэгжүүлнэ.

Сургуулийн сантехникчийн эрх үүрэг

1. Дулааны шугамд байгаа гэмтлийг тухай бүрд нь засан халуун ус болон дулааныг алдуулахгүй байх
2. Анги танхимын гэрлийн суурь унтраалга, разетиканд үзлэг байнга хийж эвдрэлийг цаг тухай бүрд нь засаж аюулгүй байдлыг хангаж байх.
3. Сургуулийн дулааны худаг системийг өвлийн цагт хөлдөхөөс хамгаалах зун намрын цагт бохирдол ус шавраас хамгаалалт хийн засаж сэлбэх ажлыг бие даан хийж гүйцэтгэх.
4. Халаалт ирэхээс өмнө засварын ажлыг хийж гүйцэтгэн халаалт ирэх өдрүүдэд шаардлагатай багаж хэрэгсэлүүдтэй бэлэн байж ус алдах хөлдөхөөс сэргийлэх.
5. Халаалттай үед ус шүүрэх зэргээр дулаан алдалтын үед харьяа зууханд дуудлага өгч мэргэжлийн туслалцаа авах .
6. Анги танхимын халаалтыг тогтмол тэмдэглэн дулааны хэмжээ авах.
7. Сургуулийн хий авах цэгүүдэд тогтмол үзлэг хийж шаардлагын хэмжээнд байлгах.

8. Засварын ажил хийх явцдаа анхаарал болгоомжтой байж аюулгүй ажиллагааны дүрмийн дагуу ажиллах.
9. Чадваржсан бүлгийн аавуудтай хамтарч сургуулийн сантехникийн ажлыг засан сэлбэж, хяналт тавьж хамтран ажиллах.

Бичиг хэрэг, архивын ажилтны эрх үүрэг

1. Бичиг хэрэг нь албан хэрэг хөтлөлтийн дагуу сургуулийн бичиг хэргийг зөв цэгцтэй хөтөлнө.
2. Захирлын тушаалыг албан бичгийн зориулалтын маягт дээр зохих журмын дагуу бичиж дугаар, заалтыг нарийн хөтөлнө.
3. Ирсэн бичгийн хөтлөлтийг сайн бүртгэж зохих эзэнд нь өгч тэмдэглэл хөтлөх.
4. Сургалт хүмүүжлийн ажилд хэрэглэгдэх материалыг цаг хугацаанд нь зөв бичгийн болон найруулгын алдаагүй бичиж хэвлэж олшруулах
5. Зохион байгуулалт захирамжлалын шинжтэй нэр төрлийн бичиг баримтын ялгаа, тавигдах шаардлагыг мэддэг байх.
6. Архивын баримт материалыг журмын дагуу бүрдүүлэх.
7. Техник хэрэгслийг ариг гамтай эдэлнэ.
8. Үйл ажиллагаандаа аавуудыг татан оролцуулж, тэдний санал хүсэлтийг авч, хяналтын хуудас боловсруулж, үр дүнг нь ажлын үнэлгээнд тусгана.

Арван хоёр. Сургуулийн эмчийн үүрэг

1. Сургуулийн эмч нь сурагчдын ариун цэвэр эрүүл мэндийн байдал, сургуулийн байрны тохижилт ариун цэвэр, эрүүл ахуйн асуудал болон эрүүл мэндтэй холбоотой бусад асуудлыг судлан, сургуулийн захирлын зөвлөлд тавьж шийдвэрлүүлэн хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах.
2. Эмч нь сургууль хамт олны эрүүл мэндтэй холбоотой асуудлаар нутаг дэвсгэрийнхээ эрүүл мэндийн байгууллага, өсвөр үеийн эмч, хүүхдийн эрүүл ахуйч болон бусад холбогдох эмч, эмнэлгийн ажилчидтэй хамтран ажиллана.
3. Сурагчдыг эрүүл мэндийн картаар картжуулах, урьдчилан сэргийлэх үзлэг тарилгыг тогтмол хөтлөх.
4. Өсвөр үеийнхний эрүүл ахуйн боловсролын шаардлагын дагуу багш сурагчид ажилчид эцэг эхийн хүрээнд сургалт зохион байгуулах.
5. Сургууль дээр эрүүл ахуй ариун цэврийн сайн дурын бүлгэмийг байгуулан удирдан зохион байгуулах.
6. Сургуулийн цэвэрлэгээ үйлчилгээнд тавих шаардлагыг тогтмолжуулах, аж ахуйн ажилчид болон багш нарт үүрэг даалгавар өгөх.
7. Өгсөн үүрэг даалгаврын мөрөөр хянах, шаардлагатай гэж үзвэл хариуцлага тооцох.
8. Үдийн цай хөтөлбөрийн хэрэгжилтэнд эрүүл ахуй, аюулгүй байдалд ариун цэврийн шаардлага тавьж ажиллана.
9. Шаардлага хангаагүй үдийн цайнд ирсэн бүтээгдэхүүнийг нийлүүлсэн компанид буцаах хүртэл арга хэмжээ авах.
10. Сурагчдын эрүүл мэнд, орчны эрүүл ахуйн талаар эцэг эхчүүдтэй зөвлөлдөж, тэдний санал хүсэлтийг авч, үйл ажиллагаандаа тусган, хамтран ажиллана.

Арван гурав. Сургуулийн дотуур байрны багшийн эрх үүрэг

1. Ерөнхий боловсролын дотуур байрны хүүхдийн эрх ашгийг нэн тэргүүнд тавьж, тэдний сурах, хөгжих, хамгаалуулах, оролцох оролцоог хангахад чиглэсэн үйлчилгээг хүүхдэд үзүүлнэ.
2. Хүүхэд бүрийн онцлог байдлыг харгалзсан, тэдний сурах, хөгжих тэгш боломжоор хангасан сэтгэл өөдрөг суралцах харилцааны таатай уур амьсгал бүрдсэн, эрүүл аюулгүй хүүхдэд ээлтэй орчинг бүрдүүлэхэд нөлөөлнө.
3. Сурлагын амжилт, нас, хүйс, хөгжлийн бэрхшээл, амьдарлын нөхцөл байдлаар нь ялгаварлан гадуурхахаас хүүхдийг өмгөөлөн хамгаална.
4. Дотуур байранд сурагчдад үзүүлж байгаа үйлчилгээний эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын стандарт, нийтлэг шаардлагын хэрэгжилтэнд хяналт тавих ба тусгай хэрэгцээт хүүхдийн онцлогийг харгалзсан орчинг бүрдүүлэхэд нөлөөлнө.
5. Байр тасгуудын эд хогшилын бүрэн бүтэн байдлыг хариуцна.
6. Сурагчдыг цагийн хуваарийн дагуу хичээл давталтанд онцгойлон анхаарна.
7. Байр тасгуудын орчинг тохилог байлгахад анхаарч санаачлага гаргах.
8. Хүүхдийн бие махбодь, сэтгэл санааны шийтгэл, дарамт, үл хайхрах байдалд өртөх, гэмт хэрэг эрх зүйн зөрчилд холбогдох, архи, тамхи, мансууруулах бодист донтохоос сэргийлэхэд чиглэсэн тогтмол үйл ажиллагааг явуулна.
9. Анги удирдсан багш, сурагч, эцэг эхийн дэмжлэгтэйгээр байрны нийт хүүхдийн талаар судалгаа хийж лавлагаа сан бүрдүүлж ажиллана.
10. Ажиллагсад эцэг эх, олон нийтийн хүүхдийн эрх, хөгжил хамгаалал оролцооны талаарх ойлголт, мэдлэг мэдээлэл олгох зорилготой сургалт, сурталчилгаа явуулах, мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгнө.
11. Сурагчдын эрүүл мэндийн үзлэгт хамруулах
12. Байрны сурагчдын хоол унд ариун цэвэр чанар хүртээмжийн өөрийн биеэр хариуцаж хяналт тавих
13. Суралцагчид өөрийн хэрэгцээ сонирхолд тулгуурлан дотуур байрны үйл ажиллагаанд оролцох,авъяас чадвар, давуу талаа хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх
14. Дотуур байрны үйлчилгээ ажлын төлөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээнд оролцох нь суралцагчдад зөвлөлгөө өгөх, дэмжлэг үзүүлэх, хүүхдийн эрхийн хэрэгжилтийн талаар үнэлгээ хийхэд хүүхдийн оролцох боломжийг хангаж, гарсан санал гомдлыг нь шийдвэрлэж үр дүнг хүүхдэд тайлагнах ажлыг зохион байгуулна.
15. Хүүхдийн өөрсдийн эрх ашигт холбоотой асуудлаар мэдээлэл өгөх, авах, солилцох,санал тавихад хүүхдийн эрхийг хүндэтгэх мэдээллийн нууцыг хадгална.
16. Хүүхдийг нийгэмших, амьдрах ур чадвар эзэмшихэд нь туслах ба түүнд чиглэсэн үйл ажиллагаанд сурагчдыг өөрийн болон удирдлагын болон иргэний нийгмийн байгууллагын оролцоог дэмжинэ.
17. Эцэг эхийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, эцэг эхийн эргэлтийн өрөөгөөр дамжуулж аймгийн ИТХ-аас баталсан “Олон нийтийн оролцоот сургууль” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

Арван дөрөв. Сургуулийн байрны ахлах тогоочийн эрх үүрэг

- Өдөр бүр 8 цагаар ажиллана.
- Сар, 14 хоногийн эхэнд хоолны цэсийг захирлаар батлуулан мөрдөх
- Хоолны цэсийг гал тогоонд сурагчдын нүдэнд үзэгдэх газар байрлуулах
- Тогооч нь хоол хийх катологиудтай байна.
- Өглөө бүр байрны жижүүрээс байранд хоносон хүүхдийн тоо авч хоолны цэс, катологийг

баримтлан тооцож, шаардах хуудсанд хоолны материал бичин захирлаар цохуулан няраваас хүлээн авна.

- Захирлаар батлуулсан сурагчдын хоолонд орох цагийг баримтлан оруулна.
- Өглөө 08.00 цагаас, өдөр 12:30-13:00, орой 19:00-20:00 цагаас тус тус хоол цайнд оруулна.
- Хоолны амт чанар, хүрэлцээ хангамжийг өөрийн биеэр хариуцна.
- Хоолны дээжийг дээжийн хөргөгчинд авч 1 хоног хадгална.
- Хоол бэлтгэх, хийх болон аягалах үедээ ариун цэврийн шаардлага хангасан байна.
- Гал тогооны эд аж ахуй бүрэн бүтэн байдлыг хангасан байна.
- Сурагчдыг амт чанар сайтай олон төрлийн хоолоор үйлчлэхэд санал санаачлагатай ажиллана.
- Мөн захиргаанаас даалгасан зарим ажлуудад дайчлан оролцуулна. Үүнд: байрны сурагчдын хүнс
- Ажил үүргээ биелүүлэхэд шаардагдах саван, вок, алчуурууд, хувин, тоос сорогч багаж төхөөрөмж бусад материалаар хангаж ая тухтай байдлыг бүрдүүлнэ.
- Амрах өрөө гаргуулах.
- Бүх төрлийн эмнэлэгийн шинжилгээг хийлгэж, МХГ-ын байцаагчаар дүгнэлт гаргасан байна.
- Ажлын цагийг сайтар баримталж, ажлын цагийн үеэр сул зогсолт хийхгүй байх, ажлын байрыг орхихгүй байх
- Ажил үйлчилгээний гүйцэтгэлд гарсан чанар, стандартын доголдлыг өөрийн хөрөнгөөр түргэн шуурхай хийж гүйцэтгэнэ. Тухайлбал хоолоо түлэх, амт чанар муутай хоол хийх гэх мэт.
- Өөрийн буруугаас сургуулийн эд хогшлыг эвдэх тохиолдолд эд хөрөнгийн бүрэн хариуцлага хүлээж байгууллагыг хохиролгүй болгоно. Хохирлыг тайланд тусгагдсан үнэлгээгээр цалингаас суутгаж авна.
- Ажлын цагаар ажлын байрыг орхиж явахгүй байх
- Ажил үүрэгтэй холбогдсон бүх шаардлагыг бүрэн хангана.
- Хөдөлмөр хамгааллын заавар, зааварчлалыг нарийн мөрдөнө.
- Хамт олны уур амьсгалыг хэвийн байлгах, дэг журмыг хангахад анхаарч ажиллана.
- Мэргэжил ур чадвараа байнга дээшлүүлэн идэвхи санаачлагатай ажиллана
- Дотуур байрын эцэг эхчүүдээр сурагчдын хоолны амт чанар, хүрэлцээнд үнэлгээ өгч, хяналт хуудсыг бөглүүлж, гарсан саналын дагуу үйлчилгээний чанараа сайжруулж, эцэг эхтэй хамтарч ажиллана.

Арван тав. Сургуулийн дотуур байрны жижүүр үйлчлэгчийн эрх үүрэг

- 3 хоногт 1 удаа буюу 24 цаг ээлжинд гарч 48 цаг амарна. Ээлжинд гарч дотуур байрны үйлчлэгч жижүүр үйлчлэгчээр ажиллах хугацаандаа дотуур байрны сурагчдын ирц, дэг журам, хичээл давталт, хооллолтын байдалд хяналт тавьж зохион байгуулна.
- Байр тасгууд болон ниймийн эзэмшлийн эд аж ахуйн бүрэн бүтэн байдлыг хариуцна.
- Байр тасгуудад гадны хүн оруулахгүй байх, дотуур байрын эд зүйлийг хулгайд алдахаас сэргийлэх үүргийг хүлээнэ.
- Орой бүр сурагчдыг амрахын өмнө тоо авч өглөө байрын багшид мэдэгдэнэ.
- Улиралд 1 удаа сурагчдын цагаан хэрэглэл орны бүтээлгийг угааж индүүднэ.
- Гарч буй өдөр бүр хариуцсан өрөөнүүд болон коридор, вестибюлийн тоосыг арчина.

Соруулна, угааж чийгтэй цэвэрлэгээ хийнэ.

- Өрөөнүүдийн цонхны тавцан, рам, хаалга, радиатор, дулааны холболтын хоолойг чийгтэй алчуураар арчина.
- Өрөөнүүдийн ширээ, сандал, тавилга, толийг хуурай алчуураар арчих
- Орой бүр хогийн савын хогийг асгаж чийгтэй алчуураар арчих
- Шатны бариул хэсгийг угааж цэвэрлэх
- Коридор, вестибюлийн шалыг өдөр бүр хар зураасыг арилгаж угаах, коридорын хийсийг чийгтэй алчуураар цэвэрлэх
- Коридорын цонхны тавцангуудыг чийгтэй өдөр бүр цэвэрлэх
- Коридор, вестибюлийн хана, шалны хүрээг сойздож угаана.
- Абажур, өдрийн гэрлийн бүрхүүлийг сард 1 удаа цэвэрлэж арчих
- Тосон будагтай болон модон хана, цонхны рам, тавцан, хаалга, радиаторын хаалтыг савантай бүлээн усаар угааж, хуурай алчуураар арчих
- Радиатор, дулааны холболтын трубануудыг сард 1 удаа савантай усаар сойздож угаах
- Мөн захиргаанаас даалгасан зарим ажлуудад дайчлан оролцуулна. Үүнд: байрны сурагчдын хүнс бэлтгэх, орчны цэвэрлэгээ, нийтийн субботник гэх мэт
- Эцэг эхчүүдтэй хамтран сургуулийн өдөр тутмын үйлчилгээнд хяналт тавьж, хариуцлагатай жижүүрийн үүргийг гүйцэтгэнэ.

